

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ

Mason
S. 159.

**A C T A
O R I E N T A L I S
E C C L E S I Æ**

C O N T R A

L V T H E R I H Æ R E S I M

**Monumentis, Notis, ac Dissertationibus
illustrata**

O P E R A, A C S T V D I O

D. E M A N V E L I S A S C H E L S T R A T E

S A C. T H E O L. D O C T.

B I B L I O T H E C Æ V A T I C A N Æ P R Æ F E C T

Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe Canonici

V N A C V M E P I S T O L A

C H R I S T O P H O R I R A N Z O V I I

Adversus Lutheranorum errores.

P A R S S E C V N D A.

R O M Æ, M D C C X X X I X.

Typis Josephi Collini.

S V P E R I O R V M F A C V L T A T E.

A T
ST

M123

2010 10 10 10 10 10

10 10 10 10 10 10

10 10 10 10 10 10

10 10 10 10 10 10

10 10 10 10 10 10

10 10 10 10 10 10

i

*Epistola Geōrgij Calixti Professoris Helmstedensis ad Christophorum
Ranzouium Equitem Holsatum Romæ demorantem,
& huius ad illum responsio, qua sui ad Ecclesiam
Catholicam accessus rationes exponit.*

GEORGIUS CALIXTVS
CHRISTOPHORO RANZOVIO.

Salutem ab Auctore Salutis.

ENEROSE Vir, Domine & amice longe carissime, quoties huc venerunt, qui ex Italia redirent, toties de te sciscitatus sum. Fecit enim tuum pietatis, virtutis, & eruditionis studium, cuius hic luculenta specimina edidisti, ut te in oculis geram, & de incolumitate tua sollicitus sim; certa spe nixus, te communi nostræ patriæ magno ornamento insignique emolumento breui fore. Ut autem fieri solet, alij nihil de te referre poterant, alij nunciabant te Romæ degere, & familiaritatem contraxisse cum Henrico Iulio Blumio, nostræ olim disciplinæ alumno. Cui rei certiores nos faciebat haud ita pridem Franciscus Henricus Witzendorpius, Patritius Luneburgensis, nisi mihi memoria imponit, cui iam senescens, quod talia attinet, non semper possum fidere. Sed nuper etiam non nemo hac transiit, qui me quidem alloquutus non fuit, nec mihi innotuit, sed alijs narrauit, te admodum familiarem factum Lucæ Holstenio, & nonnullis Iesuitis, qui multoties tibi scrupulos iniicerent, & dubia mouerent, ut propemodum inciperes vacillare, & Religionem Pontificiam reformatæ anteferre. Venit id ipsum ad aures nostri Vossij, eiusque animum vehementer perculit, ut ad me quoque deferret. Commouebar equidem, fateor, aliquantulum: sed cum me recolligerem, & prudentiam vimque ingenij tui expenderem, & Vossium bono animo esse iussi, & ipse fui; non ignarus, quanta illa tibi diuinitus concessa, & quam frequenter fallant, & plane infidi nuncij sint rumores. Non potes ignorare, inter omnes partes, in quas hodie, proh dolor, scinditur populus Christianus, Pontificiam plurimis superstitionibus, corruptelis, figmentis, & nouitatibus scatere: inter quas etiam est, qui hodie celebratur Iubileus, antea apud Christianos inauditus, & demum ante annos CCCL. à Bonifacio VIII. homine improbo institutus. Quamquam hoc malorum minimum videri possit, si cum dictatis Hildebrandicis aliquanto antiquioribus comparetur. Qui Pontificijs se iungit, cogitur se separare ab omnibus alijs Christianis, qui sunt per totum Orbem terrarum; & quidem

ob causas aliquando non admodum graues . Cogitur enim anathema illis dicere , qui Purgatorium non admittunt , qui septenarium numerum Sacramentorum in dubium vocant , qui Baptismum Ioannis & Christi eundem fuisse non fatentur . Iam quod attinet ad Primum Pontificis de iure diuino , eiusque infallibilitatem , mutilationem Eucharistiæ , & Missam sine communicantibus , hæc talia sunt , vt à Christianis Græcis , Lutheranis , & Calvinianis , quemadmodum appellamus , reijciantur : licet ipsi propter eiusmodi reiectionem siue improbationem à Pontificijs anathemate feriantur . Græca Ecclesia sicut sub iugo tyrannico gemit , & dira seruitute premitur ; ita paulatim ignorantia quadam opprimitur , & necessaria ad iudicium de doctrinis controuersis ferendum eruditione destituitur . Calviniana hinc magnam maculam contrahit , quod contra disertam Seruatoris adfectionem Corporis Sanguinisque Dominici in sancta Eucharistia præsentiam inficiatur . Lutherana , quæ dogmati vbiquitatis inhærescat , vix minorem , dum hunc satis crassum errorem tuetur & obtrudit . Mi nobilissime Ranzoui , ausim affirmare , vix alibi Ecclesiam inueniri melius comparatam , quam in nostra patria , & hic in Ducatu Brunsvicensi , ditionis Wulfebutenlicæ & Calembergicæ . Exulant enim inde non modo superstitiones & corruptelæ Pontificiæ , sed etiam Calvinismus , qui præsentiam in Eucharistia negat , & illaudabile dogma vbiquitatis . Contra inscitiam quoque in Academia pugnamus , quantum possumus , & optimæ eruditionis studia alias fugientia retinere cupimus & stabilire . Scis etiam pro pietatis & sanctimonix studio nos fatagere , & quod doceamus absque eo gratiam Dei , & salutem firmam , & indubitatam subsistere non posse . Superamur tamen fateor , quod seueritatem disciplinæ Ecclesiasticæ ad pietatem omnino facientis attinet , à Fratribus Boëmicæ confessionis . Cæterum tuo consilio & prudentia & auctoritate in patria nostra , quæ adhuc desiderari possint , aut emendari postulent , aliquando supplementum , & correctum iri spem omnino certam concepi . Qua ne fruster , faxit Deus Optimus Maximus , tibi que inspiret , quæ huc faciant , & ad illustrandam diuinam gloriam , & promouenda patriæ Ecclesiæ Reipublicæ emolumenta . Si quis autem scrupulus iniectus , ei quæso locum concedere noli : & si forte remouere totum nondum possis , ita tuum iter institue vt in reditu nos inuisas : nullus enim dubito , per auxilium diuinum , & mutuam nostram collationem facile sublatum iri . Bene vale & age feliciter nostri memor , quemadmodum nos tui . Ex Academia Iulia VI. Maij MDCL.

Generositati tuæ addictissimus
Georgius Calixtus .

CL.

CL. DOCTISSIMOQUE VIRO
GEORGIO CALIXTO
CHRISTOPHORVS RANZOVIVS

Sal. plur. dicit, vouetque eternam.

LITERAS tuas a. d. vj. Maij datas, doctissime idemque optime Calixte, plane quales sperabam accepi, nempe modestiæ & humanitatis, tum vero officiosi erga me affectus plenas. Indicant illæ, itidem vt aliæ sub idem tempus ex patria perlatae, quam solliciti mea de re fuerint homines sui omnium incuriosissimi: qui cum nihil Romæ spectatu dignum putent præter publicorum operum moles, & prisca splendoris indices parietinas; nec nisi cum stabularijs, lanistis, & saltatoribus plerique versentur, me viros pios doctosque frequentantem, quibus hæc vrbs abundat, in fidei catholicæ veritatem inquirere ægreferunt. Sed illi de se viderint: ego quidem pro eo quo teneor æternæ felicitatis desiderio, studij humani curiositatem nusquam melius exerceri credo, quam in negotio salutis; quæ extra vnam veramque Christi Ecclesiam sperari nullo modo potest. Proinde cum hæc præcipua Italiciæ profectiois caussa mihi fuerit, sedulo hic disquirendum mihi existimaui de religionis capitibus, quæ Septentrionem infelici schismate separant à Romana cæteraque catholica Ecclesia. Eamque ad rem peropportuna mihi accidit amicitia Lucæ Holstenij, sacerdotis catholici ex Transalbianâ nostrâ; viri & eruditione & humanitate singulari, & in Sanctorum Patrum & Conciliorum lectione versatissimi. In eo præcipue me delectauit, quod ab omni sophistica futilitate & logomachia abhorreat; quippe qua veritatem catholicam luce meridiana clariorem, obfuscarî tantum tenebrisque inuolui existimat. Eius consilio in discernendis fidei controversijs regulam Vincentij Lirinensis, quem tua commendatione nosse & amare cæperam, adhibui: scilicet, divinæ legis auctoritatem, & Ecclesiæ catholicæ traditionem: itaut verum & indubitatum crederem quicquid sacra Scriptura docet, dummodo interpretationis eius linea secundum ecclesiastici & catholici sensus normam dirigatur; non iuxta peculiarem cuiuscunque demum veteris aut nouæ sectæ opinionem detorqueatur.

Huius

Huius regulæ ductu dubitare non potui, quin ea certissima sacræ Scripturæ mens esset, & vera ac genuina Ecclesiæ catholicæ doctrina, quam proxime ab Apostolis acceptam probatissimi primorum quinque sæculorum Patres, & quatuor Concilia generalia, quatuor Evangelij antiquorum iudicio comparanda, tradiderunt: tum etiam quod supparet iisdem temporibus historiæ Ecclesiasticæ auctores scripto nobis consignatum vnanimi consensu reliquerunt: nec aliunde primitivæ Ecclesiæ sensum clarius certiusque erui posse existimaui. Ita ut, quæcumque primis istis sæculis in dogmatibus fidei, Ecclesiæ Sacramentis, eorumque usu & ritibus; tum etiam in politia & disciplina publica, ubique, semper, & ab omnibus credita, probata, & usitata fuisse certo sciam, ea pro veris, & catholicis dogmatibus, sacramentis, ritibus, legibusque Ecclesiasticis amplectar & teneam. E contra eos, qui vel olim publicam istam vniuersæ Ecclesiæ doctrinam pertinaciter negarunt, adulterarunt, impugnarunt; vel hoc tempore, veterum quorundam exemplo, negant aut impugnant, ideoque Ecclesiæ communionem deserunt; hæreticos, schismaticos, novatores, & Ecclesiæ perturbatores fuisse, atque etiam nunc esse pronunciare non verear.

Quocirca primum ac præcipuum huius disquisitionis caput esse duxi, ut in ipsius Ecclesiæ nomen, naturam, & notas siue attributa sedulo inquirerem; quæ secundum Apostolum, domus Dei est, columna & firmamentum veritatis: & iuxta fidei symbolum, una, sancta, Catholica, & Apostolica credi debet. Principio enim nisi una sit, Ecclesia esse nequaquam potest. Cum enim corpus sit Christi capitis sui; vnius autem capitis nonnisi corpus vnum esse possit, vnam tantum, quacumque diffunditur, Ecclesiam esse necesse est. Ea autem vnitas vnius eiusdemque fidei veritate, eorundem sacramentorum communione, pacis denique & concordie communis vinculo continetur. Ideoque ubi fides diversa est, & sacramenta non eadem celebrantur, neque coniuncta vnius fraternitatis in vna Dei domo cohabitatio, ibi Ecclesia una non est. Vnde iam olim hac de re pronuntiavit Cyprianus: Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia eius, & fides una, & plebs in solidam corporis vnitatem concordie glutino copulata. Scindi vnitas non potest: nec corpus vnum dissidio compaginis separari, diuulsis laceratione visceribus in frustra discerpi. Quicquid enim à matrice discesserit, seorsim vivere & spirare non poterit, substantiam salutis amittit. Ex quo sequitur Catholicam Ecclesiam, quæ præcipua à parte Romana dicitur, cum Lutherana, Calviniana, vel Anabaptistica vnam eandemque Ecclesiam nec esse, nec fingi posse. Cum istæ non solum ab ea discrepent multis

multis fidei capitibus, diuersisque sacramentis; sed hostili quoque odio diffideant. Omnes enim istæ sectæ à Romana Ecclesia eam ob causam superiori sæculo se disiunxerunt, quod non Ecclesiam Dei, sed satanæ regnum, & Antichristi sedem, atque ipsissimam Babylonem eam existimarent; ideoque Luthero classicum canente, omnibus salutem in Christo sperantibus, & animo & corpore fugiendam crederent. Neque hætenus susceptum semel odium posuerunt, cum hoc ipso tempore Ecclesiæ hostes rerum potiti, templa Catholicorum inuadant, bonis spolient, Episcopatus supprimant, Monasteria subuertant, suæque sectæ doctrinam Catholicæ fidei abrogatæ substituant.

Sanctam quoque credimus & profiteamur Ecclesiam, quam Christus ipse, teste Apostolo, sanguine suo sanctificauit, mundans eam lauacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipsam sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Quod cum Augustino retr. lib. 1. cap. 18. & alibi, ita intelligimus, non quasi iam sit, sed quæ præparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa. Sancta tamen, quam Spiritus sanctus Christi Domini, ut cum Tertulliano loquar, vicarius nunquam deseruit, nunquam deseret; sed virtutum vbertate fecundat, & sanctitatis magistram populo Dei constituit. Sane cum singulari Dei instinctu animus meus inde à puero ad veram pietatem anhelaret, & pauca à nobis scripta reperirem igni illi cælesti fouendo opportuna, quo diuini amoris incendium exardesceret; oblatis mihi tunc catholicorum scriptorum meditationibus sacris, cœpi statim persentiscere, quanto suauius vberiusque Ecclesiæ illius filij de matris suæ vberibus spiritus dulcedinem, & pietatis nutrimentum sugerent, quam qui externæ nutricis exsuccas & arentes mammas inani labore fatigant. Eoque prima mihi de Ecclesiæ illius statu cognoscendo suborta est cogitatio, neque enim verisimile videbatur in ea arbore fidei medullam exaruisse, quæ tam vberes pietatis fructus gigneret.

Atque istam tunc conjecturam minime me fefellisse abunde deinceps Catholicorum hominum usu & conuersatione expertus sum; maxime cum ad urbem accessissem. Nam vbi tu superstitionibus, nugis, & nouitatibus me offensum iri existimasti, ibi insperato planeque admirando spectaculo vniuersa Catholicæ Ecclesiæ facies antiquæ pietatis sanctitatisque plena, oculis animoque meo sese aperuit; in ipso Iubilæi, quod INNOCENTIUS X. Pont. Max. orbi Christiano indixerat, principio. Vidi enim solemnium supplicationis ritu ad Basilicam Vaticanam procedentes numerosissimas infantium scholas, agmina Monachorum, & religiosorum hominum sodalitia; inde
colle-

Huius regulæ ductu dubitare non potui, quin ea certissima sacræ Scripturæ mens esset, & vera ac genuina Ecclesiæ catholicæ doctrina, quam proxime ab Apostolis acceptam probatissimi primorum quinque sæculorum Patres, & quatuor Concilia generalia, quatuor Evangelij antiquorum iudicio comparanda, tradiderunt: tum etiam quod supparet iisdem temporibus historiæ Ecclesiasticæ auctores scripto nobis consignatum vnanimi consensu reliquerunt: nec aliunde primitiæ Ecclesiæ sensum clarius certiusque erui posse existimaui. Ita ut, quæcumque primis istis sæculis in dogmatibus fidei, Ecclesiæ Sacramentis, eorumque usu & ritibus; tum etiam in politia & disciplina publica, vbique, semper, & ab omnibus credita, probata, & vñtata fuisse certo sciam, ea pro veris, & catholicis dogmatibus, sacramentis, ritibus, legibusque Ecclesiasticis amplectar & teneam. E contra eos, qui vel olim publicam istam vniuersæ Ecclesiæ doctrinam peruiacaciter negarunt, adulterarunt, impugnarunt; vel hoc tempore, veterum quorundam exemplo, negant aut impugnant, ideoque Ecclesiæ communionem deserunt; hæreticos, schismaticos, nouatores, & Ecclesiæ perturbatores fuisse, atque etiam nunc esse pronunciare non verear.

Quocirca primum ac præcipuum huius disquisitionis caput esse duxi, ut in ipsius Ecclesiæ nomen, naturam, & notas siue attributa sedulo inquirerem; quæ secundum Apostolum, domus Dei est, columna & firmamentum veritatis: & iuxta fidei symbolum, vna, sancta, Catholica, & Apostolica credi debet. Principio enim nisi vna sit, Ecclesia esse nequaquam potest. Cum enim corpus sit Christi capitis sui; vnius autem capitis non nisi corpus vnum esse possit, vnam tantum, quacumque diffunditur, Ecclesiam esse necesse est. Ea autem vnitas vnius eiusdemque fidei veritate, eorundem sacramentorum communione, pacis denique & concordie communis vinculo continetur. Ideoque vbi fides diversa est, & sacramenta non eadem celebrantur, neque coniuncta vnius fraternitatis in vna Dei domo cohabitatio, ibi Ecclesia vna non est. Vnde iam olim hac de re pronuntiavit Cyprianus: Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia eius, & fides vna, & plebs in solidam corporis vnitatem concordie glutino copulata. Scindi vnitas non potest: nec corpus vnum dissidio compaginis separari, diuulsis laceratione visceribus in frustra discerpi. Quicquid enim à matrice discesserit, seorsim viuere & spirare non poterit, substantiam salutis amittit. Ex quo sequitur Catholicam Ecclesiam, quæ præcipua à parte Romana dicitur, cum Lutherana, Caluiniana, vel Anabaptistica vnam eandemque Ecclesiam nec esse, nec fingi posse. Cum istæ non solum ab ea discrepent multis

multis fidei capitibus, diuersisque sacramentis; sed hostili quoque odio diffideant. Omnes enim istæ sectæ à Romana Ecclesia eam ob causam superiori sæculo se disiunxerunt, quod non Ecclesiam Dei, sed satanæ regnum, & Antichristi sedem, atque ipsissimam Babylonem eam existimarent; ideoque Luthero classicum canente, omnibus salutem in Christo sperantibus, & animo & corpore fugiendam crederent. Neque hætenus susceptum semel odium posuerunt, cum hoc ipso tempore Ecclesiæ hostes rerum potiti, templa Catholicorum inuadant, bonis spolient, Episcopatus supprimant, Monasteria subuertant, suæque sectæ doctrinam Catholicæ fidei abrogatæ substituant.

Sanctam quoque credimus & profiteamur Ecclesiam, quam Christus ipse, teste Apostolo, sanguine suo sanctificauit, mundans eam lauacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipsam sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Quod cum Augustino retr. lib. 1. cap. 18. & alibi, ita intelligimus, non quasi iam sit, sed quæ præparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa. Sancta tamen, quam Spiritus sanctus Christi Domini, ut cum Tertulliano loquar, vicarius nunquam deseruit, nunquam deseret; sed virtutum vbertate fecundat, & sanctitatis magistræ populo Dei constituit. Sane cum singulari Dei instinctu animus meus inde à puero ad veram pietatem anhelaret, & pauca à nobis scripta reperirem igni illi cælesti fouendo opportuna, quo diuini amoris incendium exardesceret; oblatis mihi tunc catholicorum scriptorum meditationibus sacris, cœpi statim persentiscere, quanto suauius vberiusque Ecclesiæ illius filij de matris suæ vberibus spiritus dulcedinem, & pietatis nutrimentum fugerent, quam qui externæ nutricis exsuccas & arentes mammas inani labore fatigant. Eoque prima mihi de Ecclesiæ illius statu cognoscendo suborta est cogitatio, neque enim verisimile videbatur in ea arbore fidei medullam exaruisse, quæ tam vberes pietatis fructus gigneret.

Atque istam tunc conjecturam minime me fefellisse abunde deinceps Catholicorum hominum usu & conuersatione expertus sum; maxime cum ad urbem accessissem. Nam vbi tu superstitionibus, nugis, & nouitatibus me offensum iri existimasti, ibi insperato planeque admirando spectaculo vniuersa Catholicæ Ecclesiæ facies antiquæ pietatis sanctitatisque plena, oculis animoque meo sese aperuit; in ipso Iubilæi, quod INNOCENTIUS X. Pont. Max. orbi Christiano indixerat, principio. Vidi enim solemni supplicationis ritu ad Basilicam Vaticanam procedentes numerosissimas infantium scholas, agmina Monachorum, & religiosorum hominum sodalitia; inde colle-

collegia diversa Clericorum, & Ecclesiarum Presbyteria. Clerum suum sequebatur Pontifex, veneranda Episcoporum corona circumfusus. Hunc populi Christiani Ducem, & Antistitem supremum immensa fidelium turba subsequebatur, eo animi ardore, ut cælum ipsum expugnaturi, manuque violenta direpturi viderentur, homines plerique omnes sacco tantum & cilicio tecti, & scipione viatorio armati. Vbi in porticum ad limen Ecclesiæ peruentum, Pontifex in genua prouolutus, cum oratione super plebem data misericordiam diuinam implorasset; occlusas valuas non tam aperiens, quam diruens, primus Templum ingreditur, rectaque pergit ad Altare, preces solemnes inchoaturus. Interim non sine stupore spectauimus, quo impetu populus ille ingens in Ecclesiam irrueret, limina certatim exosculantes, genibusque perreptantes; Templum ingressi pars in terram proni, totoque prostrati corpore, pars Beati Petri, vt vocant, Confessioni, & Altaribus prouoluti, lacrymas precesque funderent; & ad misericordiam Dei extorquendam non tam pectus palmis, quam cælum ipsum invidia tunderent. Hæc fateor noua tum visa mihi, cui nihil simile apud nostros antea obseruatum; vbi homines ad orationem genuflexi non nisi in sepulcrorum memorijs picti sculptiue conspiciuntur. Sed novitas illa clarissimum antiquæ sanctitatis indicium mihi præbuit: vnde Ecclesiam etiam nunc vitali vigore Spiritus sancti vegetari regique certo perspicerem. Eaque in sententia magis confirmatus sum, vbi populum illum agmine immenso, & continua serie cæteras Ecclesias, precibus, stationibusque præstitutas, obeuntem vidi; supplicationibus interim, & Litanijs suo quosque ordine, sed vno coniunctoque pietatis certamine diuinam opem exposcentes. Tum vero perspexi, quanta pietatis æmulatione peregrini ad Urbem confluentes & publicis Ecclesiæ, & suæ quique nationis priuatis hospitij excipiantur: ad hæc quo studio cura que foueantur ægroti, quod fidem propemodum omnem excedit.

In tanto populorum & nationum numero facile perspexi, quid catholica Ecclesia à sectis factionibusque priuatis distet: cum hic omnes gentes omnesque linguæ vnus fidei & caritatis vinculo fociuntur; apud istos vnus eiusdemque ciuitatis populus, sæpe etiam familiæ singulæ, opinionum & parietum diuertigio separatæ, suo quique in angulo Ecclesiam coarctatam existiment, cæterosque vt extorres ac profanos ferali odio auersentur.

Christus Dominus omnes gentes, & extremos terræ terminos hæreditatem & possessionem à Patre accepit, patrimonium hoc amplissimum integrum, nec minuendum vnquam, tabulis dotalibus sanguine suo obsignatis sponsæ vnice contulit.

Pro-

Proinde mirandum, cum S. Augustino, qualem vesaniam patiantur hæretici, qui præcisi à compagine Ecclesiæ Christi, & partem tenentes, & totum amittentes, nolunt communicare orbi terrarum, quo diffusa est gloria Christi; cui communicat catholica Ecclesia. Etenim Christianorum cum sint hæreses plures, atque omnes se catholicos velint videri, aliosque præter se hæreticos nominent; vna est Ecclesia catholica, cui hæreses aliæ diuersa nomina imponunt, cum ipsæ singulæ proprijs vocabulis, quæ negare non audeant, appellentur. Huius igitur Ecclesiæ tenenda est nobis communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum à suis, sed etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolint ipsi quoque hæretici & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud quam catholicam vocant, Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab vniuerso orbe nuncupatur. Hæc sola Ecclesia nos Deo seruat, hæc filios regno, quos generauit, assignat; quisquis ab ea segregatus adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Eius unitatem, qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet Patris & Filij fidem, vitam non tenet & salutem. Quocirca, inquit, si tibi Angelus de cælo diceret: *Dimitte Christianitatem orbis terræ, & tene partes Donati*; (hoc est Lutheri vel Caluini), anathema esse deberet: quia te à toto præcidere, & in partem contrudere conaretur, & alienare à promissis Dei. Ecclesia sponsa Christi est, vt ait idem Augustinus, totum possidet quod à viro suo accepit in dote. Quæcunque congregatio cuiuslibet hæresis in angulo sedet, concubina est, non matrona; iacet se cum spuria prole contra Ecclesiam, & ancilla procax dominæ conuitia & iniurias ingerat; eiicietur tamen cum filiis suis, qui vtique nunc Christi patrimonium sibi arrogent, hæredes cum filijs liberæ numquam erunt. Neque enim Deum Patrem habere potest, qui non habet Matrem Ecclesiam.

Et ne quis hanc Matrem fidelium, Arcam salutis, & Christi Tabernaculum ignorare posset, in Sole illud posuit, deditque in lucem gentium: atque vt Dei ciuitas conspicua appareret omnibus, in montis vertice eam eminere voluit. Quomodo enim gentes in tenebris & vmbra mortis sedentes ad eam conuerterentur, si veritatis luce extincta errorum nox ipsam oppressisset; vel admota Diogenis laterna in angulis esset quærenda? Ecclesiarum origines euoluenti omnium sæculorum exempla occurrunt, quam fidei & religionis matricem & magistram singulæ agnoscant. Taceo Britanniam, quatenus Angli, Saxonesque nostri eam occupant, S. Gregorij Magni apostolatu per Augustinum sociosque Monachos Euangelij luce perfusam.

fufam. Cogita Saxoniam noſtram Cifmarinam cum Prouincijs vicinis ad intimum Septentrionem porrectis, & extremam Thulen, S. Anfcharij prædicatione Catholicæ Ecclefiæ adiectam. Cogita reliquam Transrhenanam Germaniam, quæ extra veteris Romani Imperij limitem fuit, Bonifatij, Willebrordi, Suiberti, & Wilhadi, aliorumque fanctiſſimorum hominum labore, & induſtria ad catholicæ fidei agnitionem, & Eccleſiæ vniuerſalis communionem perductam. Nunquid ea tunc inuiſibilis latebat Eccleſia, quæ Apoſtolicos viros prædicationis munere legitime inſtructos eo miſit? quæ recens fundatis eccleſijs Episcopos ordinauit? quæ ritus legesque eccleſiaſticas, omnemque diſciplinam ſacram iſdem tradidit? Si recentiora tempora ſpectemus, miraculo euidenti non caruit, quod aurum memoria de America, de vltima Africæ ora, & de Indiæ remotiſſimis Prouincijs Inſulisque factum ſcimus. Subtraxerat Eccleſiæ Catholicæ veritatis hoſtis Prouincias & Regna, quæ ad Septentrionem vergunt, & vniuerſalis Eccleſiæ membra non ita pridem nobiliſſima in partes ſectasque varias diſcerpſerat; ita vt Chriſti patrimonium non exigua parte mutilatum videri poſſet: cum repente veritatis Sol, cui peruerſum & obſtinatum animum homines factioſi occluſerant, Prouincijs quas dixi remotiſſimis, & dira barbarie effe-ratis exoritur, ſuoque lumine longe lateque omnia perfundit: vbi nunc Regna, & Prouinciæ propemodum infinitæ Chriſti iugo colla ſubmiſerunt; & religio catholica per Metropoles, Episcopatus, Academias celeberrimas, & religioſorum hominum Collegia infinita, lætiſſima propagine diſfuſa floret. Quis vero nescit, quibus auſpicijs, qua auctoritate, quorum opera & miniſterio id factum? Neque enim ex latebris noui & incogniti prædicatores emerſere, quod aurum memoria apud nos contigiffe ſcimus; ſed Pontificum, Regumque Catholicorum ſtudio agmina operariorum ad nouam meſſem, ex Catholicæ Eccleſiæ gremio fuere ſubmiſſa. Neque nunc obſcurum vlli eſt, vnde Miſſionarij ad fidei Catholicæ reliquias inter hæreticos & ſchiſmaticos tuendas, vel veritatem de integro apud infideles propagandam ſubmittantur, qui omnium nationum Collegia, non ſolum Romæ, ſed per cæteras omnes Orbis Prouincias, etiam in Iaponia, ſub primo Solis ortu à Pontificibus Romanis fundata non ignorat. Hoc Catholicæ Eccleſiæ ſtudium, hanc Pontificum, hanc Cardinalium curam vel præcipuam hic eſſe ſciunt, qui ſine odio & inuidia res Romanas inſpiciunt. Neque eam inanem eſſe noſtro hoc tempore patitur Deus, quum non ita pridem certo nuntio ex Oriente perlatum ſit, Sinarum Regem cum familia & nobilitate præcipua, Chriſti fidem ſuſcepiffe, Principumque exemplo myriades hominum paſſim

passim ad baptismum properare: ita ut competentibus catechizandis vix omnes per Europam Sacerdotes, si eò mitterentur, suffecturi videantur.

Denique Apostolicam eandem Ecclesiam symboli definitione profiteamur, eo quod originem, & successionem ab Apostolis continua serie deductam usque in finem seruet. Constat enim, inquit Tertullianus, quod Christus Iesus Dominus noster duodecim Apostolos, quos hæc appellatio missos interpretatur, lateri suo adlegerit, destinatos nationibus Magistros, ad Patrem regrediens iussit ire, & docere nationes tingendas in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Tum etiam quod Apostoli consecuti promissam virtutem Spiritus sancti ad virtutes & eloquium, primo per Iudæam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesijs institutis, dehinc in Orbem profecti, eandem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgaerunt; & proinde Ecclesias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt: e quibus traduces fidei, & semina doctrinæ cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatae sunt, & quotidie mutantur, ut Ecclesiæ fiant, ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne enim genus ad originem suam censeatur necesse est. Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes; & sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. Constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesijs Apostolicis, matricibus & originalibus fidei, conspirat, veritati deputandam; id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit. Reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præiudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei. Hæc ille.

Vnde facile perspexi, Septentrionalem nostram Ecclesiam, quamdiu eam fidei doctrinam & ordinationem retinuit, quam Sancto Anschario prædicante ab Apostolica Sede susceperat, vere Catholicam, vere Apostolicam fuisse; quippe ab Apostolico viro fundata, cui petente Ludouico Pio Gregorius IV. Sedis Apostolicæ Præsul ante Corpus & Confessionem S. Petri, publicam gentibus Septentrionalibus euangelizandi auctoritatem tribuerat. Sed cum post annos paulo minus DCC. eadem Prouinciæ per Lutheri emissarios, quorum præcipuus apud nos fuit Ioannes Pomeranus, in partem sectamque peculiarem pertraherentur; & noui isti prædicatores, veteri fide & disciplina partim abrogata, partim interpolata, Ecclesias Cathedrasque Episcoporum, qui vel exilio vel carcere mulctati decesserunt, inuaderent; & homines à seipsis orti, nouo more, sine Epi-

fufam . Cogita Saxoniam noſtram Cifmarinam cum Prouincijs vicinis ad intimum Septentrionem porrectis , & extremam Thulen , S. Anfcharij prædicatione Catholicæ Ecclefiæ adiectam . Cogita reliquam Transrhenanam Germaniam , quæ extra veteris Romani Imperij limitem fuit , Bonifatij , Willebrordi , Suiberti , & Willhadi , aliorumque ſanctiſſimorum hominum labore , & induſtria ad catholicæ fidei agnitionem , & Eccleſiæ vniuerſalis communionem perductam . Nunquid ea tunc inuiſibilis latebat Eccleſia , quæ Apoſtolicos viros prædicationis munere legitime inſtructos eo miſit ? quæ recens fundatis eccleſijs Episcopos ordinauit ? quæ ritus legesque eccleſiaſticas , omnemque diſciplinam ſacram iſdem tradidit ? Si recentiora tempora ſpectemus , miraculo euidenti non caruit , quod aurum memoria de America , de vltima Africæ ora , & de Indiæ remotiſſimis Prouincijs Inſulisque factum ſcimus . Subtraxerat Eccleſiæ Catholicæ veritatis hoſtis Prouincias & Regna , quæ ad Septentrionem vergunt , & vniuerſalis Eccleſiæ membra non ita pridem nobiliſſima in partes ſectasque varias diſcerpſerat ; ita vt Chriſti patrimonium non exigua parte mutilatum videri poſſet : cum repente veritatis Sol , cui peruerſum & obſtinatum animum homines factioſi occluſerant , Prouincijs quas dixi remotiſſimis , & dira barbarie effectis exoritur , ſuoque lumine longe lateque omnia perfundit : vbi nunc Regna , & Prouinciæ propemodum infinitæ Chriſti iugo colla ſubmiſerunt ; & religio catholica per Metropoles , Episcopatus , Academias celeberrimas , & religioſorum hominum Collegia infinita , lætiſſima propagine diſfuſa floret . Quis vero nescit , quibus auſpicijs , qua auctoritate , quorum opera & miniſterio id factum ? Neque enim ex latebris noui & incogniti prædicatores emerſere , quod aurum memoria apud nos contigille ſcimus ; ſed Pontificum , Regumque Catholicorum ſtudio agmina operariorum ad nouam meſſem , ex Catholicæ Eccleſiæ gremio fuere ſubmiſſa . Neque nunc obſcurum vlli eſt , vnde Miſſionarij ad fidei Catholicæ reliquias inter hæreticos & ſchiſmaticos tuendas , vel veritatem de integro apud infideles propagandam ſubmittantur , qui omnium nationum Collegia , non ſolum Romæ , ſed per cæteras omnes Orbis Prouincias , etiam in Iaponia , ſub primo Solis ortu à Pontificibus Romanis fundata non ignorat . Hoc Catholicæ Eccleſiæ ſtudium , hanc Pontificum , hanc Cardinalium curam vel præcipuam hic eſſe ſciunt , qui ſine odio & inuidia res Romanas inſpiciunt . Neque eam inanem eſſe noſtro hoc tempore patitur Deus , quum non ita pridem certo nuntio ex Oriente perlatum ſit , Sinarum Regem cum familia & nobilitate præcipua , Chriſti fidem ſuſcepſiſſe , Principumque exemplo myriades hominum paſſim

passim ad baptismum properare : ita ut competentibus catechizandis vix omnes per Europam Sacerdotes , si eò mitterentur , suffecturi videantur .

Denique Apostolicam eandem Ecclesiam symboli definitione profiteamur , eo quod originem , & successionem ab Apostolis continua serie deductam usque in finem seruet . Constat enim , inquit Tertullianus , quod Christus Iesus Dominus noster duodecim Apostolos , quos hæc appellatio missos interpretatur , lateri suo adlegerit , destinatos nationibus Magistros , ad Patrem regrediens iussit ire , & docere nationes tingendas in Patrem , & Filium , & Spiritum sanctum . Tum etiam quod Apostoli consecuti promissam virtutem Spiritus sancti ad virtutes & eloquium , primo per Iudæam contestata fide in Iesum Christum , & Ecclesijs institutis , dehinc in Orbem profecti , eandem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgaerunt ; & proinde Ecclesias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt : e quibus traduces fidei , & semina doctrinæ cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatae sunt , & quotidie mutantur , ut Ecclesiæ fiant , ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur , ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum . Omne enim genus ad originem suam censeatur necesse est . Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ vna est illa ab Apostolis prima , ex qua omnes ; & sic omnes primæ , & omnes Apostolicæ , dum vnam omnes probant vnitatem . Constat proinde omnem doctrinam , quæ cum illis Ecclesijs Apostolicis , matricibus & originalibus fidei , conspirat , veritati deputandam ; id sine dubio tenentem , quod Ecclesia ab Apostolis , Apostoli à Christo , Christus à Deo suscepit . Reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præiudicandam , quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum , & Apostolorum , & Christi , & Dei . Hæc ille .

Vnde facile perspexi , Septentrionalem nostram Ecclesiam , quamdiu eam fidei doctrinam & ordinationem retinuit , quam Sancto Anshario prædicante ab Apostolica Sede susceperat , vere Catholicam , vere Apostolicam fuisse ; quippe ab Apostolico viro fundata , cui petente Ludouico Pio Gregorius IV. Sedis Apostolicæ Præsul ante Corpus & Confessionem S. Petri , publicam gentibus Septentrionalibus euangelizandi auctoritatem tribuerat . Sed cum post annos paulo minus DCC. eadem Prouinciæ per Lutheri emissarios , quorum præcipuus apud nos fuit Ioannes Pomeranus , in partem sectamque peculiarem pertraherentur ; & noui isti prædicatores , veteri fide & disciplina partim abrogata , partim interpolata , Ecclesias Cathedrasque Episcoporum , qui vel exilio vel carcere mulctati decesserunt , inuaderent ; & homines à seipsis orti , nouo more , sine Epi-

scopali ordinatione collegas & successores sibi constituerent; dubium non est, quin Apostolicæ successionis serie interrupta eadem Ecclesia ex Catholica & Apostolica in hæreticam Lutheranam conversa fuerit: vti etiam Cisalbanda vestra, quam à Suiberto & Wilhodo Gregorii II. & Hadriani I. Apostolicorum Præfulum auctoritate fundatam, eadem pestis postea afflavit, & subuertit.

Dixi Ecclesias nostras Septentrionales Apostolicæ doctrinæ propaginem ex Romana accepisse, quam Apostolicam fuisse, atque etiam nunc esse, nemo vnquam sanus dubitavit: quinimo vt omnium Apostolicarum maxima & antiquissima, honoris prærogatiuam præcipuam semper obtinuit. Eius potentio rem principalitatem statim post Apostolorum tempora agnouit Irenæus. Eam statu felicem pronunciat Tertullianus, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt; atque inde Africanis quoque Ecclesijs suam auctoritatem præsto fuisse testatur; eo scilicet, quod doctrinam fidemque ex ea acceperit, ideoque vt Matrem & Magistram coluerit vniuersa Africa. Hanc Petri Cathedram atque Ecclesiam principalem; hanc Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem agnoscit Cyprianus. In ea semper Apostolicæ Cathedræ principatum viguisse affirmat Augustinus. Vnde vniuersa antiquitas hanc Sedem Apostolicam proprio & absoluto nomine semper appellauit, & Episcopo ipsius Domni Apostolici titulum peculiarem tribuit. Ex ea vnitas sacerdotalis exorta est, teste Cypriano: quia Christus, vt sanctus ille martyr loquitur, super vnum Petrum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas; & vt vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit. Et in pari consortio honoris & potestatis, præ cæteris Apostolis primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & Cathedra vna monstretur.

Ob hunc primatum, siue potentio rem principalitatem Romanæ Sedis, necesse est ad eam omnem conuenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt vndique fideles, vt iam olim pronuntiauit Irenæus: ita vt catholicus censeretur nullo modo possit, qui eius Ecclesiæ communionem non fruitur. Hanc Petri vnitatem qui non tenet, inquit Cyprianus, tenere se fidem credit? qui Cathedram Petri, super quam est Ecclesia fundata, deserit, in Ecclesia se esse confidit? Nec quenquam latere potest historiæ Ecclesiasticæ paulo peritio rem, quam sollicitè olim Orientalium Ecclesiarum Episcopi de statu suo periclitantes, Romanæ Sedi fidem suam probare studuerint, eiusque exambierint communionem; vt Ecclesias, vel saluas retinerent, vel amissas recuperarent. Hanc primam Sedem ob eundem primatum nullius inferioris iudi-

iudicio obnoxiam cæteræ omnes iudicem supremam in causis Ecclesiasticis agnouerunt; ad eam à Conciliorum vel collegarum sententijs prouocarunt; iniurijs pulsati eius poposcerunt auxilium, quod Petrus & Athanasius Alexandrinæ, Meletius & Paulus Antiochenæ, Paulus & Ioannes Chrysostomus Constantinopolitanæ Ecclesiæ Patriarchæ efficax & opportunum experti sunt. E contra Dioscorum Alexandrinum ideo ab vniuerso Chalcedonensi Concilio damnatum depositumque legimus, quod excommunicationis sententiam Sancti Leoni intentans, primam Sedem iniuria contumeliaque affecisset. Hunc primatum Christianissimi quique Imperatores agnouerunt. Ideoque Theodosius maior Nectarij Patriarchæ Constantinopolitani electionem, quamuis ab vniuersali Concilio Constantinopolitano factam, à Sede Romana confirmari voluit; eique formatam à Damaso Papa regulariter dirigi poposcit, vt testatur Bonifatius Papa I. Eodem modo iunior Theodosius cum Proclum ex Cyzicena Ecclesia ad Constantinopolitanam transferri cuperet, prolatis Cælestini Papæ I. literis, quibus eam translationem pridem probarat, facile suo desiderio potitus est.

Sed cum tu nostro tempore Græcos Romanæ Sedis primatu iure offendi existimes, mox Orientalis Ecclesiæ mentem accuratius peruestigatam explicabo: vnum interim addam; supremam semper fuisse Sedis Romanæ auctoritatem in conuocandis dirigendisquæ Episcoporum Concilijs, quibus vel ipsi Pontifices per se, vel per Legatos à latere missos, vel per diocesium Primates, Vicarios suos, præsidebant; cuiusmodi Vicariatu per Illyricum Thessalonicensem, per Gallias Arelatensem, per Hispaniam Tarraconensem & Bracarensem olim functos fuisse, indubitata antiquitatis testimonijs constat. Quali etiam postea per Germaniam Bonifatius Moguntinus, per Septentrionem Anscharius, eiusque aliquandiu successores; per Angliam Cantuariensis, alibi alij ex veteri instituto ac priuilegio fungebantur. Nec minus absoluta fuit Episcopi Romani in Conciliorum decretis vel confirmandis vel reprobandis auctoritas; quod Constantinopolitani I. Ephesini, & Chalcedonensis generalium Conciliorum Synodica ad Damasum, Cælestinum, & Leonem Magnum perspicue docent. Hæc qui in tanta sacræ eruditionis luce vel negare, vel sophismatum tenebris obfuscare ausit, ei vel iudicium, vel pudorem omnem deperijsse dixerim. Quamuis tu Hildebrandicis dictatis hæc accensere non verearis, & quasi noua fidei dogmata ad catholici nominis inuidiam exagites. Sed cum hac etiam parte à R. P. Ebermanno in Moguntinis disputationibus satis tibi neruose responsum sciam, hoc interim Catone contenti erimus.

Hæc,

Hæc, quam exposui, rationum summa est, cur Romanam Ecclesiam pro Vna illa, Sancta, Catholica, & Apostolica agnouerim; quam fidei Symbolo profiteamur; & cur eius gremio atque communioni tuto me commiserim. Vnde vice versa omnes extra eam Congregationes, quocunque demum reformationis nomine gloriantur, aut quacunque puritatis specie sibi blandiantur, vt hæreticorum latibula detestor: eaque vt nullum nunc cum catholica Ecclesia in terris militante, ita neque in posterum cum triumphante in cælorum regno partem habitura certissime credo.

Verumenimvero illud vehementer miror, quod cum hoc ad Ecclesiam catholicam accessu omnibus eius per vniuersum Orbem membris me coniunxerim, tu contra ab iisdem me separatam existimes: eaque in re quam rationem sequaris, me non satis perspicere ingenue fateor. Nisi quod tu Ecclesiam ex diuersis Sectarum factionibus ita vnum in corpus conglutinatam existimas, vt quamuis omnes catholicæ e diametro aduersentur, inter se tamen occulto aliquo symbolo aut sympathia arcana, ipso scilicet catholicæ veritatis odio, ita sint colligatæ, vt qui vnam neget, omnes neget. Sed cum purus putus Lutheranismus, tua quidem opinione, angustissimis limitibus contineatur, vna scilicet & altera Saxoniae nostræ præfectura; quotam quæso ille Orbis partem occupat, vt cum Catholicorum regionibus, Italia, Gallia, Hispania, Polonia, Germaniæ & Belgij parte maxima, tum vero cum America, India Orientali, & latissimis Africæ Regnis, denique cum Græcia, & Oriente, quarum maxima pars in catholica communione etiam hodie persistit, comparari queat?

Neque vero cum Lutheranismus caritatem & tolerantiam Christianam simul eiuravi, vt tu suspicari videris; eo quod cum Sectæ omnes mutuo se scabant ferantque inuicem, soli Catholici cæteros omnes diuersa sentientes anathemate defigant. Non ego Augustanam Confessionem hic tibi opponam, vbi fere omnium articulorum epiphonema est: Et damnamus secus sentientes: hoc dicam; cum nulla sit communicatio lucis cum tenebris, Christi cum Belial; cur veritatem catholicam amplexus hæreticorum oppositionibus contra vniuersalia, hoc est, ab omnibus, semper, & vbique credita dogmata, anathema dicere verear? Paulus fidem Galatis semel traditam non alio munimento securam præstari posse existimabat, quam vt aliter docentibus anathema intentaret; idque non solum quibusque de vulgo præconibus, sed etiam Apostolis, & Angelis ipsis. Ecclesia hortus ille est conclusus, ex Canticis, ad quam hæresi aditus non patet: hæc vinea euangelica, quam Dominus ab operarijs probe
ex-

excultam, plantisque fructiferis consitam, ad fures ferasque siluestres arcendas sepe circumdedit. Et tu miraris, si maceriem illam sartam tectam conseruare omni ope studeat, si dirui perfodique prohibeat is, quem vineæ suæ Dominus suprema cum auctoritate præposuit? Profecto vt erroris in se, ita iniquitatis in nos rei sunt, qui cum terminos à Patribus constitutos pro libitu mouere, limites confundere, fines exarare, siluam non suam cedere, in alienam messem falcem immittere, peruerso & pertinaci animo palam audeant; vim sibi & iniuriam fieri queruntur, si alieno prohibeantur, si iuris violati postulentur.

Sed tu intra Symboli articulos catholicæ veritatis terminos stare existimas, quæ illo expresse definita non sunt, nullam certam credendi legem, sed promiscuam habere sentiendi licentiam; quæ nouis Ecclesiæ definitionibus constringi coarctarique non debeat. Sed minime nouum hoc aut insolens effugium. Nestorius cum temeratæ veritatis catholicæ accusaretur, fidei Symbolum obtendebat, quod Θετόκος vocem non agnosceret; illud se profiteri aiebat. Sed Cyrillus id satis esse negat: nam etsi Symbolum voce tenus profiteri videretur, non tamen recte illud ipsum intelligere, neque syncere, sed peruerse & præpostere interpretari. Ideoque necessum esse, vt ea omnia scriptis execraretur, & anathematizaret, & publice abiureret, quæ scelestæ, & profane hætenus ipse senserat, aliosque docuerat: eumque in finem duodecim anathematismos eidem præscribit, quibus errorem suum execraretur. Hisce anathematismis Cyrilli non solum Nestorius alios XII. e diametro pugnantes opposuit; sed Ioannes Antiochenus cum asseclis eisdem vt hæretica impietate refertos damnauit. Theodoretus quoque & suo & Orientalium Episcoporum nomine, contradictionibus totidem impugnavit. Stetit tamen immobilis catholica veritas, & Cyrilli anathematismos eidem stabiliendæ scriptos, vniuersa Dei Ecclesia approbavit, vtcunque principio noui durique multis viderentur.

Hoc vnum namque, vt Vincentius Lirinensis iam olim dixit; omni industria semper studuit Ecclesia catholica, vt vetera fideliter sapienterque, si qua sunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat; si qua iam expressa & enucleata, consolidet & firmet; si qua iam confirmata & definita, custodiat. Imitatur enim animarum religio rationem corporum; quæ licet annorum processu numeros suos euoluant & explicent, eadem tamen quæ erant permanent. Easdem profectuum leges Christianæ religionis doctrina sequitur, vt annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate; incorrupta tamen illibataque permaneat: cum nihil propterea in
dogma-

dogmatibus permutationis admittat; nulla proprietatis dispendia; nullam sustineat definitionis varietatem. Fas est enim, ut prisca illa cælestis Philosophiæ dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur; sed nefas est ut commutentur, nefas ut detruncantur, ut mutilentur. Accipiant licet euidentiā, lucem, distinctionem; sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Nullius ergo nouitatis insimulanda est Ecclesia, sedulā & cauta depositorum apud se dogmatum custos, si subinde hæreticorum nouitatibus excitata, Conciliorum nouis strictioribusque decretis veterem fidem asserere, & à corruptelis vindicare enisa fuerit, etiam sub anathematis denuntiatione. Quo illud tantum perfecit, ut quod antea simpliciter credebatur, postea crederetur diligentius: quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur: & quod ipsa prius à maioribus sola traditione acceperat, hoc deinde posteris etiam per scripturæ chirographum consignaret. Neque vero hæreticorum hic curanda est oblocutio, neque eorum in gratiam vel apex vnus de rectis fidei decretis demendus vel mutandus. Nam si semel admissa fuerit hæc licentia, quis non videt, quantum exscindendæ atque abolendæ religionis periculum consequatur? Abdicata enim qualibet parte catholici dogmatis, aliæ quoque atque item aliæ partes iam quasi ex more & licito abdicabuntur; ita ut nihil posthac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil illibatum, nihil integrum. Hæc auctoris tibi notissimi sensu verbisque paulo prolixius exposui, quia plane ad rem nostram faciunt. Nolles enim Lutheranis omnem pro libitu sentiendi licentiam strictis illis Concilij Tridentini decretis ademptam, in multis fidei dogmatibus, quæ cum eorum confessione vel hypotyposi non congruunt. Sed idem reliqui omnes Sectarij conquerentur. Omnibus ergo ex æquo gratificandum erit? sicine vero sacrum illud fidei depositum integrum illæsumque posteris seruetur?

Sane nullam maiorem Tridentinis Patribus curam fuisse scio, quam ut omnia ipsorum decreta ad primitiæ antiquitatis sententiam exactissime conformarentur: quod quamuis te contra Venetianionis & Spalatenfis Apostatæ opinionem ægre crediturum sciam; crederes tamen, si Gulielmi Sirleti, tunc Vaticanæ Bibliothecæ Præfecti, epistolarum volumina mecum hic inspexisses; quibus ille singulis fere septimanis ad Marcellum Ceruinum, Seripandum, aliosque Concilij præsides Cardinales prolixè perscribebat, quæcumque de singulis fidei capitibus ex Sanctorum Patrum, præsertim Græcorum operibus, tunc maximam partem ineditis, diurno nocturnoque studio colligere poterat: eaque opera præcipue purpuræ dignitatem meruit.

meruit. Et sane præclara est, & in publicum proferri operæ pretium foret: appareret enim omnibus perspicue, quam diuersos totoque cælo distantes polos spectarint Augustanæ confessionis Concordiæque auctores, atque ex aduerso Tridentini Patres auitæ fidei defensores. Namque hic, solam cælestis veritatis cynosuram respiciens;

semper sublimis; at illum

Sub pedibus nox atra videt, manesque profundi.

Sane qui tuas aduersus catholicam fidem disputationes recte expendunt, eandem plane litem Ecclesiæ te mouere facile perspiciunt, qua Pyrrhonij dogmaticos olim exercuerunt. Nam sceptici, vt acatelepsiā & epochen suam tuerentur, etiam certissima sapientum decreta vocabant in dubium, adeoque omnia indefinita & incomprehensibilia pronuntiabant: neque enim magis hoc, quam illud esse; & omni rationi rationem æqualem opponi posse existimabant. Eodem modo cum sacra antiquitate agis: nulla tam clara & certa sunt Sanctorum Patrum dogmata, nulla tam sancta Conciliorum decreta, quæ non convellantur ratiunculis vel ex dubio aliquo, vel male intellecto, aut perperam explicato loco deductis. Ita nunc omnis veterum Theologia mera tibi scepsis est; adeoque largiter peccasse putas Ecclesiam, quæ accepta à Patribus dogmata, ab hæreticorum peruicacia anathematis denunciatione vindicanda censuerit; in quibus scilicet leuia & exigui momenti permulta tibi videntur, quæ utrum credas, aut non credas, vel quo pacto credas, parum interfit.

In his primo loco ponis Purgatorium, cuius non solum res, sed & nomen ipsum nostros homines vehementer offendit; ideoque non minores ob sublatum Purgatorium Luthero gratias se debere existimant, quam Lucretius Epicuro suo,

qui, cum vita iaceret

In terris oppressa graui sub religione,

Primum Graius homo mortales tollere contra

Est oculos ausus, primusque obsistere contra.

Docuitque suos asseclas,

Vt metus ille foras præceps Acherontis agendus

Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo.

Sed utcunque illis explodendum videatur hoc dogma; certum est, antiquissimum & vniuersale semper fuisse in primitiua Ecclesia; ideoque non sine ratione Concilium anathemate id stabiliendum duxit: cum triplici ex capite veritas eius asseratur. Primo ex sacris literis, Matth. 5. vbi carceris nomine appellatur, in quo satisfiat vsque ad nouissimum quadrantem; tum prima ad Corinthios 3. vbi quosdam ita saluos futuros scribit Apostolus, quasi per ignem. Nititur

c

deinde

deinde auctoritate præcipuorum Doctorem Ecclesiæ tam Græcæ, quam Latinæ, qui prædicta loca Scripturæ vnanimi consensu de Purgatorio sunt interpretati. In Græcis agmen ducunt S. Basilius, ad caput 9. Isaïæ hac de re prolixè agens; & libro de Spiritu sancto ad Amphilochem cap. 15. Gregorius Nazianzenus & Nyssenus in diuersis orationibus. Basilius Seleuc. orat. 4. de Dauide. Isidorus Pelus. lib. 5. epist. 350. & Ioannes Chrysostomus tom. 6. ferm. pro defunctis, hom. 21. in Acta, & hom. 3. in epist. ad Philippenes: quæ loca Io: Matthæus Caryophilus Iconiensis Antistes Zachariæ Gergani græculi nugis erudite opponit. Cum Doctores Græcis paria faciunt Latini. S. Ambrosius in locum Apostoli 1. Cor. 3. & Hieronymus in 4. cap. Amos. Augustini autem loca omnia vel obiter indicare prolixum foret: cum neminem antiquorum plura, vel clariora hac de re scripsisse constet, ut vnus instar omnium esse possit. Tertia ratio est analogia fidei, & sensus perpetuus vniuersæ Ecclesiæ in precibus & oblationibus incruenti sacrificij pro defunctis offerendis; quod & ipse aliquoties te affirmantem audiui: hæc autem vana & irrita essent, nisi animas tali in statu & loco commorari credidisset antiquitas, vbi Ecclesiæ suffragijs subleuari possent. Tum etiam in veteris pœnitentiæ disciplina idem Ecclesiæ sensus clucet, quæ vindictam peccati ne ijs quidem, qui in extremo vitæ discrimine reconciliabantur, indulgentiam censuit; sed sanitati restitutos, Deo & fidelium societati pœnitentiæ squalore satisfacere voluit. Ab hac igitur perpetua vniuersæ antiquitatis sententia cur nunc demum Ecclesia recedat, vel hæreticorum proteritiæ proculcandum relinquat dogma omnium Doctorem auctoritate stabilitum? Concilium veritatem catholicam caute & prudenter decreto suo contra fidei subuersores asseruit: simulque malas artes eorum, qui ex pietate questum faciunt, & populi simplicitati illudunt, proscripsit: ita ut quid ab homine Christiano veritatis, ac pietatis amante, tam in ipso dogmate, quam Concilij decreto desiderari possit, non videam; modo nouitatis & partium studium animus non præpediatur.

Eadem leuitate anathema infligi putas ijs, qui septem Sacramenta non confitentur. Sic dic fodes, cur Ecclesia catholica non damnet eos, qui duobus solis vtrumque retentis, cætera quinque vel expungunt, vel Sacramentorum nomine indigna existimant? Tu negare non potes, Latinos pariter & Græcos septenarium numerum agnouisse à quinque retro seculis. Vnde autem hanc sententiam vtrique Ecclesiæ subortam existimas eo tempore, quo Græcorum schisma aduersus Latinos maxime feruebat? Quis eos nullas non dissidiorum causas aucupantes hac in parte Latinis tum coniunxit? Vnde
hanc

hanc vtriusque Ecclesiæ obseruationem non nisi ex primitiua & Apostolica traditione acceptam, & perpetuo vsu ad nostra vsque tempora deriuatam esse necessario sequitur. Neque opus est, ut prolixius agam post eruditissimum, laudatissimumque opus Petri Arcudij Lutetiæ editum, quo consensus Græcæ Ecclesiæ cum Latina tam solide ostenditur, vt nemo hætenus, quod sciam, contra hiscere ausus fuerit. Si ergo Angelo de cælis, nouum quid præter semel ab Apostolis tradita prædicanti, anathema intentet ipse Paulus; cur nos tam profane in Ecclesiæ Sacramenta grassantes anathemati subijcere dubitemus? Præcipua hæc diuinæ gratiæ instrumenta vniuersa Dei Ecclesia semper agnouit, semper exercuit: & nunc demum post quatuordecim seculorum vsu ea nouatoribus tollere & proculcare impune licebit? Nam vt firmissimum illum etiam nostro seculo vtriusque Ecclesiæ consensum taceam; sane Confirmationis, Pœnitentiæ, Ordinis, cæteraque Sacramenta tam perspicue & constanter proxima Apostolorum temporibus Ecclesia credidit & exercuit, vt nostro demum seculo sine manifesto impietatis crimine abrogari, negari, & violari non potuerint. Mihi controuersias post tot eruditos Theologos retexere, animus non est: id breuiter ostendam, nullo modo me reprehendendum, quod antiquitatis sententiam perpetuam nouis dogmatibus prætulerim.

Confirmationis Sacramentum ab Apostolis traditum omnis antiquitas semper & vbique tenuit: contra Nouatiani id negantes & negligentes, omnium calculo sine vlla controuersia & exceptione, nouatores & hæretici habiti. Quæro ego, si tum receptissimum per omnem Ecclesiam Sacramentum fuit, cur nunc vt figmentum nullo veritatis fundamento nixum expungitur? Et si Nouatiani id explodentes olim omnium calculo fuerunt hæretici, quomodo Lutherus, Calvinus, cæterique sectarum patroni nunc eundem errorem errantes, ab hæresi immunes? Ad hæc; si olim Ecclesia vniuersa Nouatianos iure damnauit ob violatum, aut neglectum hoc Sacramentum, ideoque non nisi Chrismate confirmatos ad communionem eos recipi voluit; cur hodie temerariæ leuitatis notam meretur, si nouatores idem Sacramentum exhibilantes anathemate defigat? Proinde miror qui nam tu contra Moguntinos §. 108. ferreæ frontis hominem pronunciare audeas, qui dixerit; siue ex scriptura, siue ex consensu antiquitatis demonstrari posse, Sacramentum Confirmationis, quali nunc Ecclesia Catholica utitur, à Christo institutum esse. Ego vero non sine manifesta impietate in dubium vocari existimo, quin Apostoli, quod ipsi fecerunt, quodque vniuersæ Ecclesiæ faciendum tradiderunt, à Christo Magistro acceperint. Cum ergo vniuersa Eccle-

sia inde à principio Confirmationis Sacramentum ab Apostolorum instituto se accepisse, & eorundem exemplo exercuisse fateatur; indubie sequitur, Confirmationem illam à Christo per Apostolos institutam, non postea subintroducendam fuisse. Ab ipsis autem Apostolis Ecclesiæ traditum fuisse euidentissime patet. Etenim Clemens Alexandrinus libro, Quis diues saluandus, apud Eusebium hist. Eccles. lib. 6. cap. 35. & ipse liber Clementis sub falso Origenis nomine non ita pridem à Gislerio editus, iuuenem quendam à Ioanne Evangelista Episcopo cuidam Asiatico commendatum commemorat; cui baptisinate illuminato Episcopus signaculum Domini, vt perfectam tutelam, contulit. Quo loco Baptismum & Chrisma, vt diuersa Sacramenta à Clemente poni, ex simili loco Stromat. lib. 2. certissimo apparet. Hinc Clementis discipulus Origenes ad Rom. 6. Baptismum & Chrisma conferri scribit, secundum typum Ecclesiæ traditum: & Cornelius Papa apud Eusebium lib. 6. cap. 35. Nouatum, cum in morbo baptizatus esset, postea consecutum negat cum cætera, quæ Baptismum sequuntur, *ὃ τὸν τῆς Ἐκκλησίας κανόνα*, hoc est, iuxta Ecclesiæ canonem, tum Episcopalem obsignationem. Dic quæso, à quo typum, vel canonem illum, seu regulam Ecclesiæ traditam putas, nisi ab ipsis Apostolis? Sane Cyprianus Carthaginensis Episcopus in Africa, eodem tempore ab Apostolis deducit, quod baptizati Ecclesiarum Præpositis confirmandi offerebantur: vt per nostram, inquit, ordinationem, & manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Domini consummentur. Cypriani mente & verbis loquitur Augustinus lib. 15. de Trinit. c. 26. Nemo discipulorum dabat Spiritum sanctum; orabant quippe, vt in eos veniret, quibus manus imponebant; non ipsi eum dabant: quem morem in suis Præpositis etiam nunc seruat Ecclesia. Nec minus perspicue S. Hieronymus dial. contra Luciferianum cap. 4. Quod si hoc loco quæris, inquit, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum? discce, hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini, Spiritus sanctus ad Apostolos descendit. Cui deinde locum ex Actorum cap. 8. subiungit: quo etiam Innocentius I. celebri illa epistola ad Decentium Eugubinum vtitur, vt recens baptizatorum obsignationem solis Episcopis permissam doceat. Nunquid tot talesque viri ferreæ tibi frontis videntur?

Sed quod tu frustra Apostolicam illam & miraculosam manuum impositionem allegari existimas ad hodiernam, vt ais, Pontificiam confirmationem, eo non minus iniurius es in secula primitiua, & omnes quos laudaui Ecclesiæ Doctores, quam in hodiernam Romanam

nam Ecclesiam : cum iam illo tempore visibilis ista & miraculosa donorum effusio cessauerit . Ideoque vnus Augustinus reliquorum nomine tibi respondeat , tract. 6. in Epist. S. Ioannis : Nunquid modo , quibus imponitur manus , vt accipiant Spiritum sanctum , hoc expectatur , vt linguis loquantur ? aut quando imposuimus manum istis infantibus , attendit vnusquisque vestrum , vtrum linguis loquantur ? & cum videret eos linguis non loqui , ita peruerso corde aliquis vestrum fuit , vt diceret , non acceperunt Spiritum sanctum ? Vides hanc peruersi cordis assertionem à S. Augustino iam olim explosam , cuius tempore miracula illa non minus , quam nunc cessarant . Neque tamen Confirmationis Sacramentum ideo de Ecclesia tollendum censuit , quod nouatores postea fecerunt .

Eo autem rerum catholicarum plane te imperitum ostendis , quod nullam prorsus manus impositionem in hodiernæ confirmationis Sacramento adhiberi affirmare non verearis . Ecclesia catholica nihil ab antiquo ritu mutauit , qualem S. Gregorij Magni Sacramentorum liber iam olim descripsit , eundem Pontificale Romanum totidem verbis nunc retinet ; scilicet , vbi confirmandi ad Episcopum perducti coram eo in genua procumbunt , ibi leuata manu sua super capita omnium dicit : Omnipotens sempiterne Deus , &c. emitte in eos septiformem Spiritum tuum sanctum , &c. Eandemque orationem Ambrosius lib. 3. de Sacramentis cap. 2. iam suo tempore in Confirmatione adhiberi solitam docet . Vnde manifestissime apparet , quam tu frustra inter veterem , & hodiernam Confirmationem , tum etiam inter diuersarum Ecclesiarum ritus discrimeningas , quæ viris doctis in ecclesiastica antiquitate probe versatis non nisi commiserationem exprimunt .

Sed cum omnia persequi , neque huius loci , neque mei sit instituti , addo quod in hac quæstione præcipuum & palmarium est . Tu Confirmationem meram cæremoniam , eamque liberam & indifferentem Baptismo olim coniunctam fuisse affirmas : e contra veteres omnes Sacramentum hoc à Baptismo diuersum existimant , & Sacramenti nomine passim appellant . Atque ita longo temporum decursu , vsuque perpetuo , à maioribus accepit , atque hodie etiam credit non solum Latina , sed & Græca Ecclesia . Tu , vbi commodum fuerit , tuæ opinionis argumenta ex antiquitate propones : ego interim pro mea , hoc est , catholica sententia , aliquot indubitata veterum testimonia afferam , quæ nullis offucijs offuscari possunt . Tertullianus diabolum Christo etiam de Sacramentis æmulatum scribit , præscript. cap. 40. quo loco præter Baptismum , & Eucharistiam , Pœnitentiam quoque , & ob signationem Chrismatis ; item Ordinem ,
& Ma-

& Matrimonium disertissime Sacramentorum Christi nomine ac numero complectitur; vt & lib. 1. aduersus Marcionem cap. 14. præcipue autem lib. 1. aduersus Praxeam cap. 5. Vnctionis Sacramentum diferte appellat. Cum Magistro sentit & loquitur Cyprianus ep. 72. vbi hæreticorum rebaptismum propugnans ait, parum esse ijs manus imponi, ad accipiendum Spiritum sanctum; sed tunc demum plene sanctificari, si Sacramento utroque nascantur. Sic Episcopi Concilij Africani apud eundem Cyprianum epist. 70. constituunt, De errore & prauitate venientibus dandam per omnia diuinæ gratiæ Sacramenta, vnitatis & fidei veritatem. Quibus locis Confirmationis Sacramentum expresse non solum à Baptismo distinguitur, sed eidem opponitur. S. Augustini loca multa & clarissima habentur de eodem Sacramento Chrismatis, ex quibus perspicue patet eum non cæremoniam indifferentem, vt tu ais, sed verum & peculiare Sacramentum Confirmationem existimasse; quæ lib. 2. contra Petilianum, comment. in Psal. 26. & tract. in epist. Ioannis 3. & 6. videri possunt. His duos addam antiquissimos grauissimosque Scriptores, Cyrillum Hierosolymitanum, & S. Ambrosium, vterque Ecclesiæ Sacramenta initiandis necessaria explicans, peculiari sermone de Baptismo, & alio peculiari de spiritali signaculo, quo post fontem confertur perfectio, vt de diuersis Sacramentis, agit: vt ex illius catechesi mytagogica 2. & 3. huius Sacramentorum libro 3. apparet. Neque enim pura puta cæremonia, & Baptismi appendicula, vt tu vis, specialem catechesim merebatur.

Præterea si Confirmationis Sacramentum hæreticis ad Ecclesiam reuersis Spiritus sancti gratiam confert, quam ex Baptismo mere formali extra Ecclesiam, quippe obicem diuinæ gratiæ ponentes, accipere non potuerant; mera illa secundum te cæremonia efficacior erit, potiorque ad salutem, ipso Sacramento Baptismi; atque ita Sacramenti defectus non validiori Sacramento, sed nudæ cæremoniæ accessu emendabitur: quod quam sit absurdum, & quam omni doctrinæ & disciplinæ ecclesiasticæ contrarium, quis non videt? Omitto Africanam, & Cappadociæ, vicinasque Ecclesias; quæ, vt dixi, non solo Confirmationis Sacramento, verum iteratione Baptismi prioris vitium corrigendum pertendebant: sed catholicam reliqui totius Orbis sententiam à Concilijs Patribusque expositam propono. Cyprianus partem catholicam suo argumento sic premit, epist. 76. Qui hæreticis, siue schismaticis patrocinantur, respondeant nobis, habeantne Spiritum sanctum hæretici, an non habeant? Si habeant, cur illic baptizatis, quando ad nos veniunt, manus imponitur ad accipiendum Spiritum sanctum? sed quia non habent, ideo apud nos
manus

manus imponitur, ut hic accipiant. Hinc can. 7. Laodicens, Novatianos eiurata hæresi catholicè instructos sancto Chrismate iungi, & sic ad sancti mysterij communionem admitti constituit. Sic Basilius Magnus celebri illa epistola canonica ad Amphilochem, probans Laodicensi Concilij sententiam contra Cappadoces, de Novatianis conuersis statuendum ait, ut qui ab ipsorum Baptismo accedunt ad Ecclesiam, vngantur à fidelibus. Eamque Laodicensæ Synodi, & Basilij sententiam confirmavit paulo post Concilium Constantinopolitanum I. can. 7. quo etiam obsignandi & vngendi formula Græcis hodie vsitata præscribitur. Neque aliter canonem illum intellexerunt, explicaruntque Romanæ Ecclesiæ Præsules Concilio illi suppare. Siricius ad Himerium Tarrac. Arianos, inquit, nos cum Novatianis, alijsque Hæreticis, sicut est in Synodo constitutum, per inuocationem septiformis Spiritus Episcopalis manus impositione, Catholicorum conuentui sociamus; quod etiam totus Oriens, Occidensque custodit. Similia habet Innocentius I. epist. 2. Sed omnium clarissime Leo Magnus loquitur epist. 85. Qui baptismum ab Hæreticis acceperunt, sola inuocatione Spiritus sancti per impositionem manuum confirmandi sunt; quia formam tantum Baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. Hæc de Confirmationis Sacramento intelligenda quis dubitet? quo etiam nunc Ecclesia Catholica ab hæresi venientes veteri more suscipit. Veteri, inquam, more, idque non nisi per manum Episcopi. Nam ut epilogus Concilij Romani habet tom. 1. Conc. Colon. pag. 255. iam ante dictos Pontifices Silvester Papa constituerat, ut Presbyterum Arianum nemo susciperet, nisi Episcopus eiusdem loci eum reconciliaret, & sacrosancto Chrismate per Episcopalis manus impositionem sancti Spiritus gratia, quæ ab Hæreticis dari non potest, confirmaret. Concilio Romano accedunt Gallicana. Arausicanæ Synodo can. 1. Hæreticos in mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderant, si desit Episcopus, à Presbyteris cum Chrismate & benedictione consignari placuit. Sic Concilium Epaonense can. 16. Presbyteros, inquit, propter salutem animarum desperatis & decumbentibus Hæreticis, si conuersionem subitam petant, Chrismate permittimus subuenire; quod omnes conuersuri, si sani sunt, ab Episcopo nouerint expetendum. Vides Confirmationis Sacramentum Presbyteris, tantum in articulo necessitatis, propter salutem animarum ab Episcopis olim permissum fuisse. Nam extra vrgentissimam necessitatem, per impositionem manus fidelibus baptizatis, vel conuersis ex hæresi, Spiritum sanctum trahere, Episcopis tantum licet, ut habet Concilium Hispal. II. can. 7. Idemque supra Cypriani & Augustini testimonio pro-

probatum est. Et tu post Apostolorum exempla, post vniuersalem totius primitiue Ecclesie doctrinam & praxim, Sacramentum, quo illa animarum salutem conferri censuit, in cæremoniam arbitrariam & indifferentem, sine iusta Ecclesie censura mutari posse existimas.

Hæc de Confirmatione Sacramentorum numero asserenda paulo prolixius scripsi, vt videas quam bene ex antiquitate, sine ferreæ frontis aut plumbei cordis nota, se tueatur catholica Ecclesia, etiam vbi tu pessima causa eam niti existimas.

Multo igitur facilius reliquis Sacramenti nomen vendicatur; quorum quædam ita sunt perspicua, vbi ipsi sectæ vestræ auctores in Sacramentorum numero ea habuerint. Quod de Pœnitentia fecisse constat Melanchthonem Apologiæ Confessionis Augustanæ cap. 13. & ipsum Lutherum contra triginta duos Louaniensium articulos; tum vero catechismus minor, qui puerulis apud nos ediscendus proponitur, idem testatur: vbi inter articulum de Baptismo & Eucharistia, caput de Clauium potestate interiectum fuit. Si ergo Pœnitentia vere est Sacramentum, habens mandatum Dei & promissionem gratiæ, vt Apologia dicto loco ait, eandemque ob causam Lutherus eam Sacramentum libenter confitetur; peccant sane eius asseclæ, qui Ecclesiam catholicam eo nomine fugillant, quod non confitentes anathemate feriat.

Matrimonium quoque tacito quodam consensu Lutherani in Sacramentorum numero habent, dum perpetuo sacrum coniugij statum appellant. Et cur Sacramentum post Paulum Apostolum credere & vocare dubitet Ecclesia? Sane omnium temporum Patres & Doctores frequentissime ita appellant, quod vnius Augustini locis fere innumeris ostendi potest, præsertim ex libro de bono coniugali; vt Tertullianum libro contra Marcionem cap. 18. aliquoties Sacramenti nomen Matrimonio tribuentem, aliosque taceam.

De Sacramento Ordinis sectarum auctores Lutherus, Melanchthon, & Caluinus itidem discrepant. Ille enim cum sectatoribus Illyrico & Chemnitio, Sacramentum esse mordicus negat; duo autem posteriores in Sacramentorum numero habendum ostendunt. Ea scilicet vis est catholicæ veritatis, vt aduersariorum oculos quamuis nictitantes penetret, suaque luce percellat. Nam ab ipsis Apostolis institutam, passimque vsitatam, vt plurima sacre Scripturæ loca testantur, vniuersa Dei Ecclesia suscepit, & pro vero atque indubitato Sacramento semper habuit Ordinationem, quæ fit per orationes, & manus impositionem ab Episcopis, quos in Apostolorum locum successisse constat. Augustinus suo tempore neminem dubitasse affirmat, quin Ordo æque Sacramentum esset atque Baptismus,
dum

dum ait lib. 2. contra Parmenianum cap. 19. Ipsi explicent, quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, & Sacramentum ordinati possit amitti. Si enim vtrunque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? neutri Sacramento iniuria facienda est. Sol mero meridie clarior non est hoc Augustini testimonio, cui nullæ hæreticorum strophæ tenebras vnquam offundent. Sic Leo Magnus epist. 81. magna deuotione curandum monet, ne tantæ benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum. Idem epist. 87. contra bigamorum ordinationes inuehens; Quis ergo, inquit, dissimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur iniuriam? His accedit S. Hieronymus, Vigilantium eiusque asseclas exagitans his verbis: Nisi prægnantes Clericorum viderint vxores, Christi Sacramenta non tribuunt: hoc est, vt eadem epistola loquitur, Christi ministerio arbitrantur indignos. Vnde eum Ordinationem Sacramenti nomine intelligere dubium nullum est. Adderem S. Gregorij Magni locum, omnium hac de re clarissimum, in 4. Regum cap. 5. nisi ille ob tenebras eius tempore Ecclesiæ iam offundi cæptas, vt vos quidem dicitis, intestabilis vobis haberetur, qui vix primam & purissimam audis antiquitatem. Certo credo me tam præclaris auctoribus nixum multo rectius Ordinis Sacramentum cum catholica Ecclesia admittere; quam tu cum Luthero eiusque asseclis, omnis antiquitatis hostibus, idem neges.

De Extrema vnctione habemus Iacobi Apostoli præceptum: habemus doctrinam & vsum perpetuum veteris Ecclesiæ; quam S. Anselmus Septentrionis Apostolus cum catholica fide nostris quoque Prouincijs intulit, vt ex eius vita Colonix nuper edita constat. Tu veniam dabis, si antiquitati fidem potius quam tibi tanta in re tribuam, & de Sacramentorum numero Ecclesiæ iudicium tuo præferam.

Tertio dicam impingis Ecclesiæ Romanæ, quod Ioannis & Christi baptismum confundentes anathemate defigat. Sed quid peccauit Concilium Tridentinum, si fidei depositum fideliter custodit, & catholicum, hoc est, vetus & vniuersale omnium seculorum, omniumque Ecclesiæ Doctorum dogma, disertissimis sacre Scripturæ verbis innixum, à nouatorum peruersione vindicat? Quisquis Concilium eo nomine fugillare non veretur, idem sibi dictum putet à S. Hieronymo, quod Luciferiano eundem errorem erranti iam olim respondit: Ita tu peruerse religiosus, dum serui Baptismo plusquam habuit tribuis, Dominicum destruis; cui nihil amplius relinquis. Nec minus grauiter se ab Augustino, quam Petilianum, obiurgari existimet, vbi ait: Baptismus Ioannis ad Baptismum Christi non pertinet, nec

d

eius

eius pars vlla vel gradus est; alioquin aut tunc iterabatur aqua Baptismi Christi, aut si Baptismus Christi tunc per duas aquas perficiebatur, minus perfectus est modo, quia non datur illa, quæ per Ioannem dabatur: quodlibet autem horum impium ac sacrilegum est opinari. Quid igitur cum vniuersa Dei Ecclesia damnare formidem eiusmodi dogma, quod ad impiam & sacrilegam opinionem viam sternit? Nec ignoro, quam operose alibi contendas ostendere, quæstionem hanc otiosam & ambiguam esse, ideoque neutram in partem debuisse determinari à Concilio. At si otiosa, cur Calvinus, Melanchthon, alijque reformatores alteram partem contra SS. Patres & Ecclesiam catholicam post Luciferianos & Donatistas resuscitarunt, & tam pertinaciter nunc etiam vrgent? Illud vehementer miratus sum, quod sententiæ tuæ patronum ipsum Augustinum alibi producere non verearis, quo nemo acrius catholicum dogma aduersus sui temporis hæreses propugnauit; vt solus Tridentinæ definitioni tuendæ abunde sufficiat. Sed mihi professionis meæ rationem reddere propositum est, vt non temere me antiquitatem contra nouitates, vniuersitatem contra priuatas opiniones secutum ostendam; non vt contentionis ferram cum quoquam reciprocem.

Cæterum hisce tanquam leuioribus, & vtcumque ferendis multo iam grauiora & plane intoleranda subiungis: quæ non solum aures Batauas siue Saxonicas, sed etiam Græcas offendant. Ea sunt, Primatus supra reliquam omnem Ecclesiam Pontifici Romano iure diuino assertus; adeoque infallibilis Spiritus sancti assistentia eidem, vt toti familiæ Christi Præfecto, & Ecclesiæ sub Christo Domino Capiti supremo, in rebus fidei totius Ecclesiæ consilio ac nomine definiendis, attributa: cui adiungis mutilationem Eucharistiæ, siue communionem sub vna specie, & Missam sine communicantibus; quam Lutherus angularem vocat, ipsique Diabolo adeo absurdam & impiam visam asserit, vt nocturno congressu validissime eam oppugnarit, & abrogandam esse Luthero planissime persuaferit: neque alia sollemnis Liturgiæ vna cum priuata tollendæ ratio illi fuit. Quocirca quid eiusmodi Magistri auspicijs atque auctoritate Lutherani & Calviniani reiiciant, non magnopere mihi curandum existimo: dummodo id cum primitiuæ Ecclesiæ vniuersali sensu & praxi conveniat; quod in hisce non minus quam præcedentibus articulis liquido ostendi potest.

Nam Romanæ Ecclesiæ Primatum Græci ante Imperij diuisionem, & postea florente Orientis Imperio, diu ante schisma & secutam inde Turcicam seruitutem, agnouerunt. Irenæus Græcus scriptor potentio-
rem illam principalitatem Ecclesiæ Romanæ, ad quam,
ait,

ait, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, non ab humano priuilegio, sed à fundatione & traditione Apostolica accersit. Nicæni Patres cum ad Romani Episcopi exemplum Patriarchalibus Ecclesijs prærogatiuas suas can. 6. confirmant, non iuris humani priuilegium, sed antiquos mores, & veterem, hoc est, Apostolicam traditionem obtendunt. Eundem Primatum confitentur Patres Synodi Constantinopolitanæ can. 3. vbi Regiæ vrbs Episcopo secundum honoris locum decernunt. In Ephesini Concilij Actis Cyrillus Alexandrinus de Nestorij hæresi recens tum exorta ad Cælestinum Papam refert, longa Ecclesiarum consuetudine persuasus, vt ipse testatur. Eidem Sedis Romanæ authenticam, hoc est supremam & liberam pro arbitrio agendi auctoritatem, & loci sui vicariam potestatem confert Cælestinus; vt sententiam, qua Nestorium circumscripserat, eo efficacius potentiusque exequatur. Vnde nam illa authenticitas Sedis Romanæ, ab humano an diuino Iure? Certe si S. Prosperum audiamus con. collat. cap. 41. Cælestinus Cyrillo ad exsecandam Nestorianam impietatem Apostolico auxiliatus est gladio. In eodem Concilio parte 2. act. 2. Philippus Presbyter gratulatur Synodo, quod lectis Cælestini literis sancta membra sancto Capiti se exhibuerint. Caput autem totius fidei, inquit, & Apostolorum est B. Petrus. Vides puto dignitatem Capitis, siue Primatum Ecclesiæ Romanæ B. Petro Apostolo, hoc est, iure diuino, niti: idque luculentis verbis mox idem Philippus copiosius declarans ait: Nulli dubium, immo seculis omnibus notum est, quod sanctus beatissimusque Petrus, Apostolorum Caput & Princeps, fideique columna, & Ecclesiæ Catholicæ fundamentum à Domino nostro Iesu Christo Salvatore humani generis ac Redemptore claues regni accepit, soluendique ac ligandi peccata potestas ipsi data est: qui ad hoc vsque tempus, & semper in suis successoribus viuit, & iudicium exercet. Huius itaque secundum ordinem Successor & Locumtenens sanctus beatissimusque Papa noster Cælestinus Episcopus, nos ipsius præsentiam supplentes ad hanc sanctam Synodum misit. Hæc in Actis Ephesini Concilij. Verum quæ nulli tum dubia, sed seculis omnibus nota, nostro tamen tempore vt dubia, & antiquitati incognita, vel primo loco inter absurdas Romanæ Ecclesiæ assertiones ponis, tractatu tuo contra Moguntinos §. 142. Dic bona fide, mi Calixte, cui tutius credam, tibi neganti, an affirmanti Concilio? Accedit quod Iuuenalis Hierosolymitanus ibidem act. 4. affirmat, morem fuisse inde ab ipsis deriuatum traditumque Apostolis, vt Sedes Antiochena à Romana dirigatur, & apud eam iudicetur. Vnde act. quinta sancta Synodus vltimam de Ioanne Antiocheno

sententiam Cælestini iudicio reseruat . Tunc Apostolicam illam ἀπολυθίαν καὶ ἀνάδοσιν ad humanum vel diuinum ius, hoc est, ad Petri Primatum referendum existimas? Chalcedonensis Synodi Acta eundem Primatum Ecclesiæ Romanæ, in Petrum Apostolorum Principem collatum, innumeris propemodum locis confirmant. Omitto quæ in præliminaribus epistolis Imperatorum & Augustarum habentur; quod priuata vel domestica testimonia ex Occidente prolata possint videri; ea scilicet quæ epist. 15. 25. 26. & 33. leguntur. Sane actione 1. Beatissimus & Apostolicus Episcopus vrbis Romæ omnium Ecclesiarum Caput vocatur, quia nimirum Sedem Apostolicam gubernat. Act. 3. Dioscorus Episcopatu priuatur à Leone Papa per Legatos & sanctam Synodum, idque ope beatissimi & gloriosissimi Petri Apostoli, qui est petra, & crepido Ecclesiæ Catholice, & rectæ fidei fundamentum. Depositionis causam præcipuam non semel adducunt Patres, quod contra ipsam Sedem Apostolicam latrarit, & in Sanctum Leonem excommunicationem promulgare conatus sit; hoc est contra ipsum illum, cui vineæ custodia à Salvatore commissa est; vt habet totius Synodi relatio ad Leonem: quem vocis B. Petri interpretem omnibus constitutum, Concilio vt Caput membris præfuisse aiunt. Et quamuis act. 16. ex Constantinopolitani Concilij decreto, secundum dignitatis locum Regiæ vrbis Episcopo confirment, nihilominus Primatum & eximium ac præcipuum honorem Romanæ Sedi conseruant: quod in eadem relatione Patres ita explicant, vt Apostolici splendoris radio, quo Roma fulgebat, Ecclesiam Constantinopolitanam illustrari, eiusque bonorum participatione ditari petant. Vides vir optime, quid de Primatus Romani origine ac fundamento Orientalis Ecclesia primis quinque seculis crediderit, priusquam machinationis vertigine in schismatis baratrum præceps ageretur. Nam post inuasam totius Illyrici, tum etiam Siciliæ & Calabriae iurisdictionem Ecclesiasticam, Constantinopolitanum Patriarcham Sedi Apostolicæ non solum æquare, sed etiam præferre conati sunt, Nilus, Barlaamus, alijque Schismatici, non solum liuore, sed etiam imperitia, & veteris Ecclesiæ disciplina ignoratione excæcati. Quotiescumque tamen veritatis & vnitatis amor Græcorum animos subiit, eandem cum orthodoxa antiquitate sententiam professi sunt. Vnde in Synodo Florentina sess. 25. cum Latini Primatum Pontificis sacre Scripturæ definitioni dictisque Sanctorum inniti scripssissent; Græci, vt suis quoque Patriarchalibus priuilegijs consularent, addi voluerunt; Papam sua priuilegia habere iuxta Canones, & dicta Sanctorum, sacramque Scripturam, & acta Conciliorum. Vnde mox in decreto vnionis Primatus Pontificis iure diui-

diuino asseritur : quippe cui in B. Petro pascendi , regendi , & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Christo Iesu Domino nostro plena potestas tradita sit . Hæc Græca Ecclesia ex maiorum suorum & totius antiquitatis sensu ; quæ hoc loco pluribus à me asseri necessum non est .

Nec magis Græcos offendere potest Communio sub vna specie , quam ipsi æque vt Latini iam olim tenuerunt , atque etiam hodie passim retinent . Nam recens baptizatis infantibus de solo calice guttam instillant ; ægrotis autem & moribundis sola panis specie vaticum exhibent ; vtrisque tamen verum & integrum Eucharistiæ Sacramentum hoc modo se tradere non dubitant . Idem cæteri omnes ad Orientem & Meridiem Christiani , præsertim Abassini , antiquo & perpetuo suæ Ecclesiæ more faciunt . Neque Eucharistiam mutilari existimauit antiquitas , cum fidelibus particulas panis consecrati ad priuatam communionem domum asportandas daret , vel ad Anachoretas in eremum mitteret . Omnium vero clarissime vtriusque Ecclesiæ consensum perpetuum ostendit communio ex præsanctificatis , qua Græci ferijs Quadragesimalibus , Latini sola feria sexta maioris hebdomadæ vtuntur , ex antiquissimo vtroque instituto : neque tum quidquam de Sacramenti mutilatione suspicabantur .

Liturgiam sine communicantibus Græcis iuxta ac Latinis in vsu nunc esse , doctissimi eius nationis Viri , & ipse vsus quem passim per Italiam cernere est , testantur ; eoque falsam Chythræi criminationem refellit Allatius , cuius librum apud Batauos editum , tibi iam visum lectumque non dubito . Sed ne vocum ambiguitate fallamur , dicam tibi , mi Calixte , quid hic tum in cæteris Ecclesijs vrbicis , tum præsertim in maioribus Basilicis fieri obseruauerim ; vbi festis diebus , hoc præsertim anno , in tanta exterorum frequentia , myriades hominum ad sacram Communionem confluunt . Ibi summo mane Parochus , aut alius Sacerdos , ad destinatum huic functioni Altare Domini Corporis Sacramentum consecrat , ea particularum multitudine , quæ populo fidelium communicando eo die suffectura videatur : communicant tum de eiusdem Sacerdotis manu quotquot sacro officio adsunt : cæteri qui & ipsi communicaturi toto deinde antemeridiano tempore infinito propemodum numero citius tardius templum accedunt , primum Missæ siue Liturgiæ officio adsunt , quod ob populi frequentiam & commoditatem à diuersis Sacerdotibus ad diuersa Altaria subinde celebratur : eoque finito ad alterum illud Altare , quod huic ministerio destinatum dixi , Communionem accipiunt . Tu ne Sacerdotem illum sine communicantibus Missam celebrasse ; aut eos qui celebranti adfuere , cum Sacerdote suo non communicasse affir-

mabis? non dicam communione precum & vnitate spiritus, sed ipsa participatione specierum sacramentalium; quamvis ad aliud Altare de alterius Sacerdotis manu eam acceperint? Puto te non dicturum; nisi vnam Ecclesiam, vnum Altare, vnum Sacrificium, vnum Sacerdotium, vnam inter omnes fideles vnius eiusdemque panis communicationem, & vnam vnius corporis cum vno Capite vnionem negaueris: quam negare certe non potest, nisi qui factionum studio Christi Ecclesiam plane ignoret. Tu vero, mi Calixte, numquid omnes qui olim sacrae Liturgiæ officio aderant, de Eucharistia, quæ per singulas Synaxes celebrabatur, communicasse existimas? Neque hoc puto dixeris; qui antiquissimorum Patrum de communicantium infrequentia querelas non ignoras. Non laudans dico, sed vt necessitatis legem etiam tunc abfuisse ostendam.

Sed quoniam tu ea quæ in Catholicorum Liturgia minus probanda censes, exposuisti; liceat mihi eadem libertate de noua vestra vicissim ex te perquirere: qua Pontificiæ Missæ errores sublatos vos quidem dicitis; nos omnem veteris Liturgiæ vel Græcæ vel Latinæ faciem abolitam euersamque certo scimus. Non dicam de Calvinianis, Anabaptistis, Socinianis, quos præter externos ritus ipsius quoque Sacramenti veritatem sustulisse ingenue fateris: sed Lutheranorum Missa, si tamen hoc nomine appellanda, quid præter merum nomen apud vos habet? quamvis & hoc ferme interciderit. Synaxes illæ solemnes, quibus vnio Ecclesiæ cum Christo Capite per Oblationem, Communionemque sanctissimi Corporis eius fouetur ac nutritur, ita olim omnibus communes erant, vt ijs non adesse piaculum duceretur grauissimum, & pœnæ supplicijque loco esset, si quis vel integræ actioni, vel partî præcipuæ interesse prohiberetur, quæ Canonis nomine nunc appellatur. Eo enim cum post orationes aliquot & lectiones sacras, earumque explicationes peruentum esset, præter Catechumenos & energumenos, etiam pœnitentes sanctuario excludebantur. Tota hæc actio apud vos in concionem seu *Ἀμύγξα* mutata est: huius deinde dimissa concione appendicula quædam est qualiscunque illa Missa, seu communionis formula, veteris Liturgiæ in locum subintroducitur; quam cæteri ea die non communicaturi parum aut nihil ad se pertinere putant. Ita nunc Concio caput est Synaxeos, cuius pars ex veteris Ecclesiæ instituto & præparatio esse solebat.

Sed profecto vt te Missa catholica sine communicantibus offendit, ita mihi multo magis communio vestra sine Missa displicet. Quod enim Missæ vestigium in vestra illa actione, præter externa quædam, vestes dico, & vasa, & nonnulla inania catholice Liturgiæ imi-

imitamenta? Quomodo enim Missa sine oblatione? quomodo oblatio sine Sacerdote? quomodo Sacerdos sine Ordinatione Episcopi? quomodo Episcopus sine legitima & Apostolica successione? vel quomodo verum Sacramentum Corporis Christi, extra Christi Ecclesiam? Manifestum enim est, ut ait S. Cyprianus, apud omnes Hæreticos Spiritus sancti gratiam non esse, nec eorum Sacrificia, quamdiu Hæretici sunt, posse Deo placere: neque spiritualis gratiæ sanctificationem Sacrificijs eorum tribui, qui offerunt ab Ecclesiastici corporis vnitates disiuncti. Solius enim Ecclesiæ Deus delectatur sacrificijs, quam Sacrificium Deo facit vnitas spiritualis: vbi & fidei veritas nullam credit in Trinitate distantiam, & pacis tenacitas fraternam seruat in charitate concordiam. Attende tibi, ait lex Deuteronom. XII. ne offeras holocausta tua in omni loco quemcunque videris; sed in loco, quem elegerit Dominus in vna tribuum tuarum. Audi, quis sit locus electus, ait S. Augustinus Rogatiano Donatistæ, & quæ tribus Domini. In Psalm. 131. habes: quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hic est locus electus, hic mons sanctificatus, hæc ciuitas supra montem posita, ut abscondi non possit; hæc radix catholica, hæc vitis fructifera longe lateque diffusa: & ego, inquit, dico tibi: Attende tibi ne offeras in omni loco, id est, in omni hæresi, & dicas; & hic Deus, & ibi Deus est. Qui alibi præter Ecclesiam colligit, ait Cyprianus, Christi Ecclesiam spargit: vnica enim Sponsa Christi vnica Sponsi domum nouit, vnici cubiculi castitatem casto pudore custodit. Stare tu & viuere putas posse de Ecclesia recedentem? sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? Sacramentum Paschæ nihil aliud in Exodi lege continet, ut Agnus qui in figura Christi occiditur, in domo vna edatur. Caro Christi & sanctum Domini eijci foras non potest: nec alia vlla credentibus præter vnica Ecclesiam domus est. Vna autem Ecclesia, vna & intus esse & foris non potest. Qui enim de Ecclesia exierunt, certe in Ecclesia non sunt: ideoque quæcunque extra Ecclesiam tenentur & Sacramenta, & Scripturæ, ad speciem tenentur, non ad salutem: cum ista in sola Ecclesia catholica salubriter habeantur, vbi Fides cum Charitate retinetur. Extra hoc corpus, inquit S. Augustinus, neminem viuificat Spiritus sanctus, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus nostris: neque enim particeps est diuinæ charitatis, qui hostis est vnitatis.

Tu vero optime nosti, quæ vnitas sit apud eos qui ab Ecclesia catholica recesserunt: vbi ut omnes à Catholicis, ita à seipsis singuli ferali odio dissident. Etenim ut Sampsonis vulpeculæ caudis colligatæ capite in diuersa ten debant, ita illi solo catholice veritatis odio

con-

coniuncti cætera omnia toto cælo differunt. Quinimo sola vnionis conciliandæ mentio, pacisque studium omnium odio in se concitando sufficit. Hic teipsum tibi propono, qui non meminisse non potes, quomodo Turonensi colloquio Augustani tui ad Calvinianos te reiecerint, tum vero nuperi librorum indices ostendunt, quam non fraterne iidem congregales tui scriptis non vno loco prouulgatis te exagitent. Ita dum nescio quod Ecclesiæ simulacrum ex omni Sectarum, Schismatumque genere, tanquam Babylonici colossi pedes ex ferro, testa, lutoque conflare conaris, illi ipsi qui conglutinari nec possunt, nec volunt, te oleum operamque perdentem conuicijs contumelijsque traducunt: adeoque dum omnium esse cupis, nullius es; & Ecclesia, cuius ideam te fingis, spatio ferme imaginario coarctatur. Quid enim magis dissonum ab ipso fidei Symbolo? quid religionis Christianæ principijs magis aduersum dici aut cogitari potest, quam vt puriorem Ecclesiam ad Holfatiæ nostræ angulum, & vnam atque alteram Ducatus Brunsvicensis Præfecturam restringere quis velit? cæteras Orbis Prouincias erroribus & superstitionibus oppressas ad veritatis lumen caligare existimet?

Agnosco sane Academiam vestram singulari quodam Dei beneficio, & sapientissimorum Principum cura, Viris eruditis & accurata docendi ratione cæteris per Septentrionem Scholis palmam præripere; helluationes & morum corruptelam, bonæ mentis pestem, obnixè auersari; tum quod præcipuum duco, maiorem sacræ antiquitatis cognitionem ad fidei controuersias disceptandas adhibere: toto tamen cælo abest, vt Catholicæ Ecclesiæ ad inuidiam obduci possit: imo quantiscumque doctrinæ præsidijs feliciter instructa, hoc vno est infelix, quod Catholica non est; dum Lutheri partem sequuta, scissuras contra vniuersi Orbis vnitatem fouendas suscepit.

Extrema malorum sunt Hæresis & Schisma, vnde præsens fidei iactura, & ineuitabile salutis naufragium sequitur, ab hac peste nemo vnquam pius, nemo sapiens vitiatæ disciplinæ & corruptis Ecclesiæ moribus remedium quæsiuit. Ipsa enim separatio impios ostendit, vt ait Fulgentius, quæ tales ecclesiastico corpori non socios, sed aduersarios facit. Neque enim à conuentu ecclesiasticæ vnitatis corpore separarentur & loco, nisi prius ab ecclesiastica fide discederent corde corrupto. Habet quidem ager Dominicus præter boni seminis frugem etiam zizania, eaque, proh dolor, copiose ab inimico homine superfeminata: verum non ideo segetem proteri aut exuri iubet pater familias; sed zizania cum ipsa fruge ad messem vsque tolerat. Area hæc Domini ventilabro permundanda paleas frumento mixtas vsque in finem seculi sustinere non recusat. Exurentur suo tempore ziza-

ziza-

zizaniarum fasciculi sine messis detrimento : illæso tritico paleæ dispergentur . Neminem intra Ecclesiam catholicam recte credentem , & bene viventem aliena peccata maculant . Animæ ac salutis suæ iniurius est , qui palearum odio aream deferit ; cum frumentum non nisi ex area congregetur in horreum .

Nec despicienda est Christi Sponsa , quod diurno peregrinationis æstu fusca ; quod decolorata longæ serenitatis Sole ; quod etiam seculari pulvere aspersa nunc videatur : nigra quidem illa , sed formosa : cuius gloria omnis interna cum sit , æmulum oculos , in nævos rugasque cutis externæ tantum intentos fallit .

Sed bene est , quod inanis illa & fictitia Ecclesiæ larva , quam Sectarum auctores magna puritatis specie venditant , nullis fucorum pigmentis hætenus ita incrustari potuit , quominus suam prodatur deformitatem : quippe cui nihil solidæ pietatis & sanctimonix subesse statim deprehendit , qui paulo penitus introspicit . Nam quod tu severitatem disciplinæ ecclesiasticæ fratrum Bohemicorum exemplo reduci desideras , ea vetus querela est , & inane votum , à Melancthone ante annos CXV. conceptum , vagiente adhuc in cunis Lutheranismi : quem si senescentem nunc adulta confirmataque licentia ad obedientiæ iugum retrahi posse existimas , sane falleris . Excutere iugum , non mutare voluit ; omnemque conscientix coercendæ rationem carnificinam arbitratur . Cur enim non de veteri pœnitentium disciplina potius restituenda cogitas ? cur non vitæ religiosæ , & consiliorum evangelicorum observationem in usum reuocare studes ? Sed ita fit ; filius ille adolescentior cum domum mensamque paternam reliquisset , dissipata substantia peregre ad porcorum filiquas se proiecit . Ita post conculcatas & exustas à Luthero Canonum leges , Patrumque regulas , post proscriptos Episcopos , post eversa sanctioris vitæ asceteria , monitores correctoresque Bohemicos desideratis : quasi tam altum profanatæ religionis vlcus tali cataplasmate perfanari possit .

Ego vero , mi Calixte , multo opportuniorem medendi modum tibi patriæque nostræ proponerem , si sanis consilijs locus relinqueretur ; maiorque veritatis pietatisque restaurandæ , quam factionum propugnandarum cura & sollicitudo esset ; cogitarentque Principes , quæ mala in Rempublicam , quæ vitia & corruptelæ in mores vitamque priuatam , ex religionis subuersione profluxerint : quam timendi sint ipsis hypocritæ , & fanatici homines , qui defæcatissimam religionis puritatem professi , diuinas humanasque leges promiscua facilitate proculcant , & sceleribus atque parricidijs eo grassantur , ne à quoquam dependeat , vel coerceri possit effrænis quidvis agendi licen-

licentia . Merito Ecclesia Catholica Mater Christianorum verissima, inquit Augustinus , non solum ipsum Deum , cuius adeptio vita est beatissima, purissime atque castissime colendum prædicas ; sed etiam proximi dilectionem atque charitatem ita complecteris , vt variorum morborum quibus pro peccatis suis animæ ægrotant , omnis apud te medicina præpolleat . Tu cum ætates gradusque omnes officijs suis instruas , doces etiam Reges prospicere populis , mones populos se subdere Regibus ; quibus honor debeat , quibus affectus , quibus reuerentia , quibus timor , quibus consolatio , quibus admonitio , quibus cohortatio , quibus disciplina , quibus obiurgatio , quibus supplicium , sedulo doces ; ostendens quemadmodum & omnibus omnia , & omnibus charitas , & nulli debeat iniuria . Deinde vitæ spiritualis magistræ eandem proluxu celebrans , addit præclare : Quod vtinam isti Hæretici (Ecclesiæ scilicet Catholicæ contemptores) intelligere si valerent , nusquam profecto Deum nisi apud te , atque in tuo gremio , minime superbi & bene pacati venerarentur . Ad hanc tutius confugies , mi Calixte , quam ad fraternitatem Bohemicam , si Ecclesiæ doctrinam disciplinamque apud nostros restitutam cupias .

Ad hunc salutis portum te inuitare non desinam , ad quem sedulo peruestigandum tua inprimis opera me excitatum profiteor . Nam Romanam Ecclesiam , vnā illam , sanctam , Catholicam , & Apostolicam esse non tam facile mihi licuisset perspicere , nisi antea tuo ductu certo credidissem , eam non Antichristi sedem , & Babylonice meretricis lupanar , sed vere Ecclesiam etiam nunc esse , & salutis spem pie in ea viuentibus nequitiam denegandam ; eo quod præcipua fidei capita , quibus fundamenti instar salus nostra innititur , salua & immota retineat . De reliquis , sin absque partium studio esset , vniōnem aliquam vel saltem syncretismum iniri posse existimabas . Ad hæc multa temerario ille reformationis tumultu abrogata dolebas , quæ cum magno pietatis emolumento potuissent retineri , multa quoque Ecclesiæ Catholicæ falsa , & absurda fatebaris affingi , quæ aut plane ignoret , aut ipsa improbet . Ita tu Hermæ vialis instar in biuio defixus , digito intento viam , qua ad Ecclesiam Catholicam pergerem , mihi subindicasti .

Quod autem à sententia , quam maturo consilio post longas atque ardentissimas preces amplexus sum , tuo colloquio me dimoueri posse existimas , id vero fiet , vbi aliam Scripturam , alia Conciliorum Acta , aliam ecclesiasticam historiam , & diuersa Cypriani , Augustini , aliorumque Patrum scripta , ab ijs quæ certa & indubitata Romæ consului , mihi exhibueris . Nam elusiones , & subterfugia Spalaten-

sis ,

sis, & similibus mangonum, in tam perspicua antiquitatis sententia admittere non possum.

Interim te, mi Calixte, per Deum & Christum salutis nostræ auctorem oro atque obsecro, ut animæ tuæ negotium tibi commendatissimum habeas, serioque cogites de Ecclesia Dei, Columna & Firmamento veritatis, qualem eam ab Apostolis, Virisque Apostolicis fundatam, totoque Orbe diffusam, prima quinque secula viderint: quibus illa fidei dogmatibus, quibus Sacramentis, qua disciplina, quo regiminis modo tunc fuerit instructa; quanto studio puritatem & unitatem suam aduersus hæreses & schismata vindicarit. Eius statum faciemque ubi diligenter inspexeris, tum sine odio studioque partium dispice, quam omnia illa nunc salua supersint in Romana, cæterisque cum Romana communicantibus Ecclesijs; eamque & nominis & dogmatis catholici hæredem, atque Apostolici depositi custodem agnosce. E contra perpende, quam truculenter & impie in Matris viscera sæuierint infauti illi reformatores; ut faciem eius deturpauerint, artus dilaniarint: ut pro veteri catholica doctrina suos quique substituerint errores & deliria: ut sacram Scripturam non secundum perpetuum & vniuersalem sensum & consensum Sanctorum Patrum explicent, sed ex cerebri sui libidine nouis & priuatis interpretationibus peruertant: ut Sacramenta eorumque ritus abrogarint; Apostolicas traditiones, omnemque veterem disciplinam, Patrum & Conciliorum saluberrimis Constitutionibus firmatam, sustulerint, vel eneruarint; consilia euangelica & vitæ sanctioris studia exploserint; hierarchiam ecclesiasticam, & omnem præcipiendi & parendi distinctionem confuderint. Sublata Episcoporum auctoritas, nudo tantum nomine ad ditiones redditusque Ecclesiarum occupandos non nuspiam seruato. Ordines Presbyterorum, & Diaconorum, cæterique officiorum & ministeriorum gradus abrogati: denique noua Ecclesiæ facies introducta omnibus seculis ignota; ad cuius conspectum quotquot inde ab Apostolis fuere Doctores, Patres, Episcopi, Virique sancti, velut ad monstrum & errorum lernam nunc cohorescerent.

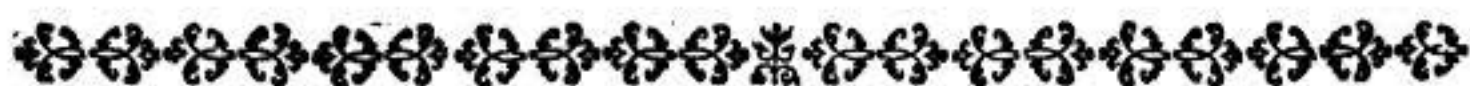
Et quoniam te Virum doctum, & antiquitatis sacræ vnum fere præ cæteris studiosum compello, cogita quanta Septentrioni nostro ex infelici illa religionis subuersione ignorantia cæcitas incubuerit. Patrum, & Ecclesiæ Doctorem non scripta tantum, sed nomina ipsa ignota non solum vulgo, sed ijs qui in Ecclesijs Scholisque docendi munus sustinent. Si quæ forte cuiquam nota aut lecta, ex rhapsodis & Ecclesiæ perduellibus ea tantum confarçantur loca, quæ ad veritatem oppugnandam vtcumque facere videntur. Seis quali librorum
supel-

supellectile Ministri & Prædicantes apud nos instructi, ex quibus postillarum lacunis illi pastores doctrinæ pabulum crudum indigestumque gregi suo proponant. Contra si publicas priuatasque Bibliothecas hic inspicias, si studia cordatorum hominum expendas, statim vides, quam omnia ad primitivæ Ecclesiæ mentem doctrinamque intelligendam explicandamque tendant. Libri & monumenta antiqua, præsertim sacra; summo studio & impensis maximis undique parantur; & in iisdem publica luce donandis doctorum hominum defudat industria. Ita nuper Græcorum Patrum in Prophetas commentarijs, alijsque in vetus testamentum quas vocant catenis non vno volumine comprehensis, immorientem vidi optimum doctissimumque Corderium, alios Concilijs antiquis & Sanctorum Patrum operibus ab interitu vindicandis; alios historiæ ecclesiasticæ Annalibus procudendis occupatos novi: & ne quid in tenebris lateat, quo fides catholica illustrari possit, sunt qui veterum Christianorum cœmeteria cryptasque Martyrum ingenti Romæ subterraneæ opere descriptas in lucem edant. Ita vnus omnibus antiquitatis retinendæ amor, nouitatis auersatio. Eadem mihi nouæ sectæ deserendæ, eadem antiquæ fidei amplectendæ causa, ad quam te Vossium nostrum iterum atque iterum inuito, certissime æternæ salutis lucro, quod extra Catholicam Ecclesiam frustra speratis. Hoc tandem, mi Calixte, rogo, quod ille in simili causa apud S. Augustinum; si institutum & exemplum meum piget imitari, noli aduersari. Vale. Romæ, Anno Iubilei MDCL. Kal. Septembris.

Imprimatur;

Si videbitur Reuerendissimo P. Magistro Sacri Apostolici Palatij.

Pbi: Archiepiscopus Theodosiæ Vicefg.

Imprimatur,

P. Fr. Aloysius Nicolaus Ridolfi Mag. Sac. Pal. Apost.

DISSERTATIONES

DE

ILLIS

QVÆ TANQVAM ABVSVS A LVTHERANIS
ECCLESIAE ROMANÆ OPPONVNTVR.

CVM præcipua Lutheranorum dogmata habentur in professione fidei, quam ipsi anno 1530. in conuentu Augustano Imperatori Carolo Quinto obtulerunt, & ad Orientalem Ecclesiam transmiserunt, non abs re fecisse videbimur, si puncta præcipuè controuersa specialiter attingamus, & quæ difficiliora quondam visa fuerint, ex omni antiquitate elucidemus. Refert Cardinalis Palauicinus libro 3. capite 1. ex ipsis hæreticis Sleidano, Georgio Cælestino, alijsque eorum scriptoribus, quæ in comitijs Augustanis contigerunt, sed & oculatus testis inter Catholicos Cochleus eadem

narrat in actis, & scriptis Lutheri ad annum 1530. Vbi post exhibitam à Lutheranis Confessionem Augustanam scribit, delectos fuisse ex omni ordine, & statu Imperij septemdecim, qui cum aduersarijs de articulis controuersis agerent. Cumque frustra & in vanum actum fuisset, id consilij
, datum esse: Vt ex vtraque Cochleus
, parte in pari, attamen paruo
, numero, quædam personæ,
, quæ & rem intelligerent, &
, ad pacem concordiamque inclinatæ essent, deligerentur:
, vt super contentiosis articulis
, inter se inuicem benignè, &
, amicè tractarent, si quo modo possint concordiam inuenire. Vnde factum est, vt minor delectus ex vtraque parte factus

A a a a

ctus

ctus sit. Catholici sanè delegerunt septem dumtaxat personas, nempe duos principes, duos Iurisconsultos, & tres Theologos. vtpotè Episcopum Augustensem Christophorum, Ducem Brunsvicensem Henricum (& post eius discessum iussu Cæsaris Ducem Saxoniae Georgium) Cancellarium Archiepiscopi Colonienfis, Cancellarium Marchionis Badensis, Dominum Ioannem Eckium, D. Ioannem Vimpinam, & D. Ioannem Cochleum. Atqui hic ultimus est, quem testem actorum de ijs, quæ inter septem Catholicos, & totidem ex Lutheranis delectos de Confessione Augustana vtrimque dicta sunt, adferimus.

,, Isti ergo, inquit Cochleus,
 ,, sic delecti die xvi. Augusti pe-
 ,, racto prandio, conuenerunt in
 ,, Exedera quadam Prætorij, vbi
 ,, præmissis varijs præmijs, &
 ,, consultationibus, vbi confes-
 ,, sum fuit, proposita est Luthe-
 ,, ranorum confessio, vt illa exa-
 ,, minaretur articulatim. In pri-
 ,, mo igitur confessu illo, con-
 ,, cordauerunt mutuis, ac beni-
 ,, gnis verborum interpretatio-
 ,, nibus in xi. articulis, conse-
 ,, dentes vsque in extremam ve-
 ,, speram: altero die iterum,
 ,, confederunt, & ante, & post
 ,, prandium. Vnde factum est,
 ,, vt circa xxi. articulos illius
 ,, confessionis, quæ ad fidem
 ,, pertinent concordarint in xv.
 ,, in tribus ex parte discordia-

,, mansit, & tres ad posteriorem
 ,, confessionis partem remissi
 ,, sunt. Cæterum circa septem
 ,, articulos, quos de abusibus in-
 ,, scripserant, durius diutiusque
 ,, laboratum est: neque in vlllo
 ,, ad plenum concordia reperta
 ,, est, quamvis strenuè ab vtra-
 ,, que parte inuigilatum fuerit.
 Hæc Cochleus, qui licet referat, postea tres delectos fuisse ex Catholicis, & totidem ex Lutheranis, fatetur tamen, *quod attentauerint quidem illi rem aliquot vicibus, nihil tamen officere potuerint.* Ex quibus omnibus manifestum fit, maiorem difficultatem fuisse circa abusos, quos Lutherani prætendebant irrepsisse in Romanam Ecclesiam, quos & ideo Theologi Wittebergenses ad Orientalem Ecclesiam schismate à Romana diuisam transmiserunt, quod inter abusos illas complures ab Orientalibus comprobari existimarent.

Abusus illos septem enumerant, quorum tituli erant: *De communionem sub vtraque specie, de coniugio sacerdotum, de missa priuata, de confessione, de discrimine ciborum, de votis monachorum, de potestate Ecclesiastica.* Inter hos autem abusos cum duo sint nimirum de Confessione, & potestate Ecclesiastica, de quorum primo fusè egimus in opere illo, quod de sacro Antiocheno Concilio edidimus, & de quorum secundo partim egimus supra, vltiori tractatu de illis hic præter-

termisso, substituemus eorum loco dissertationem de Indulgentijs, à quibus hæresim suam inchoasse voluit Lutherus: agemus post hæc de abusibus secundo nimirum loco de communione sub vtraque specie, tertio de coniugio sacerdotum, quarto de missa priuata,

quinto de discrimine ciborum, sexto demum de votis Monachorum. Et cum in his maiorem vim fecerint Lutherani, in his quoque veritatem Catholicam magis resplendere, ex omni antiquitate ostendemus.

DISSERTATIO I.

De Indulgentijs.

CVM inter cæteras ad Religionem Catholicam spectantes quæstiones nulla esset, quæ aut minus elucidata, aut pluribus difficultatibus obnoxia videretur, quam quæ de Indulgentijs mota fuerat à Waldensibus, Flagellantibus Wiclephistis, & Bohemis hæreticis, ab ea quoque controuersia errores suos inchoauit Lutherus, quod putaret hanc esse infirmiorē Religionis Catholicæ partem, quam omnis semper hæreticus oppugnare consuevit. Quod hoc quoque punctum à Tridentino Concilio breuioribus verbis propositum fuisset, Lutheri sequaces ad Concilio resistendum præcipuè impulit, ut tradit, qui sub nomine Catholico hæreseos venenum fouit Paulus suauis disertè affirmans in historia Tridentini Concilij. De indulgentijs plus erat, quam de cæteris omnibus sermonem, illas enim occasionem dedisse ei, quæ nunc viget inter Chri-

stianos scissuræ: illarum gratia Concilium præcipuè congregatum: nullum in hoc argumento partem esse non controuersam, & incertam, etiam apud ipsos scholasticos, & tamen synodum sicco pede illud transisse, de dubijs, & controuersis ne verbo quidem dicto, aut vlla facta declaratione. Hanc à Germanis motam difficultatem, etiam in Concilio ipso propositam fuisse testis est Palauicinus libro 24. hist. Conc. Trid. capite 8. ubi enarrat instanti Concilij sine desideratum fuisse ab omnibus decretum de Indulgentijs, præterquam à primo sedis Apostolicæ legato Morono, qui auctor erat, ut ommitteretur, aut veritus, inquit, ne contentioni, adeoque dilationi daretur ansa, aut ratus ut dicebat, honestius fore silentium, quam ieiunam illius tractationem.

Palauicinus.

Cæterum præualuit, eodem Palauicino teste, iudicium com-

A a a a 2 mu-

Polanus
in hist.
Trident.

Moronius
Card.

mune, & decretum editum est, quo decernitur potestatem conferendi indulgentias à Christo Ecclesiæ concessam, illiusque usum ex traditione haberi, *in his tamen concedendis moderationem iuxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi debere*. Atque hæc vltima verba sunt, quæ Suavis à Germanis ponderetur, rata fuisse, scribit. Nam certum esse, neque dissimulari posse in Ecclesia Orientali cuiuscumque nationis Christianæ, neque antiquis temporibus, neque vltimis, vllum usum fuisse indulgentiarum cuiuscumque generis, & in Occidentali, si nomine veteris consuetudinis intelligenda sit illa, quæ obseruata ante Urbanum secundum, usque ad annum 1095. nullas, quod quisquam sciat, aut fidem facere possit, indulgentias in usu fuisse. Ab illo tempore usque ad annum 1300. earum aliquem usum apparere, sed infrequentem, & dumtaxat pro liberatione à pœnis per confessionem impositis: ab illo tempore varios abusus inueterasse. Hæc ex hæreticorum ore, & calamo fautor Polanus, cuius contra Indulgentiarum usum, & institutum tentamina iam dudum orbi obtrusa erant per Ioannem Wesselum Frisonem Groningensem, & Doctorem Parisinum: scripserat enim hic de thesauro Ecclesiæ, eiusque participatione, & dispensa-

tione enumeratos per Abbatis Vipergenensis supplementum libros, & in ijs varia affirmarat de Indulgentijs: illarum dicebat nullam esse memoriam in scripturis, nullam in sancto Hieronymo, Ambrosio, Augustino, aut alijs Patribus mentionem fieri: omnes sancto Thoma Aquinate, & Alberto magno Antiquiores scholasticos, *ab hac notia indulgentiarum assertionem discessisse, asserentes nihil esse aliud, nisi piam fraudem, & dolum non malum, quo plebs officioso errore trahatur ad pietatem*. Adiungit testimonium D. Antonini, de quo: *Studiosissimus ille Chronographus, Antoninus planè confitetur, se nondum inuenisse, quando indulgentiæ habuerint initium*. Atqui ex his alijsque fundamentis errores suos deducere conatus erat Lutherus, qui palam gloriatur in primo tomo suorum operum, se in Germania primo hoc saxum mouisse: *Quod, inquit, nullus antea, neque Episcopus, neque Theologus ausus esset attingere*. Ab his autem cum Lutherus errores suos incepisse visus est, ordiamur, & nos ab indulgentiarum materia, ut dum ostendero infirmiolem Religionis Catholicæ partem, omni hæreticorum conatui esse superiorem, fidei veritas inconcussa maneat, & incorrupta appareat, contra quam omnes nouatorum artes euanescent, viresque deficiunt.

Luth.
præf. to-
mo 1.

CA-

CAPVT PRIMVM.

*De potestate concedendi Indulgentias,
earumque usu Apostolorum
temporibus.*

QUod sacrosancta Triden-
tina Synodus breuoribus
verbis exposuit: potesta-
tem nimirum conferendi Indul-
gentias à Christo Ecclesiæ conces-
sam esse, atque huiusmodi pote-
state diuinitus sibi tradita anti-
quissimis etiam temporibus usam
fuisse, id ipsum veritati inniti ex
Scriptoris ipsis, & antiquorum
testimonijs, comprobari potest;
antequam vero id ipsum aggre-
diamur, pauca dicenda sunt de
ipsa Indulgentiarum notitia, quam
etiam ex Imperatorum decretis
haurire licebit, enimvero, cum
Imperatores quidquam de tribu-
tis remittebant, hanc debiti re-
missionem indulgentiam vocare
consueuerant, vt etiamnum pa-
tet ex antiquis numismatibus pro
Africa ab Antonino Pio, & Se-
uero Augustis hunc in finem edi-
tis, quorum hæc est inscriptis,
Indulgentia Augusta; eodem mo-
do dum remittebant alicui pœnas
pro grauioribus delictis debitas,
remissiones illæ vocabantur In-
dulgentiæ, vt videre licet in co-
dice Theodosiano libro 9. titulo
39. de Indulgentijs. Et in hoc
sensu est, quod indulgentiæ di-
cuntur in Ecclesia, quæ dum re-

mittit pœnam temporalem pro
actuali peccato debitam, aut par-
tem saltem istius, idque extra
sacramentum per thesauri Eccle-
siastici dispensationem, indulgen-
tiam concedere perhibetur.

Supponit Indulgentiæ definitio
aliud esse culpam, qua Deus of-
fenditur, aliud esse pœnam, quæ
pro peccato debetur, vnumque
sine alio remitti posse in hoc sæ-
culo, adeo vt data absolutione à
culpa, maneat soluenda pœna
temporanea, quam Iustitia Diui-
na exigit in satisfactionem, vt
non modo centena sacræ Scriptu-
ræ loca clamant in veteri testa-
mento, sed & Christus, & Apo-
stoli docuerunt in nouo, & vel ex
solo pœnitentiarum usu adeò per-
spicuum semper reddidit Ecclesia,
vt contra torrentem eum ire ne-
cesse sit, qui veritati huic resistit,
Supponit secundo Indulgentia-
rum definitio esse in Ecclesia the-
saurum meritorum Christi, &
sanctorum, quæ spectat ad supe-
riorum dispensationem, sicuti æ-
rarij dispensatio spectat ad prin-
cipes regni, aut Reipublicæ opti-
mates. Enimvero sicut in Repu-
blica, aut regno est ærarium com-
mune, in quo reponuntur opes.

Re-

Reipublicæ, aut regni ex subditorum tributis, & regijs prouentibus conflata in vsum publicum etiam ad mercedem bonorum, ita & Ecclesia habet thesaurum ex meritis Christi, Beatæ Mariæ Virginis, & sanctorum omnium conflatum tamquam ærarium publicum, ex quo dispensat filiis suis Indulgentias, quarum dispensandi potestatem sibi à Christo relictam semper existimauit.

Id autem licet hæretici in Scriptura minimè reperiri dicant, ex hisce tamen verbis Christi Matth. 16. collegit Ecclesia: *Tibi dabo clauēs regni cœlorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cœlis.* Similia omnibus Apostolis à Christo concessa fuisse, habes ex Matth. capite 18. & ex Ioannis 20., ex quibus prior locus Matthæi, vbi Christus Petro potestatem sui vicariam promittit, instituto nostro præcipuè fauere videtur, vtpotè in quo notanda est verborum generalitas, *quodcumque*: per quod verbum omnis exceptio prohibetur, & intelligitur verum esse, quod Leo Magnus olim posteritati consecrauit. Petrum nimirum esse, cui, quæ Christo auctoritate erant propria, participatione facta sunt communia. erat autem in potestate Christi absolvere à culpa, & remittere de pœna, vt non modo remisisset creditur, & mulieri peccatrici,

& sceminae adulteræ, sed & bono latroni in cruce pendenti, cui agnoscentis delicta sua Christus pœnam omnem cum peccatis remisit dicens, *hodie mecum eris in paradiso*. Nolo quidem hic disputare, an hæc veri nominis indulgentia nuncupanda sit, cum hæc remissio fuerit de peccatis ante baptismum commissis, sed quod pœnitenti latroni indulget latroni indulget Christus, etiam pœnitentibus post baptismum fidelibus indulgeri posse in Ecclesia, factò suo comprobauit gentium Doctor Paulus Apostolus.

Hic cum apud Corinthios excommunicasset incestuosum illū, cuius meminit prima ad Corinthios epistola: *Tradidi satanæ in interitum carnis*. Addit Paulus, ne commiscerentur fornicarijs, neque cum huiusmodi cibum sumerent, sed Deo iudicium relinquerent. Ex quibus apparet, hunc incestuosum corinthium pro tota vita à communione fuisse exclusum, rectèque scripsisse S. Ioannem Chrysostomum homilia 4. super 2. ad chorint. epistolam. *καὶ ὡς περ ὡς ἡμεῖς ἐπέλεμεν ἀποτρεμεῖν, ὅτε ἀφῆκεν αὐτὸς γενέσθαι καὶ ἵσως χαρίσασθαι.* Et sicut cum illum amputari iubebat, nec ei indulgendi arbitrium ipsis (Chorintios scilicet) permisit. Quo loquendi modo sanctus Ioannes Chrysostomus Indulgentiam in Pauli potestate fuisse insinuat, id quod de incestuoso, Paulus ipse affirmat: nam in secunda ad Corinthios epistola

D. Chrysostomus.

2. Chor.
cap. 2.

la cap. 2. de eodem in commu-
nitione recipiendo hæc habet : *Suf-
ficit illi, qui eiusmodi est, obiur-
gatio hæc, quæ fit à pluribus, ita
ut è contrario magis donetis, &
consolemini, ne forte abundan-
tiori tristitia absorbeatur, qui
eiusmodi est. Propter quod obse-
cro vos, ut confirmetis in illum
charitatem : cui autem aliquid
donastis, & ego : nam & ego,
quod donavi, propter vos, in
persona Christi, ut non circum-
ueniamur à satana. Quod Apo-
stolus restantem pœnitentiæ par-
tem huic incestuoso Corinthio re-
miserit verba eius adeo clare de-
monstrant, ut ex illis exemplum
pro indulgentijs desumpserit san-
ctus Cyrillus Patriarcha Alexan-
drinus, qui libro 12. in Ioan-
nem ad illa verba, quorum remi-
seritis peccata, docet duobus
modis remissionem concedi in
Ecclesia, per baptismum, & pœ-
nitentiam, & de vltima. ὁπτι-
μῶντες μὲν ἀμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλη-
σίας τέκνοις, μετανῶσι δὲ συγγνώ-
σκοντες καὶ ἅπερ ἀμέλει ἐκ Παύλου τὸ ἐν
Κορίνθῳ πορνέυσαντα παρεδίδου μὲν
εἰς ὁλιθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα
σωθῇ. περσίοτο δὲ αὐτῆς, ἵνα μὴ τῇ
παισσοτέρᾳ λύτῃ καταποδῇ. Ec-
clesiæ filios peccantes quidem in-
crepant, pœnitentibus atem in-
dulgent. Sicut Paulus olim for-
nicantem apud Corinthios, in
perniciem carnis tradebat, ut
spiritus eius saluaretur : recepit-
que rursus ne maiore submergere-
tur dolore. Cyrillo Ægyptiacæ*

diœceseos Patriarchæ adiungo D.
Ioannem Chrysostomum ex An-
tiocheno Præsbytero regiæ vrbis
Episcopum, & Doctorem Græ-
corum præstantissimum, qui in
commentario ad laudata Pauli
verba, asserit, ab Apostolo osten-
di, incestuosum illum, ὅτι ὁ
ποσῶτον ἀπὸ τῆς ματανοίας, ὅσον ἀπὸ Chryso-
stom.
τῆς δωρεῆς λαμβάνει τιμὴν ἀφ᾽ ἑσιν. διὸ,
φησὶ, χαρίσασθαι, καὶ ὡς ἀγαλίσσαι.
ὁ δὲ τὸ ἐξῆς πάλιν τὸ αὐτὸ δηλοῖ. ὁ γὰρ,
ἐπειδὴ ἀξίος ἐστίν, ὁ δὲ, ἐπειδὴ ἀρκῶσαν
ματάνοιαν ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἐπειδὴ
ἀδελφὸς ἐστίν, ὁ γὰρ τὸτο φησὶν. Non
tam pœnitentiæ opera, quam gra-
tia, & beneficio veniam conse-
sequi. Ob id ait : Donetis ; &
consolemini, & quod sequitur,
idem declarat. Non enim, in-
quit, quod id promereatur, nec
quod eam, quam par est, pœni-
tentiam præstiterit, sed quia in-
firmus est, ideo hoc peto. Quid
ad hæc Chrysostomi verba re-
sponderi possit, haud video, quod
enim de pœnitentia restante in-
cestuoso Paulus indulserit, pro
indubitato habet Chrysostomus :
& ne quisquam cum Lutero so-
mniet, Indulgentiam hanc spe-
ctare ad solam huius sæculi pœni-
tentiam ab Ecclesia impositam,
duobus Orientalis Ecclesiæ Pa-
tribus, Occidentalis Ecclesiæ Do-
ctorem adiungo, eumque præ-
stantissimum D. nimirum Am-
brosium Mediolanensem Archie-
piscopum in capite 2. ad Corinth.
ad illa verba : Nam & ego si Ambro-
sius.
quid donavi propter vos donavi
in

in persona Christi . Ad quæ commentatur : Et ut ratum ei cui donauit , ostenderet apud Deum . ait in persona Christi se donasse , quod donauit , hoc est accepto tulisse Christum , cuius legatione fungebatur , ut factum Apostoli ,

factum sit Christi , sicut dixit : quæcumque solueritis super terram , erunt soluta & in cælo . Quid præclarius , quid in rem nostram expressius ? hæc retulisse , Lutheri commenta refutasse est .

CAPVT SECVNDVM.

De Indulgentiarum usu ab Apostolorum tempore , usque ad initium sæculi quarti per libellos pacis à Confessoribus dari solitos .

QUod extra Apostolorum temporibus Neronis persecutio nobis dederit confessores , & extorres , qui varia pro fide possi , martyres vocabantur , clamant omnia antiquorum testimonia : erant tunc plures , qui vel ad necem seruati custodiebantur in carcere , vel ad metalla damnati versabantur in longè dissita regione , & cum sub varijs tyrannorum persecutionibus orbis Catholicus repleretur huiusmodi confessoribus , pacem , quam aliqui in Ecclesia obtinere non poterant , illorum confessorum meritis apud Dominum interpositis , eorumque præcibus apud Episcopos perlectis obtinebant . Quad tria crimina fuerint , quæ Ecclesia olim diuinæ maiestati dimittenda reseruabat , ostendimus tomo primo Antiquitatis illustratæ de mœchia lapsis , & homicidio intelligenda esse , neque vllum de hac veritate dubium fu-

peresse potest . Vti vero Paulus egerat cum incestuoso Corinthio , cui pro tota vita à communione excluso , ad Corinthianæ Ecclesiæ præces reconciliationis pacem concesserat , ita & Martyres ad mœchorum preces seriatim pœnitentiæ innixas pacem concedere cœperunt ipsis Tertulliani temporibus , utpote qui libro ad Martyres capite primo testatur : *Pacem quidam in Ecclesia non habentes , à Martyribus in carcere exorare consueuerunt .* Erat tunc quintæ sub Seuero persecutionis initium , cum carceres fidelibus repleti ex speluncis latronum facti essent domicilia Martyrum , & palestræ confessorum . Erat tunc Tertullianus in Ecclesia Carthagenensi Præbyter Catholicus , & quia oculis suis aspiciebat quosdam , (qui carnis cœno sese inuoluerant) lacrymis perfusos pro reconciliationis pace carceres adire , & Martyres pro indulgentia exorare ,

Tertul-
lianus .

rare, librum suum ad Martyres conscripsit, in quo bellum ipsorum cum Diabolo, & mundo pacem esse dicit: *Quam pacem, inquit, quidam in Ecclesia non habentes, à Martyribus in carcere exorare consueverunt: & ideo eam etiam propterea in vobis habere, & fouere, & custodire debetis: ut si forte & alijs prestare possitis.* Fortè, inquit Tertullianus, quod edictum Zephyrini Papæ nondum orbi Catholico innotuisset, quo sanctissimus ille Pontifex martyrum Indulgentias approbans, mœchos pœnitentia functos ad reconciliationis pacem admittendos statuerat.

Tertul-
lianus.

Edito autem Zephyrini edicto, pacem à Martyribus frequentius concessam fuisse fornicatoribus, & mœchis, habes ex Tertulliano iam in hæresim lapso, qui capite ultimo libri de pudicitia, sic intonat: *At tu iam & in martyres tuos effundis hanc potestatem, ut quisquis ex consensione vincula induit adhuc mollia in nouo custodie nomine, statim ambiunt mœchi, statim adeunt fornicatores, iam preces circumsonant, iam lacrymæ circumstagnant maculati cuiusque, nec ulli magis auditum carceris redimunt, quam qui Ecclesiam perdiderunt. Violantur viri, ac scæminæ in tenebris planè ex usu libidinum notis, & pacem ab his quærunt, qui de sua periclitantur, alij ad metalla confugiunt, & inde communicatores reuertuntur. Mœchos*

pro pace ad martyres confugisse, cum magna frequentia, & hos passim pacem indulgisse, clariori testimonio firmare non poterat Tertullianus, qui in Montani hæresim lapsus hanc impartitam à Martyribus indulgentiam ijs rationibus oppugnare aggressus est, quibus eas hocce sæculo impugnari audiuius à Lutheranis, alijsque Ecclesiæ hostibus. Palam edicit mœchiæ crimen soli Deo reservatum, erratque, nec Apostolos Martyribus auctoritatem illam adiudicasse. Addit satisfactionem aut meritum vnus pro altero nihil valere: *Quomodo, inquit, oleum faculae tuæ sufficere & mihi & tibi possit?* Adiungit alia erronea, quæ ipse Catholicus aliter docuerat, vnde & capite primo libri de pudicitia: *Erit igitur, & aduersus Psychicos titulus, aduersus meæ quoque sententiæ retro penes illos societatem.* Palam admittit se antea cum Catholicis sentisse, & iam contra sentire, id quod D. Hieronymus in Tertulliano summoperè arguit scribens epistola 146. ad Damasum Papam: *Vehementer admiror, Tertullianum in eo libro, quem de pudicitia aduersus pœnitentiam scripsit, & sententiæ veterem noua opinione dissoluit, hoc voluisse sentire &c.* Sic de Tertulliano Hieronymus vel quisquis epistolæ auctor est, cum quo omnis sub cœlo Ecclesia Tertulliani errores semper detestata fuit, etiam ipso Tertulliani æuo cun-

Hierony-
mus.

B b b b b

ctis

Reipublicæ, aut regni ex subditorum tributis, & regijs prouentibus conflata in vsum publicum etiam ad mercedem bonorum, ita & Ecclesia habet thesaurum ex meritis Christi, Beatæ Mariæ Virginis, & sanctorum omnium conflatum tamquam ærarium publicum, ex quo dispensat filiis suis Indulgentias, quarum dispensandi potestatem sibi à Christo relictam semper existimauit.

Id autem licet hæretici in Scriptura minimè reperiri dicant, ex hisce tamen verbis Christi Matth. 16. collegit Ecclesia: *Tibi dabo clauēs regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cœlis.* Similia omnibus Apostolis à Christo concessa fuisse, habes ex Matth. capite 18. & ex Ioannis 20., ex quibus prior locus Matthæi, vbi Christus Petro potestatem sui vicariam promittit, instituto nostro præcipuè fauere videtur, vtpotè in quo notanda est verborum generalitas, *quodcumque*: per quod verbum omnis exceptio prohibetur, & intelligitur verum esse, quod Leo Magnus olim posteritati consecrauit. Petrum nimirum esse, cui, quæ Christo auctoritate erant propria, participatione facta sunt communia. erat autem in potestate Christi absolvere à culpa, & remittere de pœna, vt non modo remisisset creditur, & mulieri peccatrici,

& foeminæ adulteræ, sed & bono latroni in cruce pendenti, cui agnoscentis delicta sua Christus pœnam omnem cum peccatis remisit dicens, *hodiè mecum eris in paradiso.* Nolo quidem hic disputare, an hæc veri nominis indulgentia nuncupanda sit, cum hæc remissio fuerit de peccatis ante baptismum commissis, sed quod pœnitenti latroni indulget latroni indulget Christus, etiam pœnitentibus post baptismum fidelibus indulgeri posse in Ecclesia, facto suo comprobauit gentium Doctor Paulus Apostolus.

Hic cum apud Corinthios excommunicasset incestuosum illū, cuius meminit prima ad Corinthios epistola: *Tradidi satanæ in interitum carnis.* Addit Paulus, ne commiscerentur fornicarijs, neque cum huiusmodi cibum sumerent, sed Deo iudicium relinquerent. Ex quibus apparet, hunc incestuosum corinthium pro tota vita à communione fuisse exclusum, rectèque scripsisse S. Ioannem Chrysostomum homilia 4. super 2. ad chorint. epistolam. *ἡγὼ ὡς περ ὡνίκα ἐπέλευνεν ἀποτρεῖν, ὥτε ἀφῆκεν αὐτῷ γενέσθαι καὶ ἵνα χαρίσασθαι.* Et sicut cum illum amputari iubebat, nec ei indulgendi arbitrium ipsis (Chorintios scilicet) permisit. Quo loquendi modo sanctus Ioannes Chrysostomus Indulgentiam in Pauli potestate fuisse insinuat, id quod de incestuoso, Paulus ipse affirmat: nam in secunda ad Chorinthios episto-

D. Chrysostomus.

al

2. Chor.
cap. 2.

la cap. 2. de eodem in communionem recipiendo hæc habet: *Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus, ita ut è contrario magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem: cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego, quod donavi, propter vos, in persona Christi, ut non circumueniamur à satana. Quod Apostolus restantem pœnitentiæ partem huic incestuoso Corinthio remisit verba eius adeo clare demonstrant, ut ex illis exemplum pro indulgentiis desumpserit sanctus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, qui libro 12. in Ioannem ad illa verba, quorum remisistis peccata, docet duobus modis remissionem concedi in Ecclesia, per baptismum, & pœnitentiam, & de vltima. ὅτι πῶντες μὲν ἡμετέραν τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανῶσι δὲ συγγνώσκοντες καὶ ἡμεῖς Παῦλος τὸ ἐν Κορίνθῳ πορνέυσαντα παρεδίδοι μὲν εἰς ὁλιθρον τὴν σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ. περὶ τοῦ δὲ αὐτοῦ, ἵνα μὴ τῇ πειραστικῇ λύτῃ καταποθῇ. Ecclesiæ filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus atem indulgent. Sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, ut spiritus eius saluaretur: recepitque rursus ne maiore submergeretur dolore. Cyrillo Ægyptiacæ*

dioceseos Patriarchæ adiungo D. Ioannem Chrysostomum ex Antiocheno Præsbytero regiæ vrbis Episcopum, & Doctorem Græcorum præstantissimum, qui in commentario ad laudata Pauli verba, asserit, ab Apostolo ostendi, incestuosum illum, ὅτι ἔτοςτον ἀπὸ τῆς ματανοίας, ὅσον ἀπὸ Chrysostom.
τὸ δωρεῖν λαμβάνει τὴν ἀφεσιν. διὸ, φησὶ, χαρίσασθαι καὶ ὁδοκαλῆσαι. ἔτι τὸ ἔξῃς πάλιν τὸ αὐτὸ δηλοῖ. ἔτι, ἐπειδὴ ἀξίος ἐστίν, ἔτι, ἐπειδὴ ἀρκῶσαν ματάνοιαν ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδυνάτος ἐστίν, ἔτι, τὸ τοῦτο φησὶν. Non tam pœnitentiæ opera, quam gratia, & beneficio veniam consequi. Ob id ait: Donetis; & consolemini, & quod sequitur, idem declarat. Non enim, inquit, quod id promereatur, nec quod eam, quam par est, pœnitentiam præstiterit, sed quia infirmus est, ideo hoc peto. Quid ad hæc Chrysostomi verba responderi possit, haud video, quod enim de pœnitentia restante incestuoso Paulus indulserit, pro indubitato habet Chrysostomus: & ne quisquam cum Lutero somniet, Indulgentiam hanc spectare ad solam huius sæculi pœnitentiam ab Ecclesia impositam, duobus Orientalis Ecclesiæ Patribus, Occidentalis Ecclesiæ Doctorem adiungo, eumque præstantissimum D. nimirum Ambrosium Mediolanensem Archiepiscopum in capite 2. ad Corinth. ad illa verba: Nam & ego si
in

Chrysostom.

Ambrosius.

in persona Christi . Ad quæ commentatur : Et ut ratum ei cui donauit , ostenderet apud Deum , ait in persona Christi se donasse , quod donauit , hoc est accepto tulisse Christum , cuius legatione , fungebatur , ut factum Apostoli ,

factum sit Christi , sicut dixit : quæcumque solueritis super terram , erunt soluta & in cælo . Quid præclarius , quid in rem nostram expressius ? hæc retulisse , Lutheri commenta refutasse est .

CAPVT SECVNDVM.

De Indulgentiarum usu ab Apostolorum tempore , usque ad initium sæculi quarti per libellos pacis à Confessoribus dari solitos .

QUod extra Apostolorum temporibus Neronis persecutio nobis dederit confessores , & extorres , qui varia pro fide possi , martyres vocabantur , clamant omnia antiquorum testimonia : erant tunc plures , qui vel ad necem seruati custodiebantur in carcere , vel ad metalla damnati versabantur in longè diffita regione , & cum sub varijs tyrannorum persecutionibus orbis Catholicus repleretur huiusmodi confessoribus , pacem , quam aliqui in Ecclesia obtinere non poterant , illorum confessorum meritis apud Dominum interpositis , eorumque præcibus apud Episcopos perlectis obtinebant . Quad tria crimina fuerint , quæ Ecclesia olim diuinæ maiestati dimittenda reseruabat , ostendimus tomo primo Antiquitatis illustratæ de mœchia lapsis , & homicidio intelligenda esse , neque vllum de hac veritate dubium fu-

peresse potest . Vti vero Paulus egerat cum incestuoso Corinthio , cui pro tota vita à communione excluso , ad Corinthianæ Ecclesiæ præces reconciliationis pacem concesserat , ita & Martyres ad mœchorum preces ferix pœnitentiæ innixas pacem concedere cœperunt ipsis Tertulliani temporibus , vtpote qui libro ad Martyres capite primo testatur : *Pacem quidam in Ecclesia non habentes , à Martyribus in carcere exorare consueuerunt .* Erat tunc quintæ sub Seuero persecutionis initium , cum carceres fidelibus repleti ex speluncis latronum facti essent domicilia Martyrum , & palestræ confessorum . Erat tunc Tertullianus in Ecclesia Carthaginensi Præsbyter Catholicus , & quia oculis suis aspiciebat quosdam , (qui carnis cœno sese inuoluerant) lacrymis perfusos pro reconciliationis pace carceres adire , & Martyres pro indulgentia exorare ,

Tertul-
lianus .

rare, librum suum ad Martyres conscripsit, in quo bellum ipso-
rum cum Diabolo, & mundo pa-
cem esse dicit: *Quam pacem, in-*
quit, quidam in Ecclesia non ha-
bentes, à Martyribus in carcere
exorare consueverunt: & ideo
eam etiam propterea in vobis ha-
bere, & fouere, & custodire de-
betis: ut si forte & alijs prestare
possitis. Fortè, inquit Tertullia-
nus, quod edictum Zephyrini Pa-
pæ nondum orbi Catholico inno-
tuisset, quo sanctissimus ille Pon-
tifex martyrum Indulgentias ap-
probans, mœchos pœnitentia
functos ad reconciliationis pacem
admittendos statuerat.

Tertul-
lianus.

Edito autem Zephyrini edicto,
pacem à Martyribus frequentius
concessam fuisse fornicatoribus, &
mœchis, habes ex Tertulliano
iam in hæresim lapso, qui capite
ultimo libri de pudicitia, sic in-
tonat: *At tu iam & in martyres*
tuos effundis hanc potestatem, ut
quisquis ex consensione vincula
induit adhuc mollia in nouo cu-
stodie nomine, statim ambiunt
mœchi, statim adeunt fornica-
tores, iam preces circumsonant,
iam lacrymæ circumstagnant ma-
culati cuiusque, nec ulli magis a-
ditum carceris redimunt, quam
qui Ecclesiam perdiderunt. Vio-
lantur viri, ac scæminæ in tene-
bris planè ex usu libidinum notis,
& pacem ab his quærent, qui de
sua periclitantur, alij ad metalla
confugiunt, & inde communi-
catores reuertuntur. Mœchos

pro pace ad martyres cōfugisse,
cum magna frequentia, & hos
passim pacem indulgisse, clariori
testimonio firmare non poterat
Tertullianus, qui in Monta-
ni hæresim lapsus hanc impar-
titam à Martyribus indulgentiam
ijs rationibus oppugnare aggressus
est, quibus eas hocce sæculo im-
pugnari audiuius à Lutheranis,
alijsque Ecclesiæ hostibus. Palam
edicit mœchiæ crimen soli Deo
reseruatum, erratque, nec Apo-
stolos Martyribus auctoritatem
illam adiudicasse. Addit satisfac-
tionem aut meritum vnus pro
altero nihil valere: *Quomodo,*
inquit, oleum facula tuæ sufficere
& mihi & tibi possit? Adiungit
alia erronea, quæ ipse Catholicus
aliter docuerat, vnde & capite
primo libri de pudicitia: *Erit*
igitur, & aduersus Psychicos ti-
tulus, aduersus meæ quoque sen-
tentiæ retro penes illos societatem.
Palam admittit se antea cum Ca-
tholicis sentisse, & iam contra
sentire, id quod D. Hieronymus
in Tertulliano summoperè arguit
scribens epistola 146. ad Dama-
sum Papam: *Vehementer admi-*
ror, Tertullianum in eo libro,
quem de pudicitia aduersus pœ-
nitentiam scripsit, & sententiam
veterem noua opinione dissoluit,
hoc voluisse sentire &c. Sic de
Tertulliano Hieronymus vel quis-
quis epistolæ auctor est, cum quo
omnis sub cœlo Ecclesia Tertul-
liani errores semper detestata fuit,
etiam ipso Tertulliani æuo cun-
ctis

Hierony-
mus.

B b b b b

ctis

ais fidelibus contrarium sentientibus, ut patet ex Zephyrini indulto, quod omnibus Catholicis *peremptorium* fuit.

Tertul-
lianus.

Adiunxerat & aliud argumentum Tertullianus capite 12. *Quaecumque authoritas, quaecumque ratio mœcho, & fornicatori pacem Ecclesiasticam reddit, eadem debet & homicidæ & idololatæ poenitentibus subuenire.* Non debebat quidem sed poterat subuenire, uti reuera postmodum subuenit Ecclesia, cum lapsi id ipsum instantius cœperant rogare. Clara habemus hac de re testimonia in D. Cypriano, qui epistola apud Pamel. xi. laudat Confessorum epistolas: *Quibus, inquit, examinari desideria vestra, & quibusdam lapsis pacem dari postulastis.* Et epistola 13. ad Clerum iubet vita periclitantes, si libellos à martyribus acceperint, in communionem recipi: *Vt, inquit, Veniant ad Dominum cum pace, quam dari martyres litteris ad nos factis desiderauerunt.* Frequentissimè tunc à martyribus petitos fuisse huiusmodi libellos, & quotidie libellorum millia data fuisse, notat Cyprianus in epistola 15. ad Clerum Romanum, qui Clerus epistola 31. ad Cyprianum idem omnino de lapsis tempore mortis ob martyrum libellos in communionem recipiendis statuerat: quinimo electus in Fabiani locum sanctus Cornelius Papa utriusque, & Cypriani & Cleri Ro-

Cyprianus epist.
11. ad
Martyres.

mani indulgentiam approbavit: Huius autem decreto cum obstaret Nouatianus, qui litteras suas ea de re per orbem diuulgarat, non cessarunt obinde confessores iustè postulantibus dare pacis libellos: adfert enim Eusebius Cæsareensis in Palestina Episcopus libro 6. capite 42. & sequentibus Dionysij Patriarchæ Alexandrini litteras ad Fabium Patriarcham Antiochenum, in quibus Dionysius enumerat martyres sub Deiciana persecutione, in Ægypto, passos, & addit: Cæterum hi, diuini martyres, qui nunc afflores sunt Christi: & regni illius consortes, ac iudicij participes vnà cum ipso iudicaturi: dum hic apud nos essent, quosdam è fratribus lapsos, & idolis sacrificasse conuictos, susceperunt: & conuersionem illorum, ac poenitentiam cernentes, cum iudicassent eam placere posse illi, qui peccatoris poenitentiam mauult, quam mortem, eos admiserunt & collegerunt, atque in cœtum suum receperunt: & in orationibus ac cibo cum iisdem communicarunt. Quid ergo nobis fratres de his suadetis, quid nos agere debemus? utrū sententiæ martyrum accedemus, & rem ab illis iudicam seu potius gratiam concessam tuebimur: & cum ijs, quos illi miseratione profecuti sunt benignè agemus? an contra iudicium illorum irritum, fa-

Dionysius Patriarcha Alexandrinus.

,, faciemus , nosque ipsi senten-
 ,, tiæ illorum discussores , ac iu-
 ,, dices constituemus ; clemen-
 ,, tiam dolore afficiemus : ordi-
 ,, nem constitutum euertemus :
 ,, Dei ipsius indignationem pro-
 ,, uocabimus ?

Plura nos docet hæc Dionysij
 Patriarchæ Alexandrini epistola ,
 ac illud in primis , lapsos non per
 Africam solum , sed & per om-
 nem Ægyptum petiisse pacis libel-
 los à martyribus , & martyres
 omnino illos indulsisse , ac Episco-
 pos eos probare consueuisse . Se-
 cundò , Dionysium , licet mentem
 Fabij inquirebat , suam tamen
 sufficienter indicasse pro indul-
 gentiæ libellis , cum gratiam à
 martyribus concessam irritam fa-
 cere ; idem esse iudicet , quam
 clementiam dolore afficere , ordi-
 nem constitutum euertere , & Dei
 ipsius indignationem prouocare :
 unde & ipse Eusebius rectè sub-
 iungit : *Atque hæc Dionysius con-*
sultò videtur adiecisse ; innuens ,
 ipsum meritò adhæsisse martyrum
 sententiæ , & fauisse Cornelij Pa-
 pæ decreto , quod Eusebius capite
 43. contra Nouati errores in Con-
 cilio Romano à sexaginta Episco-
 pis editam fuisse enarrat : *Cum-*
que , inquit , *in prouincijs anti-*
stites , quid agendum esset seorsum
consultaissent , huiusmodi decre-
tum cunctis promulgatum est . In-
 nuit Eusebius per vniuersas orbis
 Catholici prouincias Cornelij Pa-
 pæ de recipiendis lapsis pœniten-
 tibus ad pacem decretum fuisse re-

Eusebius

ceptum , id quod ipse Dionysius
 Patriarcha Alexandrinus clarius
 testari non potuit , quam facto
 proprio , quod habes apud Euse-
 bium libro 6. capite 44.

Scribit Dionysius epistola ad
 ,, Fabium Antiochenum : Vi-
 ,, sum tibi exemplum proponā ,
 ,, quod apud nos contigit . Erat
 ,, in hac vrbe Serapion quidam
 ,, senex è numero , qui reliquo
 ,, quidem ante actæ vitæ tem-
 ,, pore nulli culpæ obnoxius fue-
 ,, rat . Sed in persecutione la-
 ,, psus , sæpenumero veniam pe-
 ,, tierat , nec quisquam ei atten-
 ,, debat ; eo quod sacrificasset .
 ,, Idem postea morbo correptus ,
 ,, vocis vsu , sensuque omni ca-
 ,, rens triduo permansit . Quar-
 ,, to demum die paululum re-
 ,, creatus , nepotem ex filia ad se
 ,, vocat : Et quousque tandem ,
 ,, inquit , me detinetis filij ? pro-
 ,, perate quæso , & me quanto-
 ,, cius absoluite . Accerse mihi
 ,, vnum ex presbyteris : Hæc
 ,, cum dixisset , rursus illum vox
 ,, destituit . Puer ad presbyterū
 ,, currit . iam nox erat : presby-
 ,, ter iam ægrotabat . Sed quo-
 ,, niam in mandatis dederam ,
 ,, vt morituris si peterent , & ma-
 ,, ximè si antea suppliciter postu-
 ,, lassent , venia indulgeretur ,
 ,, quo bonæ spei pleni ex hac vi-
 ,, ta migrarent , exiguam Eucha-
 ,, ristix partem puero tradidit ,
 ,, iubens vt in aqua intinctam ,
 ,, seni in os instillaret . Redit
 ,, igitur puer buccellam afferens .

Diony-
sius Ale-
xand.

B b b b b 2 Et

,, Et cum appropinquaret, prius-
 ,, quam ingrederetur; recreatus
 ,, iterum senex: venisti, inquit
 ,, filij. Ac presbyter quidem,
 ,, ipse venire non potuit. Tu
 ,, verò fac citius, quod impera-
 ,, tum est: & dimitte me. Mox
 ,, puer bucellam intinxit, & in
 ,, os senis infudit. Qui ea pau-
 ,, latim absorpta, continuò ani-
 ,, mam exhalavit. An non igi-
 ,, tur perspicuè apparet, eum re-
 ,, servatum fuisse, ac tantisper
 ,, in vita permansisse, quoad re-
 ,, conciliaretur, & deletò iam
 ,, crimine, pro multis quæ ges-
 ,, serat bonis operibus à Chri-
 ,, sto agnosci posset, & prædica-
 ,, ri. Hæc Dionysius apud Eu-
 ,, sebiū, ex cuius verbis constat,
 ipsum in auctoritatem admisisse.
 Cornelij Papæ decretum, de re-
 ci piendis lapsis morti proximis
 ad communionem: *In mandatis*
dederam, inquit, *ut morituris si*
petere, & maxime, antea sup-
pliciter postulassent, venia indul-
geretur. Constat secundo hunc
 Serapionem Ægyptium ita com-
 munioni restitutum. Constat ter-
 tiò, ipsum nullum habuisse pacis
 libellum à martyribus concessum,
 quapropter nullus ei ante extre-
 mum agonem attenderat, ex
 quo etiam habemus, si pacis li-
 bellum obtinuisset, quod diu an-
 tea ab Episcopis restitutus fuisset
 communioni; vigeat enim tunc
 adhuc consuetudo illa petendi li-
 bellos pacis à martyribus, quæ
 videtur obtinuisse in Africa usque

ad Constantini Magni tempora:
 docent namque antiquissima S.
 Dativi, Saturnini, Felicis, Apu-
 lei, & aliorum martyrum Afri-
 canorum sub Anulino proconsu-
 le acta à Donatista quodam con-
 scripta, Mensurium Carthaginen-
 sem recenti scripturarum traditio-
 ne pollutum fuisse: *Quodque*
combustorum veniam librorum à
martyribus poscere, & implora-
re debuerat. Quod Donatista
 huic Mensurio crimen traditorum
 librorum affigat, nullum est du-
 bium, sed dum exposuit, quod
 traditor facere tunc temporis de-
 buerat, dedit præclarum discipli-
 næ in illud usque tempus obser-
 uatæ iudicium.

Acta S.
Dativi.

Obtinuit etiam illa in Hispa-
 nis usque ad vltima Diocletianæ
 tyrannidis tempora, cum Syno-
 dus Illiberitana statuerit canone
 15. *Omnis, qui attulerit litteras*
confessorias, sublato nomine con-
fessoris, eo quod sub hac nominis
gloria passim concutiant simpli-
ces communicatorie dandæ sint
ei litteræ. Et in Gallijs usque ad
 annum 314. quo celebratum fuit
 Concilium Arelatense primum,
 cuius canone nono statutum fuit:
De his qui confessorum litteras
afferunt, placuit, ut sublati eis
litteris, accipiant communicato-
rias. Excesserant martyres qui-
 dam in pace suo nomine conce-
 denda, non mittendo lapsos ad
 Episcopos, per quos facta exo-
 mologesi communioni debebant
 restitui. Hunc excessum, ut etiam
 vidi-

Conciliū
Illiber.

Conc. A-
relat. 1.

vidimus in libello de Ecclesia Africana, grauiter deplorauerat suo tempore Cyprianus, & quia correctus non erat tempore Illiberitani Concilij, quin potius plerique plebei in errorem per hoc inducti sufficere existimabant, litteras pacis à Martyribus indultas, iussit canon illiberitanus litteras confessorias mutari in communicatorias, quod idem statutum fuit canone Arelatenſi. Cum vero Arelatenſe Concilium præſentibus Romani Pontificis Legatis, à ducentis Occidentalibus Episcopis fuerit celebratum, pacis litteræ à martyribus indultæ breui temporis ſpatio ex omni occidente ſublatae ſunt, id quod etiam in oriente eueniſſe, vel exinde colligitur, quod nulla libellorum pacis memoria poſt hæc reperiatur, ſed nec poſt hæc tempora amplius reperiri potuerit, tyrannis de medio ſublatis, & fidelibus libertati ſuæ reſtitutis.

Ex his verò omnibus multa notatu digna elici poſſe iam dudum animaduertunt peritiores Catholici, Pamelius in notis ad 11. Cypriani epiſtolam, Baronius in Annalibus; Ferdinandus Mendoza in ſuis ad Canonem Illiberit. 25. commentarijs, qui vltimus tria elicit: primum, quantus honor confessoribus olim deferatur, quando cum eorum libellis ante expletum poenitentiae tempus lapſi ad communionem admittebantur. 2. non recen-

tem, vt calumniantur hæretici, ſed antiquiſſimum eſſe Indulgentiarum uſum, nec tempore Gregorij primi, vt nonnulli volunt, ſed multò altius repetendam earum originem, dum ætate Cypriani, & Tertulliani (vt veſtiora nunc omittamus) eas videamus in uſu fuiſſe. 3. obſeruatum olim fuiſſe eundem ordinem in pacis, ſeu Indulgentiarum conſeſſione, quem hodiè uſurpari videmus, eo ſolum excepto, quod tunc per Episcopos fieret, quod nunc ſolus facit Romanus Pontifex, ſi breuioris temporis Indulgentias omittamus. Vt enim recte exponit Chriſtianus Lupus diſſertatione de peccatorum, ac ſatisfactionum indulgentijs capite primo, ſicut olim Martyribus in exilio, aut carcere conſtitutis ad eos accedebant primitiui fideles pro remiſſionis gratia, ita & nos accedere ſanctos, in quorum feſtiuitatibus Pontifex ſolet remittere de poenis pro peccato debitis, requirens inter cætera, vt accedamus iſtius ſancti Baſilicam, noſmetipſos commendemus illi, & imploremus eius preces, quæ nos Diuinæ maiestati offerant, & ſanctam nobis à Romano Pontifice gratiam impetrent ab illa confirmari. Nec quidquam eſt, quod huic veritati iure opponatur, cum remiſſio ſatisfactionis olim ob martyrum merita ab Episcopis indulta, & remiſſio poenæ hodiè ob Chriſti, & ſanctorum merita ab Epi-

Chriſt.
Lupus.

Mendoza

Episcopis indulta sint re ipsa illud, quod indulgentiam nunc vo-

care consuevit Ecclesia.

CAPVT TERTIVM.

*De potestate Episcoporum indulgendi pœnitentibus
ab initio Florentis Ecclesiæ, usque ad
seculum sextum.*

Cessante sub Constantino Magno Imperatorum tyrannide, vbi confessores Episcopi ab exilio reuersi, & à carceribus liberati erant, primum illorum studium fuit, lapsis indulgere, quos Ecclesia sub Cornelio Papa ad pœnitentiam admiserat. Erat annus Domini 314. quo Concilium Ancyranum ab Episcopis ex omni oriente coadunatis habitum fuit, vbi inter 25. canones plerique statuti sunt pro receptione lapsorum præmissa certi temporis pœnitentia. Primi quatuor canones omninò hac de re statuti sunt; canon verò quintus agens de ijs, qui idolorum templa veste lugubri adeuntes quasi dolenter recubuerunt, statuit, eos post trium annorum pœnitentiam, quarto anno ad communionem recipiendos, & addit: Ἦς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸ τόπον τῆς ἐπισκοπῆς δόναι μὲν αὐτοῖς φιλικὴν θρασυτέλειαν, ἢ πλείονα περιστῆναι χρόνον, πρὸ πάντων δὲ ὅτι πρὸς ἀγῶνι βίῃς ὁ μὲν ἑστῶς, ὁ δὲ ἵστασθαι. ὁ δὲ ὥπως ἢ φιλικὴν θρασυτέλειαν ἐπιμαρτυρεῖσθαι. *Episcopi autem potestatem habeant, modo conuersionis examinato, uten-*

Canon 5.
Ancy.

di clementia, vel plus adiungendi. Ante omnia autem et præcedens vita, et quæ consecuta est, examinetur, et sic eis clementia impertiatur. Quibus verbis clarum fit, ab Ancyrano Concilio potestatem relictam fuisse Episcopis, pro suo cuiusque iudicio mitius agere, cum lapsis, quibus proinde poterant indulgentias impertiri.

Eos sanè Concilium ipsum indulsit his, qui partus suos ex fornicatione diuersis modis interimunt. Sic enim habet canon 20. ὁ μὲν πρὸς τὴν ὁρὴν μέχρι ἐξόδου ἐκώλυσεν. καὶ ἴστω σωτήριον. φιλικὴν θρασυτέλειαν δὲ πρὸς ἀγῶνι βίῃς, ὁ δὲ σκευὴν δεκάτην χρόνον καὶ ἴστω βαθυτέλειαν ὥς ὅτι μόνους. *Prior quidem definitio usque ad vite exitum prohibebat, et ei quidam assentiuntur. Sed clementia tamen utentes decreuimus, ut decennium per gradus præfinitos impleant. Habet & canon 22. de homicidijs non sponte commissis, ut post septennem, vel quinquennem pœnitentiam homicidæ illi recipiantur, & additur apud Dionysium exiguum: Modus autem
huius*

Canon
20. An-
cyr.

Can. 22.
Ancy-
verf.
Dionys.
exigui.

huius pœnitentiæ in Episcoporum sit arbitrio, & secundum con- uersationem pœnitentiam possint, & extendere tardantibus, & minuere studiosè festinantibus. Po- tuit hoc ipsum haberi in codice græco, quo Dionysius suo tem- pore usus est, verum cum hæc verba non habeantur in græcis codicibus nunc extantibus, ab Ancyrana Synodo ad Neocesa- reensem transeo, quæ eodem an- no 314. celebrata fuit, & ca- none 3. statuit de multi nubis, tempus pœnitentiæ manifestum esse, additque: ἡ δὲ ἀναστροφὴ, καὶ ἡ πίστις αὐτῶν σωτέμεναι τὸ χεῖρον. Sed conuersio, & fides illorum tempus abbreviat. Quæ tres an- tiqui canonum interpretes, Ioan- nes Zonaras, Alexius Aristinus, & Theodorus Balsamon sic expo- nunt, vt in Episcopi potestate si- tum sit, ad conuersationem fi- demque pœnitentis respicere, & prout iudicauerit conuenire, tem- pus pœnitentiæ abbreviare: Est, inquit schismaticus Patriarcha Theodorus Balsamon, in Episco- palis iudicij potestate, hoc tempus contrahere, propter bonam eius, qui peccauit, conuersionem.

Nec putes hoc ab illis dumtaxat Concilijs fuisse statutum, nam illud, quod anno 325. ab vni- uersis totius orbis Catholici Epi- scopis Nicææ celebratum fuit, hanc indulgendi potestatem luce- clarius supponit, cum canone 12. lapsos in Liciniana persecutione milites damnans ad triennalem

Canon. 3.
Neocesar

Balsa-
mon.

audientiam, & decem annorum substrationem, pergat: ἡφ' ἅπα-
σι δὲ Τύτοις, προσήκει ἑξιστάζειν τὴν
παραίρεσιν, καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοί-
ας. ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ, καὶ δά-
κρυσι, καὶ ὑπομονῇ, καὶ ἀγαθοε-
ρίαις, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ, καὶ ὁρμή-
ματι ἐπιδεικνύονται, ὅτοι πληρώσαν-
τες τὸ χεῖρον τὸ ὀρισμένον τὸ ἀκροάσε-
ως, εἰκότως τὸ ὑποκρίνωσθαι, καὶ
τὸ ἑξῆσαι τὸ ἐπισκόπῳ ἐφ' ἐλπίδι
πίστεύειν πρὸς αὐτῷ βυλάσσεσθαι.
*In his vero omnibus propositum, & speciem pœnitentiæ oportet ex-
plorare. Quicumque enim & metu, & lacrymis, & toleran-
tia, & bonis operibus conuersio-
nem opere, & non tantum babi-
tu demonstrant, hi definitum tem-
pus auditionis implentes meritò
in orationibus participant. Post-
modum vero licebit Episcopo de
his aliquid humaniùs statuere. Volunt Patres, Episcopo permis-
sum esse, totum substrationis tem-
pus indulgere verè, & ex corde
pœnitentibus: nec verisimile esse
poterit, post hoc Concilij decre-
tum, Episcopos potestate sibi con-
cessa non fuisse vsos: cum enim
sacrofancta Nicenæ Synodi statu-
ta toto orbe celeberrima extite-
rint, & vt ipsa Euangelia, tam in
occidente, quam in oriente sem-
per ab omnibus venerata fuerint,
nullum dubium superesse potest,
de seria huius decreti obseruatio-
ne, & usu in Ecclesia.*

Sanctus Basilius Cæsareensis in
Cappadocia Episcopus, vbi tri-
bus epistolis ad Amphilochoium

Ico-

Canon
12. Ni-
cen.

D. Basilii.

Iconientem Antistitem descripsisset varia pœnitentiæ tempora pro delictis constituta, statuit canone 84. πάντα δὲ ὧν γένοιτο, ὥστε τὸς καρπὸν δόξας ἔχει τὴν μετανοίας· ἔστι γὰρ πάντως τὸ γένω κείνομην τὰ ποιῶντα, ἀλλὰ τὸ τρέπω τὴν μετανοίας προσέχομην. *Hæc autem omnia scribimus, ut pœnitentiæ eorum fructus probetur, non enim omnino ista ex tempore iudicamus: sed modum pœnitentiæ attendimus.* Palam profitetur Basilii, Episcopus in omni pœnitentiæ gradu indulgentius egisse cum ijs, qui veræ conuersionis signa ostendunt. Idem planè testatur sanctus Gregorius Episcopus Nyssenus in canonica ad Letorum Militem epistola, vbi agens de pœnitentia nouem annorum fornicarijs imposita, sic vt tribus annis sint in fletu, tribus in auditione, & tribus in substratione pergit de ijs, qui diligentiori conuersione vsi fuerint, & vita ipsa ostenderint, se ad bonum regressos esse, quod ab Episcopis possint Indulgentias obtinere: ἔστι τὸ οἰκονομῶντι, περὶ τὸ συμφέρον τῇ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ σωτὴρ μὲν τὸ γένω τὴν ἀκροάσεως, ὅτι τάχιον εἰς ὁμολογίαν ἀγαγεῖν· καὶ πάλιν καὶ τὸ τὸν σωτὴρ μὲν τὸ γένω, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τῇ κοινότητι. *Licet ei, qui dispensat, pro Ecclesiasticæ œconomiae utilitate tempus auditionis abbreviare, & celerius ad conuersionem deducere, & rursum hoc tempus contrahere, & celerius communionem reddere.*

Greg. Nyssenus.

Idem omnino habet canon secundus Laodicenus: καὶ τὸ, τὸς ἑξῆς μαρτυροῦντας ἐν ἁγίοις μαρτυροῦντας τῇ προσέχῃ τῆς ὁμολογίας, καὶ μετανοίας, ὅτι τὴν ἀποστολήν τὴν κακῶν τελείαν ποιῶντας, καὶ τὴν ἀναλογία τῆς πœnitentiæ, καὶ μετανοίας δόξας τοῖς τοῖς, ἔστι τὸς οἰκτιρμὸς καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς Θεοῦ προσάγειν τῇ κοινότητι. *De his, qui diuersis delictis peccauerunt, & in oratione perseverant confessionis, pœnitentiæ, & se à malis perfectè conuertunt, pro qualitate delicti dato pœnitentiæ tempore, tales propter miserationes, & bonitatem Dei offerri communioni.* Palam fatetur Laodicenum Concilium, Ecclesiam verè pœnitentibus de tempore pœnitentiæ indulgisse, & sic omninò agere perrexisse omnes totius orientis, & occidentis Episcopos sæculo quarto, & quinto facile esset demonstrare.

Canon 2. Laodic.

Vnum autem hic indagandum est, qua ratione tunc Ecclesiæ tam indulgenter egerint cum pœnitentibus: scio quidem in testimonijs iam citatis respici ad veram ex corde pœnitentiam, sed nec negari potest sacrum Nicenum Concilium asserere, in Episcopi potestate fuisse, aliquid humanius agere cum pœnitentibus, & S. Gregorium Nyssenum inculcare, id non in vnico pœnitentiæ gradu, sed iuxta miserationes, & bonitatem diuinam, vt loquitur Laodicenum Concilium, communio

ante

ante tempus indulgeatur. Atqui hoc ipsum est, quod etiamnum Ecclesia per indulgentias concedit: tempus satisfactionis vel hic, vel in altera vita peragenda indulget ex meritis Christi ijs, qui verè, & ex animo poenitent, & merita tam Christi, quam sanctorum vocat thesaurum, ex quo tantum bonum producit. Christus Dominus cum vivebat in terris, adhortatus est suos discipulos, ut thesaurizarent sibi thesaurum non deficientem in coelis, & Doctor gentium 1. ad Timoth. 6. iubet, diuites sæculi sibi acquirere thesaurum, & fundamentum stabile pro futuro: thesaurum verò illum docet sanctus Augustinus esse virtutes, & scribit dissertis verbis in psal. 36. de iusto: *Fatum est thesaurus tuus meritum tuum*. Et sic merita Christi infinita, ac abundantes sanctorum satisfactiones thesauri nomine vocavit Ecclesia, quæ ex illo indulgentias suas elargitur poenitentibus. Sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 40. ad populum Antiochenum orationem habens in SS. Iuuentini, & Maximi festo, horum sanctorum martyria extollit, & cum antiquioribus sanctis eos componens subiungit: *τιούτος ὁ ἐκκλησίας ὁ θησαυρὸς*. νέους ὁ παλαιὸς ἔτιων μαργαρίτας *Eiusmodi est thesaurus Ecclesie, novas, & veteres habens margaritas*. Et in alia homilia de sancto Ignatio talem thesaurum vocat eundem sanctum martyrem, ac conclu-

dit. *ὥστ' ἅπασιν χρήσιμος ὁ θησαυρὸς, ὅτι τὸ δεινὸν τὸ κατὰ λόγον, τοῖς μὲν ἑσπέραις, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῆς πειρασμῶν τοῖς ἀνήμεροις, ἵνα βέβαια αὐτοῖς μείνῃ τὰ καλὰ*. *Utilis igitur cunctis hic thesauris est, & refugium salutare, tam illis, qui rebus duris atque asperis, & peccatis conflictantur, ut ab ijs liberentur: quam illis, qui prospere, ac feliciter degunt, ut diu fruantur bonis*. Lucidè extollit Chrysostomus Ecclesie thesaurum, ac de eius in donanda peccatorum remissione indefectibilem virtutem, dum subdit. *ἀπὸ ἅπαντα λογίζομενοι, πάσης τέρψως, πάσης ὑδότητος τὸ ἐν ταῖς περὶ μὲν ἔχεται βλάστω*. *Quæ quidem omnia considerantes omni gaudio, atque letitia sacrum hunc locum preponamus*. peccatores clarè adhortatur, ut pro remissionis gratia accedant Basilicam Ignatii reliquis decoratam, uti olim poenitentes adire solebant martyrum carcerem. Et ex his omnibus apparet, à Clemente VI. merita Christi, & sanctorum rectè vocata fuisse thesaurum Ecclesie, & Lutherum repugnare antiquorum traditioni, & recentiorum Pontificum sententiæ cum propugnare ausus fuit propositione 56. *Thesauri Ecclesie, unde Papa dat indulgentias, neque satis nominati sunt, neque cogniti apud populum Christi*. Et propositione 58. *Nec sunt merita Christi, & sanctorum*. Quas proinde propositiones rectè proscripsit Leo

Chrysost.

Augustinus.

Chrysostomus.

Propositio Lutheri.

C c c c c

de-

decimus, & post cum omnis Ec- clesia pro damnatis habuit.

CAPVT QVARTVM.

*De redemptionibus pœnitentiarum post sæ-
culum sextum, & num vera indul-
gentia censenda sint?*

EX eo, quod frigescente fi-
delium charitate pœnitenti-
bus Indulgentiam concedebant
Episcopi, antiquum Ecclesiæ ri-
gorem paulatim mitigatum fuisse,
haud difficilè crediderim. Occa-
sionem vltioris indulgentiæ præ-
buit in Oriente Ioannes Nesteuta,
qui imperante Mauritio Impera-
tore anno 586. ad Patriarchatum
Constantinopolitanum promotus
fuit, & edito pœnitentiali sic ha-
bet in fine: *Hæ sunt definitiones
epitimiorum leuissimorum qui-
dem, & nimia relaxatione facil-
limorum à me traditorum.* Re-
laxatio, cuius meminit, consiste-
bat præcipuè in duobus: primò,
quod neminem vltra septimum
annum à communione exclude-
ret: secundò, pœnitentias quo-
ad cibum & potum, *ut ferunt
vniuscuiusque natura & vires,*
imponeret. Publicato in Oriente
hoc pœnitentiali, receptum sta-
tim fuisse, indicant scriptores
Græci, qui exinde antiquum pœ-
nitentiarum rigorem remissum
fuisse fatentur, ut fusius ostendi-
mus in scholio ad 2. canonem.
Antiochenum sub titulo de pœ-
nitentiarum gradibus apud Græ-
cos.

Quod item ad sæculi septimi
initium antiquus Ecclesiæ rigor,
circa pœnitentes in occidente cœ-
perit mitigari, & post tempora
Gregorij magni in desuetudinem
abierit publicæ illius pœnitentiæ
ritus, cuius tam frequens mentio
fit apud antiquos Ecclesiæ scripto-
res, & in secundi canonis Antio-
cheni commentario abundè ostē-
dimus, & hic vltèrius ostendi pos-
set, si de publicæ pœnitentiæ ritu
apud latinos ageremus. In pœ-
nitentiali Theodori per Iacobum
Petit ex M. S. codice Thuano nu-
per edito extat caput 14. de re-
conciliatione: *Romani reconci-
liant hominem intra absidem: Græci nolunt. Reconciliatio pœ-
nitentium in cœna Domini tan-
tum est ab Episcopo, & consum-
mata pœnitentia.* Si vero Epi-
scopo difficile sit, præsbitero po-
test necessitatis causa præbere pote-
statem, ut impleat. *Reconcilia-
tio in hac prouincia non est, quia
& publica pœnitentia non est.*
Ad quæ verba plura notanda sunt,
ac primum, apud Romanos pu-
blicam pœnitentiam adhuc vigu-
isse tempore Theodori, quando-
quidem pœnitentium meminerit,
qui

Pœni-
tentiali
Theodo-
ri.

qui in cœna Domini absoluebantur ab Episcopis, idque ex antiquo Romanæ Ecclesiæ ritu, quem nobis in suo commentario exprefsit Gregorius Magnus. Secundo illam pœnitentiam publicam non ita rigorosam fuisse, quin licuerit quibusdam ante septimi sæculi finem eam redimere. Rhegino Abbas Prumiensis libro 2. de disciplinis Ecclesiasticis capite 446.

Rhegino
Abbas.

habet hunc titulum: Quo-
modo possum pœnitentiam
septem annorum pœnitere.
Ex dictis sancti Bonifacii Epi-
scopi 446. triduana vna pro
triginta diebus, & cantatio
psalmorum centum viginti.
Pro vno die psalmi quinquaginta, & quinque Pater noster. Item pro vno die tribus vicibus Beati immaculati, & sex Miserere mei Deus, & septuaginta vices prosternat se in terram, & per singulos Pater noster dicat. Item si nescit psalmos, pro vno die prosternat se centum vicibus in terram, & per singulas dicat, Miserere mei Deus, & dimitte Domine peccata mea. Cantatio vnius missæ potest redimere duodecim dies. Decem missæ quatuor menses. Vingt missæ nouem menses. Triginta missæ duodecim menses. Pro hebdomada vna trecenti psalmi genuflexo decantentur. Qui psalmos nescit, & ieiunare non potest, quantum quotidie sumit, penset, & medie-

tatem tribuat in eleemosyna. Hæc ante septingentos quinquaginta annos Rhegino Abbas Prumiensis, qui dum Bonifacium Episcopum citat, Bonifacium Papam indigitat, cuius statutum Theodorus Cantuariensis retulit, ex cuius pœnitentiali habes apud Burchardum Wormatiensem Episcopum libro 19. decreti cap. 21, & apud Iuonem carnotensem Episcopum parte 15. decreti cap. 201. Item qui ieiunare non potest, & obseruare, quod in pœnitentiali scriptum est, hoc faciat, quod sanctus Bonifacius Papa constituit: pro vno die, quem in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum, vt missa cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia, quæ confessa prius cum lacrymis lauari debent, & tunc ipse adsit, & audiat missam, & deuotè ipse offerat proprijs manibus panem & vinum manibus sacerdotis, vt intentè respondet, quantum sapit ad salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio, quam ipse & presbyter pro se, & pro peccatis suis Deo obtulerunt, Deus omnipotens misericorditer per Angelum suum suscipere dignetur. Et eo die excepto vino & carne, & sanguine, comedat quidquid vult, & sic redimat reliquos anni dies. hæc apud Burchardum & Iuonem, quod ipsum reperitur

Apud
Theodo-
rum Can-
tuar.

D. Basilii.

Iconientem Antistitem descripsisset varia poenitentiae tempora pro delictis constituta, statuit canone 84. πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε τὸν καρπὸν δεικνύμεν τῇ μετανοίᾳ· ὃ γὰρ πάντως τῷ χρένῳ κρίνομεν τὰ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ τρέφῳ τῇ μετανοίᾳ προσέχομεν. *Hæc autem omnia scribimus, ut poenitentiae eorum fructus probetur, non enim omnino ista ex tempore iudicamus: sed modum poenitentiae attendimus.* Palam profitetur Basilii, Episcopus in omni poenitentiae gradu indulgentius egisse cum ijs, qui veræ conuersionis signa ostendunt. Idem planè testatur sanctus Gregorius Episcopus Nyssenus in canonica ad Letorum Militem epistola, vbi agens de poenitentia nouem annorum fornicarijs imposita, sic vt tribus annis sint in fletu, tribus in auditione, & tribus in substratione pergit de ijs, qui diligentiori conuersione vsi fuerint, & vita ipsa ostenderint, se ad bonum regressos esse, quod ab Episcopis possint Indulgentias obtinere: ἐξίστι τῷ οἰκονομῶντι, περὶ τὸ συμφέρον τῇ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ σωτεμεῖν τὸ χρένον τῇ ἀκροάσει, ὅτι τάχιον εἰς ὁπισθοφὴν ἀγαγεῖν· καὶ πάλιν καὶ τὸν σωτεμεῖν τὸ χρένον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τῇ κοινωνίᾳ. *Licet ei, qui dispensat, pro Ecclesiastica œconomiae utilitate tempus auditio- nis abbreviare, & celerius ad conuersionem deducere, & rur- sus hoc tempus contrahere, & ce- lerius communionem reddere.*

Greg. Nyssenus.

Idem omnino habet canon secundus Laodicens: καὶ τὸν, τὸν ἔχοντα μαρτύριον ἐν ἀμφόροις πηλίσμασι, καὶ προσκαρτεροῦντα τῇ προσοχῇ τῆς ἑξομολογήσεως, καὶ μετανοίας, ὅτι τὴν ἀποστολὴν τῇ κακῇ πλείαν ποιῶ- μέναι, καὶ τὴν ἀναλογία τῆς πηλίσματος, καὶ μετανοίας δόξιντος τοῖς τοῖς τοῖς, ἔχοντα τὸν οἰκτιρμὸν καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς Θεοῦ προσέχειν τῇ κοινωνίᾳ. *De his, qui diuersis delictis peccauerunt, & in oratione perseverant confessionis, poenitentiae, & se à malis perfectè conuertunt, pro qualitate delicti dato poenitentiae tempore, tales propter miserationes, & bonitatem Dei offerri communioni.* Palam fatetur Laodicenum Concilium, Ecclesiam verè poenitentibus de tempore poenitentiae indulsisse, & sic omninò agere perrexisse omnes totius orientis, & occidentis Episcopos sæculo quarto, & quinto facile esset demonstrare.

Canon 2. Laodic.

Vnum autem hic indagandum est, qua ratione tunc Ecclesiae tam indulgenter egerint cum poenitentibus: scio quidem in testimonijs iam citatis respici ad veram ex corde poenitentiam, sed nec negari potest sacrum Nicenum Concilium asserere, in Episcopi potestate fuisse, aliquid humanius agere cum poenitentibus, & S. Gregorium Nyssenum inculcare, id non in vnico poenitentiae gradu, sed iuxta miserationes, & bonitatem diuinam, vt loquitur Laodicenum Concilium, communio ante

ante tempus indulgeatur. Atqui hoc ipsum est, quod etiamnum Ecclesia per indulgentias concedit: tempus satisfactionis vel hic, vel in altera vita peragenda indulget ex meritis Christi ijs, qui verè, & ex animo poenitent, & merita tam Christi, quam sanctorum vocat thesaurum, ex quo tantum bonum producit. Christus Dominus cum vivebat in terris, adhortatus est suos discipulos, ut thesaurizarent sibi thesaurum non deficientem in coelis, & Doctor gentium 1. ad Timoth. 6. iubet, diuites sæculi sibi acquirere thesaurum, & fundamentum stabile pro futuro: thesaurum verò illum docet sanctus Augustinus esse virtutes, & scribit dissertis verbis in psal. 36. de iusto: *Factum est thesaurus tuus meritum tuum*. Et sic merita Christi infinita, ac abundantes sanctorum satisfactiones thesauri nomine vocavit Ecclesia, quæ ex illo indulgentias suas elargitur poenitentibus. Sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 40. ad populum Antiochenum orationem habens in SS. Iuuentini, & Maximi festo, horum sanctorum martyria extollit, & cum antiquioribus sanctis eos componens subiungit: *ταῦτα τὸς ἑκκλησίας ὁ θουσαυρὸς*. νέοις 56. *παλαιὸις ἔωον μαργαρίτας* *Eiusmodi est thesaurus Ecclesiæ, novas, & veteres habens margaritas*. Et in alia homilia de sancto Ignatio talem thesaurum vocat eundem sanctum martyrem, ac conclu-

dit. *ὥστε ἅπασιν χρήσιμος ὁ θουσαυρὸς, ὅτι τὸ δεινὸν τὸ κατὰ λόγον, τοῖς μὲν ἐπαποσιν, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῆς πειρασμῶν. τοῖς δὲ ἡμετέροις, ἵνα βίβια αὐτοῖς μείνη τὰ καλὰ*. *Utilis igitur cunctis hic thesauris est, & refugium salutare, tam illis, qui rebus duris atque asperis, & peccatis conflictantur, ut ab ijs liberentur: quam illis, qui prospere, ac feliciter degunt, ut diu fruantur bonis*. Lucidè extollit Chrysostomus Ecclesiæ thesaurum, ac de eius in donanda peccatorum remissione indefectibilem virtutem, dum subdit. *ἅπας ἅπαντα λογίζομενοι, πάσης τέρψεως, πάσης ἡδονῆς τὴν ἐν ταῦτα περὶ μὲν ἔχου τριβλῶ*. *Quæ quidem omnia considerantes omni gaudio, atque lætitia sacrum hunc locum preponamus*. peccatores clarè adhortatur, ut pro remissionis gratia accedant Basilicam Ignatii reliquis decoratam, uti olim poenitentes adire solebant martyrum carcerem. Et ex his omnibus apparet, à Clemente VI. merita Christi, & sanctorum rectè vocata fuisse thesaurum Ecclesiæ, & Lutherum repugnare antiquorum traditioni, & recentiorum Pontificum sententiæ cum propugnare ausus fuit propositione 56. *Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, neque satis nominati sunt, neque cogniti apud populum Christi*. Et propositione 58. *Nec sunt merita Christi, & sanctorum*. Quas proinde propositiones rectè proscripsit Leo

Chrysost.

Augustinus.

Chrysostomus.

Propositio Lutheri.

C c c c c

de

decimus, & post cum omnis Ec- clesia pro damnatis habuit.

CAPVT QVARTVM.

*De redemptionibus pœnitentiarum post sæ-
culum sextum, & num vera indul-
gentia censenda sint?*

EX eo, quod frigescente fi-
delium charitate pœnitenti-
bus Indulgentiam concedebant
Episcopi, antiquum Ecclesiæ ri-
gorem paulatim mitigatum fuisse,
haud difficilè crediderim. Occa-
sionem vltioris indulgentiæ præ-
buit in Oriente Ioannes Nesteuta,
qui imperante Mauritio Impera-
tore anno 586. ad Patriarchatum
Constantinopolitanum promotus
fuit, & edito pœnitentiali sic ha-
bet in fine: *Hæ sunt definitiones
epitimiorum leuissimorum qui-
dem, & nimia relaxatione facil-
limorum à me traditorum.* Re-
laxatio, cuius meminit, consiste-
bat præcipuè in duobus: primò,
quod neminem vltra septimum
annum à communione exclude-
ret: secundò, pœnitentias quo-
ad cibum & potum, *ut ferunt
vniuscuiusque natura & vires,*
imponeret. Publicato in Oriente
hoc pœnitentiali, receptum sta-
tim fuisse, indicant scriptores
Græci, qui exinde antiquum pœ-
nitentiarum rigorem remissum
fuisse fatentur, ut fufius ostendi-
mus in scholio ad 2. canonem
Antiochenum sub titulo de pœ-
nitentiarum gradibus apud Græ-
cos.

Quod item ad sæculi septimi
initium antiquus Ecclesiæ rigor,
circa pœnitentes in occidente cœ-
perit mitigari, & post tempora
Gregorij magni in defuetudinem
abierit publicæ illius pœnitentiæ
ritus, cuius tam frequens mentio
fit apud antiquos Ecclesiæ scripto-
res, & in secundi canonis Antio-
cheni commentario abundè ostén-
dimus, & hic vltèrius ostendi pos-
set, si de publicæ pœnitentiæ ritu
apud latinos ageremus. In pœ-
nitentiali Theodori per Iacobum
Petit ex M. S. codice Thuano nu-
per edito extat caput 14. de re-
conciliatione: *Romani reconci-
liant hominem intra absidem: Græci nolunt. Reconciliatio pœ-
nitentium in cœna Domini tan-
tum est ab Episcopo, & consum-
mata pœnitentia.* Si vero Epi-
scopo difficile sit, præbitero po-
test necessitatis causa præbere pote-
statem, ut impleat. *Reconcilia-
tio in hac prouincia non est, quia
& publica pœnitentia non est.*
Ad quæ verba plura notanda sunt,
ac primum, apud Romanos pu-
blicam pœnitentiam adhuc vigu-
isse tempore Theodori, quando-
quidem pœnitentium meminerit,
qui

Pœni-
tentiali
Theodo-
ri.

qui in cœna Domini absoluebantur ab Episcopis, idque ex antiquo Romanæ Ecclesiæ ritu, quem nobis in suo commentario exprefsit Gregorius Magnus. Secundo illam pœnitentiam publicam non ita rigorosam fuisse, quin licuerit quibusdam ante septimi sæculi finem eam redimere. Rhegino Abbas Prumiensis libro 2. de disciplinis Ecclesiasticis capite 446.

Rhegino
Abbas.

habet hunc titulum: Quo-
modo possum pœnitentiam
septem annorum pœnitere.
Ex dictis sancti Bonifacii Epi-
scopi 446. triduana vna pro
triginta diebus, & cantatio
psalmorum centum viginti.
Pro vno die psalmi quinquaginta, & quinque Pater noster. Item pro vno die tribus vicibus Beati immaculati, & sex Miserere mei Deus, & septuaginta vices prosternat se in terram, & per singulos Paternoster dicat. Item si nescit psalmos, pro vno die prosternat se centum vicibus in terram, & per singulas dicat, Miserere mei Deus, & dimitte Domine peccata mea. Cantatio vnius missæ potest redimere duodecim dies. Decem missæ quatuor menses. Vingt missæ nouem menses. Triginta missæ duodecim menses. Pro hebdomada vna trecenti psalmi genuflexo decantentur. Qui psalmos nescit, & ieiunare non potest, quantum quotidie sumit, penset, & medie-

tatem tribuat in eleemosyna. Hæc ante septingentos quinquaginta annos Rhegino Abbas Prumiensis, qui dum Bonifacium Episcopum citat, Bonifacium Papam indigitat, cuius statutum Theodorus Cantuariensis retulit, ex cuius pœnitentiali habes apud Burchardum Wormatiensem Episcopum libro 19. decreti cap. 21, & apud Iuonem carnotensem Episcopum parte 15. decreti cap. 201. Item qui ieiunare non potest, & obseruare, quod in pœnitentiali scriptum est, hoc faciat, quod sanctus Bonifacius Papa constituit: pro vno die, quem in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum, vt missa cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia, quæ confessa prius cum lacrymis lauari debent, & tunc ipse adsit, & audiat missam, & deuotè ipse offerat proprijs manibus panem & vinum manibus sacerdotis, vt intentè respondet, quantum sapit ad salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio, quam ipse & presbyter pro se, & pro peccatis suis Deo obtulerunt, Deus omnipotens misericorditer per Angelum suum suscipere dignetur. Et eo die excepto vino & carne, & sanguine, comedat quidquid vult, & sic redimat reliquos anni dies. hæc apud Burchardum & Iuonem, quod ipsum reperitur

Aptud
Theodo-
rum Can-
tuar.

decimus, & post cum omnis Ec- clesia pro damnatis habuit.

CAPVT QVARTVM.

*De redemptionibus pœnitentiarum post sæ-
culum sextum, & num vera indul-
gentia censenda sint?*

EX eo, quod frigescente fi-
delium charitate pœnitenti-
bus Indulgentiam concedebant
Episcopi, antiquum Ecclesiæ ri-
gorem paulatim mitigatum fuisse,
haud difficilè crediderim. Occa-
sionem vltioris indulgentiæ præ-
buit in Oriente Ioannes Nesteuta,
qui imperante Mauritio Impera-
tore anno 586. ad Patriarchatum
Constantinopolitanum promotus
fuit, & edito pœnitentiali sic ha-
bet in fine: *Hæ sunt definitiones
epitimiorum leuissimorum qui-
dem, & nimia relaxatione facil-
limorum à me traditorum.* Re-
laxatio, cuius meminit, consiste-
bat præcipuè in duobus: primò,
quod neminem vltra septimum
annum à communione exclude-
ret: secundò, pœnitentias quo-
ad cibum & potum, *ut ferunt
vniuscuiusque natura & vires,*
imponeret. Publicato in Oriente
hoc pœnitentiali, receptum sta-
tim fuisse, indicant scriptores
Græci, qui exinde antiquum pœ-
nitentiarum rigorem remissum
fuisse fatentur, ut fusius ostendi-
mus in scholio ad 2. canonem.
Antiochenum sub titulo de pœ-
nitentiarum gradibus apud Græ-
cos.

Quod item ad sæculi septimi
initium antiquus Ecclesiæ rigor,
circa pœnitentes in occidente cœ-
perit mitigari, & post tempora
Gregorij magni in defuetudinem
abierit publicæ illius pœnitentiæ
ritus, cuius tam frequens mentio
fit apud antiquos Ecclesiæ scripto-
res, & in secundi canonis Antio-
cheni commentario abundè ostē-
dimus, & hic vltèrius ostendi pos-
set, si de publicæ pœnitentiæ ritu
apud latinos ageremus. In pœ-
nitentiali Theodori per Iacobum
Petit ex M. S. codice Thuano nu-
per edito extat caput 14. de re-
conciliatione: *Romani reconci-
liant hominem intra absidem: Græci nolunt. Reconciliatio pœ-
nitentium in cœna Domini tan-
tum est ab Episcopo, & consum-
mata pœnitentia.* Si vero Epi-
scopo difficile sit, præbitero po-
test necessitatis causa præbere pote-
statem, ut impleat. Reconcilia-
tio in hac prouincia non est, quia
& publica pœnitentia non est.
Ad quæ verba plura notanda sunt,
ac primum, apud Romanos pu-
blicam pœnitentiam adhuc vigu-
isse tempore Theodori, quando-
quidem pœnitentium meminerit,
qui

Pœni-
tentiali
Theodo-
ri.

qui in cœna Domini absoluebantur ab Episcopis, idque ex antiquo Romanæ Ecclesiæ ritu, quem nobis in suo commentario exprefsit Gregorius Magnus. Secundo illam pœnitentiam publicam non ita rigorosam fuisse, quin licuerit quibusdam ante septimi sæculi finem eam redimere. Rhegino Abbas Prumiensis libro 2. de disciplinis Ecclesiasticis capite 446.

Rhegino
Abbas.

habet hunc titulum: Quo-
modo possum pœnitentiam
septem annorum pœnitere.
Ex dictis sancti Bonifacii Epi-
scopi 446. triduana vna pro
triginta diebus, & cantatio
psalmorum centum viginti.
Pro vno die psalmi quinquaginta, & quinque Pater noster. Item pro vno die tribus vicibus Beati immaculati, & sex Miserere mei Deus, & septuaginta vices prosternat se in terram, & per singulos Pater noster dicat. Item si nescit psalmos, pro vno die prosternat se centum vicibus in terram, & per singulas dicat, Miserere mei Deus, & dimitte Domine peccata mea. Cantatio vnius missæ potest redimere duodecim dies. Decem missæ quatuor menses. Vingt missæ nouem menses. Triginta missæ duodecim menses. Pro hebdomada vna trecenti psalmi genuflexo decantentur. Qui psalmos nescit, & ieiunare non potest, quantum quotidie sumit, penset, & medic-

tatem tribuat in eleemosyna. Hæc ante septingentos quinquaginta annos Rhegino Abbas Prumiensis, qui dum Bonifacium Episcopum citat, Bonifacium Papam indigitat, cuius statutum Theodorus Cantuariensis retulit, ex cuius pœnitentiali habes apud Burchardum Wormatiensem Episcopum libro 19. decreti cap. 21, & apud Iuonem carnotensem Episcopum parte 15. decreti cap. 201. Item qui ieiunare non potest, & obseruare, quod in pœnitentiali scriptum est, hoc faciat, quod sanctus Bonifacius Papa constituit: pro vno die, quem in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum, vt missa cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia, quæ confessa prius cum lacrymis lauari debent, & tunc ipse adsit, & audiat missam, & deuotè ipse offerat proprijs manibus panem & vinum manibus sacerdotis, vt intentè respondet, quantum sapit ad salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio, quam ipse & presbyter pro se, & pro peccatis suis Deo obtulerunt, Deus omnipotens misericorditer per Angelum suum suscipere dignetur. Et eo die excepto vino & carne, & sanguine, comedat quidquid vult, & sic redimat reliquos anni dies. hæc apud Burchardum & Iuonem, quod ipsum reperitur

Apud
Theodo-
rum Can-
tuar.

inter capitula Theodori à Iacobo Petit ex antiquo M. S. codice Nicolai Fauieri in lucem edita post Theodori poenitentiale. Cum verò Theodorus floruerit diu ante Bonifaciū VI. non potest hoc statutum nisi vni ex quinque Pontificibus istius nominis adscribi; cui autem præcisè, diuinare oportebit. Ponamus id fuisse statutum à Bonifacio V. qui anno 617. Pontificatum iniit, de quo Anastasius Bibliothecarius in vita; *Erat enim beatissimus Bonifacius mitissimus super omnes homines.* Et vel ex hoc licebit finem imponere difficultati illi, quæ spectat ad originem redemptionum, quoniam tempore inceperint. Morinus illas Theodoro faciebat posteriores. Baronius earum nonnisi sæculo 11. meminit, vterque malè, cum ante ipsum Theodorum hæc disciplina introducta fuerit.

Fuit hic Theodorus monachus græcus Tarfi Ciliciæ natus, quem Vitalianus Papa anno Christi 668. Episcopum ordinauit, & in Britanniam misit, ad quam peruenit anno ordinationis suæ secundo, obiitque anno 690. vt intra illud tempus poenitentiale ab eo editum fuerit, cuius toties mentio facta est apud mediæ ætatis scriptores, & quod statim vsum receptum fuit per occidentem vniuersum, singulis Concilijs statuentibus, vt præbyteri omnes Theodori poenitentiale præ manibus haberent, & ex illius præscripto

peccantibus poenitentias imponerent. Huius poenitentialis exemplar quatuordecim capitibus comprehensum ex duobus vetustissimis codicibus M. SS. Bibliothecæ Thuanæ edidit nuper Iacobus Petit. Nec in illo vlla mentio redemptionum: Spelmannus, qui Concilia Angliæ edidit, ex codice Bibliothecæ sancti Benedicti Cantabrigensis capitula poenitentialis excerptit, & septuaginta octo numerauit, inter quæ nihil in terminis de redemptionibus, nisi forsan sub capite 8. comprehenderentur, de temperantia poenitentium. Quidquid autem sit, codices manuscripti, qui tempore Burchardi, & Iuonis extiterunt, habuerunt capitula de redemptionibus poenitentiæ, vt pote de quibus non modo citant caput superius allatum, sed etiam
 ,, sequentia. Si quis fortè non
 ,, potuerit ieiunare, & habuerit,
 ,, vnde possit redimere, si diues
 ,, fuerit pro septem hebdomadi-
 ,, bus, det solidos 20. si non
 ,, habuerit vnde tantum dare
 ,, possit, det solidos 10. si au-
 ,, tem multum pauper fuerit, det
 ,, solidos tres. Neminem verò
 ,, conturbet, quia iussimus da-
 ,, re solidos viginti aut minus:
 ,, quia si diues fuerit facilius est
 ,, illi dare solidos 20. quam pau-
 ,, per i tres. Et de illis qui non
 ,, possunt adimplere, quod in
 ,, poenitentiali scriptum est: qui
 ,, non potest sic agere poeniten-
 ,, tiam vt superius diximus, fa-
 ,, ciat

Ex poenitentiali Theodori apud Bruch. libro 19. cap. 22. & apud Iuonem parte 19. cap. 202.

Apud Burchardum cap. 23. & apud Iuonem cap. 203.

,, ciat sic: si tres annos continuos
,, ieiunare debet, & ieiunare
,, non potest, sic redimere po-
,, test. In primo anno eroget in
,, Elemosynam solidos 26. in
,, secundo anno eroget in elec-
,, mosynam solidos 20. in tertio
,, anno solidos 18. hoc sunt so-
,, lidi 64. potentes autem homi-
,, nes plus dare debent: quia cui
,, plus committitur, plus ab eo
,, exigetur &c. Hæc apud Bur-
chardum & Iuonem ex Theodoro,
in cuius pœnitentiali licet non in-
ueniantur, quod codices eius M.
SS. mutili existant, reperiuntur
tamen inter capitula, quæ Iacobus
Petit edidit ex antiquo codice
M. S. spectante ad Nicolaum Fa-
uier. cum plurimis alijs capitulis
ad redemptionem pœnitentiarum
spectantibus.

Antequam vero pergamus, no-
tandum ex Theodori capitulis,
publicos pœnitentias hoc modo
post Gregorij tempora fuisse ob-
seruatas, vt delinquentes septem
annis pœniterent, ac primo an-
no ieiunarent in pane & aqua,
sic vt feria tertia, quinta, &
sabbato à vino, Medone, Mel-
lita, ceruisia, à carne & sanguine,
& à caseo & ouis, & omni pin-
gui pisce abstinere, reliqua au-
tem manducare possent, in ferijs
vero secunda, quarta, & sexta in
pane & aqua ieiunarent. Secun-
do autem anno singulis septima-
nis feria secunda & quarta ieiuna-
rent vsque ad vesperam, & postea
tantum olera manducarent, ac

cereuisiam biberent, feria autem
tertia in pane & aqua ieiunarent,
ac tribus quadragesimis ante Pa-
scha vnam, & ante sanctum Io-
annem alteram, & ante Natale
Domini tertiam obseruarent, ie-
iunando bis in hebdomada vsque
ad nonam, & feria sexta in pane
& aqua. Hæc pœnitendi consue-
tudo istis temporibus, ex qua de
reliquis annis colligi potest, quid
tunc obseruaretur: atque in his
ieiunijs redemptionem admittit
Theodorus, cui tamen laudatam
supracitatis capitulis sententiam
adscribendam non putat Ioannes
Morinus, eo quod verisimile non
existimet, illud à Theodoro tra-
ditum, quod à Cusberto Theodo-
ri intermedio successore in Con-
cilio Cloueshouensi fuit abroga-
tum: in illo enim Concilio ha-
betur canone 26. *Postremo igitur*
(sicut noua adinuentio, iuxta
placitum scilicet propriæ volun-
tatis suæ nunc pluribus periculo-
sa consuetudo est) non sit eleemo-
sina porrecta ad minuentiam, vel
ad mutandam satisfactionem per
ieiunium, & reliqua expiatio-
nis opera, à sacerdote Dei pro
suis criminibus iure canonico in-
dictam, sed magis ad augmen-
tandam emendationem suam, vt
eo citius placetur diuinæ indigna-
tionis ira &c. Et quorsum hæc
omnia? ex aliorum testimonijs
Theodorum laudauimus supra, &
ex codice M. S. ipsa Theodori ca-
pitula. Accedit Venerabilis Ba-
da, qui in libro de remedijs pec-
ca-

Canon.
26. Clo-
ueshou-
rensis.

catorum capite 15. expressè egit : *De pretio anni vel diei*. Seu quibus operibus facilius quis redimat annum, aut diem pœnitentiæ iuxta canones ob peccat peragenda. Nec Concilium Cloueshouienſe anno 747. hoc institutum abrogat, sed abusus, qui irreperant: cum enim laxata semel disciplina, plerique non modo ab ipsis presbyteris mitiorem pœnitentiam postularent, sed admissam semel canonicam pœnitentiam à presbyteris impositam pro libitu redimerent, hoc ultimum fuit, quod Synodus Cloueshouienſis damnauit: arguit eos, non qui à sacerdote pro vno anno pœnitentiæ elemosynas, aut leuiora opera pro satisfactione susceperant, sed qui satisfactionem per ieiunium, & reliqua expiationis opera à sacerdote Dei pro suis criminibus iure canonico impositam mutabant, & hæc erat noua inuentio, quæ iuxta placitum propriæ voluntatis tunc pluribus periculosa consuetudo erat, qualicentius, & quasi liberius nonnulli peccabant, vt loquitur Synodus, quæ proinde hanc consuetudinem merito abrogauit. Cum itaque nihil Theodori authoritati obſtet, prima istius redemptionis fundamenta iacta sunt in Anglia versus annum 680. quam subinde Beda in suis canonibus post annum 702. confirmauit, & Synodus Cloueshouienſis, dum solos abusus impetit, anno 747. tacite in authoritatem recepit.

Vulgato semel Theodori pœnitentiali, statim id ipsum receptum fuisse etiam quod redemptionem pœnitentiarum, patet ex pœnitentiali Romano, quod Halitgarus ante 840. annos scripsit, & in appendice ad tomum de pœnitentia editum est à Ioanne Morino, vbi post præfationem hæc leguntur: *Si quis fortè non potuerit ieiunare, & habet unde dare ad redimendum, si diues fuerit, pro septem hebdomadibus det solidos 20. si autem non habuerit tantum, unde dare, det solidos decem. Si autem multum pauper fuerit, det solidos tres.* Eadem habentur in alio pœnitentiali Romano per Antonium Augustinum edito, quæ desumpta sunt ex pœnitentiali Theodori capite 7. vbi ipsissima verba reperiuntur. Isaac quoque Lingonienſis in canonibus, quos ex libris capitularium desumpsit ante 800. annos, habet titulo 1. capite 1. aliquid ad redemptionem spectans, cum prohibeat presbyteris & laicis, ne cogant pœnitentes vinum bibere, aut carnem manducare, nisi ad presens pro ipso *unum, vel duos denarios iuxta qualitatem pœnitentiæ dederint.* Et post Isaac Lingonensem Synodus Triburiensis, quæ anno 895. statuit canone 56. vt qui sponte homicidium fecerit, post 40. dierum pœnitentiam vnum annum integrum ab introitu Ecclesiæ suspendatur, & abstineat se à carne & casco, à vino & medone, mel-
lita

Helicgarus.

Isaac Lingonienſis

Canon
56. Tri-

lita ceruicia, exceptis tamen diebus Dominicis & festis, & nisi in itinere sit vel infirmitate, tunc enim *licitum fit ei tertiam feriam & quintam, atque sabbatum redimere uno denario, vel precio denarij, siue tres pauperes pascendo.* Et canone 57. *Secundum vero & tertium annum simili modo poeniteat, excepto quod predictas tres ferias redimere ius habeat, ubicumque est, siue in domo siue in itinere.* Et canone 58. de quarto, quinto, sexto & septimo anno: *Tertia feria & quinta, ac sabbato manducet & bibat quodcumque libeat, & secundam atque quartam feriam denario, aut predicto denarij precio redimere ius habeat.* Hæc Triburien- se Concilium, cui adfuere totius ferme Germaniæ Episcopi.

Abbas
Prumien-
sis.

Floruit post hoc Concilium ad annum 912. Regino Abbas Prumien- sis, cuius desideratos toties de Ecclesiasticis disciplinis libros nuper publici iuris fecit Stephanus Baluzius, in eorum autem secundo, capite 438. agitur de redemptionis precio. Idem omnino argumentum prosequitur au- thor vsque ad caput 445. de redemptione trium annorum. Vbi: *Qui non potest sic agere poenitentiam ut superius diximus, in primo anno eroget in eleemosyna solidos 26. in secundo 20. in tertio 18. hoc est solidos 64.* Similia habes in collectione Anglicana ad annum 967. titulo de satisfactio- ne numero 18, & 19. Vbi: *Quis-*

quis poterit unius diei ieiunium unico denario redimere. Potest etiam unusquisque unius diei ieiunium 220. psalmis redimere. Potest etiam quisque duodecim- mensium ieiunium 30. solidis re- dimere, vel unum aliquem libe- rando tanti æstimatum, & pro unius diei ieiunio decantet vir ille senis vicibus, Beati. Et se- nis etiam vicibus Pater noster &c. Ad primordia vndecimi sæ- culi floruit Burchardus Worma- ciensis Episcopus, qui in decreto libro 19. refert ex poenitentiali Romano, caput 12. *De redem- ptione illius anni, quem in pane & aqua ieiunare debet.* Et capi- te 18. *De redemptione unius heb- domade, quam in pane & aqua ieiunare debet.* Et capite 19. *De redemptione unius mensis, quem in pane & aqua ieiunare debet.* Et capite 20. *De illis, qui ieiunare non possunt, & psalmos ne- sciunt, quomodo poenitentiam unius anni, quem in pane & aqua ieiunare debent, redimere possint.* Desumpsit hæc omnia ex poeni- tentiali Romano, vti & capita 21. & 22. de redemptionibus poenitentiarum ex poenitentiali Theo- dori, & caput 24 de illis, qui ieiunare non possunt, & non ha- bent unde redimere possint, ex poenitentiali Bedæ presbyteri, Eadem fermè habet ad 11. sæculi finem S. Iuo Carnotensis in Gal- lia Episcopus, in decreto parte 15, à capite 192. vsque ad caput 205. vbi ex poenitentiali Theodori, ac rare,

Burchar-
dus.

Bedæ integra capitula referuntur. Complurima tamen habes ex pœnitentialem Romano, iuxta quod licitum fuisse, pœnitentias redimere, clariori iestimonio comprobare non possum, quem Diui Petri Damiani, qui eodem sæculo 11. floruit, & à Sede Apostolica ad Ecclesiam Mediolanensem pro vitij simoniaci extirpatione directus, Vuidonem Archiepiscopum ad pœnitentiam perduxit, de quo D. Petrus Damianus opusculo 5. *Centum itaque annorum sibi pœnitentiam indidit, redemptionemque eius taxatam per unumquemque annum pecuniæ quantitate præfixit. Et de pœnitentia clericorum subiungit, quod per quinque, vel septem annos singulis septimanis duobus diebus, & tempore quadragesimali tribus diebus ieiunare deberent:*

Petrus
Damianus.

Baronius. *Qui autem ieiunare facile non potest, unum ex his diebus per septimanam redimere licentiam habet; ita ut unum psalterium meditetur, aut medium cum 50. metanceis, aut unum pauperem pascat, & lotis pedibus nummum porrigat.* Alia loca ex Petro Damiano ponderauit Annalium parens Baronius tomo 10. ad annū 1055. numero 9. ubi hæc eius verba adducit: *Non ignoras, quia cum à pœnitentibus terras, possessiones agrorum videlicet accepimus, iuxta mensuram muneris ei de quantitate pœnitentiæ relaxamus.* Hæc de redemptione, quam hisce temporibus Baronius

in Ecclesiam introductam scribit, cum iam diu antea apertam fuisse in Ecclesia redemptionis ianuam ostenderim ex antiquis Theodori, Halitgari, Bedæ, Buchardi, Iuonis, aliorumque testimonijs.

Putat Ioannes Morinus has pœnitentiarum redemptiones in usu fuisse vsque ad 13. sæculi primordia, & licet nullam earum mentionem faciat Gratianus, qui ad duodecim sæculi medium floruit, earum tamen mentionem fieri testatur apud Petrum Pictauiensem in pœnitentialem tempore Innocentij 3. conscripto, & apud Robertum de Flamesbur, post quem vix vllus redemptionum meminit. Quibus de redemptionum defuetudine suppositis, quaestio est, an hæc disciplina à septimo sæculo vsque ad decimum tertium in Ecclesia obseruata spectet ad usum indulgentiarum: quod enim non sint veræ nominis Indulgentiæ, persuadent plura: ac primo, quod hæ redemptiones à presbyteris concedi poterant pro cuiuscumque iudicio, iuxta illud Rheginonis in fine libri secundi: *Ecce diuersorum Patrum diuersas opiniones de remedijs peccatorum, vel de leuiganda pœnitentia in ordine posuimus, in arbitrio prudentis sacerdotis relinquentes, quid salubrius & utilius animæ pœnitenti esse decernat.* Secundo, quod in sacramento pœnitentiæ per modum satisfactionis imponeretur à presbytero

tero. Tertio, quod essent commutationes grauiorum pœnitentiarum in leuiore, idque præsertim pro ijs, qui grauiore commodè implere non poterant. In hoc ipso tamen elucet aliquid de ratione indulgentiæ, quam Ecclesia concedebat, cum grauiore pœnas diuturniori tempore persoluendas, per leuiora opera, & breui tempore redimi posse indulserit. Accedit pro eleemosynis, iuxta Damianum, Ecclesiam quantitatem pœnitentiæ vel hic, vel in altera vita peragen-

dæ relaxasse, vnde & Paschalis secundus epistola ad Nouigaudum Augustodunensem Episcopum: *Pro redemptione vero peccatorum, morientes in Ecclesia, in qua fidei sacramenta acceperunt, eleemosynam dare secundum Apostolica decreta statuimus omnino, & confirmamus.* Atque hæc sufficiant de pœnitentiarum redemptionibus, restat nunc de vera nominis indulgentia agere, an post redemptiones in Ecclesia obtinuerint.

Paschalis II.

CAPVT QVINTVM.

Indulgentias sub illo nomine, quo nunc habentur in Ecclesia, ante Vrbani II. in usu fuisse.

Licet plura sint monumenta Romæ extantia, quibus etiamnum conseruatur memoria Indulgentiarum antiquitus concessarum, quia tamen Critici aliqui cum Ioanne Morino monumenta illa recentiora esse voluerunt, leuiter dumtaxat illa attingemus, & ne eorum memoria pereat, scriptorum non contemnendorum autoritate confirmata designabimus. Guillelmus Siretus in epistola hætenus inedita ad Cardinalem sanctæ Crucis refert, præterito sæculo bullam extasse in Ecclesia sancti Sebastiani de Indulgentijs à Cornelio Papa, Xysto 2., alijsque Pontificibus

concessis, quæ, cum penicillo dumtaxat in capella sancti Sebastiani conscripta essent, à Cardinali Scipione Burghesio post re-staurationem istius Basilicæ, hoc sæculo lapidi marmoreo insculpta sunt, sic enim legitur in tabula: *Pontifices Martyres in isto cœmeterio sepulti Anicetus, Soter, Pontianus, Antherus, Fabianus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Sixtus, Dionysius, Eutychianus, Caius, Eusebius, Melchiades. Isti & quamplurimi eorum successores ob celebrem sanctorum Martyrum memoriam, qui terram & loca huius Ecclesiæ precioso sanguine ad fidei nostræ fun-*

Lapis marmoreus.

D d d d d

da-

damentum rubricauere, innumeras Indulgentias visitantibus concesserunt. Et modernus eiusdem Ecclesiæ Abbas Iulius Bartholocius editis scriptis clarus, in observationibus suis manuscriptis agens de eiusdem Ecclesiæ indulgentijs, testatus est, sanctum Cornelium Papam die ultimo Octobris, quæ est dies consecrationis altaris, Xystum II. in die sancti Sebastiani, aliosque eorum successores quamplurimas indulgentias concessisse, seque id habuisse, ex scripturis authenticis recognitis, & registratis per publicum instrumentum rogatum, per Simeonem Gurettum, anno 1596. de mense Ianuario tempore Pontificatus felicitis recordationis Clementis octauæ, anno eius quarto.

Iulius Bartholocius Abbas S. Sebastiani in notis M. SS. de eiusdem S. Basilica:

Tabula M. S.

Extat in eadem Ecclesia ad Catacumbas tabula marmorea à Scipione Burghesio supra memorato posita, in qua mentio fit de Indulgentia à sancto Syluestro Papa eidem Basilicæ concessa. Idem habet tabula litteris maiusculis à 300. forsan annis conscripta in Basilica sanctæ Crucis de vrbe, ubi: *Item beatus Papa Syluester verè pœnitentibus, & confessis ibidem venientibus dedit indulgentiam peccatorum suorum.* Cæsar quoque Rasponus ex Basilicæ sancti Ioannis Lateranensis Canonico Romanæ Ecclesiæ Cardinalis libro 2. de Basilica, & Patriarchio Lateranensi capite 14. agens de Indulgentijs à sancto Syl-

uestro eidem Ecclesiæ concessis, refert Constantinum Magnum, Syluestro egisse, hisque verbis: *Si quid fidei, inquit, vetustissimo Archiuu nostri codici ac tabula, quam magnam appellamus, pari antiquitate venerabili habendum est, usum fuisse. Pater ecce domum meam in Dei Ecclesiam ordinaui, infunde in eam tuam largam benedictionem omnibus ad eam venientibus.* Nec vllam annuendi moram in eo fuisse addit ex iisdem monumentis, sic enim respondit sanctus Syluester: *Dominus noster Iesus Christus, qui te mandauit à lepra, & purificauit te fonte perenni, per suam misericordiam mundet, & purificet omnes huc venientes sine peccato mortali, & auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, atque nostra, sit ei remissio omnium peccatorum.* Tabula magna, cuius meminit Rasponus adhuc extat in eadem Basilica, & 200. annorum ætatem attingere mihi visa est; codicem verò non vidi, sed eiusdem antiquitatis esse indicauit Rasponus: neque vllas antiquiorum Pontificum bullas in Archiuo contineri iam dudum notauit Sirletus in suis ad Cardinalem sanctæ Crucis litteris. Idem de Basilica Vaticana ante 370. annos satis indicauit Nicolaus quartus in bulla de indulgentijs eiusdem Ecclesiæ relata per Onufrium Panuinum libro de præcipuis vrbis Romæ Basilicis, asserit enim, nonnullos prædecessores suos

Card. Rasponus.

suos, (omissis eorum nominibus) Basilicæ sancti Petri indulgentias elargitos fuisse: *Sicut*, inquit, *ad nos tam ex scriptis antiquis in Basilica illa repertis, quam ex seniorum canonicorum eius Basilicæ relatione peruenit.* Et Maffæus Veggius, qui sub Paulo III. de rebus memorabilibus Basilicæ sancti Petri opus conscripsit, quod manuscriptum sub numero 3750. seruatur in Bibliotheca Vaticana, agit de indulgentijs à Syluestro datis in dedicatione eiusdem Basilicæ: *Sicut*, inquit, *in antiquis quibusdā monumentis comperimus.* Et ante ipsum Petrus Malleus in historia de Basilica sancti Petri, anno circiter 1300. conscripta, de eiusdem Basilicæ dedicatione per Syluestrum facta, habet dumtaxat sequentia. *Et quia solemnitas maxima est, maximam remissionem eius (Sylvestri) prudentia omnibus ad eam deuotè venientibus condonauit.* Hæc enim omnia ex antiquis potius monumentis, & maiorum traditione desumpta fuisse videntur, authenticis bullis & instrumentis, quæ his de rebus esse potuerunt, igne consumptis, hæreticorum irruptione dilaceratis, temporum denique iniuria, ut omnes asseuerant, deperditis.

Post Syluestrum, indulgentias Basilicæ sanctæ Mariæ Maioris, anno 433. à Xysto tertio in die consecrationis eiusdem concessas fuisse, testatus est ante 370. annos Nicolaus quartus, confirmat e-

nim indulgentias: *Vnius anni, & quadraginta dierum à felicis record. Xysto tertio in die consecrationis Basilicæ sanctæ Mariæ Maioris de urbe concessas.* Retulit hanc bullam Abbas Paulus de Angelis in opere suo, quod nuper Romæ de basilica sanctæ Mariæ Maioris edidit, addens: *Idemque putandum est Liberium Papam fecisse, necnon Gregorium Papam primum, quem, aiunt, quadragesimales & annuas stationes instituisse velut Ioannes Diaconus in Gregorij vita ait.* Quod de libello ait Abbas de Angelis, sola coniectura est pro qua nonnulla antiquitatis monumenta adducit, de Gregorio autem Magno plures sunt, qui ut stationes, ita indulgentias ab eodem institutas fuisse memoriæ tradiderunt. Ante annos enim 440. à Guillelmo Antissiodorensi Episcopo libro 4. summæ, tractatu sexto, capite 9. notatum fuit, quod septem annorum indulgentiæ à Beato Gregorio in stationibus Romæ institutæ sint. Eadem habet D. Thomas qu. 25. supplem. art. 2. quæ tamen nonnulli de Gregorio septimo ab eo dicta fuisse, intelligunt. Extat in Ecclesia sancti Saluatoris tabula quædam manuscripta, licet non adeo antiqua, in qua idem omnino confirmatur pro illa Ecclesia, hæc, betenim: Sanctus Gregorius, Papa & Doctor Ecclesiæ hanc, Ecclesiam in honorem sancti Saluatoris consecrauit, ac om-

Nicolaus quartus.

Paulus de Angelis.

Tabula M. S.

,, nibus verè poenitentibus &
 ,, confessis illam deuotè visitan-
 ,, tibus singulis annis diebus se-
 ,, ptem annorum , & totidem
 ,, quadragesimarum , singulis
 ,, vero diebus quadragesimæ ple-
 ,, nariam indulgentiam , & om-
 ,, nium peccatorum remissionem
 ,, concessit. Deinde Syluester ,
 ,, Gregorius , & Nicolaus Ro-
 ,, mani Pontifices peregrinis eā
 ,, deuotè visitantibus etiam in-
 ,, dulgentiam plenariam , & om-
 ,, nium peccatorum remissio-
 ,, nem concesserunt .

Scripserat Cardinalis Sirletus ,
 anno 1547. 26. Octobris ad Car-
 dinalem sanctæ Crucis Sedis Apo-
 stolicæ legatum de quadam tabu-
 la marmorea in Ecclesia sancto-
 rum Apostolorum de vrbe inuen-
 ta , quæ mentionem faciebat in-
 dulgentiarum à tempore Pelagij
 primi . Et licet inscriptionem il-
 lam epistolæ suæ non inseruerit ,
 sed cuidam cartæ modo deperdi-
 tæ ; reperta tamen est in codice
 manuscripto Bibliothecæ Vatica-
 næ sub numero 5560. vbi conti-
 netur volumen antiquarum re-
 rum Basilicæ 12. Apostolorum
 compositum anno 1454. per Vo-
 laterranum Apostolicæ Sedis pro-
 tonotarium , ac eiusdem Episco-
 pi commendatarij vicarium , vbi :

*Hæc venerabilis Basilica in bo-
 norem 12. Apostolorum à Con-
 stantino fundata , postmodum ab
 hæreticis fuit destructa : Pelagius
 & Ioannes summi Pontifices eam
 in gradum pristinum restauran-*

Tabula
Marmo-
rea apud
Volate-
ranum .

*tes , multorum sanctorum corpo-
 ribus , ac indulgentijs exorna-
 runt : corporibus Apostolorum
 Philippi , & Iacobi Minoris in
 altari maiori reconditis . In de-
 xtra parte Eugeniæ Virginis , &
 aliorum corpora . In sinistra Sa-
 bini Martyris corpus , & cholo-
 bium beati Thomæ Apostoli , Al-
 taria sacra seruent . Pedem Phi-
 lippi , brachium Iacobi Zebedæi ,
 Costam Laurentij : spatulam &
 brachium Blasij : Beatorum Apo-
 stolorum & Martyrum , suppo-
 sita fenestra reponit . Semper in
 quarta feria in Albis , ac in Do-
 minica , qua cantatur . Canitur
 tuba statio hîc . Et in ea prima
 kal. Maij , & in prædictorum
 sanctorum solemnitatibus , remis-
 sionibus à Romanis Pontificibus
 concessis , satis dignoscitur præ-
 munita . Inscriptio hæc , cum
 mentionem faciat reliquiarû Eu-
 geniæ virginis , quas Volaterra-
 nus à Stephano quinto ad finem
 sæculi noni , ad eandem Basili-
 cam translatas fuisse testatur , an-
 te tempus illud exarata esse ne-
 quit . Extat etiamnum tabula il-
 la marmorea prope sacristiam
 eiusdem Ecclesiæ , cuius character
 500. facilè annorum ætatem at-
 tingit . Meminit autem huius ta-
 bulæ author , Pelagij & Ioannis
 summorum Pontificum , qui sæ-
 culo sexto teste Anastasio Biblio-
 thecario basilicam illa restaura-
 rarunt , qua de re etiam extat in
 codice Volaterani suprâ citato ex-
 emplum bullæ Papæ Ioannis ter-
 tij ,*

Bulla Io-
annis III.
atributa.

tij, vbi dicit, Basilicam 12. Apostolorum initiatam per Pelagium prædecessorem suum, qui morte præuentus eam non absoluisse, ideoque se eam consumasse, titulumque Cardinalem constituisse, & assignasse eidem Basilicæ fines Parochiæ diuersisque donarijs donasse de suo vestiario, post quæ adiungit: *Ex parte Dei omnipotentis, & beatæ Mariæ, & auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Apostolorum benedictionem nostram, & suorum peccatorum remissionem capituli huius, ac priuilegijs obseruantibus, & eis adiutoribus condonamus.* Incipit hæc bulla: *Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Cardinalibus & clericis Ecclesiæ Apostolorum perpetuo in Christi seruitio manentibus.* Et post eius finem habetur: *Data temporibus Domini D. Ioannis tertij Papæ per manus Petri Episcopi Cancellarij sanctæ Sedis Apostolicæ. Mense Maio die tertia ego Cirinus in Dei nomine scriniarius sanctæ Romanæ Ecclesiæ sic inueni in carticinio priuilegio tituli Apostolorum fideliter in hac membrana exemplificaui.* Ita codex Bibliothecæ Vaticanæ sub numero 5560. recentiori manu conscriptus.

Plures sunt Romæ Ecclesiæ, quæ indulgentias à recentioribus Pontificibus concessas proponunt, vt Ecclesia sanctæ Praxedis de indulgentijs pro defunctis à Paschali primo, & Ecclesia sancti

Martini de monte de Indulgentijs concessis à Sergio secundo, qui anno 844. Pontificatum iniit: extat de his vltimis etiamnum in tabula marmorea inscriptio antiqua, quæ 500. annorum ætatem attingere mihi visa est, vbi cum mentio facta esset de varijs sanctorum corporibus sub Sergio secundo ad Ecclesiam illam translatis, legitur in fine: *Hæc sanctorum corpora translata sunt de cœmeterio Priscillæ via Salaria, statuens omni anno in festiuitatibus eorum indulgentiam trium annorum, & trium quadragenarum omnibus ad ea deuotè venientibus.* Ad quæ verba Cardinalis Baronius in annalibus notat: *Huc usque vetus monumentum, quo etiam pristinum vsu sacrarum indulgentiarum expressum habes.* Et hæc sunt, quæ de antiquo indulgentiarum ysu sub illis etiam formulis, quibus nunc habentur in Ecclesia, memoriæ tradita sunt, & à viris non contemnendæ auctoritatis; vt supra retulimus, confirmata fuerunt: quamuis autem singula à me ex indubitatis & certis monumentis, ac testimonijs confirmari non possint, non omnia tamen falsa dicenda esse putarem, quare nec probarem opinionem Ioannis Morini omnia antiquitatis monumenta de indulgentijs, ante Gregorij septimi, & Urbani secundi tempora inter supposititia recensentis.

Cum Eminentissimus Cardinalis Palauicinus libro secundo

Tabula
marmo-
rea:

Baronius.

hi-

historiæ Concilij Tridentini capite 5. videret Morinum dubitasse de antiquitate inscriptionis tabulæ marmoreæ in Ecclesia sancti Martini de monte conseruatæ, adiunxit: *Cum de veritate memoratæ probationis recentior aliquis eruditus ambigere visus sit, nolo de re disceptare, neque sententiæ magis probabili, sed certæ inniti.* Nos autem, qui ætatem istius inscriptionis 600. annorum esse iudicamus, licet nullatenus dubitemus de indulgentijs à Sergio secundo concessis, facile contra Morinum ostendere possumus etiam relictis antiquis vrbis Romæ tabulis & inscriptionibus, indulgentiarum formulas circa tempora Sergij secundi vtitas fuisse. De Eriat enim franco, qui Monachum occiderat, & pro indulgentia sub Sergij secundi successore Romam venerat ad Hincmarum Remensem scribit in extantibus apud Iacobum Sirmondum fragmentis Nicolaus primus. *Vsq̃ue ad mortem pœnitentiæ eius quantitas extendi debuerat, sed deuotionem eius fidei, siue quia ad suffragia Apostolorum festinauerat, humanius cum illo peregrimus.* Quod hic homicida Apostolorum Basilicam pro obtinenda indulgentia accesserit, adeoque datæ basilicis indulgentiæ sint tam antiquæ etiam credidit Christianus Lupus tomo 5. Conciliorum, & certe humanitatem, quam sese cum homicida illo peregrisse refert Nicolaus primus, veri nomi-

nis indulgentiam fuisse, nihil est, quod repugnet. Post Nicolaum primum Ioannes VIII. epistola 144. ad Galliarum Episcopos rescripsit de indulgentijs eorum; qui contra Paganos occubuerant, & ad Episcoporum quæsitum, an tales, qui pro religione aut reipublicæ statu de reliquo cæsuri sint, indulgentiam possint consequi peccatorum, respondet, Christi Dei pietate eos consequi. Quæ Eminentissimus Cardinalis Baronius rectè pro vsu indulgentiarum allegat: enim vero licet Morinus existimet, quod *In hac epistola, si diligenter attendatur, ne verbum quidem sit de Indulgentijs.* Hæc tamen Ioannis VIII. verba rem conficiunt: *Nostra præfatos mediocritate, intercessione beati Petri Apostoli, cuius potestas ligandi, atque soluendi est in cœlis & in terra, quantum fas est absoluimus.*

Morinus.

Ioannis VIII.

Post Ioannem VIII. varia habemus testimonia non solum Romanorum Pontificum, sed & Episcoporum, ac in primis Pontij Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopi, qui ad finem decimi sæculi floruit, dedit indulgentias Ecclesiæ montis maioris, & addit de
,, publicè pœnitente: Hic talis
,, ad dictam Ecclesiam si venerit
,, in die dedicationis eius, aut
,, semel in anno cum sua vigilia,
,, & adiutorium dederit ad opera Ecclesiæ sanctæ Mariæ, quæ
,, modo nouiter construitur in
,, prælibato monte, ex parte
,, Do-

Pontius Arelat.

„ Domini nostri Iesu Christi ,
 „ & ex nostra sit absolutus de
 „ tertia parte maiorum peccato-
 „ rum, unde poenitentiam ha-
 „ bet acceptam. Extat hoc Pon-
 tij diploma apud Lucam Dache-
 rium tomo 6. Spicilegiorum .
 præclarum habetur testimonium
 tomo primo Bibliothecæ M. SS.
 librorum apud Philippum Lab-
 beum, vbi in serie Episcoporum
 Magalonensium sub Arnaldo re-
 fertur, quod laudatus Ediscopus
 pro Ecclesiæ Magalonensis resti-
 tutione confugerit ad Ioannem
 XIX. vulgo 20. ab eoque diploma
 obtinuerit cum indulgentijs pro
 ijs, qui Ecclesiæ restorationem
 re vel opere promouerent: *Pec-*
catorum namque suorum veniam
& indulgentiam promoueri à iu-
sto iudice Apostolica auctoritate
spondemus, quicumque de pro-
pria hereditate, vel de proprijs
bonis offerendo, aut de beneficijs
reddendo, Ecclesiam supradictam
releuare nisus fuerit, nam unam
& similem mercedem accipiet,
qui propria offert, & qui benefi-
cia Ecclesiastica reddet in com-
mune, & benedictione pariter,
& absolutione Apostolica frue-
tur. Hæc Ioannes XIX. qui an-
 no 1024. pontificatum iniit, &
 hoc suum diploma ab omnibus
 Episcopis per Arnaldum inuitan-
 dis subscribi voluit, vti reipsa
 subscripserunt Aldericus Vercel-
 lensis, Reinaldus Papiensis, Pe-
 trus S. Ruffinæ, Ismundus Ebre-
 dunensis, Odelricus Aurelianen-

Ioannes
XIX.

sis, Raymundus de Mende, Deo-
 datus Cadorcensis, Stephanus An-
 conienfis, Aribertus Lunensis,
 Aluicus Astensis, Vaudinus Tau-
 rinensis, Bernardus Agennensis,
 Deodatus Tholonensis, & Petrus
 Massiliensis. Neque hi solum di-
 ploma subscripserunt, sed & Ar-
 naldo ad Ecclesiam suam redeun-
 te conuocati ex Gallia & Hispania
 Archiepiscopi quatuor, & Epi-
 scopi decem hæc ipsa decreta A-
 postolica confirmarunt, decreue-
 runtque: Vt si quis homo in
 vita sua hæreditatem suam ad
 Ecclesiam supradictam post
 mortem suam concesserit, &
 de peccatis suis confessus fue-
 rit, in cœmeterio Ecclesiæ me-
 moratæ sepultus fuerit ab om-
 nibus peccatis, & de quibus
 poenitentiam suscepit, absolu-
 tus sit, & particips fiat vitæ
 æternæ, & regni Dei. Addi-
 derunt etiam, vt quicumque
 homo cuiuscumque prouinciæ
 ad solemnitatem dedicationis
 huius Ecclesiæ, quæ per sin-
 gulos annos celebratur, adue-
 nerit, de iusto labore suo, aut
 hæreditate oblationem sanctâ
 Deo fecerit, & peccata sua co-
 die, vel infra octo dies con-
 fessus fuerit, si infra terminum
 vnius anni mortuus fuerit,
 Apostolicam absolutionem,
 & eandem habet remissionem
 peccatorum, & vitam æter-
 nam accipiat. An illustrius
 quidquam pro vsu indulgentia-
 rum afferri possit, vix scio. Et
 vel

Episcopi
Galliæ, &
Hispaniæ.

vel ex hoc testimonio lucet, errasse Ioannem Morinum aliosque volentes, nonnisi sub Gregorio septimo aut Urbano secundo indulgentiarum nomen auditum fuisse.

Raimbal-
dus.

Anno 1065. Raiambaldus cō-
cessit: in benedictione Eccle-
siæ sanctæ Trinitatis, & san-
ctæ Mariæ, sanctique Ioannis
ac sancti Petri in Correns, &
in eius consecratione talem
absolutionem, vt quicumque
beneficia daturus hanc Eccle-
siam ingreditur cuncta se im-
petrasse lætetur: & pœnitens,
qui ad eam in consecratione
eius aduenerit, tale remedium
sibi percipiat; tertiam partem
pœnitentiæ illi dimittimus,
& Ecclesiam vsque ad caput
anni ei reddimus & pacem &
capillos incidere habeat: & si
mors in capite anni euenerit,
vel insuper annum, ex nostra
parte absolutus permaneat, &
& si in alio anno annualiter
vel insuper annum in ea ab-
solutione permaneat. Quam
absolutionem à sancto Petro
accepimus, cui, vt fere omnis
Catholicus orbis agnoscit po-
testas cœlitus est collata,
quamuis soluat vin-
culis, & liget quos vult in
cœlo & in terra, & cui vult
dimittat, & quem vult per-
dat. Refertur hæc absolutio
à pœnitentijs, seu potius Indul-
gentia pœnitentialis à Luca Da-
cherio tomo 6. spicilegiorum,

pro qua notanda sunt hæc verba:
*Quam absolutionem à sancto Pe-
tro accepimus, quibus Raimbal-
dus intelligit Petri successorem,
seu Sedem Apostolicam, ita enim
incipit apud eundem Dacherium:
Raimbaldus seruus seruorum
Dei Apostolica auctoritate omni-
bus tam clericis, quam laicis sa-
lutem adiutorium quoque pœni-
tentibus concedo. In benedictio-
ne &c.* Plura verò hisce tempo-
ribus extant de Indulgentijs testi-
monia, vnum nimirum in litte-
ris Ioannis XIX. de absolutione
Hugonis Antissiodorensis Episco-
pi: *Cui, inquit idem Pontifex,
Deo & nobis sua peccata confi-
tenti, seseque culpabilem reddenti,
plenariam à Deo pollicente
promittimus consequi indulgentiæ
veniam.* Accedit aliud sancti
Leonis Noni testimonium, vt-
pote de quo ad Nicolaum secun-
dum scripsit S. Anglorum Rex
Eduardus: Leo iniunxerat no-
bis sub nomine obedientiæ &
pœnitentiæ, propter votum,
quod voueram ire Romam,
& in remissionem omnium
peccatorum meorum construe-
re cœnobium monachorum
in honorem Apostoli Petri:
Et istam gratiam confirmauit in
responso ad Regem Nicolaus II.
cuius epistolam habes apud Ba-
ronium ad annum 1060. nume-
ro 9. habes etiam apud Baronium
ad annum 1070. numero 18. de
Alexandro II. quod dedicando
Ecclesiam sancti Martini in ciui-
tate

Ioannes
XIX.

Eduardus
Rex An-
gliz.

Ex cod.
M.S. Ar-
chiuij Lu-
censis.

estate Lucensi octauam dedicationis singulis annis celebrari præcepit, *concessa*, inquit, *indulgentia pœnitentiæ*. Citatque in margine codicem antiquum Archiuij cathedralis Lucensis Ecclesiæ, qui asseruatur in Bibliotheca Vaticana.

Gregorius VII.

De Gregorio septimo Alexandri secundi successore Indulgentias concedente ijs, qui Rodulpho adhererent, habemus sequentia in excommunicatione Henrici Regis: *Largior & concedo omnibus sibi fideliter adherentibus absolutionem omnium peccatorum nostramque benedictionem in hac vita, & in futura*. Et Leodicensi clero Henrico adhærenti, ac eiusmodi indulgentias tamquam sine causa concessas repudiandi occurrit Paschalis secundus, ut fusius apud Christianum Lupum parte 5. de Victore tertio refert Leo Cassinensis libro 3. capite 70. Æstuabat idem Apostolicis Victor Saracenorum in Africa morantium superbiam frangere, perfidiamque conterere. Concilio itaque cum Episcopis, & Cardinalibus habito, ex omnibus ferè Italiæ populis exercitum congregans, illisque vexillum B. Petri Apostoli tradens sub remissione peccatorum omnium contra infideles, impiosque in Africam dirigit. Huius verò vestigia insecutus Urbanus secundus in Concilio Calaromontano anno 1095. concessit indulgentias ijs,

Leo Cassinensis.

qui iter contra Saracenos susceperent pro liberatione terræ sanctæ.

Orationem Urbani in Concilio habitam refert Guillelmus Tyrius, & in ea dixit Pontifex:

„ Nos autem de misericordia

Urbanus II.

„ Dei, & beati Petri & Pauli

„ Apostolorum autoritate con-

„ fusi, fidelibus Christianis, qui

„ contra eos arma susceperint,

„ & onus sibi huius peregrina-

„ tionis assumpserint, immen-

„ sas pro suis delictis pœniten-

„ tias relaxamus. Firmavit ha-

„ sce indulgentias totum Conci-

„ lium, quod canone 2. statuit:

Can. 2.
Concilii
Calaromontani.

Quicumque pro sola deuotione,

non pro honoris vel pecuniæ ade-

ptione ad liberandam Ecclesiam

Dei Ierusalem profectus fuerit,

iter illud pro omni pœnitentia re-

putetur. Adfuerunt vero cum

Pontifice & Cardinalibus, Ar-

chiepiscopi & Episcopi 238. Ab-

bates 90. quorum zelum postea

promouit D. Bernardus sanctita-

te, & miraculis clarus, dum pro

expeditione iussus est à Sede Apo-

stolica nomine Romanæ Ecclesiæ

Indulgentias exponere populis at-

que Principibus Catholicis. Epi-

stolæ tenorem, qua ipsum man-

datum fuit D. Bernardo, habes

apud Gotfridum monachum libro

3. de vita Bernardi, capite 4.

Epistolæ tenor fuit, ut in pœni-

Goffridus monachus.

tentiam & in remissionem pecca-

torum iter arriperent, aut libera-

turi fratres, aut suas pro illis ani-

mas posituri. Et addit Goffridus:

Evidenter verbum hoc prædica-

E e e e

uit

uit Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Signorum vero vnum refert de puero cæco, quem Bernardus in confirmationem prædicationis à sese factæ illuminari rogauit, & in conspectu omnium diuina virtute illuminatum obtinuit. Hec Bernardus, quæ vel ipsos hæreticos rubore perfundere deberent.

Plures post Bernardi tempora habemus Pontifices Indulgentiarum vsum approbantes, enimvero extat epistola Eugenij quarti ad Ludouicum Galliarum Regem, in qua indulgentias Urbani secundi confirmat: Gregorius VIII. qui anno 1187. Pontificatum adeptus est, audita clade Hierosolymitana easdem Indulgentias renouauit in ea, quam ad omnes Christi fideles scripsit epistola, concessam à prædecessore Indulgentiam confirmauit Clemens III.

eamque Innocentius III. etiam extendit ad omnes illos, qui bona sua in cruciatorum subuentionem offerent: Huius quoque remissionis volumus, & concedimus esse participes, iuxta quantitatem subsidij, & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ, de bonis suis congruè ministrabunt. Ita habes in epistola Innocentij III. quam ad omnes per occidentem transmisit fideles, confirmataque fuit sub eodem Pontifice in Concilio Oecumenico Lateranensi 4. cui anno 1215. quadringenti duodecim affuerunt Episcopi, & post Gregorium IX. sub Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi primo, vt manifestum sit ex eorum actis, neque post illa vniuersalis Ecclesiæ testimonia pro recto indulgentiarum vfu alijs indigemus.

CAPVT SEXTVM.

De Indulgentijs questuarijs, & quid earum occasione actum sit in Ecclesia.

QUod subsequentes Urbanum secundum Pontifices cunctis in Syriam pro recuperatione terræ sanctæ proficiscentibus dederint plenarias indulgentias, abundè monstratum est suprà: quod item Victor similem gratiam fecerit proficiscentibus contra Saracenos in Africam,

testatus est Leo Ostiensis: Innocentium quoque tertium Indulgentias concessisse procedentibus in Hispaniam contra Mauros, vel in prouincias contra hæreticos, constat ex eo, quod illas in epistola sua ad Clerum Moguntinum reuocet: *Remissiones, inquit, & indulgentias hætenus à nobis*

Innocentius III.

con-

*concessas procedentibus in Hispaniam contra Mauros, vel contra Hereticos in prouincia, reuocamus: maxime cum illis concessæ fuerint ad tempus, quod iam ex toto præterijt, & istis ob causis, quæ iam maiori ex parte cessauit. Hæretici, quorum meminit Innocentius tertius, sunt Albigen-
ses, qui ex plebeorum cœtu eruperant in publicum, & ignari planè ac rudes tanto cum furore Ecclesiam inuasérant, vt opus fuerit armata manu ad eos compescendos: rem nobis enarrat Matthæus Parisiensis, qui ad annum 1213. habet de Innocentio tertio, quod
,, missis prædicatoribus ad om-
,, nes regiones occidentis, Prin-
,, cipibus alijsque populis Chri-
,, stianis in suorum remissionem
,, peccatorum iniunxit vt se cru-
,, ce signarent ad hanc pestem
,, extirpandam. Addit, Albi-
genses in Gallia tunc degentes cruciatorum armis fuisse supera-
tos, id quod in causa fuit, cur Innocentius concessas à se indulgentias reuocarit: eas exortis denuo Albingensibus suo tempore renouauit Gregorius nonus, sub quo idem Matthæus Parisiensis ad annum 1234. *Compressa est eorum superstitiosa præsumptio à fidelibus Christianis qui ad mandatum Gregorij Papæ ex diuersis regionibus occidentis cruce signati aduenerant ad defensionem fidei Christianæ.**

Atqui hæc quidem de Albingensibus seu Vualdensibus, de-

quibus Bernardus Abbas fontis
,, calidi: Sanctæ Romanæ Ec-
,, clesiæ præfidente Domino Lu-
,, cio, inclitæ recordationis, su-
,, bito extrulerunt caput noui
,, hæretici: qui quodam præfa-
,, gio futurorum sortiti vocabu-
,, lum dicti sunt Vualdenses. Floruit Lucius Papa anno 1181. qui Pontificatum iniit, & quamuis Bernardus Abbas testetur, Vualdenses à Lucio damnatos fuisse, non meminit tamen sub laudato Pontifice ullius cruciati; neque ille, neque editi à Iacobo Gretsero alij scriptores duo, qui ad finem duodecimi sæculi vixisse creduntur, Ebrardus nimirum Bethuniensis, & Eumengardus, qui omnes sectam Vualdensium impugnarunt, ullam mentionem fecerunt de impugnatis per eos indulgentijs. Videntur id primum attentasse, postquam Innocentius tertius concessit Indulgentijs, cruce signatos excitauit, quod Godofridus in annalibus ad annum 1210. reijcit. Verisimile namque videtur, Albigenes ex odio Indulgentiarum, quarum elargitione fideles excitati erant ad eorum ruinam, hunc in primis excogitasse articulum, quem Rogerius Houedius in annalibus Anglicanis refert ordine nonum. *Satisfactionem tertiam partem poenitentiae Sacramenti auferebant.* Vnde Lucas Tuden-
sis in Hispania Episcopus, qui circa annum 1225. floruit, in ijs, quos contra Albigenes scripsit, libris, ha-

Bernardus Abbas.

Houedius.

Lucas Tu-
denſis li-
bro 1.
cap. 8.

Petrus
Pilich-
dorf.

Anony-
mus.

bet caput ſpeciale *contra eos, qui dicent indulgentijs prælatorum in nullo ſubleuari animas defunctorum*. Et Petrus Pilichdorffius, qui poſtea floruit, in libro contra Vualdenſes expreſſè agit capite 30. *De incredulitate indulgentiarum*. Caput vero inchoat hiſce verbis: *Item reproband hæretici Vualdenſes indulgentias prælatorum Eccleſiæ*. Et Anonymus Petro Pilichdorffio ſubiunctas: *Indulgentias & remiſſiones, quæ per Episcopos fiunt, nullius eſſe utilitatis & momenti aſſerunt*. Addit verò Pilichdorffius capite „ citato: Quare autem non ſo „ lum Vualdenſes hæretici, im „ mo multi Catholici, quando „ que titabant de Indulgentijs, „ hoc facit indiſcreta pronuncia „ tio quæſtuſorum ſacerdotum: „ qui indiſſerenter omnibus ho „ minibus, hoc & illud facien „ tibus Indulgentias promittunt. „ Et hoc non eſt de mente Do „ mini Papæ, aut aliorum præ „ latorum, qui non dant eas „ niſi verè pœnitentibus & con „ feſſis, & contritis. Scripſit hic Petrus Pilichdorffius anno 1395. vt quæ de Vualdenſibus ob quæſtuariorum prædicationes Indulgentias reiſcientibus habet, intelligenda ſint potius de ijs, qui ſuo tempore viuebant, quam qui ſæculo 12. aut ad decimi tertij primordia floruerant, contra quos non memini ab Innocentio tertio quæſtuarias Indulgentias fuiſſe conſeſſas. Rectè tamen dicit Pi-

lichdorffius, abusus quæſtuario-
rum ſacerdotum non eſſe de men-
te Domini Papæ: Nam licet In-
nocentius tertius quæſtuarias In-
dulgentias non conſeſſerat contra
Albingenſes, conſeſſæ tamen
fuerant ob alias rationes à Ponti-
ficibus & Episcopis, qui iuxta
vigentem tunc diſciplinam de re-
dimendis pœnitentijs, Indulgen-
tias dederant ijs, qui bona ſua
offerebant ad ædificandas aut re-
parandas Eccleſias, hoſpitalia, &
alia loca ſacra, & harum Indul-
gentiarum prædicatores, qui quæ-
ſtuarij dicebantur, in varijs exceſ-
ſiſſe, etiam iſſis Innocentij tem-
poribus, fidem facit Concilium
Lateranenſe 4. quod canone 62.
„ ſtatuit: Prælati vero de cæ-
„ tero non permittant illos, qui
„ ad eorum Eccleſias cauſa ve-
„ nerationis accedant, vanis
„ figmentis, aut falſis decipi do-
„ cumentis, ſicut & in pleriſque
„ locis occasione quæſtus fieri
„ conſuevit. Eleemoſynarum „
„ quoque quæſtores, quorum „
„ quidam ſe alios mentiendo
„ abuſiones nonnullas in ſua „
„ prædicatione proponunt, ad-
„ mitti, niſi Apoſtolicas, vel
„ Diceceſani Episcopi literas ve-
„ ras exhibeant, prohibemus.
„ Et tunc præter id quod in ip-
„ ſis continebitur litteris, nihil
„ populo proponere permittan-
„ tur. Formam verò, quam „
„ communiter talibus Apoſtoli-
„ ca Sedes indulget, duximus
„ exprimendam: vt ſecundum
cam

Concil.
Lateran.

,, eam Dicecesani Episcopi suas
,, litteras moderentur. Ea siqui-

,, dem talis est.

Forma litterarum Predicatorum.

,, **Q**uoniam (vt ait Apo-
,, stolus) omnes stabimus
,, ante tribunal Christi,
,, recepturi prout in corpore
,, gessimus, siue malum fuerit:
,, oportet nos diem messionis
,, extremæ misericordiæ operi-
,, bus præuenire, ac æternorum
,, intuitu seminare in terris, quod
,, reddente Domino cum multi-
,, plicato fructu colligere debea-
,, mus in cœlis, firmam spem,
,, fiduciamque tenentes, quo-
,, niam qui parcè seminat, par-
,, cè & metet, & qui seminat in
,, benedictionibus, de benedi-
,, ctionibus & metet in vitam
,, æternam. Cum igitur ad su-
,, stentationem fratrum & ege-
,, norum ad tale confluentium
,, hospitale propriæ non suppe-
,, tant facultates, vniuersitatem
,, vestram monemus, & exhor-
,, thamur in Domino, atque in
,, remissionem vobis iniungi-
,, mus peccatorum, quatenus de
,, bonis à Deo vobis collatis pias
,, eleemosynas, & grata eis cha-
,, ritatis subsidia erogetis: vt per
,, subuentionem vestram ipso-
,, rum inopiæ consulatur, & vos
,, per hæc & per alia bona, quæ
,, Domino inspirante feceritis,
,, ad æterna possitis gaudia per-
,, uenire.

,, Qui autem ad quærendas e-

,, leemosynas destinatur mode-
,, sti sint & discreti, nec in ta-
,, bernis aut locis alijs incon-
,, gruis hospitentur, nec inuti-
,, les faciant, aut sumptuosas
,, expensas: cauentes omnino,
,, ne falsæ religionis habitum ge-
,, stent.

,, Adhæc; quia per indiscetas,
,, & superfluas indulgentias,
,, quas quidam Ecclesiarum præ-
,, lati facere non verentur, &
,, clauēs Ecclesiæ contemnuntur,
,, & pœnitentialis satisfactio e-
,, naruatur: decernimus vt cum
,, dedicatur Basilica, non exten-
,, datur indulgentia vltra an-
,, num, siue ab vno solo siue à
,, pluribus Episcopis dedicetur:
,, deinde in anniuersario dedi-
,, cationis tempore quadraginta
,, dies de iniunctis pœnitentijs
,, indulta remissio non exce-
,, dat. Hunc quoque dierum
,, numerum Indulgentiarum li-
,, teras præcipimus moderari,
,, quæ pro quibuscumque causis a-
,, liquoties conceduntur: cum
,, Romanus Pontifex, qui ple-
,, nitudinem obtinet potestatis,
,, hoc in tabulis moderamen-
,, consuevit obseruare. Hæc nu-
,, merosissimum illud illud ex omni
,, Occidente adunatum sub Inno-
,, centio tertio Concilium, ex qui-
,, bus notanda sunt varia, ac illud
in

in primis, quod spectat ad quæstores: vt enim rectè Christianus Lupus, dum sacrum aliquod bellum inchoandum erat, templum aut hospitale ædificatum, indulgentiales litteras concedebant Pontifices aut Episcopi, instituebantque prædicatores, qui per singula oppida & pagos adiuuarent Indulgentias suis concionibus, & pœnitentium oblationes colligerent: hos vero prædicatores vocauit ista ætas eleemosynarum quæstores, ac prædicatores quæstuarios, & quia pedetentim in varios lapsi erant excessus, non Albingenses solum contra Indulgentias excitati sunt, sed & ipsum Concilium ad eorum impudentiam refrenandam superius allata constituit: notanda sunt hæc Synodi verba, *quidam se alios mentiendo*. Quo populum in largas eleemosynas circumscriberent, isti parasiti assumebant monasticum habitum, id, quod Synodus vetat. *Ne falsæ religionis habitum gerant*. Concionando insuper, *abusus nonnullos in sua prædicatione proponebant*. Nempe causam, ob quam indulgentias acquisiuerant, fingeant longè maiorem, & Indulgentias ipsas sæpius adulterabant, vel extendebant ultra metam in litteris præscriptam: vnde Concilium expressè statuit, vt nulli quæstores subinde admitterentur, nisi litteris eorum examinatis, quarum formam ab Apostolica Sede obseruari consuetam ibidem ad-

iungit. Erant demum complures quæstuarij, qui ex fidelium eleemosynis bacchanalia exercebant, vnde & subiunxit Concilium, *nec in tabernis aut locis alijs incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas*. Atque hos & similes quæstuariorum excessus, semper abominata est Ecclesia.

Erant & alij excessus in litteris Indulgentiarum, quos committebant ipsis Ecclesiarum prælati concedendo superfluas & indiscretas Indulgentias, & hoc etiam compescuit sacrum Concilium: habebant ante Innocentium tertium omnes Episcopi limitatam potestatem concedendi Indulgentias locis & personis in sua diocesi constitutis, hanc ob varios excessus limitare voluit Lateranensis sub Innocentio Synodus, & statuit, vt in dedicatione cuius Ecclesiæ, siue vnus siue plures Episcopi non concederent Indulgentias ultra annum, & in anniuersario dedicationis non ultra quadraginta dies. Addit insuper Concilium, *hunc quoque dierum numerum Indulgentiarum litteris præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet causis aliquoties conceduntur*. Hæc Synodus Lateranensis, quæ per Indulgentiarum litteras intelligit illas, quas secum ferebant prædicatores quæstuarij, quorum impudentiæ per has frenum iniici debuisset: at tantum abest, quæstorum excessus fuisse correctos, vt Synodus Exoniensis

sis in Anglia tomo 2. collectionis
Conciliorum Britanniae statuerit
canone 47. de quaestoribus elee-

Synod.
Exonien-
sis.

,, mosynarum: Quot errores,
,, quantosque adusiones eleemo-
,, synarum quaestores hactenus
,, praedicauerunt populo Chri-
,, stiano satis per orbem noui-
,, mus diuulgatum. Ipsi etenim
,, cum sint idiotae, vitae pariter
,, communiter inhonestae: con-
,, fingentes se peritos, & vitae
,, sanctitatem exterius praeten-
,, dentes cum audacia quadam,
,, praesumpta praedicandi assu-
,, munt officium. Qui vero nus-
,, quam diuini verbi notitiam,
,, habuerunt, inter caetera er-
,, ronea, quae proferunt men-
,, daciter asserunt se habere,
,, multo plures & maiores indul-
,, gentias, quam habeant: vt
,, sic simplicium alliciant ani-
,, mos ad maiores eleemosynas
,, largiendas, quas postea in e-
,, brietatibus & luxurijs in omni
,, conspectu prodigaliter consu-
,, mere non erubescunt. Vn-
,, de euenit, vt verae & fructuo-
,, sae indulgentiae, a nonnullis
,, saepius contemnantur. Qua-
,, propter prohibemus subdi-
,, tis nostris, ne quaestorem,
,, eleemosynarum vllum admit-
,, tant, nisi litteris nostris mu-
,, nitus existat: & tunc praedi-
,, care minime permittatur, sed
,, cappellis Parochialibus ipsius
,, negotia & indulgentias pro vt
,, a litteris Papalibus vel nostris
,, valeat elicere, euidenter plebi

,, exponat fideliter. Nec credant
,, schedulis falsis, quas ipsi sa-
,, pius porrigunt: nisi schedulae
,, prius per nos fuerint examina-
,, tae, & approbate nostri impres-
,, sione sigilli. Ita Synodus Exo-
niesis in Anglia anno Domini
1287. tempore sedis vacantis.

Acrius in quosdam quaestuarios
animaduertit Synodus Colonien-
sis anno circiter 1300. sub Boni-
,, facio, du statuit canone 12. Sa-
,, cerdotes non permittant qua-
,, stionarios Goliardos, vel quos-
,, cumque alios ignotos, intra
,, Parochiam suam in Ecclesia,
,, vel in via, vel in platea, vel
,, in quibuscumque locis paro-
,, chiae suae praedicare, vel ostiatim
,, deferre indulgentias pro qua-
,, stu faciendo. Quaestuarij Go-
liardi vel alij ignoti, quorum me-
minit Synodus Colonienfis, erant
nebulones & falsarij, qui sub e-
mentito praedicatorum titulo de-
cipiebant fideles, & ostiatim de-
ferebant indulgentias praetio illas
cuicumque offerentes, idque cum
maximo omnium Catholicorum,
scandalo, vnde vocatus ad Con-
cilium Viennense Durandus Mi-
matensis Episcopus, in eo, quod
mandato Clementis Papae quinti
in Concilio Viennensi edidit tra-
ctatu parte 3. titulo 15. monuit,
agendum esse de quaestoribus, &
,, eorum abusibus: Item cum,
,, in anniuersali Ecclesia, qua-
,, stores multos errores dissemi-
,, nent, multosque seducant sim-
,, plices, & multas adusiones.

Synod.
Coloni-
enf.

Gul. Du-
rant.

Pro-

,, procurent , & vitam gerant
,, enormiter dissolutam , in tan-
,, tum , quod patet risui , pote-
,, stasquæ clauium Ecclesiæ con-
,, temnitur , cum pro vno obulo
,, vel nihilo , indulgentia conce-
,, datur , nec proficiat proui-
,, sio Concilij Lateranensis de
,, pœnitentia & remissionibus ,
,, cum ex eo propter eorum im-
,, portunitatem , & propter pe-
,, cunias , quas effundunt in va-
,, rijs Episcoporum , à quibus
,, litteras obtinent quæstuosas ,
,, ac Indulgentiarum & de audi-
,, entia ab Ecclesiarum rectori-
,, bus curatis populis sub magna
,, pœna paranda eisdem : & ex
,, hoc diuina officia perturben-
,, tur , sermones , & prædicatio-
,, nes impediuntur , & populi
,, extra voluntatem propriam re-
,, tinentur in Ecclesijs : con-
,, temnantque impositas pœni-
,, tentias ab eorum Curatis , &
,, confessoribus adimplere , pu-
,, tantes se absolui propter dictas
,, Indulgentias ab eisdem : &
,, propter facilitatem veniæ pro
,, oblo obtinendæ , & pecuniæ
,, redimendæ delinquere non
,, formidant. 11. quæst. 3. pau-
,, per. de sententia excomm. vt
,, fame . l. de si lapsis. Videre-
,, tur super hoc de competenti
,, remedio prouidendum , & in-
,, super quod cessarent quæstus
,, cursorum & munitorum Ro-
,, manæ curiæ .

Duo habet Durandus hocce
in loco , tam graues nimirum esse

quæstuariorum excessus , vt su-
per hoc in Synodo Viennensi de
competenti remedio sit prouiden-
dum : deinde in tanta excessuum
exorbitantia nullum remedium à-
ptius videri , quam vt cessarent
omnes quæstus cursorum . Ho-
rum primum perbenignè accepit
Clemens quintus , qui in Conci-
lio Viennensi anno 1311. reme-
dium à Concilio Lateranensi quar-
to adinuentum de non recipiendis
quæstoribus sine Pontificijs , aut
Episcoporum litteris vocauit , ad-
ditque , per Dicccefanos litteras
prius examinandas , antequam
admittantur , nec permitti posse ,
vt vllatenus populo prædicent ,
vel aliud exponant , quam quod
in litteris continebatur : abusus
vero , quos ibidem enumerat , à
quæstoribus de cætero attentari
vetat , omnia priuilegia , si quæ
fuisent concessa renouans , & an-
nullans . Habes hoc Viennensis
Concilij decretum in Clement. li-
bro 5. titulo 2. *De abusionibus* .
Et hoc ipsum contra quæstos re-
nouauit Concilium Toletanum in
Hispania anno 1247. canone 3.
vbi Episcopis , & capitulis man-
datur , vt *constitutionem felicitis re-*
cordationis Domini Clementis Pa-
pæ quinti , quæ incipit abusioni-
bus in Concilio Viennensi contra
quæstos huiusmodi editam , in
omnibus faciant inuiolabiliter ob-
seruari . Eamdem planè Clemen-
tis constitutionem renouauit Con-
cilium Narbonense in Gallia ,
quod anno 1374. statuit canone

Concil.
Narbon.

23. *Quod quæstores quicumque sine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.* Sed ad expositionem ipsorum tantum, quæ in litteris continentur. Sicque perrexit semper Ecclesia corrigere abusus, quæstuariorum sacerdotum aut prædicatorum, & ipsum Constantiense Concilium inter articulos, ob quos tempore schismatis degradavit Ioannem XXIII. habet sessione xi. hunc articulum
,, ordine 22. Item quod dictus
,, Dominus Ioannes Papa supra-
,, dicto Nicolao mercatore, ut
,, præfertur in legatione existen-
,, te, concessit, indulxit & com-
,, misit, ut idem Nicolaus qui-
,, buscumque hominibus utri-
,, usque sexus ad suæ libitum vo-
,, luntatis deputare posset con-
,, fessores. Et quod huiusmodi
,, confessores deputati absolvere
,, possent à pœna, & à culpa,
,, certis tamen pecunijs taxatis
,, mediantibus. Quas quidem
,, prætenfas Indulgentias idem
,, mercator publicavit, & publi-
,, cari fecit in certis locis ciuita-
,, tibus & vllis, utpote Traiecti,
,, Mechliniæ, Antuerpiæ, &
,, alibi, de quibus maximas pe-
,, cuniarum summas exhausit &
,, extorsit, Christi fideles sedu-
,, cendo, ac statum & vitam to-
,, tius Ecclesiæ Catholicæ enor-
,, miter scandalizando.

Dum hæc anno 1415. oppo-
suit Ioanni XXIII. sacra Constan-
tensis Synodus, exortus iam erat

in Anglia Ioannes Wiclephus, qui ex tanta quæstorum exorbi-
tancia non modo ad damnandum
excessus, sed ad ipsam Indulgen-
tiarum virtutem improbandam,
peruenerat. Articulus eius 42. à
Concilio Constantiensi relatus est
iste: *Fatum est credere Indul-*
gentys Papæ, & Episcoporum.
Hunc articulum probatum fuisse,
à Ioanne Hus, dubitari non fuit
eadem Synodus: fuit hic Ioannes
pessimus Hæresiarcha, qui Bohe-
miam tunc temporis pervertebat,
narratque Æneas Syluius in histo-
ria Bohemica contra Ladislaum
Regem Neapolitanum defenden-
tes, illæ ipsæ Indulgentiæ præ-
dicatæ sint in Ecclesia Pragensi:
Quod, inquit, cum quidam sor-
dide artis homines audissent Io-
annem Papam Antichristum esse
magna voce clamauerunt, qui
crucem contra Christianos decer-
neret. Sordidæ artis homines er-
rant Ioannis Hus sequaces, qui
in regno Bohemiæ Hussitarum sc-
ctam conflarunt, contra quos in
Synodo Basileensi egit pro indul-
gentiarum virtute editus à Cani-
sio tomo 3. antiquar. lect. Ægidius
Carler Cameracensis, uti etiam
omnis Ecclesia in Concilio Con-
stantiensi specialiter, quoad hoc
per Martinum quintum probato,
ut contra istorum Hæreticorum
deliria manserit in suo sensu Ec-
clesia, ipso Basileensi Concilio an-
no 1436. concedente Indulgen-
tias remissionis omnium peccato-
rum semel in vita, & semel in

Art. Vvii
celephie

Æneas
Syluius.

Fffff

mor.

morte in fauorem subsidij pro reductione Græcorum procurandi.

Iulius Secundus quoque indulgentias concesserat ijs, qui inchoatam sancti Petri Basilicam Bonorum elargitione promouerent, id quod Leo XX. confirmando quæstuarios prædicatores per Germaniam institui permisit, qui dum munus suum nimis vehementer executi videbantur, occasionem dedisse feruntur schismati Lutherano, de quo in libello smalcaldico Ioachimus Camerarius :

Ioan.
Camerar.

„ Motum est hoc negotium ab
„ initio ex improbis & ad quæ-
„ stum paratis nundinationibus,
„ cum nonnulli audaces, vel po-
„ tius impudentes homines, no-
„ mine Papæ abuterentur ad de-
„ cipiendos simplices, & Reli-
„ giosos Germanos, ex quorum
„ superstitione mercedem spon-
„ tē oblatam illi tamquam fru-
„ ctum aliquem colligerent.
Addit plura de excessibus quæ-
stuariorum sacerdotum ex quo-
rum impudentia Lutherum debac-
chandi ansam suscepisse, ipse Lu-
therus testatus est in præfatione
suorum operum tomo primo,

Lutherus.

„ vbi: Igitur cum anno 1517.
„ Indulgentiæ in his regionibus
„ venderentur turpissimo quæ-
„ stu, ego tum eram conciona-
„ tor iuuenis (vt dicitur) do-

„ ctor Theologiæ, & cœpi dis-
„ suadere populis, & eos dehor-
„ tari, ne indulgentiarum cla-
„ moribus aurem præberent, ha-
„ bere eos meliora, quæ facerent,
„ & in ijs certis mihi videbar,
„ me habiturum Patronum Pa-
„ pam, cuius fiducia tum forti-
„ ter nitebar, qui in suis decre-
„ tis clarissimè damnat quæsto-
„ rum (ita vocat indulgentiarum
„ prædicatores) immodestiam.
Hæc ibi Lutherus, sub cuius ver-
bis venenum latet: fingit nam-
que, se egisse primò contra quæ-
storum exorbitantiam, quam sem-
per improbavit vniuersa sub cœlo
Ecclesia, cum tamen sub illa exor-
bitantia comprehendat prædica-
tionem indulgentiarum pro Ro-
manæ Basilicæ, operis toto or-
be celeberrimi, ædificio, quas
prædicationes aut indulgentias à
plurimis sæculis admiserat Ortho-
doxa totius Occidentis Ecclesia.
Caterum cum toties pretextu quæ-
stuariorum prædicatorum exortæ
fuissent difficultates inter Catholi-
cos, probato indulgentiarum usu,
quæstuarios prædicatores sustulit
post Synodum Tridentinam Ro-
mana Ecclesia, nec quæstuariæ
Indulgentiæ fuerunt exinde vsita-
tæ, nec his corruptissimis sæcu-
lis, vt rectè obseruat Lupus, sunt
resumendæ.

CAPVT SEPTIMVM.

*De varijs Indulgentiarum formulis in
Ecclesia Latina.*

PRO huius dissertationis coronide, agendum nobis est de varijs Indulgentiarum formulis: ac primo quidem repetendam non existimamus formulā à martyribus pro lapsis obseruari consuetam, neque adferre necesse est illa Luciani à cunctis per Africam Episcopis improbatam: *Communice ille cum suis*. Sufficit namque hic obseruare, poenitentiam tota vita peragendam pro delictis, quæ æterno iudici referuabat Ecclesia, martyrum meritis intercedentibus fuisse condonatum, & remissam, & sic ab Episcopis nomine Christi poenitentes absolutos fuisse à culpa, & omni vltiori satisfactione tam hic quam in alio sæculo peragenda: *Qui libellos à martyribus acceperunt*, inquit D. Cyprianus epistola 13. *prærogatiua eorum adiuuari apud Deum possunt*. Et alibi: *Deus poenitenti, operanti, roganti potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre, quidquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint sacerdotes*. Vnde & de lapsis in exitu constitutis: *Cum pace sibi à martyribus promissa ad Dominum remittantur*.

Neque sola peccata lapsis, mœchiæ, & homicidij diuino iudicio referuata per martyrum in-

tercessionem fuisse ab Episcopis condonata, quoad satisfactionem in hac & futura vita peragendam, sed & alia etiam peccata omnia, pro quibus poenitendum erat per septem, decem & quindecim annos, fuisse remissa. Iam suprā abunde monstratum est ex Concilio Ancyrano Neocæsareensi, Nicæno & alijs, iuxta quæ vidimus sanctissimos Patres, Basilium, & Gregorium Nyssenum indulgisse poenitentibus loco superius notato, vbi id ostendimus ex ipsorum epistolis canonicis. Si quisquam in primo poenitiæ gradu monstrasset veram cordis compunctionem, indulgebant Orientales Episcopi, vt breuiori tempore ascenderent ad secundum poenitiæ gradum, à quo iterum facile liberati mittebantur ascendere ad tertium, & quartum, vt quindecim annorum poenitentia potuerit perfici dimidio tempore ex Episcopali indulgentia, quæ poenitentem communioni reddens iuxta Nicolaum Cusanum liberum reddebat ab omni satisfactione vel hic, vel in alia vita peragenda: *Si quis pro vno simplici peccato mortali*, inquit Cusa, *septem ageret poenitentiam iuxta canonum decreta, in forma per Bartholomæum descripta. Et pro duplici*

Nicol.
Cusa.

Fffff 2 pec-

peccato mortali, ut est adulterium & similia, quatuordecim annis iuxta premissa pœniteret, nullam & tunc post hanc vitam subiturum pœnitentiam. Supponit Cusa Ecclesiam potestatem habere determinandi tempus satisfactionis, quod exsoluendæ vniuscuiusque peccati pœnitentiæ debetur, & Ecclesiæ sensum ea de re canonibus expressum esse præoccupatum in cœlo iudicium, iuxta illud Christi: *Quodcumque solueritis super terram erit solutum, & in cœlis*. Verum dubitat de hac Cusani sententia Christianus Lupus, qui non putat Ecclesiam per septennij pœnitentiā imponere voluisse illud, quod ad plenam satisfactionem omnino sufficiat, cum pro vnico adulterio, quod primitiua Ecclesia diuino iudicio reseruabat, totius vitæ pœnitentiam requireret, & Magni Basilij mollior disciplina vnicum adulterium quindecim annorum pœnitentiæ subijceret. Voluit Christianus Lupus publicas illas pœnitentias, ut satisfactiones priuatas tantum de pœna in futuro sæculo peragenda remittere, quantum apud diuinæ maiestatis tribunal iudicatur pro pœnitentijs illis remittendum esse, & consequenter indulgentias Episcopales primis Ecclesiæ sæculis tantum remisisse de pœnis in futuro sæculo soluendis, quantum ipsæ pœnitentiæ in hac vita peractæ apud Deum valuissent.

De redemptionibus à tempore

Gregorij Magni in Ecclesia vstitis, notandum omninò, quod mutato pœnitentiæ rigore, mutata quoque videatur Indulgentiæ formula, non agimus hic de indulgentia sub illo nomine, quo nunc vsurpatur in Ecclesia, sed de alijs formulis, quarum vna fuit redemptio pœnitentiarum à tempore Gregorij Magni instituta, à quo tempore pro quindecim, & decem annorum pœnitentia septennis introducta fuit ut rigorosissima, & sublatis è medio quatuor distinctis pœnitentium gradibus, imposita fuerunt ieiunia in pane & aqua tribus per septimanam diebus, ita ut reliquis tribus, à carne lacticinijs & vino abstinerent primo anno, & secundo anno ieiunarent eo modo tres quadragesimas, ante Pascha nimirum, ante S. Ioannem Baptistam, & ante Natalem Domini, reliquis septimanis tantum tribus diebus ieiunarent vsque ad vesperam, ut vidimus supra capite 4. de redemptionibus pœnitentiarum, quas ostendimus ab omni occidente fuisse concessas, sic ut indulgentia Synodorum & Pontificum tunc fuerint in concedendis leuioribus satisfactionum operibus, pro grauioribus iuxta vigentem, tunc Ecclesiæ disciplinam impositis. Quod opera leuiora, quibus pœnitentias redimere licebat, fuerint eleemosynæ pro ædificandis Basilicis hospitalibus, & locis pijs, elargitæ, iam supra vidimus, vbi & adduximus hanc

in

in rem testimonia Diui Petri Damiani, ex quo notanda est pœnitentia illa, quam Vuido Mediolanensis Archiepiscopus sibi impositam redemit: *Centum annorum sibi pœnitentiam indidit, redemptionemque taxatam per unumquemque annum pecunie quantitate præfixit.* Redemptio erat quædam indulgentiarum formula, qua pœnitenti certus dierum quadragenarum, & annorum numerus indulgebatur. Sic Ioannes XX. in Concilio Auenionensi anno 1326. capite primo concessit præsentibus in missa Beatæ Mariæ Virginis singulis septimanis celebranda decem dierum indulgentias, & capite 2. illis, qui concomitabuntur corpus Christi: *De die vel de nocte sine luminaribus, decem dies, qui vero cum luminaribus, vel etiam luminaria mittent per alium, de die viginti dies, de nocte triginta dierum indulgentiam ex concessione nostra, dum tamen verè pœnitentes & confessi fuerint, habituris.* Et Pontius Atrebatensis Episcopus in translatione reliquiarum S. Bertillæ statuit: *Indulgentiam fieri spirituales triginta dies de iniunctis sibi pœnitentijs relaxando.* Et Concilium Rauennatense 4. anno 1317. rubrica 22. *Relaxamus quoque eadem auctoritate omnibus & singulis verè pœnitentibus & confessis, qui ad hoc sacrum Concilium accesserunt vel pro eo laborabunt de iniunctis pœnitentijs*

quadraginta dies. Centena testimonia similia habentur in Synodis, vti & Pontificum & Episcoporum litteris, ad quæ omnino notandum, tot dierum Indulgentias nihil aliud esse, quam remissio agendæ per decem, viginti, triginta & quadraginta dies etiam in purgatorio pœnitentiæ.

Iam dicendum est de quadragena, cuius sæpe fit mentio in epistolis Indulgentiarum: data anno 1279. à 12. Italiæ Episcopis Indulgentia habet de visitantibus certo tempore capellam S. Cuneberti: *Singulis singulas dierum quadragenas de iniunctis sibi pœnitentijs (dummodo consensus diocesani accesserit) relaxant.* Et Eugenius IV. subsidium pro Græcis exquirens, datas à sese Indulgentias publicari iussit, & prædicatoribus ac eorum beneuolis auditoribus: *Duos annos & totidem quadragenas de iniunctis pœnitentijs relaxauit.* Concilium quoque Basileense manus adiutrices porrigentibus ad subsidium pro reductione Græcorum: *Erogantibus autem ad idem opus, quantum una die pro se, sueque familiæ expensis expendere, vel si de proprijs viuerent, exponerent, septem annos & totidem quadragenas de iniunctis sibi pœnitentijs elargitur.* Quadragenæ sunt omnino quadragesimæ illæ, quarum mentio reperitur apud Theodorum Cantuariensem, Reginonem, Burchardum, & Iuonem Carnotensem, vbi

Episcopi
Italiæ.

Eugenius
IV.

Concil.
Basil.

Concil.
Auenion.

Pontius
Arclat.

Conc.
Rauenn.

vbi agunt de redemptionibus pœnitentiarum cum enim tres per annum quadragesimæ essent in quibus pœnites abstinere à carne lacticijs, vino, ac piscibus, vsus obtinuit, vt illæ quadragenæ vocarentur, & in aliquibus Pontificum diplomatibus Carenæ, sic dictæ à carendo lautiori potu & cibo. Indulgentia vero quadragenarum erat remissio agendę per illas quadragesimas pœnitentiæ, & primariè locum habebat in ijs, quibus similes pœnitentiæ erant iniunctæ, vnde & vtique additur, de iniunctis sibi pœnitentijs.

Sequitur vt agamus de annis, quorum indulgentia frequens est apud omnes. Concedebantur quoque trium, quandoque septem, decem, viginti, quinquaginta, aut etiam centum annorum indulgentiæ, non quod Pontifices hoc concedentes voluerint, quod homines centum annis viverent, sed quod centum annis in pœnitentia degere oportet, antequam pœnam delictorum suorum exoluissent. Pro vno adulterio quindecim annorum pœnitentiā exigebat Basilius Magnus, potuerat aliquis vigesies adulterium commisisse, & sic obligatus fuisset ad trecentorum annorum pœnitentiam. Et nunc intelliges, quid sibi Ecclesia voluerit, per centum & ducentorum annorum indulgentias. Habet & Ecclesia alias indulgentias, quas Theologi vocare solent partiales & plenarias.

Per priores quidem intelligendo, vltra supradictas etiam eas, quibus tertia vel dimidia pars pœnitentiarum remittitur: per plenarias, quibus integra pœnitentia vel hic vel in futuro sæculo peragenda indulgetur. Vocatur hæc vltima nonnunquam plenissima omnium peccatorum remissio, per peccata non intelligendo ea quoad culpam, sed quoad pœnam, vt enim Cardinalis Cusa in Synodo prouinciali Magdeburgensi declarasse fertur, quando Pontifices concedunt Iubilæum, concedunt plenam omnium peccatorum remissionem non autem à pœna & culpa æbolutionem, vnde inquebat: *Sedes Apostolica sub his verbis à pœna & culpa, indulgentias numquam dare consuevit, sed bene omnium peccatorum remissionem.* Si quæ igitur fuerint circa hæc difficultates aut dubia, iuxta hanc interpretationem sunt omnino soluenda.

Nicol.
Cusa.

Restarēt, vt paucis ageremus de veri nominis indulgentijs, de quibus etiam illi, qui volunt eas ab antiquo tempore in vsu fuisse, annotarunt, non adeo frequentes & paucorum dumtaxat annorum vel dierum fuisse, sic Maffeus Vegius laudensis, qui sub Paulo III. de rebus memorabilibus basilicæ sancti Petri opus integrum confecit, quod M. S. seruatur in Bibliotheca Vaticana sub numero 370. ita habet libro primo capite tertio de dedicatione eiusdem templi: „ Vt verò vberior etiam cum „ pro-

Maffeus.

,, profectu animarum , animis
 ,, omnium lætitia esset (sicut in
 ,, antiquis quibusdā monumen-
 ,, tis comperimus) concessit
 ,, (Syluester) Indulgentiam pro
 ,, peccatis perpetuam omnibus ,
 ,, qui pœnitentes & confessi con-
 ,, uenirent ad eam quot annis in
 ,, ipsa solemnitate vsque ad octa-
 ,, uam diem : Romanis qui-
 ,, dem , ac alijs vicina loca cir-
 ,, cumhabitantibus , vnus anni :
 ,, Italicis vero duorum annorū :
 ,, ac transfretantibus vel trans
 ,, montes è longinquiore patria
 ,, venientibus trium . Neque
 ,, enim tam prodigi tunc Ponti-
 ,, fices erant , quam nunc sunt
 ,, in laxandis Indulgentiarum ,
 ,, gratijs , profundendisque prę-
 ,, ciosissimis cęlestibus thesauris .
 Et Cardinalis Sirletus in libro de
 præstantia Basilicę sancti Petri A-
 postoli Vaticanę hætenus inedi-
 to , qui conseruatur in Bibliothē-
 ca Vaticana sub numero 6206.
 notans ex Diuo Thoma distin-
 ctione 20. in quartum , quod da-
 batur tunc temporis Indulgentia
 perennis : *Sicut* , inquit , *in Ec-*

clesia Beati Petri quadraginta-
dierum . Et Romanus canonicus ,
 qui tempore Eugenij III. floruit ,
 ac librum de Basilica sancti Petri
 conscripsit , habet capite 2. de re-
 missione dedicationis huius Basi-
 licę : *Et quia solemnitas maxi-*
ma est , maximam remissionem.
Apostolica prouidentia omnibus
ad eam deuotē venientibus condo-
navit . Quę videlicet remissio ,
Apostolica prouidentia sic tripar-
tita distinguitur : vt Romanis &
circumiacentibus vnus anni .
 Tuscis Lombardis attribuit duos
 annos , & vltromontanis nonni-
 tres indulget . Et lapis antiquus in
 Ecclesia sancti Martini de monte
 conseruatus trium dumtaxat an-
 norum , & trium quadragenarum
 Indulgentiam meminit . Et Ni-
 colaus quartus vnum annum in-
 dulgentiæ , & decem dierum Ba-
 silicę sanctę Marię Maioris à
 Xysto Tertio concessam fuisse te-
 statur , vt colligere licet de ijs ,
 quę supra de indulgentijs sub il-
 lo nomine , quo nunc habentur in
 Ecclesia , attulimus .

CAPVT OCTAVVM.

De vsu Indulgentiarum apud Græcos .

Quemadmodum Latini pu-
 gnantibus contra Catho-
 licę Religionis hostes in-
 dulgentias concesserunt , ita &
 apud Græcos tentatum fuisse à Ni-

cephoro Phoca , notat vir quidam
 ,, eruditus , dum scripsit : *Quin*
 ,, & Græcorum Imperator Ni-
 ,, cephorus Pochas cunctos in
 ,, tali bello morientes voluit non
 tan-

Christ.
Lupus .

,, tantum isto donari beneficio,
 ,, sed etiam martyres declarari,
 ,, & Græcorum plures istam sen-
 ,, tentiam comprobarunt. Fa-
 ctum huius rei habes apud anti-
 quos canonum interpretes Ioan-
 nen Zonaram, & Theodorum Bal-
 famonem, quorum primus in
 scholio ad decimum tertium D.
 Zonaras. ,, Basilij canonem: Cum enim
 ,, Imperator Nicephorus Pho-
 ,, cas, quemadmodum memo-
 ,, riæ proditum est, eos, qui in
 ,, bellis ceciderant, martyribus
 ,, adnumerari postularet, ac eo-
 ,, dem, quo illi, more laudari
 ,, & coli: contra obiecerunt, qui
 ,, tunc temporis fuere summi sa-
 ,, cerdotes, haud æquum esse
 ,, huiusmodi hominibus venera-
 ,, tionem impendi. Quod cum
 ,, non persuaderent, postremo
 ,, hoc veluti canone vti sunt di-
 ,, centes quonam modo nos cum
 ,, martyribus eos, qui in bellis
 ,, ceciderunt, adnumerabimus,
 ,, quos Magnus Basilus, tam-
 ,, quam qui impuras manus ge-
 ,, rerent, triennio à sacramentis
 Balfamon. ,, arcuit? Eadem habet Theo-
 ,, dorus Balfamon, & addit: Cū
 ,, autem multi sacerdotes, &
 ,, vnus quidem Episcopus, se-
 ,, iussu imperatorio Synodaliter
 ,, stetit, & cum hostibus se ma-
 ,, nus conseruisse, multasque ex
 ,, ijs occidisse falsi essent, diuina
 ,, & sancta Synodus consequen-
 ,, ter huic canoni, & 43. eius-
 ,, dem sancti, & alijs diuinis
 ,, constitutionibus, volebat ip-

,, sos non amplius sacra celebra-
 ,, re: complures autem, & qui
 ,, erant paulò magis militares,
 ,, eos etiam præmijs dignos esse
 ,, contendebant. Atqui horum
 posteriorum sensum laudauerat
 vir eruditus, qui tamen an rectè
 pro indulgentiarum virtute addu-
 xerit hoc Imperatoris statutum,
 alijs iudicandum relinquo. Enim-
 vero refert Cedrenus in historia-
 rum compendio de Nicephoro
 Phoca: ἰσχυρὰ δὲ καὶ νόμον θε-
 ται, τὸς ἐν πολέμοις ἀποθνήσκοντας
 στρατιῶτας μαρτυρικῶν ἀξιῶσαι γεῶν
 ἐν μόνῳ τῷ πολέμῳ τιμήμεναι, ὅ-
 τι καὶ ἐν ἄλλῳ τινὶ, τὴν τῆς ψυχῆς σω-
 τηρίαν. κατήπειγε δὲ καὶ τὸν πατριάρ-
 χην καὶ τὸς ἐπισκόπους συνήσθαι
 τὸ δόγματι. ἀλλὰ τινὸς τῶν γιν-
 ναίων ἀντιστάτης, ἀπεῖρξε αὐτὸν τῆς
 σκοποῦ, περὶ τὸς εἰς μέσον τῆς
 μεγάλης Βασιλείας κανόνα, ὅτι τριετί-
 αν ἀποκωνήτης εἶναι λέγοντα τὸς πολε-
 μίους ἐν τινὶ πολέμῳ ἀνθρηκότες.
 ,, Voluit etiam legem ferre, qua
 ,, militibus bello occumbentibus
 ,, martyrum decernerentur ho-
 ,, nores (vt qui alia nulla in re
 ,, quam in bello, animæ collo-
 ,, caret salutem) Patriarcham-
 ,, que, & Episcopos conatus est
 ,, ad dogma probandum adige-
 ,, re. Sed horum quidam forti-
 ,, ter resistentes eum à proposito
 ,, dimouerunt, prolato in me-
 ,, dium Basilij Magni canone,
 ,, qui per triennium sacris arce-
 ,, ri iubet eos, qui hostem in
 ,, bello interfecissent, Ipsum
 Imperatorem à proposito dimo-
 tum

tum fuisse scribit Cedrenus, neque hanc de militibus in sanctorum numerum adscribendis motam à Nicephoro Phoca difficultatem ad hanc de Indulgentijs quæstionem quidam conferre existimem.

Magis confert illud, quod ex rituali Græcorum desumitur ar-

gumentum : editum sæpius fuit rituale illud, quod nunc beneficio Iacobi Goar typis descriptum est ex varijs codicibus, quorum aliqui in Bibliotheca Regis Galliæ seruari habent hanc orationem super poenitentes.

Ἀφίσιμον.

Indulgentia.

Ο ὦν οἰκτιρῶν πατήρ, ὅτι τὸ ἐλπίς θεός, ὁ μὴ θλίβεις ἡλίων τὸν θάνατον τῶ ἀμάρτανῳ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι εἰς ζῆν αὐτόν. ὁ πάντα περὶ σωτηρίαν αἰτήματα παρεχόμενος. αὐτὸς καὶ τὴν σὴν ἐκ πίστεως αἰτήσιν, τέκνοι, δὲ μὲν πρὸς περιστάματα καὶ ὡς βλέπας τὰ τ' ἀνθρώπων ἀσθενείας ὡς ἀπολύματα συγχωρήσῃ δι' ἡμῶν πάντων ἀμαρτιῶν ἐκ πρώτης ἡλικίας, καὶ μέχρι τῆς δευτέρας κατὰ σάσωσιν πεπραγμένα ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ ὁμοφρονίᾳ, καὶ γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ. ὅτι δηλονότι καὶ τὴν ἑξαγορίαν ἐποίησας πατέρας πνευματικοῖς, καὶ τὴν ἀποχλὴν, ὡς δούλους διεσώσας. ἵσο ὡς πεποιητὸς ὡς ἔκ τ' ἐμποδῶν γίνονται σοι τὰ πρῶτα ἡμαρτημένα ὡς σὺ. ἀλλὰ τὸ τῆς σοφομένης μερίδος κατὰξιώθησθαι διὰ φιλανθρώπων διὰ πρεσβείας τῆς Θεοτόκου ἁμῶν.

In quibus hoc præcipuè notandum nullam hic remissionem fieri peccatorum à culpa, cum iam peccata Patribus spiritualibus, id est confessoribus, denuntiata, & consequenter ab ijs absoluta supponantur. Solum itaque remis-

Miserationum Pater, & misericordiae Deus, qui non vult mortem peccatoris, quin potius ut conuertatur & viuat, qui omnia pro salute postulata concedit: ipse quoque tuam ex fide petitionem suscipiat, filij, & despectis infirmitatis humanæ delictis, omnia tibi per nos à prima ætate ad præsentem usque statum, in opere, verbo, & cogitatione scienter, aut ignoranter peccata perpetrata condonet. Quæ videlicet Patribus spiritualibus denuntiasti, & confessus es, & ab ijs pro viribus abstinere studuisti: confide itaque, quia nullo tibi impedimento erunt priora delicta: quin potius Beatorum consortio efficiaris dignus per Dei misericordiam, intercessionibus Deiparæ. Amen.

sionem fieri de restante post culpæ remissionem poena, ideoque Ἀφίσιμον seu Indulgentiam nominari. Antiquissima sunt apud Græcos ritualia, ex quibus desumpta est hæc indulgentiæ formula.

Germanus misericordia Dei ,
Episcopus Amathuntis, pre-
fectus Ciuitatis Nemenfi &
Curcorum.

H Vmilitas nostra per gra-
tiam, & donum, & pote-
statem sanctissimi, & viuifici Spi-
ritus à Salvatore nostro Iesu Chri-
sto diuinis, & sacris suis Disci-
pulis ad liganda, & soluenda ho-
minum peccata concessam, dicen-
te ipsis: accipite Spiritum fan-
ctum, quorum dimiseritis pecca-
ta, dimittuntur eis: quorum re-
tinueritis retenta sunt: & quæ-
cumque solueritis super terram,
erunt soluta & in cælo. Et quæ-
cumque ligaueritis super terram,
erunt ligata & in cælo. Ab ipsis
vero ad nos vsque successiue fan-
cta illa gratia dilapsa tenet condo-
natam filiam suam in spiritu no-
stro in omnibus, quibus vt homo
peccauit, & in Deum verbo, o-
pere, cogitatione, & omnibus
suis sensibus deliquit. Si vero ma-
ledicto, vel Pontificis excommuni-
cationi, aut patris, aut matris
subiecta est, aut certè propria exe-
cratione implexa est, aut iusiur-
randum est transgressa, vel qui-
busuis alijs peccatis vt homo cir-
cumuentata est, illaque Patribus
spiritualibus est confessa, & ab eis
pœnitentiam accepit. Ab illorum
omnium reatu, & vinculo libe-
ram habemus, & condonatam
omnipotenti virtute diuini, & a-
dorandi Spiritus. Quæcumque

ve-

Γερμανός ἐλέω Θεῷ, ἐπίσκοπος
Ἀμαθουήτων, πρεσβύτερος πό-
λεως Νεμίου, & Κυρρίων.

H Ταπεινότης ἡμῶν ἀπὸ τῆ χά-
ριτος τε, καὶ δωρεᾶς, καὶ ἐ-
ξουσίας τῷ παναγίῳ & ζωαρχικῷ πνεύ-
ματι, τὸ δοθεῖσθαι τῷ σωτῆρι
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τοῖς θείοις αὐτοῦ καὶ
ιεροῖς μαθηταῖς, εἰς τὸ δεσμεῖν & λύειν
τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας, εἰρηκό-
τε, λαβεῖν πνεύμα ἁγίον· ἂν τι-
να ἀφῇτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐ-
τοῖς· ἂν τινα κρατῇτε, κεκράτηνται·
καὶ ὅσα ἂν λύσῃτε ἐπὶ τῆ γῆς, ἔσται λε-
λυμένα ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ὅσα ἂν δήσῃτε
ἐπὶ τῆ γῆς ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ ὕ-
δατι. ὅτι ἐκεῖθεν δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἄλλη-
λοῦχοι δόχως ὀχράβειας τῆ θείας χάρι-
τος, ἔχει συγκολλημένῳ τὴν ἐν
πνεύμα θυγατέρα αὐτῆς, εἰς ὅσα
καὶ αὐτὴ ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε, καὶ
εἰς θεὸν ἐπλημμέλησε, λόγῳ, ἔργῳ,
ὀφθαλμοῖς, καὶ πάσαις ταῖς αὐτῆς αἰσθή-
σεσι· & εἰ ὑπέκατάραν ἢ ἀφορισμὸν ἀρ-
χιερέως ἐγένετο, ἢ πατρός ἢ μητρός αὐ-
τῆς, ἢ τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ἀφορισμῷ πεί-
πισεν, ἢ ὄρκῳ παρέβη, ἢ ἄλλοις τι-
σὶν ἁμαρτήμασιν ὡς ἄνθρωπος ἔσται, &
αὐτὴ πείπειται, & πνευματικοῖς πα-
τέρασιν ἐξωμολογήσατο, καὶ τὸν πᾶν
αὐτοῖς κατόνα ὑπέδεξατο ἐν τῶν
πάντων τῆς ἐνοχῆς καὶ δεσμώσεως ἐ-
λευθέραν ἐχομένην αὐτήν, καὶ συγκε-
χωρημένῳ τῇ παντοδυνάμει ἐξουσίᾳ
καὶ δυνάμει τῷ θεῷ & πατρὶ καὶ
πνεύματι. ὅσα δὲ ἐξέ-
ληλυθα ἢ αἰδῶ ἀνεξομολογήταί εἶσιν, & ἑωὶ συ-
χωρήσαι αὐτῇ ὁ θεός· ὁ ὢν ἀλογητός
εἰς

εἰς τὰς αἰῶνας ἀμήν.

cita prætermisit, & hæc remittat ei Deus, qui est benedictus in sæcula. Amen.

Goar. Hæc moribundus impertita à Germano Episcopo Indulgentia, quam ex Euchologio Allatiano, quod ante quadringentos annos conscriptum est, edidit Iacobus Goar, qui & putat Leonis Allatij Euchologium ab ipso Germano elucubratum: *Illud*, inquit, *me iudice, iussu vel manu Germani Amatbuntis Episcopi, & summi Græcorum in insula Cypro antistitis anno Domini 1260. inter viuos agentis fuit exaratum.* , , Addit in notis laudatæ indulgentiæ præfixis: Pontifices , , quosuis maximè Episcopo superiores diplomata quædam à , , pœnis & canonibus non plene , , adimpletis pœnitentes eximentia maximè circa discessum ex , , hac vita extra sacramenti susceptionem, vt fiant παντὶ τῷ , , πρὸς συγκεχωρημένοι, concedere. , , Et hæc συγχωροχάρτια chartæ , , condonatiuæ indulgentiarum , , vicem apud Græcos obtinent. Habent igitur Græci aliquid, quod æquiualeat nostris Indulgentijs, quæ etiam Græcis innotuerunt. Enim vero cum tempore Urbani Secundi immensa illa fidelium multitudo ex omni occidente crucem suscepisset pro recuperatione terræ sanctæ, per Græcorum regiones transijt, & in conspectu ciuitatis regiæ constituta fuit, ac inde in Asiam profecta est describente Niceta Choniata, libro

vero ex obliuione aut pudore tacito primo sub Manuele Comneno, capite quinto, eius iuxta urbem regiam per naues Græcorum traiectum. Non ignorabant Græci occidentalium castra rectè Hierosolymam petere: *Expeditionis causa*, inquit Nicetas Choniates, *prætendebatur Dominicum sepulchrum, & preparatio viæ rectæ, & non insidiosa popularibus suis Hierosolyma ascensuris.* Et infra: *Hanc sibi itineris esse causam iurati affirmabant. Neque id falso vt postea cognitum est.* Id enim non modo à Germanis, sed à Gallis & alijs nationibus constanter audiebant, & reipsa fieri conspiciebant. Non ignorabant quoque Græci, indulgentias proficiscentibus concessas, quarum indicia cruces erant, quas vestibus affixas gestabant, vnde & idem Nicetas Choniates sub Alexandro Duca Murzulpho agens de Latinis Constantinopolim expugnantibus: *Qui crucem Christi in humeros sustulistis* *quamdiu crucem in humeris tuleritis vt Deo consecratos viatores.* Palam supponit Cruciterorum apud Græcos fuisse notitiam, quæ tamen non obstante numquam Latinis obiecerunt Indulgentiarum nouitatem, aut ab earum instituto se alienos ostenderunt.

Captis Hierosolyma & Constantinopoli, complures Latino- rum Episcopi per omnem orien-

G g g g 2 tem

Nicetas
Choniates.

tem fuerunt constituti. Dederunt illi Indulgentias, & datas à Pontificibus promulgarunt, nec hoc quoque ignorare potuerunt Græci: illi tamen dum orientalis Ecclesiæ cum occidentali vnionem petierunt in Concilio Lugdunensi, nihil plane contra Indulgentias exceperunt, nec vñquam eorum virtutem abnegarunt. Verum quidem est, quod de datis à Martino quinto pro subsidio Hexamilij Indulgentijs scriptum reliquerit Syluester Scuropulus in historia Florentini Concilij sectione secunda, capite sexto.

Syluest. Scuropulus. γεμίμα γὰρ ἐκτέμνηται ἕξει συχωρεῖν ἁμαρτήματα τῶν περαιομένων παραγίνεσθαι εἰς τὸ Ἑξαμίλιον καὶ φυλάσσειν αὐτό. περὶ δὲ ἡ συχωρήσις ἦν, παρ' ὧν αὐτῶν διέλθοντες, βέλτιον ἢ γίνοντο οἶκοι μένοντες ῥέγχει, & ταῖς συνηθείσι συζῆν ἁμαρτίαις, ἢ συχωρεῖσθαι φυλάσσειν τὸ Ἑξαμίλιον. ὅθεν αὐτοὶ μὲν ἔρρεγχεον οἶκοι, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀγαρτὸς τείχεος συχωρεῖσθαι καὶ πατασσεῖσθαι, Μυστῶν λείαν τὰ Ρωμαῖκά τε, & τὰ ἐκείσε λατινικά ἐποίησαντο. πλὴν εἰ δὲ ἐκ τείχεος ἐκτότε δὲ τρεῖς ἐχάλασθη, ἀλλ' ὅμως τὸ ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας φυλακτήριον τὸ ἐκ τῆς ἰσχυρῆς ἐκείσε ἐνθάδε φυλασσόμενον ἐν τοῖς Βασιλείοις.

Quæ sic reuertuntur à Roberto Creychtone: Edictum enim publicauit, quod scelerum expiationem pollicebatur, quotquot Peloponesi angustias adirent cum armis, & Hexamilium à Barbarorum incurfionibus defenderent: at illi,

quos hæc indulgentia Papalis spectabat, cum istam criminum nundinationem semper suspectam haberent, domibus suis altum dormire maluerunt, & solitis vitijs assuescere, quam illas condonationes peccatorum, tot periculis ac vitæ discrimine emerari: itaque dum singuli in vtramque aurem stertunt, & nulli aduentant in præsidium insulæ, facerent murum conscendunt, & euertunt: & quidquid illic vel Græci roboris, vel Latini inueniunt, agunt forum prædam, vt vulgo dicitur, vniuersum diripiunt: quamuis etiam postea infelix illud muri propugnaculum, bis terue varijs oppugnationibus in maiora rudera pessumdatum fuit. Vt cumque celebre illud Romanæ Ecclesiæ diploma indulgentiæ, quod tam male Hexamilium conseruauit, nos in Archiuijs reposuimus, vbi nunc cernitur in omnia sæcula conseruandum.

Huc vsque Robertus Creychtonius verba Scuropuli referens, ex quibus Græcorum contra Indulgentias sententiam colligere liceret, nisi iam dudum notatum fuisset à Philippo Labbeo, hanc Syluestri Scuropuli historiam contra sacrum Florentinum Concilium non magis esse æstimandam, quam Philostorgij aut alicuius Ariani contra Nicenum Concilium blasphemiam. Animaduertit quoque

que iam dudum Leo Allatius ,
 Scuropulum vt pessimum schif-
 maticum per hanc suam historiam
 sese in Sedem Apostolicam mon-
 strasse offensum , sed Robertum
 Creychtonem vt hæreticum per
 versionem suam non minus de-
 monstrasse , se in eam animo per-
 uersum fuisse centenas periodos à
 Creychtone mala fide versas indi-
 cat Allatius natione Græcus , &
 licet hunc locum omiserit , ex eo
 tamen , vel quam maxime Crey-
 chtonis imposturam ostendere po-
 tuit .

Enim vero vnde homo ille oc-
 casionem desumpsit contra indul-
 gentias suum euomendi venenum,
 ibi scuropulum ipsum nihil simile
 scripsisse , sed potius pro indul-
 gentiarum virtute Græcorum Ec-
 clesiam adduxisse demonstrabo ;
 hæc verba : πρὸς ὧς δὲ ἡ συγχώ-
 ρησις ἢ παρ' ὧν αὐτὸν ἡμέλει . Ver-
 tit Creychtonius : *Cum istam cri-*
minum nundinationem semper su-
spectam haberent . At vbinam de
criminum nundinatione vel ver-
bum in Scropulo? Datam à Mar-
tino V. indulgentiam pro ijs , qui
Hexamilium defenderent , laudat
Scropulus , & quod hanc gra-
tiam pro nihilo duxerint , id est
neglexerint Latini , palam arguit :
Melius , inquit , ducentes domi
manendo altum dormire , quam
Indulgentiam consequendo He-
xamilium conseruare . Plura ha-
bet hoc loco Creychtonius , quæ
non habentur in græco , cuius hæc
 , est versio genuina : Litteras

, enim exponendo misit indul-
 , gens peccatis eorum , qui vo-
 , lunt adire Hexamilium , & il-
 , lum locum deffendere : ad
 , quos autem illa indulgentia
 , erat , eam nihil æstimantes me-
 , lius duxerunt domi manendo
 , altum dormire , quam Indul-
 , gentiam consueti custodire He-
 , xamilium . Quapropter ipsi
 , quidem domi altum dormie-
 , bant , Agareni autem occu-
 , pantes muros , & euercentes
 , fecerunt prædam rerum Græ-
 , carum , & quæ illic erant La-
 , tinorum . Deinde etiamsi mu-
 , ri bis terue diruti fuerint , ni-
 , hilominus illud diploma , quod
 , ex Romana Ecclesia allatum
 , fuit , adhuc & nunc perseue-
 , rat hic custoditum in Archi-
 , uis . Hæc genuina Scropuli
 versio , in qua nullum apparet im-
 pugnatæ Indulgentiæ vestigium ,
 cum etiamsi aliqui Martini Quin-
 ti diploma neglexerint , alios ta-
 men illud veneratos fuisse vel ex
 eo constet , quod Scropulus in-
 dicet , in direptione Hexamilij
 etiam res Latinorum , qui illic e-
 rant , direptas fuisse . Sed nec à
 Græcis despectum fuisse indulgen-
 tiarum diploma , vel ex eo appa-
 ret , quod illud tam religiosè cu-
 stodierint , & per omnia sæcula
 conseruandum in Archiuis repo-
 fuerint . Sane cum Græci sub Io-
 anne Paleologo ad Concilium
 Florentinum paulo post hæc tem-
 pora profecti essent , sciuerunt &
 Basileenses , & Eugenium Quar-
 rum

tum pro eorum subsidio indulgentias concessisse omnibus manus adiutrices porrigentibus, dumque in Italiam profecti vniti sunt Ecclesiæ Latinæ nihil planè contra datas à Martino V. Indulgentias opposuerunt, tacite significantes, eandem esse Orientalis Ecclesiæ

de Indulgentiarum valore sententiam. Illud autem ne coniecturæ dumtaxat stabilire videamur, en testimonium Gregorij Patriarchæ Constantinopolitani, quem post Florentinum Concilium floruisse crediderim.

*Formula Indulgentia ex Codice M.S. Bibliothecæ
Vaticana sub numero 1137.*

Dominus ac Deus noster Iesus Christus, qui propter hominum salutem omnia spontè sustinuit, opprobriosam scilicet passionem in sua diuina & sancta carne, etiam ad columnam ligari passus est, & ab iniquis flagellari. Postquam vero pij Christiani columnam in partes diuiserunt, & singuli hominum operæ prætium ducunt sanctimonix rerum, quæ sanctissimum ac immaculatum eius corpus passionis tempore tetigerunt esse participes, pluribus in locis, ac regionibus partes aliquæ tum aliarum rerum, tum ipsius columnæ inueniuntur. Quapropter ex ipsa partem aliquam religiosi homines desumpserunt, & hæcenus conseruarunt, sanctimonia auxiliumque inde percipientes. In præsentì verò tanquam commune bonum, vt communiter adoretur à Christianis, sicuti decet, decretum est. Quapropter & locata & consecrata est in templo sancti, & beatissimi Nicolai, vt ab omnibus ado-

re-

Ο Πάντα ὑπομείνας ἐκὼν κύριον καὶ διὰς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας τὰ ἐπονείδισα πάθη, καὶ τῆς δεινῆς καὶ ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς, καὶ τοῦ κατεδέξατο, πρὸς δεῖναι ἐν κίονι, καὶ μαστιχῆσαι ὑπὸ τῆς ἀνόμων. ἐπεὶ δὲ οἱ φιλόθιοι χριστιανοὶ ἐκ τοῦ κίονος διελθόντες εἰς μέρη, καὶ ἕκαστος τῆς ἀνθρωπίνης περὶ ἑργὰ ποιεῖται μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου καὶ τῆς περισσεύουσας τῆς παναγίας καὶ ἀχεράτης σώματι. ὅν τῶ τοῦ πάθους καιρῷ, εἰς ἐν εἶναι ἐν πολλοῖς τόποις & χώραις, ἐὰν ἀπὸ τῆς ἄλλων μὲν τι μέρος, ἐὰν ἀπὸ αὐτοῦ δὲ τοῦ κίονος. ὅθεν ἐὰν τὸ μέρος τινὲς ἐξ ἐκείνων λαβόντες φιλόθιοι ἀνθρώποι, κατέειχον μέχρι τοῦ νῦν, τοῦ ἁγίου ἀπολαμβάνοντες, & τῆς βοηθείας αὐτοῦ τὰ νῦν διὰ κοινὸν ἀγαθὸν εἶναι καὶ κοινῶς προσκυνεῖσθαι, ὑπὸ τῆς χριστιανῶν ὡς εἰκὸς διεκρίθη. ὅθεν καὶ προσετίθη & ἀφιερώθη τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου καὶ πανμύκταρ νικολάου εἰς τὸ ὑπὸ πάντων προσκυνεῖσθαι, ὡς προσετίθη τῷ παναχεράτη & ἀμώμητῳ σώματι τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦς μετ' ἐξομολογήσεως, & μετὰ σωτηρίας προ-

σε-

σερχομένους, & προσκυνοῦντας τὸ δ-
 ρώμενον τοῦτο Τμῆμα τῆς ἱερᾶς κίονος, &
 ἔχει ἡ μετρίότης ἡμῶν ἀπὸ τῆς δοθείσης
 αὐτῇ δωρεᾶς τε & χάριτος, & ἰσχύος
 τῆς παναγίας & ζωαρχικῆς πνεύματος
 συσχεωρημένους καὶ τὴν τῶν ῥωμαϊκῶν &
 ἱερῶν ἐκκλησίας τάξιν ἡμέρας ἑκατόν.
 ὁφείλουσιν οὖν ἅπαντες οἱ προσερχό-
 μνοι μετὰ φόβου καὶ ἰσομολογήσεως
 καὶ ἀγάπης Χριστὸς τῆς ἀληθινῆς Θεοῦ ἡ-
 μῶν, τῆς πάντα καταδεξάμενου, ἵνα
 ἀφεσπάσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἔχ-
 θρου προσέρχομεθα. ὅπως δὲ λογίως καὶ
 ἀγασμῶν ὁπτιύχη ἔκαστος ἀντὶ τοῦ, & τῆς
 πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῖς βοηθείας. εἰ δέ τις
 καὶ προσενέγκῃ τε προσκυνοῦσιν χά-
 ριν, ὅ τινος πολλῆς ἀμειβῆς ἀξιώθη-
 σέτω. ὡς τῆς πλησιοδότης καὶ δοτῆρος
 τῆς ἀγαθῆς Θεοῦ. ὅς ἡ χάρις καὶ τὸ ἔ-
 λι & καὶ ἡ βοήθεια εἴη μετὰ πάντων
 τῶν μετὰ πίστεως προσερχομένων, κα-
 θέπερ εἴρηται. Ἀμήν.

municentissimo, & datore bonorum Deo, cuius gratia & misericor-
 dia, & subsidium sit cum omnibus ijs, qui cum fide, ut dictum est, ac-
 cedunt. Amen.

Γρηγόριος ἐλὶς Θεοῦ, ἀρχιεπί-
 σκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας
 ῥώμης οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Gregorius misericordia Dei
 Archiepiscopus Constanti-
 nopolis nouæ Romæ, &
 œcumenicus Patriarcha.

Huic Gregorij Patriarchæ Con-
 stantinopolitani epistolæ aliam
 subiungimus Patriarchæ Hiere-

mizæ, qui Constantinopolitanam
 Sedem post Gregorium tenuit, &
 ita habet,

Hieremias misericordia Dei
 Archiepiscopus Constanti-
 nopolcos, nouæ Romæ &
 œcumenicus Patriarcha.

ΙΕΡΕΜΙΑΣ, ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ

ἀρχιεπισκόπος Κωνσταντινουπό-
 λεως νέας Ρώμης, καὶ οἰκου-
 μενικὸς πατριάρχης.

Honorandæ Protonotariæ
 nostræ magnæ Christi Ec-
 clesiæ, domine Theodosi, fili in
 spiritu dilecte mediocritatis no-
 stræ : gratia tibi sit, & pax à
 Deo. Quam ad nos miseras epi-
 stolà tuà : cognitisque, quæ in ea
 scripta erant, omnibus : præfer-
 tim, quod in Chium euaseritis :
 Deo equidem gratias egimus. Au-
 diueramus enim, vos in periculo,
 propter piratas insequentes, fuisse :
 & sanè vestri causa angebamur :
 de venialibus litteris, quod petis :
 scito plures in promptu non fuisse,
 quam sexagenas binas tan-
 tum. Has itaque nunc accipe,
 reliquas primo quoque tempore
 næ gratiæ commendo.

Scripta est hæc epistola mense
 Iunio indictione 6. anno Domi-
 ni 1576. Quando, inquit
 Crusius, Martinus Crusius libro 4. Turco-
 græciæ in annotationibus ad hanc
 epistolam, Theodosius Zygo-
 malas cum nomophilace ma-
 gnæ Ecclesiæ presbytero Sab-
 batiano, exarchus in insulas
 missus erat : nempe ad colli-
 gendas pecunias : de quibus
 τοῖς χαράτζιον tributum, sultano
 persolueretur. Litteris tunc
 hortari solet Patriarcha anti-
 stites insularum clericos poli-
 ticosque viros, & plebem : ab
 Imbro & Lesbo, Rhodum, &

Tιμώτατε πρωτονοτάριε ἡ καὶ
 ἡμεῖς τῷ Χριστῷ μεγάλῃς ἐκ-
 κλησίᾳς, κύριε Θεόδωρε, υἱὲ τοῦ πνεύ-
 ματος ἀγαπῶντος ἡμῶν μετρίότητι Θεοῦ.
 χάρις εἴη σοι, καὶ εἰρήνη, ἀπὸ Θεοῦ.
 τὸ περὶ ἡμῶν ἀποσταλὲν σε γράμμα
 δεξάμενοι. καὶ μαθόντες πᾶσι παντῶν
 τῶν γραφομένων. καὶ ὅτι ἐν χίῳ ἐφθά-
 σατε. τῷ Θεῷ ἰδοξάσασθαι. ἡκούμεθα
 γὰρ, ὅτι θαλάσσιοι λησταὶ ἐδάκον ἡμᾶς.
 καὶ λύπη συνέχεν ἡμᾶς. πᾶσι δὲ τῶν
 συγχωρητικῶν γραμμάτων, ὧν γρά-
 φεις. ἔτοιμα ἔχ' ἀνέγνωσαν, εἰ μὴ
 ἑξηκονταδύο μόνοι. δέχθησι τοίνυν
 ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ ὅσον ἔπω ἐλάβ-
 ονται. Ἐὰν ταῦτα μὲν ἔτω. ἡ δὲ τῷ
 Θεῷ χάρις εἴη σοι.

accepturus. Hæc hæcenus te diui-

,, Carpathum vsque vt velint
 ,, contributione : βοηθεῖν τῇ μη-
 ,, τρὶ πασῶν ἐκκλησιῶν. ἅτι ταῖς
 ,, βοηθείαις αὐτῆς, αὐτῆς καὶ μέχρι
 ,, τῷ νῦν σωτηρουμένης, καὶ τὸ
 ,, ἀπὸ τῷ δε, σωτηρηθῆσομένης (suc-
 ,, currere matri omnium Eccle-
 ,, siarum, quippe quæ auxilijs
 ,, vsque nunc seruata, & ab hoc
 ,, tempore vna conseruanda.)
 ,, iidem exarchi potestatem quo-
 ,, que habent à Patriarcha τῷ
 ,, ἀργυρῷ ποιεῖν, & ἀφορίζεῖν (pri-
 ,, uandi dignitate Ecclesiastica, &
 ,, excommunicandi) δι' ἀλόγους
 ,, αἰτίας : si quos huiusmodi pœ-
 ,, na dignos reperiant : sicut vi-
 cif-

mississim quoque pœnitentes absol-
 uendi. Huc vsque Martinus
 Crusius, qui nobis ipsam Hie-
 remiæ Patriarchæ epistolam reli-
 quit loco superius citato: memi-
 nit autem potestatis absoluendi
 pœnitentes, quod non intelligen-
 dum est de absolutione peccato-
 rum à culpa, sed à pœna pro qua
 Theodosius Zygomalas petierat à
 Hieremia litteras veniales, & ipse
 Hieremias testatur, à sese missas
 fuisse sexagenas binas plures po-
 stea transmittendas. Ex quibus
 patet, verissimum esse, quod ver-
 bo indicauit Christianus Lupus,
 apud Græcos hodie esse quæstua-
 rias Indulgentias: *Etenim, in-*
quit, Patriarchalis exarchus dum
ad Pescesium & Caratzium men-
dicandum circumit, habet pote-
statem donandæ indulgentiæ om-
nibus contribuentibus.

Lupus.

Atque ex his apparet, quam
 falsum sit, quod à Paulo Suaui

obtruditur, certum esse, neque
 dissimulari posse in Ecclesia orien-
 tali cuiuscumque nationis Chri-
 stianæ, neque antiquis tempori-
 bus, neque vltimis vllum vsum
 fuisse Indulgentiarum cuiuscum-
 que generis. Appage cum tali
 commento ex rerum Græcorum
 ignorantia profecto; quod Oc-
 cidentis Ecclesia de Indulgentijs
 prædicauit, hoc Orientis Ecclesia
 numquam reiecit, vbi varia, in
 quibus secum Latini pugnabant,
 enumerauit. Quinimo id ipsum
 cum Orientales Episcopi huma-
 nius cum pœnitentibus agendo
 semper obseruassent, etiam post
 captam à Turcis Constantinopo-
 lim obseruare perrexerunt in litte-
 ris venialibus, vt palam constaret
 orbi vniuerso, vnam Orientis &
 Occidentis Ecclesiæ, quoad indul-
 gentias esse sententiam, numquam
 verò fuisse diuersam.

DISSERTATIO II.

De Communione sub utraque specie.

LICET Ioannes Hus à Wiclepho edoctus complures Waldensium errores animo concepisset, Pragamque redux illos populo annuntiare cœpisset, nondum tamen ipsius mentem de impugnanda laicorum communionem sub vnica specie cogitatio subierat: cum namque ab Episcopo Pragensi ob seminatos inter populum errores à concionandi munere dimotus fuisset, surrexit quidam Petrus Dresensis, qui ob hæresim Vualdensam apud suos suspectus Pragam venerat, illeque est, qui omnium primus in Bohemia contra laicorum sub vnica specie communionem egit: Nondum error de sacramento altaris irrepsit, inquit Aeneas Syluius in historia Bohemica capite 35. sed attulit nouam pestem Petrus Dresensis, qui cum alijs Teutonibus paulo ante Bohemiam reliquerat. Cognitus

Aeneas
Syluius.

,, inter suos, quia Vualdensi lepra infectus esset, patria pulsus, velut hæreticorum asylum Pragam repetijt, puerorumque docendorum curam accepit. Apud Ecclesiam sancti Michaelis per id temporis populum prædicando instruebat, Iacobellus Misnensis, litterarum doctrina & morum præstantia clarus. Petrus hunc aggressus, mirari se ait, doctum & sanctum virum, qui diuina eloquentia plebibus exponeret, errorem illum non animaduertisse communionis Eucharistiæ, qui iam pridem Ecclesiam pessumdasset. In qua sub vna tantum specie, Dominicum corpus populo ministrat, cum apud Ioannem Euangelistam & Apostolum Christo dilectissimum, sub duplici specie panis vinique sumi iubeatur, dicente apud eum Saluatore: nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non ha-

,, habebitis vitā in vobis. Com-
 ,, motus his Iacobellus, cum
 ,, perquisitis vetustis codicibus
 ,, Dionysij præsertim & Cypria-
 ,, ni, communionem calicis lau-
 ,, datam inuenisset, prohibitus
 ,, apud sacellum Archangeli Mi-
 ,, chaelis prædicare, in templo
 ,, maiore sancti Martini cathe-
 ,, dram fortitus, publicè commo-
 ,, nere populum cœpit, ne dein-
 ,, ceps communionem calicis,
 ,, sine qua saluari nemo posset,
 ,, quoque pacto negligerent.
 ,, Huic omnes hæretici consen-
 ,, ferunt, haud modica gestien-
 ,, tes lætitia, quod articulum in-
 ,, uenissent in Euangelica lege
 ,, fundatum, per quem Roma-
 ,, næ Sedis vel ignorantia, vel
 ,, nequitia argui posset. Huc
 usque Æneas Syluius de primo
 huius quæstionis authore Petro
 Dresensi, cuius discipulus Iaco-
 bellus omnes Hussitas Pragæ ma-
 gno numero repertos in errorem
 traxit, à quo Bohemia post mo-
 dum non nisi difficulter liberari
 potuit.

Quamuis enim Constantiense
 Concilium audito Ioanne Hus sta-
 tuerit, puniendos esse eos, qui
*Concil.
Constant.
sess. 13.* *communicando populum sub v-
 traque specie panis & vini exhor-
 tati fuerint, & sic faciendum
 esse docuerint.* Tantum tamen
 abest, Bohemos per hoc ad fru-
 gem redactos, ut audita morte
 Ioannis Hus seditionem excita-
 rint, & post sacrorum locorum
 vastationem triginta circiter mille

iuxta Castellum Bechingus con-
 uenerint, ubi teste Ænea Syluius
 in historia Bohemica capite 36.
Trecentas mensas in patentibus
campis erexere, ex quibus popu-
lo sacramentum calicis ministra-
runt. Addit idem Æneas Sylui-
 us, legatos Bohemos postea ad
 Concilium Basileense missos inter
 quatuor articulos, quos ex omni-
 bus sectæ suæ capitibus, selege-
 rant, primum proposuisse: *De*
Communione Diuinæ Eucharis-
tiae, quam sub specie panis &
vini sumendam his, qui salui esse
velint, necessario affirmabant.
 Quin imo tam pertinaciter inhæ-
 rebant Hussitæ huic errori, ut
 Æneas Syluius iam senensis Epi-
 scopus in epistola anno 1451. ad
 Ioannem sancti Angeli diaconum
 Cardinalem testetur, sese, dum
 iussu Cæsaris in Bohemia versaba-
 tur, in introitu ciuitatis Tabori-
 tarum duo scuta reperisse, in quo-
 rum vno *piçtura erat calicem te-*
nentis, quasi communionem sub
specie vini suaderet populo. De-
 inde sese in tractatu regni Bohe-
 miæ egisse cum hæreticis de com-
 munionem laicorum sub vnica spe-
 cie, uti & postea cum Taboritis,
 sed in vanum & frustra, ut patet
 ex Dialogis inter ipsum & Hussi-
 tas habitis, & in laudata superius
 epistola per ipsum Æneam Syl-
 uium allatis. Disputationem qui-
 dem anno 1463. resumpsit Hila-
 rius Pragensis decanus cum Ro-
 kyzana Iacobelli, discipulo &
 Hussitarum tunc temporis duce,

Æneas
Syluius.

præcipuo, sed sine fructu vilo, cum Rokyzana mordicus communionem sub duplici specie sustinuerit, & Hilario Pragensi decano in faciem restiterit, etiam se victorem dicere ausus, ubi victus fuerat.

Eckius. Et ab his errorem suum mutauit Lutherus, qui in disputatione Lipsica ab Eckio obinde vocatus fuit: *fautor & patronus Bohemorum schismaticorum*, quidquid enim Lutherus hanc Eckij exprobrationem indignè tulerit, & contumeliam à sese repellere nifus fuerit, inter cætera, tamen Bohemorum errata præcipuum de communione laicorum, sub duplici specie tam manifestè, & frequenter propugnauit, ut ipsemet disertis verbis asseruit in sermone suo, quem anno 1518. habuit, de communione sub duplici specie se toties dixisse ac docuisse, ut eos non amplius curandos assererent, qui id intelligere nolleret. Habetur hic sermo in operibus Lutheri, de quo etiam refert Cochleus in ipsius vita sub anno 1531. quod in quodam libello de vtraque specie agens præsupponat: *Iam omnibus persuasum esse, Christum in Euangelio præcipisse, ut laicis detur vtraque species*. Addit, Lutherum contra edictum Cæsareum Augustæ editum, (quo asseriebatur, Ecclesiam instinctu Spiritus sancti, bonisque rationibus salubriter instituisse, quod extra missam vna tantum species porrigatur) plu-

rimum fuisse debacchatum: *Hic*, inquit de Luthero Cochleus, *meretricem vocat Ecclesiam Papæ, hic alias iactitat Ecclesias sub vtraque specie laicos communicantes, hic Ecclesiam & peccare & errare affirmat: hic quæritur Christum à Papistis mendacem fieri, hic Ecclesiæ violentiam, iniuriamque à Papistis illatam incusat: hic docet Ecclesiæ neque credendum, neque obediendum esse, si præter & extra verbum Christi loquatur, aut instituat aliquid: hic peccant in Spiritum sanctum Papistæ, & impœnitentes descendunt ad inferos*. Hæc & alia in thesi anno 1535. per Melanctonem tomo primo operum excusa contra communionem sub vnica specie per Germaniam publicabat, quæ alter Germanus secta Vualdensis ante plures annos diuulgarat per Bohemiam.

Atque hic est articulus, in quo præ cæteris nouatores confidunt, & gloriabundi exclamant, tamquam de Ecclesia triumphum agerent. Hunc Achillis instar hæreticorum agmina sibi proponunt, & licet in cæteris causa caderent, in hoc victoriam obtendunt. Dixit Christus Ioannis capite sexto: *Nisi manducaueritis carnem filij*

Ioannis
c. 6.

hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Et quamuis communicans corpus Christi simul accipiat sanguinem, sine quo corpus Christi non extitit, sicut tamen corpus non manducatur sub specie vini;

ita

ita nec sanguis bibitur sub specie panis, inquit Rokyzana, *ubi tamen Christus mandauit, manducari corpus, & bibi sanguinem suum.* Addit idem author: *Ideo communionem vnius speciei non fuisse tempore primitiue Ecclesie, neque tempore Apostolorum. Quin imo tempore Leonis Papæ asserit ex eo cognitos fuisse hæreticos, quod aliqui non sumerent communionem sub utraque specie.* Ita fere Rokyzana cum Bohemis, ita post Bohemos Lutherus cum suis adiungentibus idcirco Ecclesiam Græcorum in hunc vsque diem fideles suos communicare sub utraque specie, vnde & morem Romanæ Ecclesiæ laicos communicandi sub vnica specie, vocarunt abusum, & inter omnes

alios posuerunt ordinē primum. Vt autem abusum hunc tantopere à Lutheranis vrgeri solitum potius in peruerso ipsorum cerebro, quam rei veritate consistere demonstremus, rem hanc ad suam originem recensebimus, & quid Christus docuit, quid Apostoli tradiderunt, quid primitiua Ecclesiæ sæcula obseruarunt, quid Leo primus alijque Romani Pontifices statuerunt, quid Græci in hunc vsque diem de communionem sub duplici specie sentiunt, hac dissertatione inquiremus, ostensuri, Ecclesiam Latinam non sine ratione abstulisse laicis communionem calicis, & probaturi, nullius momenti esse, quæ in contrarium opponuntur à nouatoribus.

CAPVT PRIMVM.

An Communio sub utraque specie à Christo præcepta, & vt talis initio Ecclesiæ obseruata sit.

AVdiuimus Rockyfanæ argumentum ex loco Ioannis VI. de manducanda carne filij hominis, & bibendo eius sanguine, cui Bohemi addunt loca Euangelistarū de instituta à Christo Domino Eucharistia sub duplici specie non solum dicendo, *comedite*, sed etiam, *bibite ex hoc omnes*, vel vt Paulus scribit primæ ad Corinthios capite 11. *Hic calix nouum testamentum*

est in meo sanguine, hoc facite, quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Ita sacræ Scripturæ loca, de quorum primo apud Ioannem sexto capite non omnes consentiunt, quod Christus ibi loquatur de sacramentali sumptione corporis & sanguinis sui, quin imo non desunt inter Patres, & scriptores Catholicos, qui hunc locum de spiritali sumptione intelligendum existimant.
sanè

1. Ad
Chor. 10.

Salme-
ron.Palauic.
lib. 17.
hist. trid.
Conc.
cap. 11.]

Sanè cum Salmeron societatis Iesu Theologus in sacrosancto Tridentino Concilio habita oratione tueretur, Ioannis sexto : *Sermonem esse de communione sacramentali non de spirituali, quæ fit per fidem aut per gratiam*. Respondit postea Guererus apud Palauicinum libro 17. historię Tridentini Concilij capite 11. *In eo capite Ioannis intelligi à multis Patribus non esum & potum sacramentalem, sed spirituales carnis & sanguinis Christi*. Cumque Seripandus Synodi præses nolisset alterutram interpretationem in decreto reprobari, & Salmeron in particulari congressu coram delegatis ad id præsulibus instaret pro approbatione suæ sententiæ de esu & potu sacramentali, reiectus fuit, præsertim, quod ante Bohemorum hæresim scholis consuetum esset, *sumptionem Eucharistiæ tueri sub una tantum specie, & coarctatam ad solos adultos, respondendo in eo sermone de spirituali communicatione Christum loqui*. Ita ex actis Tridentinis Cardinalis Palauicinus libro 17. capite 11. numero 12.

Quod si hæc interpretatio locum habuerit ante Bohemorum hæresim, ipsa iam exorta etiam à præstantissimis istius temporis viris usitata fuit in publica enim oratione, quam Ioannes de Ragusio habuit in Concilio Basileensi de communione sub vtraque specie, dicit apertè, quod dicta verba non intelligantur de

manducatione sacramentali, sed de manducatione spirituali, prout probare conatur ex varijs locis Diui Augustini. Æneas quoque Syluius senensis in Italia Episcopus à Cæsare ad Bohemiam missus in dialogo cum Taboritis obiectum Ioannis VI. locum, sic etiam interpretandum existimauit secundum veriore Euangelij sensum, quod appareat ex Christi verbis apud Ioannem, illum ibidem locutum de manducatione corporis & sumptione sanguinis, quæ tum fieri poterat, dicit, enim: Qui manducat & bibit, quæ, vt ait Æneas Syluius, instantis non futuri temporis sunt verba: erant igitur dum sic loqueretur Dominus, qui manducabant & qui biebant eum, nondum passus Dominus erat, nec adhuc institutum fuit sacramentum, quomodo ergo manducabant, biebantque Christum, nisi spiritualiter per fidem & charitatem, credentes in eum, & facientes opera eius. Hæc Senensis Antistes postea Pius secundus summus Ecclesiæ Pontifex. Ex quo patet, non solum ante exortam Bohemorum hæresim, sed post eius ortum Catholicos locum Ioannis sexto de spirituali potu & cibo intellixisse, idque ijs rationibus motos fuisse, quibus nouatores nullam vim prius demonstrare deberent, quam illum locum tam liberè Catholicis pro communione sub vtraque spe-

Æneas
Syluius -

specie obijcerent. Cæterum ne, quod sacrum Tridentinum Concilium facere detraxit, ego litem illam dirimerem, dico cum illius

Trident.
sess. 21.
Cap. 1.

Concilij Patribus : Neque ex sermone illo apud Ioannem sextum recte colligitur vtriusque speciei communionem à Domino præceptam esse, ut, cumque iuxta varias sanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligatur, namque qui dixit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis : dixit quoque : Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit : Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitam æternam : dixit etiam : Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et denique, qui dixit : Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo : dixit nihilominus : Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Id est : etiam si sumas verba Ioannis sexto de sacramentali sumptione Eucharistiæ, Christum Dominum tamen ibi nihil aliud dicere voluisse, quam vt corpus, & sanguis ipsius sumeretur à fidelibus, qui sub vnica specie vtrumque sumunt, cum corpus Christi sine sanguine non esse, omnes norint ; vnde licet vno loco dicat de corporis

manducatione & sanguinis potatione, alio de solius corporis sumptione mentionem facit, quæ aliquem vitam æternam consequi, clarius testari non potuit.

Nunc ad secundum Scripturæ locum de instituto per Christum sub vtraque specie sacramento veniamus. Catholici, qui exorta Bohemorum hæresi de huius loci interpretatione egerunt, in hanc partem inclinarunt, vt quæ Christus dixit : *Bibite ex hoc omnes*. Dicta intelligantur ad Apostolos ibidem præsentibus, quos tunc Christus presbyteros creabat, & in ipsis tamquam presbyteris ad futuros Ecclesiæ sacerdotes, qui in hunc vsque diem, dum sacrificium celebrant, sub vtraque specie consecrant, & post consecrationem communicant. Dum Euangelistæ institutam à Christo Eucharistiam referunt, nullus præter quam Euangelista Lucas ait, post consecratum panem in corpus Domini datum esse à Christo : *Hoc facite in meam commemorationem*. At cum Paulus à Domino acceperit, quod traditum reliquit 1. ad Corinth. 11. quod nimirum Dominus etiam post consecratum sanguinem dixerit : *Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*. Collegerunt ex eo doctores Catholici, commemorationem bibendo Christi sanguinem ab ijs requisitam esse, qui consecrare poterant, & istius, quod Christus fecerat, faciendi potestatem ha-

Card. Palauic.

habebant : cum autem apud omnes constet , non omnibus sed solum sacerdotibus consecrandi potestatem competere, Ioannes de Ragusio , Æneas Sylvius , Hilarius Pragensis decanus , & quotquot scripserunt post ipsos ante Tridentinum Concilium , verba Christi ad solos sacerdotes pertinere interpretati sunt , vnde Salmeron instare non dubitavit apud Patres Tridentinos , ut mentem Ecclesiæ de genuina loci interpretatione exprimerent , quamvis pro responso habuerit id , quod refert Cardinalis Palauicinus libro 17. capite 11. Difficulter
 ,, definiri posse , ea verba cœnæ
 ,, fuisse directæ à Christo solum
 ,, ad Apostolos , & in ipsis ad solos sacerdotes , cum tam multi essent Doctores , inter quos
 ,, sanctus Thomas enumerabatur , qui ad alios extendebant ,
 ,, quapropter contraria interpretatio tametsi perniciofa non
 ,, esset , non tamen tamquam
 ,, certa proponenda erat , maxime , quod sanctus Paulus ad
 ,, Corinthios narrat , eam institutionem habitam in cœna
 ,, tamquam communem sacerdotibus & laicis . Proinde oportunitus agi non posse à Concilio , quam suo cuique statu
 ,, expositioni relicto , stabilire
 ,, exclusionem illius necessitatis
 ,, vniuersalis sumendi Euchari-
 ,, stiam sub vtraque specie , quam
 ,, heretici contendebant , in Ecclesiæ autoritate , & consuetu-

,, dine . Verum cum Patres à Synodo ad audiendum Salmeronem delecti innuant , relinqui suum cuique statum expositioni , quamvis difficulter definiri posset , ea verba cœnæ spectare solum ad Apostolos , & in ipsis ad solos sacerdotes , illud interim non definit , longè veri similis esse : nam perpetuæ Patrum traditioni est innixus , ac fundatum in consuetudine Ecclesiæ , quam iam inde à tempore Christi initium duxisse , colligere licet ex loco Lucæ 24. ubi Christus existens in Emaus cum duobus discipulis : *Acceptit panem , & benedixit ac fregit , & porrigebat illis , & aperti sunt oculi eorum , & cognouerunt eum , & ipse euauit ex oculis eorum .* Lucæ 24.
 Ad illa enim verba : *Oculi eorum tenebantur , ne eum agnoscerent .* Sic notat Diuus Augustinus libro 3. de consensu Euangelistarum capite 25. *Non incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à satana factum fuisse , ne agnosceretur Iesus , sed tamen à Christo facta est permissio usque ad sacramentum panis , ut unitate corporis eius participata , remoueri intelligatur impedimentum inimici , ut Christus possit agnosci .* Quæ eadem verba repetit venerabilis Beda : & quamvis à Iansenio Gandauensi in caput Lucæ 24. hic locus Augustini exponatur de corpore Christi mystico , quod est Ecclesia : & mysticus ille sensus subesse possit de unitate corporis Ecclesiæ , Augustinus tamen

Augustinus .

Augustinus.

men existimavit, discipulos reuera participasse de corpore Christi, ut patet ex sermone eius primo, feria secunda Paschæ, ubi eadem verba Lucæ exponens: *Tenebantur oculi eorum &c.* Sic habet: *Eia fratres, ubi voluit Dominus agnosci? in fractione panis. Securi sumus, panem frangimus, & Dominum agnoscimus. Noluit agnosci nisi ibi propter nos, qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eius carnem.* Et infra: *Dominus ergo præsentavit se ipsum in fractione panis. Discite ubi Dominum queratis, discite ubi habeatis, discite ubi agnoscatis, quando manducatis.* Norunt enim fideles aliquid, quod melius intelligunt in ista lectione, quam illi non nouerunt. Hæc si vidisset Iansenius Gandensis Episcopus, Augustini mentem de pane Eucharistico interpretandam esse, proculdubio admisisset. Et ne in vno Augustino hæreamus, author operis imperfecti in Mattheum homilia 17. agens de pane, qui sanctificatur, id est Eucharistico: *Dominus, inquit, in via non solum benedixit panem, sed de manu sua dedit Cleopæ & socio eius.* Et Diuus Hieronymus putans id factum esse in domo Cleopæ, quæ erat in Emaus, addit, quod Christus per hoc, *Cleopæ domum in Ecclesiam dedicauit.* Et Theophylactus in caput 24. Lucæ: *Oculi eorum, qui benedictum panem assument, ape-*

Author operis imperfecti.

Hieronymus.

Theophylactus.

riuntur, ut agnoscant illum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini. Ex quibus omnibus cum appareat, locum Lucæ 24. quo ad fractionem panis intelligendum esse de participatione corporis Christi, cumque ex eodem loco constet, Christum post fractionem panis euasisse, patet profectò Christum sub vnica specie communionem tribuisse discipulis suis, adeoque communionem sub vtraque specie non fuisse præceptam.

Fuerunt quidem aliqui post exortam Bohemorum hæresim, qui cum Ioanne de Ragusio in Basileensi Concilio, & post Lutheranorum hæresim, qui cum Alphonso à Castro, & Bellarmino existimarunt, laicam communionem significare sub vnica specie, totque testimonijs firmari communionem sub vnica specie, quot reperire est, quæ de laica communionem tractant, vnde adtulerunt in primis can. 14. Apostolorum, ubi de presbytero ad aliam parochiam transeunte, ne ad ministerium, sed *ut laicus ibi locorum in communionem admittitur.* Et Cyprianum: *Sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet.* Et Eusebium de Episcopo ad Ecclesiam redeunte: *Tandem ut laicus in communionem receptus est.* Et canonem primum Sardicensem de Episcopo ciuitatem mutante: *Vt nec laicam communionem habeat, qui talis est.* Et Syricium Papam a-

Canon. 14. Apostol.

Cyprianus.

Eusebius.

Canon 1. Sardic.

Syricius
Papa.

pu^d Dionysium exiguum capite.
11. de Clerico secundam uxorem
ducente omni Ecclesiasticæ digni-
tatis priuilegio mox nudando :
Laica tantum sibi communione
concessa : Innocentium , Felicem
III. Concilium Agathense , Tole-
tanum , aliaque citata apud Al-
baspineum libro primo , obserua-
tione 4. de communione laica ,
qui tamen per illam non intelli-
git communionem , prout hodie
in usu est apud laicos sub vnica
specie , sed prout antiquitus signi-
ficabat ius societatis , & communi-
cationis cum cæteris fidelibus in
rebus sacris & ciuilibus more lai-
corum : laicos autem sub vtra-
que specie etiam tunc temporis
communicare consueuisse in Ec-
clesijs , pluribus constat testimo-
nijs , quam vt negari possit . Vn-
de dum Clerici ad communionem
laicam redigebantur , id non si-
gnificabat communionem sub v-
nica specie , sed communionem
cum laicis extra ordinem Cleri-
corum .

Sozome-
nus .

Aliud quid esset , si posset pro-
bari , laicos pro libitu olim com-
municasse sub vna , aut duabus
speciebus , prout Constantinopoli
licuisse tempore D. Ioannis Chry-
sostomi plures probant ex facto
mulieris Macedonianæ , quod
narrat Sozomenus libro 8. capite
5. versionis Valesianæ hisce ver-
bis : Vir quidam ex secta Ma-
cedonianorum , uxorem habe-
bat eiusdem sectæ . Hic cum
Ioannem (Chrysostomum)

,, aliquando docentem audisset ,
,, quomodo de diuinitate senti-
,, endum sit , fidem eius amplexus
,, est : uxoremque hortari cœ-
,, pit , vt idem secum sentire
,, vellet : addit minas reluctanti
,, ingessisse : nisi , inquit , in di-
,, uinis mysterijs mecum com-
,, municaueris , nec vitæ consors
,, mihi eris in posterum . Tum
,, mulier id se facturam pollici-
,, ta , consilium suum aperit an-
,, cillæ , quam sibi fidam esse iu-
,, dicabat , eamque sibi sociam
,, adiungit ad fallendum mari-
,, tum . Allapso igitur tempore
,, mysteriorum , intelligunt fide-
,, les quid velim dicere , mulier
,, id quod acceperat , retinens ,
,, quasi Deum oratura , caput
,, submisit . Ancilla vero , quæ
,, ei adstabat , id quod domo at-
,, tulerat , clanculum ei tradidit .
,, Quod cum mulier dentibus
,, admouisset , instar lapidis ob-
,, duruit . Tum mulier verita ,
,, ne quid sibi grauius eueniret ,
,, tanto erga se patrato miraculo ,
,, confestim ad Episcopum per-
,, gens , seipsam accusauit . Si-
,, mulque lapidem ostendit , qui
,, morsus vestigia retinebat , ma-
,, teria quadam prorsus ignota ,
,, & colore inusitato præditum .
,, Cumque effusis lacrymis ve-
,, niam postulasset , eiusdem fi-
,, dei cum viro deinceps per-
,, mansit . Quod si cui fortè hæc
,, minus incredibilia videntur ,
,, testis est lapis ipse , qui in the-
,, sauro Ecclesiæ Constantino-
poli-

,, politanæ etiamnum seruatur. Quod hæc mulier Macedoniana religionem Catholicam simulans tantum sub vnica specie panis communicarit, clarum est ex ijs, quæ habet Sozomenus, vnde concludunt plerique, tempore Diui Chrysostomi laicos communicare potuisse sub vnica specie, alioquin enim mulier illa Macedoniana simulare non potuisset religionem Catholicam, cum si sanguinem sumere debuisset post sumptum corpus Domini, vel expuendo vel recusando seipsam prodidisset.

Nouatores nostri sæculi vnâ cum Bohemis obijciunt quidem huic testimonio decreta Leonis, qui fideles ad vtramque speciem adegit, & illos, qui sub vnica panis specie communicant, notari iubet, & proditos à sanctorum societate arceri. Habes hæc apud Leonem magnum in quarto sermone quadragesimali, cuius decretum postea renouauit Gelasius. Dum hæc primum obijciebant Bohemi, eaque Rockyfana eorum nomine allegasset in disputatione Pragensi, reposuit Decanus Pra-

Decanus
Pragensis

gensis: *Quod autem dicitur de Leone, respondeo, quod erat tempore Arianorū intrusus super potentiam, quando & Imperatorem Ariani habebant.* Hæc vero dum legi apud Canisium tomo 3. antiquarum lectionum, obstupi ignorantiam historiæ Ecclesiasticæ, & relicta responsione homine erudito indigna, dico cum Ænea Syl-

uio, Leone sermone 4. quadragesimali agere de Manichæis, ad quorum errores detegendos Catholicis præcepit, sub duplici specie communicare, quod tantum abest prodesse Bohemis, & Lutheranis, vt Baronius alijque eruditi ex illo potius colligant, Romæ ante decretum Leonis primi liberam fuisse communionem sub vnica panis specie, neque præceptam fuisse sub duplici, nisi cum sanctissimus ille Pontifex animaduertisset, id necessarium esse ad detegendos Manichæos, qui dum vinum dicebant natura malum, esseque fel principum tenebrarum, à communione sub specie

Leo primus.

,, vini abstinebant: Cumque, inquit sanctus Leo, ad detegendum infidelitatem suam, nostris laudeant interesse mysterijs, ita in sacramentorum se temperant, vt interdum ne penitus latere non possint, ore indigno Christi corpus accipiant, sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinent, quod ideo vestræ notum facimus sanctitati, vt vobis huiusmodi homines, & his manifestentur indicijs, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, à sanctorum societate sacerdotali authoritate pellantur. Ita editus à Quesnellio Leo primus, qui dum sæpius inquisiuerat, quomodo impuros Manichæos detegeret, tandem animaduertit, illos semper à communione calicis

abstinuisse, in hoc à fidelibus diuersos, quod illi aliquando sub vnica, aliquando sub duplici specie communicarent, Manichæi vero numquam nisi sub specie panis. Et hæc est omnino ratio illa, quæ Gelasium Pontificem permouit, ad renouandum decretum Leonis, dum statuit apud Gratianum de consecratione distinctione 2. capite *comperimus*.

Gelasius
distinct. 2.
cap. com-
perimus.

Comperimus autem, quod quidam sumpta tantum modo corporis sacra portione à calice sacri cruoris abstineant, qui procul dubio nescio, qua superstitione docentur adstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest provenire. Enim vero Gelasium hic agere de Manichæis ex superstitione à communione sub specie vini abstinentibus, colligit rectè Baronius ad annum 469. ex illis verbis: *Nescio qua superstitione, docentur adstringi.* Et confirmat ex Anastasio Bibliothecario, qui in vita Gelasij testatur: *Huius temporibus inuenti sunt Manichæi in vrbe Roma, quos in exilio deportari præcepit.* Et hæc quantumuis vera omnino esse videan-

tur, demus tamen, nec aliquid in Scriptura haberi, quo certo probetur Christum discipulos suos sub vnica panis specie communicasse in Emaus, nec verum esse, quod licuerit mulieri Macedoniæ sub vnica specie communicare Constantinopoli, nec passim fidelibus liberum fuisse ante tempora Leonis Magni Romæ in Ecclesijs corpus Domini participare sine calice, adhuc nihil haberent hæretici, quo debellarent sententiam Ecclesiæ Catholicæ, quæ iam inde ab initio sibi hanc à Christo authoritatem esse concessam ostendit, vt quotiescumque, & vbicumque iudicaret conuenire, communionem Laicorum sub vnica specie, hanc ipsam liceret obseruandam proponere, vt ostendunt complura antiquitatis monimenta, primo de communione puerorum tam intra, quam extra sacrorum solemnities, secundo de communione laicorum domestica, tertio de communione solitariorum aut eremos inhabitantium monachorum, quarto de communione iter facientium, & quinto de communione infirmorum, vt clarius patebit ex dicendis.

CAPVT SECVNDVM.

*De Communionē sub unica specie ex
primitiua Ecclesię traditione.*

ARTICVLVS PRIMVS.

De Communionē infantium.

PVtabat Eminentissimus Cardinalis Bona libro secundo rerum liturgicarum, intra missarum solemnias fideles semper communicasse sub vtraque specie, non tamen extra sacrificium & Ecclesiam, & sic componi posse litteram illam, quę etiamnum viget, an permissum olim fuerit sub vna tantum specie communicare. Verum licet viri eruditi sententia ordinarię locum habuerit in primitiua Ecclesia, negari tamen non potest, quin regula ista exceptionem patiatur in pueris. Legerat quondam Iosephus Vicecomes Hugonem à sancto Victore, qui cum exoletum communicandi pueros morem in Ecclesia renouari cuperet, scriptum reliquit libro primo de Sacramentis, capite 20. *Si sine periculo fieri potest iuxta primariam Ecclesię institutionem sacramentum Eucharistię in specie sanguinis est tradendum pueris.* Ob quę verba Vicecomes putauit: *Pueros sub vini specie Eucharistię conuiuium inire solitos.* Licet fateatur hanc verita-

tem alio litterarum lumine caruisse.

Verum, quod Vicecomes antiquorum monumentorum fide destitutum esse existimauit, clarę probatur ex D. Cypriano libro de lapsis, vbi sanctus ille Carthaginensis Episcopus narrat historiam de paruula, quę vbi parentum incuria, & nutricis consensu panem vino mixtum de Idolothytis commedisset, ad Ecclesiam sacrificio vnā cum matre intererat: *Vbi vero solemnibus adimpletis calicem diaconus offerre presentibus cępit, & accipientibus ceteris locus eius aduenit, faciem suam instinctu diuinę maiestatis auertere, & labijs obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen diaconus, & reluctanti licet de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus. In corpore atque ore violata Eucharistia permanere non potuit.* Attingit hunc locum Cypriani D. Augustinus epistola 23. vcl nouę editionis 98. ex quo certum fit, infantes in Afri-

D. Cyprianus.

Hugo à
S. Victore

Lib. 4. de
antiq. bap
78. c. 36.

Africa, quæ fidem & ritus à Romana Ecclesia mutuarat, solum communicasse sub specie vini, cum constet ex laudatis Cypriani verbis paruulam illam antea non recepisse hostiam à sacerdote, ut potè quam equè euomisset, sed solum sanguinem ex calice, quem diaconi ex officio laicis porrigebant. Vnde cum antiquam communicandi pueros consuetudinem renouari cuperent Hugo à Sancto Victore eiusque contemporanei, solius sanguinis meminerunt. Hugo quidem loco supra citato Eucharistiam sub vnica vini specie pueris olim datam existimans, prout Leo Allatius in annotationibus de communione orientalium putat etiamnum fieri apud Græcos, qui cochlear sanguine tinctum ori infantium inferunt, ut lamabant, quibus postea matres vel nutrices à sanctuario recedentes vbera præbent, ut sanguinem simul cum lacte diglutiant. Radulphus vero Hugoni contemporaneus sermone in die Paschæ putat: *Quod pueris mox baptizatis saltem in specie vini tradatur.* Prout Gabriel Sionita epistola ad Nicusium annotat de Maronitis, & reliquis orientalibus: *Infantibus*, inquit, *sacro fonte nuper ablutis, & pueris cochlear solo sanguine delibutum sugendum exhiberi.*

Radulphus Tögren.

Gabriel Sionita.

Non ignoro quidem, antiquos Patres, cum communionis baptizatorum mentionem faciant, sæpius loqui de sumptione corporis

Christi: sed notandum est, illos tunc loqui de adultis, sic enim habet Tertullianus libro de pudicitia, capite 9. *Annulum accipit tunc primum, quo fidei pactiorem interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Domini corporis vescitur, Eucharistia scilicet: Interrogatus*, inquit Tertullianus, indicans se agere de adulto, uti & agit D. Ambrosius libro de initiandis capite 8. aiens post baptismum plebem ad Christi altaria contendere, dicendo: *Introibo ad altare Dei.* Et infra: *Venit igitur & videns sacrosanctum altare compositum exclamans ait: parasti in conspectu meo mensam.* Hæc & alia cum ibi referat Diuus Ambrosius, præclarè ostendit, se agere de adultis aut ratione præditis, quos olim non modo corpus Domini, sed & eius sanguinem sumpsisse constat, & latius probat Iosephus Vicecomes libro 5. de antiquis baptismi ritibus, capite 34. & capite 36. cuius hic est titulus: *Pueros sub vini specie, adultos sub utraque Eucharistie conuiuium inire solitos.* Et quamuis Thomas Smit natione Anglus in præfatione de Græcæ Ecclesiæ hodierno statu, Hugo Menardus in notis ad sacramentarium Gregorij Magni, & Stephanus Balusius in notis ad Reginonem existiment, pueros post Baptismum etiam communicasse sub specie panis, quod Parisiensis Episcopus de Marca exponit de Eucharistia intincta, hæc tamen post

Tertullianus.

Ambrosius.

Vicecomes de ritibus baptismi.

Palauic.
in hist.
Trident.
Concil.

post quartum sæculum inualuisse existimem : Quin imo Augustinus orator ducis Bauariæ apud Palauicinum libro 13. historiæ Trident. Concilij, capite 7. numero 13. testatus est : *Visum esse in sacratio sancti Petri volumen scriptum à Cardinali Deus dedit anno 1090 post Gregorium septimum aduersus Schismaticos, & Simoniacos in cuius secundo libro mentio habebatur tamquam de illius ætatis consuetudine, quod statim post baptismum dabatur infantibus panis consecratus vino madefactus.* Quo ex loco patet infantes, licet panem acciperent, sub vnica tantum specie communicasse.

Euagrius.

Aliud de pueris habet Euagrius occasione miraculi, quod narrat libro 4. capite 36. vbi habet, tempore Iustiniani Imperatoris, & Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani filium cuiusdam Hebræi, postquam cum alijs pueris de reliquijs Eucharisticis participasset in templo sanctæ Sophiæ, à patre in fornacem ardentem fuisse iniectum, & tribus diebus mansisse illæsum : *Vetus namque est consuetudo Constantinopoli, inquit Euagrius, ut quoties ex sacris partibus immaculati corporis Christi Dei nostri, magnus numerus supersuerit, pueri impuberes ex ijs, qui grammaticorum scholas frequentant, euocentur, qui eas manducant.* Et quamuis Gregorius Turonensis libro primo miraculorum, capi-

te 10. huius consuetudinis non aperte meminerit, & referat puerum Iudæi cuiusdam vitrarij quadam die, dum missarum festa in Basilica sanctæ Mariæ celebrarentur, ad participationem gloriosi corporis & sanguinis Dominici cum alijs infantibus accessisse : certum tamen est, eam narrationem Euagrio scriptori græco consonam non esse. Nullam enim sanguinis mentionem facit Euagrius, sed solius corporis Domini, vt & Nicephorus Callistus libro 17. capite 25. vbi disertis verbis attestatur : *Consuetudo à multo tempore imperanti vrbi fuit, ut quam plusculum de partibus immaculati, diuinique corporis Domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros incorruptos, ex ijs, qui ad præceptores in ludum literarium eunt, accerferent, qui reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque sæpe numero, quum puer admodum essem, & maximè prima ætate in sacris ædibus versari studio haberem, contigit.* Neque Nicephorus, neque Euagrius dicunt harum reliquiarum sumptionem factam tempore sacrificij, sed vterque scribit de reliquijs, quæ manducantur, quod de communionem corporis Domini sub solis panis speciebus intelligi potest, vt vel hinc manifestum sit, diu ante Euagrium ex veteri consuetudine pueros Græcorum Constantinopoli communicasse sub vnica

Nicephorus.
Call.

nica specie, quam consuetudinem post septingentos & plures annos etiam ibidem perseuerasse testis est Nicephorus, qui sese sæpenumero talis communionem participem fuisse, memoriæ prodidit.

Neque putes, hunc ritum in oriente dumtaxat viguisse, extat namque in Concilio Matisconensi canon 6. quo statuitur: *Quæcumque reliquæ sacrificiorum post peractam missam in sacrario supersederint, quarta vel sexta feria innocentes ab illo, cuius interest, ad Ecclesiam adducantur, & indicto eis ieiunio easdem reliquias conspersas vino percipiant.* Habita fuit hæc Synodus anno 585. idque à totius fermè

Concil.
Matiscon

Galliæ Episcopis, qui communionem sub vnica panis specie pueris indulserunt, cum reliquias corporis Christi non sanguine tinctas, sed conspersas vino sumi mandarunt. Quanto tempore hæc consuetudo in Gallijs, & an in alijs Regionibus Occidentalibus viguerit, non adeo manifestum est, vt ea de re aliquid certi constitui possit: solum constat, hunc ritum tunc abrogatum fuisse in Occidente, cum pueris, qui nondum ad plenum rationis visum peruenerant, communio interdicta fuit, qua de re latius, vbi de abrogato pro laicis vñu calicis agemus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De domestica laicorum Communione.

RE&e animaduertit Cardinalis Bona libro 2. rerum Liturgicarum, capite 17. numero 4. circa vñum Eucharistiæ sæuiente persecutione introductum fuisse, vt cum in locis abditis sacra synaxis perageretur, qui ad eam conueniebant, non solum deoblatis participarent, sed particulas quoque acceptas à sacerdote secum deferrent, domi reuerenter custodiendas, vt, quia quotidie vitæ periculum eis imminabat, quotidie seiplos possent sacra communionem ad certamen præparare. Tam certa est hæc

Cardinalis Bonæ sententia, totque antiquorum testimonijs comprobata, vt nemo hæreticorum nisi per summam peruicaciam id negare poterit. Vnum tantum addo fidelibus sacram Eucharistiam datam fuisse sub vnica panis specie, vt eam domum deferrent: præclarum habemus hac de re antiqui Carthaginensis presbyteri testimonium, Tertulliani nimirum libro 2. ad uxorem, capite 5. agit de muliere Catholica à viri ethnici contubernio auertenda, *Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes: & si sci-*

Tertullianus.

sciuerit panem, non illum credit esse, qui dicitur. Monet hoc loco Tertullianus, periculum esse in marito ethnico, ne petat ab vxore Christiana mane corpus Domini sub panis specie communicante, quid sit, quod ante omnem cibum gustet, & incredulus dehonoret corpus Domini, quod mulier pro communione domestica secum retinebat. Hunc quoque morem respicit Tertullianus de oratione capite 14. *Accepto corpore Domini & reseruato, utrumque saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij.* *Accepto,* inquit, ad communicandum tempore sacrificij, & *reseruato* utique ad communicandum domi.

Plura afferri possent ex actis sanctorum hanc veritatem confirmantia, refert namque Baronius ad annum 293. ex actis martyrum Nicomedienfium Beatæ Domnæ & Indes inter alia fuisse ligneam arculam, *in qua reposuerant sacram oblationem, cuius fiebant particeps.* Et de beata Eudocia tempore Traiani habent acta apud Patres Henschenium, & Papebrochium prima Martij, quod antequam caperetur: *Occurrit in sacram adem, reserataque illis arcula, in qua Diuinum donum reliquiarum sancti corporis Christi seruabatur, inde particulam acceptam sinu recondit.* Addunt acta, dum postea ad martyrium subeundum nudaretur, excidisse ex eius sinu san-

ctum, ac venerabile Christi donum, & in ignem conuersum fuisse, ac mira alia tunc contigisse, quæ, licet acta autentica non essent, à vero tamen aliena videri non debent, præclara namque sunt, quæ hac de re nobis tradit D. Cyprianus libro de lapsis: *Cum quedam, inquit de muliere, arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire; igne inde surgente deterrita est, ne & auderet attingere: & alius, qui & ipse maculatus, sacrificio à sacerdote celebrato, partem à cæteris ausus est latenter accipere; sanctum Domini edere & contrectare non potuit; cinerem ferre se apertis manibus inuenit.* Et libro de spectaculis arguit Christianum, qui dum sacrosancto missæ sacrificio interest, festinat ad spectaculum: *Dimissus, & adhuc gerens secum, ut assolet Eucharistiam.* Quibus testimonijs clariora desiderari non possunt pro vsu primitiue Ecclesiæ de Sacra Eucharistia à laicis domi seruata. Inter illa autem notanda sunt verba Cypriani: *Sanctum Domini edere & contrectare,* quæ indicant Eucharistiam sub panis specie à laicis domum delatam, adeoque communionem sub vnica specie frequentissimam fuisse apud primitiuos fideles tempore persecutionum.

Refert Baronius tomo 1. annalium ad annum Christi 57. pro hac re D. Gregorium Nazianzenum testantem de sorore sua Gorgonia,

D. Cyprianus.

Acta
martyr.
Nicom.

Acta 5.
Eudociz.

K k k k k

nia,

nia, quod in cubiculo suo seruare solita esset sacram Eucharistiam super altari domestico, vnde & miraculosè à morbo liberata fuit, postquam Eucharistiam super altare adorasset. Attamen verba Gregorij Nazianzeni extant oratione 11. vbi testatur Gorgoniam in infirmitate desperatis omnibus alijs auxilijs ad mortalium omnium medicum confugisse, & in tempesta nocte, cum morbus non nihil remisisset, ad altare cum fide procumbendo, eum, qui super ipso honoratur cum ingenti clamore inuocasse, cumque caput suum altari admouisset: *Et si quid vspiam antityporum pretiosi corporis, aut sanguinis manus recondiderat, id lacrymis admiscuisset (ò rem admirandam) statim liberatam se morbo sentit.* Hæc Gregorius Nazianzenus, ad quæ verba Christianus Lupus tomo 5. Conciliorum pagina 432. „ Quod venerabilis Gorgonia, „ non solum panis, sed & vini „ speciem haberet in suo domestico altari. Præter morem. „ Quod enim solam panis speciem deportari domum, ac „ ibidem seruari & sumi permittit „ ferit omnis olim Ecclesia, „ cunctis antiquæ disciplinæ peritis est exploratum: porro sacra virgo Gorgonia erat, & „ Episcopi dilecta filia: hinc ab „ illis habuit singulare priuilegium.

Magis vrgere possit id, quod D. Hieronymus refert epistola

50. ad Pammachium, vbi illos obiurgans, qui post nocturnum concubium Ecclesiam ingredi non audebant, sed domi communicabant. *Quare, inquit, ad martyres ire non audent, quare non ingrediuntur Ecclesias? An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, nec domi licet.* Manifestè loquitur Hieronymus de corpore Christi, quod viri non in Ecclesia sed domi sumunt, docens non de loco sed conscientia potius sollicitum esse oportere: *Probet, inquit, se unusquisque, & sic ad corpus Christi accedat.* Putat Baronius tomo 1. ad annum 57. hanc consuetudinem in occidente perseverasse vsque ad Hormisdæ Papæ tempora, quando in Synodo Cæsaraugustana in Hispania abrogata cognoscitur. Verum errat vir eruditus in tempore istius Synodi, quæ habita fuit non sub Hormisdæ, sed sub Damaso Pontifice anno 381. quæ & canone 3. statuit: *Eucharistiæ gratiam, si quis probatur acceptam in Ecclesia non sumpsisse, anathema sit in perpetuum. Ab vniuersis Episcopis dictum est, placet.* Et Concilium Toletanum primum circa annum 400. canone 14. *Si quis autem acceptam à sacerdote Eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus appellatur.* Habitum fuit hoc Toletanum Concilium contra Priscillianistas, qui dum acceptum Christi corpus secum deferebant, & domum delatum

Hieronymus.

Canon 3.
Syn. Cæsaraug.

Concil. Tolet. 1.

tum non fumebant quidem, sed multa sacrilega cum eo peragebant, ob hos similesque abusus statuunt Patres Hispani Eucharistiam à sacerdote in Ecclesia acceptam ibidem esse sumendam, id quod omnis occidentalis Ecclesia

videtur admisisse post hæc tempora, non ita tamen Orientalis, ubi consuetudo hæc diutius viguisse probatur ex varijs solitariorum actis, & Patrum de eorum vita testimonijs.

ARTICVLVS TERTIVS

*De solitariorum Communione sub
unica specie.*

NON agimus in præsentī de solitarijs, qui licet eremos inhabitarent, in communi tamen vivebant sub aliquo Abbate, quales post tempora persecutionum complures fuisse in Ægypto Palestina, & Syria testes sunt omnes fere antiqui scriptores. Hi autem sicut habebant oratoria aut communem Ecclesiam, communicabant suo tempore, idque sub duplici specie, vnde regula monachorum Isaie Abbatis edita per Lucam Holstenium meminit, capite 37. sumptionis corporis Christi & sanguinis eius, cuius ritum vita S. Pachomij his verbis describit: *Accedentes tamen ad communionem sacramentorum Christi, & cingulos solvant, & melotem deponant.* Exhibant quandoque hi monachi ad solitudinem meditationis causa, qua de re scribit Theodoretus in historia Patrum de Iuliano, quod quandoque 50. stadia, quandoque 100. perficiebat vna cum socio mona-

cho, neque reuerteretur nisi post 10. aut 15. dies. Præclarius hanc monachorum consuetudinem describit author vitæ sanctæ Mariæ Ægyptiacæ capite 1. ubi refert, Zoymum cum monachis prima Dominica quadragesimæ post participationem sacrorum mysteriorum exire solitos ad meditandum ex altera parte Iordanis. Regulam porro inuiolabilem apud eos viguisse: *Nesciat alter de altero, quem exercitationis rigorem modumue teneat. Nam transito Iordane ab invicem longe diuidebantur plenam sectantes solitudinem.* Neque ad monasterium redibant, quam Dominica Palmarum. An vero illi secum Eucharistiam ad solitudinem portarent, nemo antiquorum, quod sciam, memoriæ tradidit, neque secum portasse verisimile fit, cum semper itinere essent, nullibi domunculam aut oratorium ad reponendum haberent.

Author
vitæ S.
Mariæ
Ægyptiacæ.

Non agimus quoque de ijs so-

Kkkkk 2 lita-

Regula
Isaie Ab-
batis.

Vita S.
Pachomii.

litarijs, qui procul ab hominum conspectu remoti in antris & cavernis latitabant, de quibus exempla habemus apud D. Hieronymum, qui testatur in vita Pauli Eremitæ, ipsum adhuc adolescentem ad montium deserta confugisse, & in spelunca quadam, quæ tempore Cleopatæ furtivæ monetae officina fuerat, totum vitæ suæ tempus peregisse procul ab omnium hominum conspectu, tantum feras & aves sexaginta annorum tempore ad cellam suam admittens, in cuius rei testimonium narrauit Paulus Antonio, coruum singulis diebus dimidium panis portasse ad ipsius sustentationem. Et ne hæc incredibilia viderentur: Iesum testor, inquit Hieronymus, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam, Sarracenis iungitur, vidisse me monachos, de quibus vnus per 30. annos clausus hordaceo pane, & lutulenta aqua vixit; alter in cisterna veteri (quam gentili sermone Syri cubam, vocant) quinque carycis per singulos dies sustentabatur. Hos enim non participasse corpus & sanguinem Domini, vt fideles solebant, indubitatum fit, tum ex vita sancti Pauli Eremitæ, tum ex actis S. Mariæ Ægyptiacæ, quæ Zosimo Abbati narrauit, sese 40. annis cretum inhabitasse absque sacra communione, vnde capite 3. ad Zosimum: sequenti anno, vespere in cæna Domini, accipe mihi sacrum vas viuifici

Hieronymus.

Acta B. Mariæ Ægyptiacæ.

,, corporis & sanguinis Christi
,, tantis mysterijs dignum, atque
,, affer; manens omnino in ea
,, Iordanis ripa, quæ terræ habitata est propior, donec adueniens suscipiam vitalia dona;
,, ex quo enim illa suscepi in templo præcursoris, priusquam Iordanem traicerem, vsque
,, nunc, carui participatione, sanctificationis huius, & nunc
,, ipsam inexplebili amore concupisco. Idem firmari potest ex Mari, de quo Theodoretus in historia Patrum, capite 20. quod triginta & septem annis inclusus vixerit in quadam domuncula:
,, Cum autem longo tempore desiderasset videre offerri spiritale & mysticum sacrificium,
,, rogauit vt diuini doni illi fieret oblatio. Ego vero, inquit Theodoretus, lubenter parui & iussi sacra vasa afferri. pagus enim aut longe aberat, & pro altari vsus diaconorum manibus, mysticum diuinum, & salutare obtuli sacrificium. An Maris, tempore illo, quo fuit inclusus, sacra dona ab alio portata sumserit, non refert Theodoretus, cum saltem toto tempore non interfuisse sacrificio, præterquam illa vice, dum Theodoretus ibidem obtulit, clarum est ex verbis citatis, ex quibus prout ex actis sanctæ Mariæ Ægyptiacæ colligitur, solitarios illos, dum occasionem nanciscebantur communionis, etiam sub duplici specie communicasse.

Theodoretus.

Agi-

Agimus itaque de illis solitarijs, qui ciuitati, pago, monasterio, aut oratorio vicini erant, & propter communionem diebus Dominicis aut aliquoties per annum sacrificijs intererant. Franciscus Combefis in illustrium Christi martyrum lectis triumphis edidit Ammonium monachum de SS. monachis Synaitis, qui cum ad montem Synai peruenisset, inuenit hunc monachorum vitæ cultum: *Totam hebdomadam silentio, solique sedentes, vespere sabbatho, illucescente Dominica in Dominicum (Ecclesiam dicimus) cuncti cogebantur; ac simul nocturnas persoluentes præces manè perceptis intemeratis, ac viuificis Christi mysterijs in suum quisque locum denuo reuertebantur.* In suum quisque locum inquit Ammonius, quod monachi per montem dispersi habitarent etiam in collulis, de quibus etiam testatur apud Ammonium quidam monachus veniens ex monasterio Raithu ad oras maris rubri: *In quo, inquit, eramus omnes numero tres supra quadraginta, seorsim priuatisque ædiculis ad pietatem nosmet exercentes.* Hos autem similiter singulis Dominicis ad Ecclesiam conuenire solitos, patet ex allato ibidem Iosephi Anachoritæ testimonio: *Nec ulla me Dominica dies præterijt, quin Christi mysteria cum omnibus vobis perceperim.* Loquitur de Monachis in Raithu, qui seorsim etiam in priuatis ædi-

culis ad vnum, duo, aut tria milliaria à monasterio diffitis habitabant, quos diebus Dominicis secum portasse corporis Christi particulas, licet non referat Ammonius, colligi tamen poterit ex ijs; quæ refert Palladius in historia Lausiaca capite 9. & 52. monachos nimirum in solitudine habitantes non antea sumpsisse cibum, quam spirituale alimentum animæ accepissent, sanctam nimirum communionem in cellis sub panis specie seruata.

Palladio consonat Diuus Basilus epistola ad Cæsar. Patric. vbi probaturus, quod liceat laicis acceptam à sacerdote particulam proprijs manibus ori admo-
 ,, uere: In ipsa Ecclesia, inquit,
 ,, sacerdos partem aliquam in-
 ,, manus tradit, & illam appre-
 ,, hendit, qui percipit cum om-
 ,, ni libera potestate, atque ita
 ,, suis proprijs manibus eandem
 ,, suo ori admotam ingerit. Et
 ,, ante hæc verba: Quoniam
 ,, vero per tempora illa persecu-
 ,, tionum cogebantur homines
 ,, necessario sacerdote vel mini-
 ,, stro non præsentem, proprijs
 ,, manibus percipere communio-
 ,, nem, non est nisi superuacu-
 ,, um, vt demonstrem illam ip-
 ,, sam rem non esse grauitatem, &
 ,, iniquè ferendam, eoquod in-
 ,, ueterata consuetudo hoc ipsum
 ,, reuera confirmatum dederat.
 ,, Nam & illi omnes, qui per
 ,, eremos vitam monasticam in-
 ,, stituunt, vbi copia non sup-
 petit

Basilus.

Ammonius.

Ioseph Anachorita.

,, petit sacerdotis, cum habeant
 ,, domi communionem, de suis
 ,, manibus illam percipiunt. A-
 ,, lexandriæ autem & per Ægy-
 ,, ptum unusquisque etiam de
 ,, plebe ut plurimum habet do-
 ,, mi suæ communionem. Citat
 hunc integrum locum ex epistola
 Basilij ad Cæsar. Patric. Anasta-
 sius Sinaita quæstione septima
 ex quibus duo notanda sunt: ac
 primo, Alexandriæ communiter
 fuisse receptam Eucharistiæ com-
 munionem sub vnica specie, quod
 spectat ad Articulum præceden-
 tem: in solitudine vero idem
 receptum fuisse apud solitarios,
 quod spectat ad præsentem.

Extat apud Franciscum Com-
 besis tomo 2. auctuarij Græco-
 rum Patrum vita Lucæ iunioris
 monachi Græcolatina, in qua ha-
 betur, cum Corinthiorum Archie-
 piscopum adiisse, ab illo quæsi-
 uisse. Amabò ò Domine: qua
 nos ratione, qui propter mul-
 ta peccata nostra montes coli-
 mus ac solitudines, qua in-
 quam ratione horrenda my-
 steria possimus percipere? Vi-
 des enim ut nedum collecta,
 sed neque sacerdos suppetat.
 Et Corinthiorum Archiepisco-
 pus gratè admodum percon-
 cationem accipiens, bene,
 inquit, pater deque bona re
 & maxima interrogasti, nam
 bonum quoque, ut aiunt non
 bonum est, si non bene fieri
 contingat. Primò igitur ac
 principaliter sacerdotem adef-

se decet. Quod si ille neces-
 saria omni rationi absit, impo-
 nendum sacræ mensæ præsan-
 ctificatorum vasculum, si qui-
 dem est oratorium, sin autem
 cella, scamno nudissimo.
 Tunc explicans velum minus,
 proponens in eo sacras parti-
 culas, accensoque thymiana-
 te, typicorum psalmos, aut
 hymnum ter sanctos cantabis
 cum symbolo fidei, trinaque
 genuum flexione adorans, ma-
 nus quidem contrahes, ore
 autem sanctum pretiosi Christi
 ac Dei nostri corpus sumes,
 dicendo, Amen: Loco autem
 sacri calicis, vini poculum bi-
 bes, nec vero ultra calicem in-
 aliorum communem vsum as-
 sumes. Rursum vero reliquas
 particulas in vase linteolo col-
 liges, omnem diligentiam
 adhibens, ut ne margarita de-
 cidat, ac conculcetur. Ante
 plura sæcula vixit Lucas Iunior,
 putatquæ Nihusius in annotatio-
 ne 2. de communione Orienta-
 lium sub vnica specie, illum flo-
 ruisse temporibus Iconomacho-
 rum, qui exorti sunt anno 723.
 & extincti anno 843. ut videre
 est apud Baronium. Patet inte-
 rim responsione Corinthiorum
 Episcopi, solitarios olim hanc ha-
 buisse consuetudinem, ut sacras
 particulas penes se seruarent in so-
 litudine, de qua re audiuius
 Diuum Basilium epistola ad Cæ-
 sar. ex quibus patet, commu-
 nionem sub vnica panis specie
 in

Acta Lu-
 cæ Iu-
 nioris.

in usu fuisse apud solitarios Orientales usque ad octauum sæculum.

Actis Lucae Junioris adiungam acta Theodistæ Lesbæ, quæ anno 902. vixit in insula Pari, de qua eiusdem insulæ Anachoreta ad legatum Leonis Imperatoris, apud Baronium supra, quod quidam ex insula Creta adueniens inuenerit Theodistem Lesbyam, quæ dum triginta quinque annis non communicarat, rogauit venatorem: Quando anno sequenti nauigaturus es in hanc insulam venandi causa (scio enim te omnino venturum, si Deus velit) ut in vase mundo mihi accipias vnum ex interemeratis donis corporis Domini nostri Iesu Christi. Ex quo enim hanc habito solitudinem, tali dono numquam sum dignata. Hæc ipsa Theodistes, quæ optime nouerat, A-

Theodistes
Lesbya
apud Bar-
onium.

nachoretas olim non nisi sub unica panis specie communicare consueuisse in solitudine, laicis non nisi Eucharistiam sub specie panis datam fuisse, ut eam domum portarent, prout hunc venatorem sequenti anno fecisse constat ex ijs, quæ in eadem historia enarrat Symeon Anachoreta: *Nauigaturus, namque ad venationem, accepta in pixide parte diuinæ carnis Domini eam tulit ad beatam.* Ad quæ verba Baronius in margine: *Adbuc vigeat mox ille in Oriente, ut portandi foras Eucharistiam laico licentia esset, quod iam diu ante in Occidentali Ecclesia, ut superius dictum est, constat fuisse vetitum.* Cæterum cum Baronius memineat Eucharistiæ foras portari solitæ, non ab re futurum existimo, si morem primitiuæ Ecclesiæ illa de re consequenter inuestigemus.

ARTICVLVS QVARTVS.

De Communione iterfacientium sub unica specie.

Quomodo fideles tempore persecutionis secum ferebant sacra dona, aut particulas corporis Christi, ut earum sumptione ad viam æternitatis sese pararent, ita & iterfacientes sacras particulas secum portasse, ne absque communione, si naufragium paterentur in mari,

decederent, præclare nobis testatur sanctus Ambrosius libro de obitu Satyri fratris sui: Qui priusquam perfectioribus esset initiatus mysterijs, in naufragio constitutus, cum ea, qua veheretur navis scopuloso il-
lisa vado, & vrgentibus hinc, atque inde fluctibus soluere-

Ambro-
sius.

,, tur, non mortem metuens,
 ,, sed ne vacuus mysterijs exiret
 ,, è vita, quos initiatos esse co-
 ,, gnouerat, ab his diuinum il-
 ,, lud fidelium sacramentum po-
 ,, poscit: non vt curiosos ocu-
 ,, los inferret arcanis, sed vt fi-
 ,, dei suæ consequeretur auxi-
 ,, lium. Etenim ligari fecit in
 ,, orario, & orarium inuoluit
 ,, collo, atque ita se deiecit in
 ,, mare. Hæc D. Ambrosius de
 fratre suo adhuc Catechumeno, qui
 ab alijs fidelibus, seu, vt vocant
 initiatis, in eadem naui existentibus,
 petijt particulam Corporis
 Christi: non enim petijisset, ni-
 si fideles trans mare nauigaturos
 sanctas particulas penes se habere
 sciujset. Habuerunt autem, vt
 eas tempestate urgente pro viatico
 sumerent, quod communionem
 sub vnica specie clarius indicat,
 quam vt vlla nostra expositione
 indigeat.

Scio quidem pro hac veritate
 etiam afferri solere testimonium
 Gregorij Magni libro primo dia-
 logorum, capite 36. vbi narrat
 Maximianum Abbatem, postea
 Syracusanum Episcopum, Con-
 stantinopolim ad monasterium
 suum reuertentem, in tempestate
 Eucharistiam sumpsisse, & ab Ar-
 cudio, ac Eminentissimo Cardi-
 nali Bona addi, ex Ioanne diaco-
 no in vita D. Gregorij libro pri-
 mo capite 33. idem factum fuisse
 à monachis Constantinopolim
 nauigantibus. Verum vna est,
 quam D. Gregorius, & Ioannes

diaconus attingunt historiam, ni-
 mirum Maximi Abbatis, qui cum
 Monachis ad D. Gregorium tunc
 Pelagij Papæ Apocrisarium Con-
 stantinopolim perrexerant, & re-
 deutes in mari nimia tempestate
 exagitati in periculo naufragij om-
 nes sibimet ipsis pacem dederunt:

*Corpus & sanguinem Redempto-
 ris sumpserunt.* Ita D. Grego-
 rius, & Ioannes Diaconus locis
 citatis, quod etiam presbyteris li-
 cuerit Eucharistiam sub duplici
 specie secum portare, vnde illud
 D. Hieronymi epistola 4. ad Ru-
 sticum de Exuperio Tolosano Epi-
 scopo: *Nihil illo ditius, qui cor-
 pus Domini canistro vimineo,
 & sanguinem portat in vitro.*
 Et illud authoris vitæ S. Mariæ
 Ægyptiacæ de Abbate Zozimo,
 capite 4. numero 34. *Et accipi-
 ens paruulum poculum intemera-
 ti corporis & sanguinis Christi
 Dei nostri.*

Ioannes
Diaconus

D. Hieronymus.

Vita S.
Mariæ
Ægypt.

Itaque Diui Gregorij, & Ioan-
 nis Diaconi omiffis testimonijs,
 aliud nobis pro communionem sub
 vnica specie subministrant acta
 Birini ab Honorio primo in An-
 gliam transmissi, quæ ex Surio
 die 3. Decembris, refert Cæsar
 Baronius tomo 8. ad annum 63
 ,, ad littus Britannici freti arre-
 ,, pto itinere perueniens, ascen-
 ,, surus nauim, diuina celebrat
 ,, mysteria, sibi suisque viati-
 ,, cum parans, salutaris hostiæ
 ,, pia libamina Deo obtulit. Vr-
 ,, gente vero nauigationis arti-
 ,, culo, ad nauim festinans in-
 tro-

Acta Bir-
ni.

,, troducitur : & insurgente ven-
 ,, to , dum alta fulcarent Pelagi ,
 ,, reminiscitur Birinus se rem-
 ,, præcipue caram amisisse , &
 ,, nautis vrgentibus impeditum ,
 ,, in littore , vnde abscesserat ,
 ,, reliquisse . Dederat enim ei
 ,, Honorius Papa pallam , super
 ,, quam corpus Christi consecra-
 ,, bat , & in qua corpus Domini-
 ,, cum inuolutum , & ad collum
 ,, suspensum semper secum fere-
 ,, bat , atque inter sacrandæ fa-
 ,, crosancta mysteria super fan-
 ,, ctum altare ponere consuevit .
 ,, Fide igitur armatus in mare
 ,, descendit , Deum authorem
 ,, habens per mare securius ince-
 ,, dit , & recepto quod relique-
 ,, rat ad nauem ingreditur : of-
 ,, fendit autem illam quasi im-
 ,, mobilem stantem , cum paulo
 ,, ante per vndas maris velociter
 ,, currentem reliquisset . Hæc a-
 ,, cta S. Birini , quibus adiungi po-
 ,, test id , quod de sancto Lauren-
 ,, tio Dublinensi Episcopo testantur
 ,, eius acta apud Surium tomo 6.

die 14. Nouembris : *Quatuor sa-
 cerdotes cum magna turba homi-
 num transire comperiunt , qui
 Eucharistiam sicut tunc moris e-
 rat pluribus , secum pro tuto via-
 tico , ac securo duce itineris pu-
 blicè deferebant .* Ex quibus , vt
 rectè Baronius , colligitur , consue-
 tudinem deferendi secum corpus
 Domini in itinere , viguisse vsque
 ad tempora Alexandri III. quin-
 imo ex hac consuetudine proue-
 nisse putat Angelus Rocca Apo-
 stolici sacrarij præfectus , quod
 Romanus Pontifex , dum extra
 urbem Romam longum iter agit ,
 secum Eucharistiam deferat , quæ
 cum magnifico , & religioso co-
 mitatu ipsum præcedit : addit
 Arcudius libro 3. de Sacramento
 Eucharistiæ , capite 59. *Mona-
 chos apud Græcos idem in hunc
 usque diem obseruare in itineri-
 bus longioribus , quæ omnia com-
 munionem sub unica specie non
 modo probant , sed & demon-
 strant .*

ARTICVLVS QVINTVS.

De Infirmorum Communionem . sub unica specie .

SI olim conseruata fuerit Eu-
 charistia in laicorum domi-
 bus , multo verisimilius est , ser-
 uatam fuisse in Ecclesijs . Putat
 autem Bellarminus libro 4. de
 Eucharistia , sub vnica tantum pa-

nis specie vtroque fuisse serua-
 tam : *Nam , inquit , qui memi-
 nerunt asseruationis vt Cyprianus
 in sermone de lapsis , & Ambro-
 sius in oratione de obitu Satyri ,
 & Sopbronius iam citatus solius*

*Bellar-
 minus .*

LIII

spe-

speciei panis, meminerunt. Ex quo postea deducit, communionem egrorum ut plurimum factam sub vna tantum specie. Verum pace Eminentissimi Cardinalis dixerim, & seruatum olim legimus Eucharistiam sub duplici specie, & ægrotos sæpissimè sub vtraque communionem suscepisse ex veterum monumentis agnoscimus. Dionysius Patriarcha Alexandrinus testatur apud Eusebium, Synodicè statutum fuisse in Ægypto, ut emigraturi à vita, sanctorum mysteriorum participes fierent. Hanc autem participationem vocat D. Cyprianus pacem, eamque exponit in epistola ad Cornelium, communionem corporis & sanguinis, vnde Hesselius in historia Nectarij, coram sacrosancto Tridentino Concilio exposita, admittit: Quod olim quoque in more erat, ut reseruarent Eucharistiam ad viaticum, non sub panis tantum, sed etiam sub specie vini. Videri posset, id significasse sanctus Optatus Mileuitanus vocans altare: Sedem Corporis & sanguinis Christi. Et Iulius primus epistola ad Eusebianos asserens, in introitu Gregorij: Sacra mysteria ab Ethnicis direpta, & in terram abiecta esse. Sed clarius facit D. Ioannis Chrysostomi epistola ad Innocentium primum, de secunda sua expulsionem apud Palladium: Repentè multitudo militum ipso magno sabbatho, cum iam in vesperam vergeret

Dionys.
Alexand.

Hesselius

S. Optatus.

Iulius I.

Chrysostomus.

dies, Ecclesias ingressi, ceterum omnem, qui nobiscum erat, per vim eiecerunt, armisque veneranda obsidebantur altaria. Peruenerat iam dies ad vesperam, qua nullum fiebat in Ecclesia sacrificium, sed mulieres & Catechumeni conuenerant ad baptismum recipiendum, ut ibidem tradit Chrysostomus, qui addit, plurimas acceptis vulneribus eiecit, & stas fuisse: Neque hætenus, steteret clades, sed ubi sancta condita seruabantur, ingressi milites: ex quibus, ut postea didicimus, quidam necdum initiati erant, omnia spectabant intus recondita, sanctissimusque Christi sanguis in tanto tumultu in militum vestimenta fusus est, omniaque, non secus quam in captiuitate barbarica, facinora passim admissa. Nota milites ingressos, ubi sancta condita seruabantur, etiam non initiatos spectasse omnia in sacrario recondita, quæ fidem faciunt sanctum Chrysostomum hic agere de asseruatione sanctorum mysteriorum, inter quæ etiam calicem sanguinis fuisse, notat Baronius, & patet ex eo, quod sanctissimus Christi sanguis in militum vestimenta fusus fuerit, fundi enim non potuit in illo tumultu, nisi asseruatus fuisset in sacrario.

Complures quoque moribundos sub duplici specie communicasse, suadet in primis testimonium sancti Iustini Martyris Apolo-

Iustinus
M.

logia pro Christianis: *Postquam præsiciens gratiarum actionem compleuit, qui apud nos vocantur diaconi, distribuunt unicuique presentium, in quo acta sunt gratiae: panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt.* Hæc enim cum scripta sint de sacra Eucharistia, ut totus contextus indicat, & sanctus Iustinus asserat, sacra dona die Dominico ad eos, qui absunt, à diaconis delata fuisse, neque alij diebus Do-

Hildebert. Co-
nom.

*Mox ut ei Christi corpus calicemque dedisti
Victtricem mundi dissoluit prima secundi.*

Et Beata Gorgonia iam morti proxima habebat in suo cubiculo Eucharistiam non modo sub panis sed etiam sub specie sanguinis, unde illud Gregorij Nazianzeni oratione 11. *Si quid vspiam antityporum pretiosi corporis aut sanguinis manus recondiderant.* Et quod media nocte, hoc suo pharmaco corpus totum perfudisset. De Ioanne monacho Eleutherij fratre scribit quoque sanctus Gregorius Papa libro 4. dialogorum, capite 35. *Ante triduum quam vocaretur ex corpore, febre correptus est: ad horam vero mortis veniens, mysterium Domini corporis & sanguinis accepit.* De sancto quoque Benedicto, capite 6. eius vitæ: *Cumque per dies singulos languor ingrauesceret, sexta die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibique exitum suum Domini corporis & sanguinis perceptione muniuit, atque inter discipulo-*

Greg.
Nazianz.Grego-
rius M.

minicis abesse possent, quam qui ob persecutionem in carceribus, aut ob infirmitatem in domibus detinebantur, de infirmis consequenter fidem facit Iustinus, quod sub vtraque specie communicarint. Et ad sanctam Mariam Ægyptiacam Beatum Sozimum portasse communionem sub duplici specie, ostendunt eius acta ab Hildeberto Episcopo Cenomanensi versibus descripta:

rum manus imbecilla membra sustentans, erectis in cælum manibus stetit, & ultimum spiritum inter verba orationis afflauit. Et de sancto Remacho, qui anno 653. obiit, dicitur in actis Pontificum Leodiensium: *Sacro sancti corporis pretiosique sanguinis Christi viatico confirmatus inter charissimorum filiorum manus animam suo reddidit creatori.* Et venerabilis Beda de Cuthberto, capite 11. vitæ: *Vbi consuetum nocturnæ orationis tempus aderat, acceptis à me sacramentis salutaribus, exitum suum, quem iam venisse cognouit, Domini corporis, & sanguinis communionem muniuit.* Et vita Theobaldi apud Labbeum tomo 2. nouæ bibliothecæ M. SS. librorum folio 684. habet: *Accepto itaque corporis, & sanguinis Christi viatico Redemptori suo animam reddidit 8. idus Nouembris anno Domini 1070.*

Acta
Pont.
Laodic.Vener.
Beda.Vita
Theobal-
di.

Plura sunt hac de re testimonia in sanctorum actis, quibus omnis agendum iam est de communione ægrotantium sub vnica specie.

Eusebius
lib. 6. c.
36.

Enimuero antiquitus etiam infirmos communicasse sub vnica panis specie ostendunt varia antiquorum testimonia. Eusebius Cæsarensis in Palestina Episcopus, libro 6. capite 36. enarrat ex epistola Dionysij Patriarchæ Alexandrini de Serapione fidei sene, quod in grauem morbum delabens post triduum, nepotem dimiserit sic eum allocutus: *Aliquem ex presbyteris aduoca ad me percurrit ad presbyterum: nox iam erat: ille fortè morbo vexatus, accedere ad eum non poterat: sed tamen quoniam à me mandatum dabatur, ut qui iam essent vita emigraturi sanctorum mysteriorum (dummodo peterent, & vel maxime si antea, dum integra valetudine erant, supplices petiuisent) participes fierent: sicque cum pace dimissi, & bona spe confirmati, ex hac luce decederent. Puerò exiguam quamdam Eucharistiæ partem dedit, ἀποβρίξαι κελεύσας, καὶ τὸ πρεσβύτην καὶ τὸ σῶμα τὸς ὁμοῦς αἰσάξαι. Præcipiens, ut eam madefactam in os senis effunderet: addit puerum, eum secum tulisse & dedisse Serapioni Particulam, qui illico extremum spiritum emisit. Et ne quisquam existimet, per Eucharistiæ partem madefactam intelligi sanguine tinctam, notanda*

est versio Valefij libro 6. capite 44. *Exiguam Eucharistiæ partem puero tradit, iubens, ut in aqua intinctam seni in os instillaret. Quibus verbis nihil clarius desiderari potest pro communione infirmi sub vnica panis specie.*

Diuus Paulinus in vita sancti Ambrosij refert, quod dum morti proximus esset: *Honoratus sacerdos Ecclesiæ Vercellensis cum in superiore domus se ad quiescendum composuisset, tertio vocem vocantis se audiuit, dicentisque sibi: surge, festina, quia modo est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto Domini corpus, quod ubi accepit, emisit spiritum.* Hoc namque testimonium contra nouatores facit, sub vtraque specie communicandum statuentes, contra quos facit quoque Basilius magnus, quem morti proximum sub vnica panis specie communicasse, refert author vitæ Amphilocho adscriptæ, & Fulcrannus Episcopus Lodouensis, de quo Bernardus Guido in vita, capite 5. *Exitum suum perceptione sacri corporis Domini nostri Iesu Christi muniuit.* Demum Theodistes Lesbia, quæ inuenta à venatore rogauit eum, ut, dum anno sequenti rediret ad solitudinem: *In vase mundo acciperet vnum ex intemeratis donis corporis Domini nostri Iesu Christi.* Id autem anno sequenti factum, eamque post susceptum Christi corpus migrasse de hac vita

Paulinus.

Vita S.
Fulcran-
ni.

ta, habes apud Baronium tomo decimo ad annum 902.

Nec solum ex his sanctorum actis colligitur, indifferentem fuisse usum sub vna vel duplici specie primis Ecclesiae saeculis, sed etiam constat pro locorum diuersitate variam fuisse in seruanda Eucharistia Ecclesiarum consuetudinem: si enim ex citatis supra testimonijs pateat, Eucharistiam aliquoties sub duplici specie seruata fuisse, ex alijs testimonijs monstrari potest, saepius & plerisque in locis sub vnica specie in-

*Quam bene iuncta decent, sacrati ut corporis agni
margaritum ingens aurea dona ferant.*

Venant.
Fortunat.

Gregori-
us Turon.

Canon
5. Conc.
Turon.

Idem confirmat Gregorius Turonensis libro primo miraculorum capite 86. dum narrat: *Acceptaque turre diaconus, in qua ministerium Domini corpus habebatur, ferre coepit ad ostium, ingressusque templum ut eam altari superponeret, elapsa de manu eius ferebatur in aera.* Et consonat Concilium Turonense secundum anno 567. canone 3. *Vt corpus Domini in altari non in imaginario ordine sed sub crucis titulo componatur.* Nihil aliud enim voluit haec Synodus, quam corpus Domini non inter reliquias, sed sub cruce in altari seruari. Author vitae D. Basilij tradit, eum tempore sacrificij hostiam in tres partes diuississe, quarum vniam sumebat, alteram secum sepeliendam seruabat, tertiam in columba aurea depositam super sacrum altare affixum reti-

Ecclesijs custodiri solitam. Illud enim indicauit Sanctus Optatus Mileuitanus libro 2. contra Donatistas, dum ipsos arguit: *Quod iusserunt Eucharistiam canibus fundi: non sine signo diuini iudicij: nam iidem canes accensi rabie, ipsos Dominos suos quasi latrones sancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos lanxauerunt.* Neque aliud voluit Venantius Fortunatus, cum libro 3. carmine 25. ad felicem Bituricensem scribit de turri corpus Domini continente.

S. Optatus
Mileuitanus.

nebat: enimvero columbas similes à Seuero haeretico fuisse sublatas, conquesti sunt clerici & monachi Antiocheni in libello Synodo Constantinopolitanae sub Menna oblato. Aliud demum non statuitur in ordine Romano ante septingentos annos conscripto. *Tunc Pontifex rumpit oblatam, ex latere dextero, & particulam, quam ruperit, super altare relinquit.* Hanc enim esse tertiam hostiae partem, dicit Micrologus de Ecclesiasticis obseruationibus, capite 18. *Quam sacerdos communicaturis siue infirmis necessario dimittit.* Quae verba ita omnino intelligenda sunt, ut communicaturis dimittat statim sumendam, pro infirmis autem in altari conseruandam. Vt enim rectè ex Ioanne Morino Cardinalis Bona libro 2. rerum liturgicarum, capite 17. numero 6. Ser-

Ordo Romanus.

Card. Bo-
na.

uabatur antiquitus in Ecclesia corpus Christi pro infirmorum communione. Hodierna autem consuetudo de pluribus particulis pro communione fidelium in ipsa Ecclesia etiam extra sacrificium seruandis, primum introducta est à mendicantibus, neque ab alijs deinde vsurpata fuit, nisi Romano Rituali comprobante, in quo nunc decernitur, propter infirmos

asseruandam esse sub vnica panis specie Eucharistiam, id quod per totum Occidentem inualuit, & per Orientem iam dudum in vsu fuit, vtpote vbi Græci presbyteri in cœna Domini panem consecrant leuiter Christi sanguine humectatum, & siccatum etiam per totum annum asseruant pro ægrotis, vt testis est Arcudius, & cum ipso omnes Græci recentiores.

CAPVT TERTIVM.

De Missa præsanctificatorum tam apud Græcos quam apud Latinos.

Egimus supra de communione sub vnica specie, prout à varijs nationibus Catholicis obseruata fuit diuersis temporibus, nunc de missa præsanctificatorum nobis agendum est, quæ apud Ecclesiam Orientalem in vsu est singulis diebus quadragesimæ exceptis Sabbatis & Dominicis, apud Ecclesiam vero Occidentalem die Veneris maioris Hebdomadæ. Missam præsanctificatorum iuxta ritum Græcorum exhibet Iacobus Goar in Euchologio siue rituali eorum, quæ in eo præcipuè differt à missis ordinarijs, quod in illis quidem sacerdos offerat, consecret, & communicet sub specie panis & vini, in ista vero tantum communicet sub specie panis, idq; antea consecrati. Diebus itaque Sabbathi & Domini in quadra-

gesima plures panes consecrandi offeruntur, consecratque sacerdos quinque panes, & quos necessarios habet ad missas præsanctificatorum illa septimana celebrandas. Hos cū sacro cochleari sanguine tincto signat in crucis formam, & reponit in Ciborio, vt quando missam anteconsecratorum celebraturus est, inde panem consecratum summat, & ad sanctam propositionis mensam cum veneratione adducat, ac sacerdote post alia dicente: *Præconsecrata sancta sanctis*, reliqua iuxta consuetum morem perficiat. Ita rituale Græcorum, cui consonat Ioannes Claudiz Metropolitæ tractatu aduersus Latinos de Azimis & suffocatis: „ Sabbatho & Dominica sacrum „ facimus tertia diei hora, cum „ in diuinos Apostolos Spiritus san-

Ioannes
Claudiz
Metropo-
lita.

sanctus descendit. Propterea-
que illis diebus offerentes mu-
nera sanctificamus, ex quibus
post modum per vniuersam
hebdomadam abunde est; &
sexta hora cum absoluerimus
omnes Dei laudes, in fine Ly-
chnici, recitatis à Magno Basi-
lio præscriptis præcibus, ele-
uamus sancta dicentes: atten-
to animo simus, præsanctifi-
cata sancta sanctis. Habes hoc
testimonium apud Leonem Alla-
tium dissertatione de missa præ-
sanctificationum, vbi plura con-
gerit huc spectantia, ex quibus
patet missam præsanctificationum
apud Græcos, quoad communio-
nem sub specie panis ante conse-
crati similem esse missæ Latino-
rum in die Parasceue, de qua
missale Romanum, quod sacer-
dos consecratam præcedente die
hostiam in tres partes diuidat,
quarum vnam in vinum aqua mi-
xtum sed non consecratum mit-
tit, duas alias partes reuerenter
sumit, vt certum sit, quod etiam
apud Latinos Sacerdos in missa
præsanctificationum sub vnicâ tan-
tum specie communicet.

Scio quidem Patriarcham
quemdam Constantinopolitanum
in præscriptis ad Paulum Hypo-
psephium ita præsanctificationum
missam describere, vt vna cum
pane antea consecrato sumatur
sanguis Christi tunc consecratus:

Anony-
mus Pa-
triarcha
Constan-
tinop.

Ultima Tyrophagi dominica,
quingagesimæ nempe, cum
missa perfecta ac integra cele-

bratur, & panes sacri non vti-
moris est, sed plures præpa-
rantur. Post communionem
panes, qui ad Parasceucum vs-
que sufficere debent, in pyxi-
de ad id muneris destinata as-
seruantur nullo in eos prætio-
so sanguine immisso, quod ca-
lix singulis ieiunorum diebus
præparatur & consecratur,
cum præsanctificationum missa
celebratur, in quem & ante
perfectus panis post eleuatio-
nem in partes diuisus immit-
titur. Verumtamen, quæ ne-
cessitas fuerit sanguinem san-
ctum diuino pani immisceri,
cum præsanctificationum missa
pro sancto calice tantum con-
ficienda sit. Hæc sunt Patri-
archæ Constantinopolitani verba,
ex quibus fatetur Leo Allatius
non vnum semper & vbique fuisse
missæ præsanctificationum ri-
tum, cum vltimus ille hodie in
vsu non sit apud Græcos, vt con-
stat ex eorum rituali supracitato,
quod tantum crucis cum cochlea-
ri sanguine tincto in sacro pane
faciendæ meminit, ex quo ritu pa-
tet, non modo calicem non con-
secrari in missis præsanctificato-
rum, sed nec sumi, cum exsicca-
tus sit, antequam panis consecra-
tus sumatur. Addit Michael An-
chiali, similem intinctionem non
esse in vsu in Ecclesia Græcorum,
& Scholiastes Harmenopuli sectio-
ne 2. titulo 6. τὸ μὴ χρίειν τὰ πρην-
γιασμένα ἐξ τῆς λαβίδος ἐν τῷ δεσ-
ποτικῷ αἵματι, ἐν τῷ μέλλειν ἱερε-
φν-

Herm-
enopuli
Scholia-
stes.

φυλάττειν, ἀκριβέστερόν φησιν ὁ μακάριος Ἰωάννης, ὡς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ γινόμενον. *Non esse tingenda præsanctificata per cochlear sanguine Dominico, dum custodienda sunt, accuratius tradit beatus Ioannes, veluti quod etiam in Ecclesia nostra maiori fiat.* Putat Arcudius libro 3. capite 56. per Ioannem intelligi ieiunatorem, qui ante plura sæcula vixit, & quem immerito sanctum vocari asserit. Quisquis autem hic Ioannes Constantinopolitanus sit, refert Leo Allatius auctorem Græcum ita scribentem :

Leo Allatius differ de missa præsanctif. capite 20.

„ Obseruari multis in locis, ex
 „ sacerdotibus nonnullos præ-
 „ sanctificata conseruatuos Do-
 „ minico per cochlear sanguine
 „ tingentes, reponere; alias ni-
 „ hil simile putantes cum
 „ verò in hac magna Ecclesia,
 „ secundum in vſu esse conspi-
 „ ciamus, necesse est tamquam
 „ sincerius illud sequi. Ex quo
 „ testimonio concludit Leo Alla-
 „ tius, quod Constantinopoli-
 „ tanus præsanctificatum panem
 „ sanguine non tingit. Adco-
 „ que sub vnica specie panis com-
 „ municet.

Cæterum cum tam illustre argumentum nobis præbeat missa præsanctificatorum, non abs re fecisse videbimur, si vetustatem eius inquiramus. Et quoad Græcos quidem, iamdudum tenuerunt plerique eorum scriptores, missam præsanctificatorum à temporibus Apostolorum in vſu fuisse

se apud Orientalem Ecclesiam :

Michael Patriarcha Constantinopolitanus : *Hoc sacrum ministerium, inquit, unà cum prædicatione ipsa Apostolorum originem habuit, & unà cum quadragesimalis ieiunij institutione.* Et Symeon Thessalonicensis responsione 56. ad Gabrielem Metropolitanum : *Præsanctificatorum missa ab antiquo tempore, & ex Apostolorum successoribus originem habet, ut præcesistæ testantur. Traditionem ipsam verè Apostolicam credimus.* Et Ioannes

Michael Patriar. Constantinop.

Symeon Thessalonic.

Claudia Metropolitæ tractatu aduersus Latinos de Azymis & suffocatis, dicens Græcos in præsanctificatis, *seruare præscripta Apostolorum.* Quod si à Græcis quæramus canones Apostolorum hunc ritum præscribentes, communis est omnium responsio, sacrificare Deo semper festiue celebritatis fuisse indicium, cum verò ieiunorum tempora mœrori potissimum dicata sint, hinc quadragesimæ diebus nullum sacrificij incruenti vſum ex Apostolica traditione permissum fuisse :

Ioan. Claudie Metropolitæ.

& Zonaras in canonem 52. Trullanum : *Ieiunorum tempora, mœrori potissimum dicata, expiandisque intimo animi dolore, cuiusque criminibus constituta sunt.* Deo porrò sacrificare festiue celebritatis est; ea vero celebritas hilaritatis atque lætitiæ. At quo pacto mœrori quispiam ac lacrymis indulgere, idemque simul exul-

Zonaras.

exultare lætitiæ ac triumphare
gaudio queat? Attingit hunc
locum Gabriel Albaspineus libro
primo, obseruatione 14. vbi tra-
dit, hanc disciplinam fuisse in pri-
mitiua Ecclesia, vt tempore ieiuniorum nec celebrare missam, nec corpus Christi sumere consue-
rint fideles, & hinc Tertulliani
æuo fideles non communicasse
diebus ieiunij, diebus verò statio-
num (quæ vocabantur dimidiata
ieiunia) non nisi circa horam no-
nam ieiunium soluiffe, indeque
à sæculo quarto vsque ad septi-
mum in Ecclesia occidentali mis-
sam celebratam fuisse diebus ieiunij
vesperi aut hora nona, in Ec-
clesia autem orientali extra qua-
dragesimam quidem celebrasse
diebus ieiunij, sed in quadragesi-
ma permanfisse antiquum Eccle-
siæ morem non sacrificandi nisi
diebus Sabbathi & Dominicis,
quod illi dies apud Græcos essent
festiui.

Quid quid autem sit de obser-
uatione ista Albaspinei circa La-
tinos, indubitatum est initio flo-
rescentis Ecclesiæ Græcos non sa-
crificasse diebus quadragesimæ,
sed præsanctificatorum missam
celebrasse: *Præsanctificatorum
missa*, inquit Symeon Thessaloni-
censis responsione 59. ad Gabrie-
lem, *satis antiqua est, & ab an-
tiquo æuo nobis tradita, & ante
mystagogos nostros, sanctum nem-
pe & magnum Chrysostomum,
& Cæsariensis Archieratici diui-
nique throni ornamentum & ma-*

Symeon
Thessa-
lon.

gnum patrem nostrum Basilium,
sanctæ Dei Ecclesiæ cognita. Et
manifestum ex Laodicensi in
Phrygia congregatæ sanctæ Syno-
di canone 49. ita præcipiente:
*Non oportere in quadragesima
panem offerre, nisi Sabbato &
Dominicis tantum.* Citat Syme-
on Thessalonicensis canonem 49.
laodicenum, ad quem Aristenus:
*In quadragesima panis non offer-
tur, sed præsanctificata peragun-
tur.* Et de illis omnino canonem
interpretantur Ioannes Zonaras,
Theodorus Balsamon, Matthæus
Blastares, & cæteri Græci, qui-
buscum admittunt scriptores La-
tini, illum omnino esse genuinum
canonis sensum. Addit Symeon
Thessalonicensis loco supracitato:
*Dictum quoque nostrum, confir-
mat in omnibus sanctis Ecclesijs
rumor ac fama ex traditione non
scripta, quod post in sanctuarium
præsanctificatorum iniectionem,
quæ secretò oratio recitatur, san-
cti Athanasij sit, qui inter Dia-
conos celebris erat, cum primæ
& œcumenica apud Nicæam sa-
cra Synodus celebraretur. Inue-
nitur item in nonnullis antiquis
Euchologijs illa eadem oratio, cum
nomine Athanasij præscripto.* Ne-
que hoc de oratione D. Athanasij
pro missa præsanctificatorum rei-
ciendum esse, colligi potest ex So-
crate libro 5. historiæ, capite 22.
Rursus in Alexandria quarta
feria, & ea, quæ dicitur Para-
sceue, leguntur scripture, & do-
ctores eos interpretantur, & om-
nia,

Aristenus

Symeon
Thessalo.

Socrates.

M m m m m

nia,

nia, quæ synaxim spectant, administrantur, præter Mysteriorum consecrationem. Hæc enim de missa præsanctificatorum intelligenda esse, nemo non videt: asserit autem Socrates, hunc morem Alexandrinæ Ecclesiæ vetustissimum esse, utpote quem D. Athanasius Patriarcha Alexandrinus confirmarat, & à prædecessoribus suis acceperat.

Præclarum habemus pro missis præsanctificatorum testimonium in Concilio Quinisexto seu Trullano, quod canone 52. statuit: *In omnibus sanctæ quadragesimæ ieiunij diebus, præterquam Sabbatho & Dominica & sancto annuntiationis die, fiat sacrum præsanctificatorum ministerium.* Celebrauerat Orientalis Ecclesia festum Annuntiationis uti & natales Martyrum in Sabbathis & Dominicis iuxta præscriptum 49. canonis Laodicensi, cum autem festum Annuntiationis sæpius incidat in alios dies, etiam illud suo die celebrandum statuit canon Trullanus, à quo tempore cepit etiam tunc sacrificium offerri, uti consueuerat diebus Sabbathi & Dominicis, relicto feriis quadragesimæ præsanctificatorum ministerio, de quo liber Typicus Græcorum: *Præsanctificatorum missa tantum in quadragesima, quibus ieiunatur, diebus dicitur*: Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, qui floruit sub Leone Armeno in canonibus relatis per Leunclauium libro tertio

Iuris Græcoromani meminit can. primo *Præsanctificatorum*. Idem faciunt Ioannes Episcopus Cirri in responsis, Manuel Patriarcha in sancitis, Theodorus Balsamon in scholijs ad canones, Ioannes Zonaras ad canonem 52. Trullanum, Nicolaus Cabasila in expositione missæ, capite 24. Mattheus Blastares in syntagmate Alphabetico littera T, Symeon Thessalonicensis opusculo contra hæreses, Ioannes Claudius Metropolitæ tractatu aduersus Latinos de Azymis, Gregorius Protosyncellus Apologia aduersus Marcum Ephesinum, Arcudius libro 3. de sacramentis, capite 57. & 58. Caryophilus Iconiensium Archiepiscopus in libro contra Zachariæ Gergani Catechesim, demum Leo Allatius in dissertatione de libris Græcorum, & speciali opere de missa præsanctificatorum edito post librum de consensione Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, ubi admittit, & missam præsanctificatorum antiquitus in usu fuisse, & etiamnum apud Græcos obseruari.

Vnde & Græci à temporibus Michaelis Cæularij vitio verterunt Latinis, quod missam præsanctificatorum non obseruent per totam quadragesimam. Nicetas Pectoratus in libello contra Latinos, postquam ritum missæ præsanctificatorum probasset ex traditione Apostolica, tanquam canonibus Laodicensi & Trullano firmata ac renouata,

ta,

Nicetas
Pectora-
tes.

ta, addit contra Latinos: Vos autem referentes per unumquemque diem perfectam in quadragesima ministrationem, quæ congrua est iuxta tertiam diei horam offerri, positos transgredimini canones Ecclesiæ, & in hoc maledictioni Patrum subiaceris. Et quamvis Humbertus in responso contra Nicetam Pectoratum non probet, hunc ritum ea ratione à Græcis observatum, quod putarent per sumptionem corporis Domini solui Ecclesiasticum ieiunium, probat tamen, antiquitus eum fuisse in usu apud Latinos:

Humbertus
Card.

Ex missalibus Romanorum libris, inquit, ab omni Ecclesiæ Occidentali antiquitus receptis, euidenter cognoscitur, quam rationem ieiunij, & missæ habuerint sub Reuerendissimis Pontificibus, Syluestro scilicet authore Nicenæ Synodi, Gelasio damnatore vestri Acacij, maximèque Gregorij dialogo, compatre Imperatoris Mauritij. In cuius libris Missalibus omnis dies quadragesimæ habet specialis missæ plenarium officium. Omnis dies quadragesimæ, inquit Humbertus: excipi tamen debent feria sexta & Sabbathum maioris hebdomadæ, de quibus post sanctum Syluestrum sanctus Innocentius Pontifex epistola ad Decentium Eugubinum, capite 4. quod traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta poenitus non celebrari. Et Concilium A-

Innocen.
I.

rausicanum primum anno 441. in canone ex M. S. codice: Nec diuina mysteria bis duobus diebus celebrantur, canonibus quippe iubentibus, in biduo isto, id est Parasceue & Sabbatho sacramenta penitus non celebrari. Ita canon hic apud Labbeum tomo 3. Conciliorum post Synodum Arausicanum editus, ex quo colligitur, missam præsanctificationum apud Latinos ne quidem illis diebus tunc usu fuisse receptam, & videri D. Gregorij tempore introductam pro feria 6. præscripta peculiari missa pro Sabbatho sancto, quæ tamen nocte celebrari debebat, ut notat Diuus Petrus Damiani libro 5. epistola 35. ad suæ congregationis fratres: *Nocte, inquit, celebrari præcipitur.*

D. Petrus
Damianus.

Notanda sunt hæc vltima verba, per quæ à varijs difficultatibus liberamur, à quibus se alij extricare non potuerunt. Legerant Græci, vel sanè audiuerant, à D. Gregorio missas per totum anni circulum etiam pro feria quinta, & Sabbatho maioris hebdomadæ ordinatas, idque constat ex sacramentario istius Pontificis per Hugonem Menardum edito, ex quo in lectionarium Græcorum irrepsit, ex Gregorij *Institutione factum, ut quadragesimali tempore apud Romanos missæ sacrificium integrum peragatur, quod apud illos hodièque seruatur.* Citat hæc verba officij Gregorius Protosyncellus in Apolo-

Officium
Græcorum.

M m m m m 2 gia

Greg.
Proto-
syncl.

gia aduersus Epistolam Marci Ephesini, cui conquerenti, ritum Ecclesiae Occidentalis ab Orientali variare, respondet Protosyn-
cellus: Sed non propterea
disiuncti fuimus, neque illius
æui homines duo missarum
genera dixerunt, & neque il-
los ipsi vñquam culpauimus:
neque illi nos coegerunt ad
huiusmodi consuetudinem:
quoniam hæc veritati fidei ni-
hil officiunt. Probat author
ille Græcus contra Marcum, Ec-
clesiam Græcam salua fidei veri-
tate missas præsanctificatas cele-
brare in quadragesima, neque
Romanam Ecclesiam id vñquam
improbasse: quin imo ritum il-
lum probasse à tempore saltem
Gregorij magni, vel ex eo con-
stat, quod feria sexta maioris heb-
domadæ missam præsanctificato-
rum præscripsit in sacramentario.
Diu versatus fuerat S. Gregorius
inter Græcos, hinc viderat ritum
præsanctificatorum sæpius peragi
in Ecclesijs Constantinopoli: cum
autem Romana Ecclesia, eouque
non celebrauerat sacrificium feria
sexta maioris hebdomadæ, ordi-
nauit pro ea die missam præsan-
ctificatorum, vbi sumitur solum
corpus Domini, quod pridie re-
mansit, & ob hunc diem, quo D.
Gregorius ordinauit missam præ-

sanctificatorum, Græci tradide-
runt, D. Gregorium illum ritum
pro singulis quadragesimæ diebus
introduxisse: *In multis nostris*
libris (inquit Michael Patriarcha
Constantinopolitanus) *traditur,*
legiturque, sanctum Gregorium,
cognomen dialogo fuit, apud Ro-
manos hunc sacrificij modum sa-
cris, & reconciliatricibus qua-
dragesimæ diebus tradidisse, sicut
modo ad hæc vsque tempora in
veteri Roma agitur. Singulis die-
bus quadragesimæ adscribunt Græ-
ci, quod pro vñico die statutum
erat à sancto Gregorio, à cuius
temporibus in hunc vsque diem
missa præsanctificatorum celebra-
tur feria sexta maioris hebdoma-
dæ, vt iam à 1050. annis proba-
rit communionem sub vnica spe-
cie in missa præsanctificatorum,
quam iam inde à temporibus A-
postolorum admiserat pro tota
quadragesima Orientalis Ecclesia,
quæ si alicubi crucem faciebat cum
cochleari sanguine intinctio, id
Constantinopoli non obseruaba-
tur, vt illa Ecclesia sanguinis in-
tinctionem minime necessariam
iudicaret. Quia autem de sangui-
nis intinctione hic mentio fit, &
de ea varia obseruanda sunt, de
illa iam agendum est pro coronide
huius dissertationis de commu-
nionem sub vnica specie.

Michael
Patriar-
cha Con-
stantin.

CAPVT QVARTVM.

De Corporis Christi intinctione, & an Ecclesia Latina rectè abstulerit laicis vsum calicis.

QUOD initio nascentis Ecclesie communio sub duplici specie data fuerit laicis, sic tamen vt non esset intincta, sed à sacerdote daretur in manus laici hostia, à diacono vero sanguis ex calice bibendus: adeo certum est, vt idipsum testentur antiqua omnium regionum Catholicarum monumenta. Ex Occidentali Ecclesia habemus Diuū Ambrosium apud Theodoretum libro 5. capite 17. historię increpantem Theodosium post cædem Theffalonicensium: *Quomodo manus extendes iniuste cedis sanguinē adhuc stillantes? Quomodo huiusmodi manibus Domini corpus accipies?* Ex Meridionali Ecclesia Cyprianum epistola 56. qui de manu agit, quæ Domini corpus accepit, & libro de lapsis mentionem facit calicis, qui à Diacono communicantibus dari solebat, vt inde sanguinem Christi biberent. Ex Ægypto Dionysium Alexandrinum epistola ad Xystum Pontificem Romanum apud Eusebium libro septimo capite nono: *Ego eum, qui ad sacram mensam astiterit, & manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit, renouare non ausim.* Ex Palestina D. Cyrillum Hiero-

solymitanum Catech. 5. *Accedens ad communionem non expansis manuum volis accede, neque cum disjunctis digitis, sed sinistram veluti sedem quamdam subiiciens dextera, quæ tantum Regem susceptura est, & concaua manu suscipe corpus Christi, dicens: Amen.* Ex diœcesi orientali D. Chrysostomum homilia 22. ad Populum Antiochenum: *Cogita quid manu capias &c.* Ex diœcesi Pontica Diuum Basilium epistola ad Cæsarium Patricium: *Nam & in ipsa Ecclesia sacerdos partem aliquam in manus tradit, & illam apprehendit, qui percipit cum omni libera potestate, atque ita suis proprijs manibus eandem suo ori admotam ingerit.* Ex Constantinopolitana Ecclesia Sozomenus libro 8. capite 5. testantem de muliere Macedoniana, quæ sacrum donum in manus accipiens, eius loco communem panem domo allatum ori admouit, de quo suprâ: ex quibus sanè testimonijs manifestum fit, vniuersam sub cœlo Ecclesiam consueuisse laicos communicare, sic tamen vt separatim corpus Domini daretur in manus fidelium, separatim calix bibendus eis offeretur.

Cyrillus
Hieroso-
lym.

D. Chry-
sostomus.

Basilus.

D. Am-
brosius.

Cypria-
nus.

Diony-
sius Ale-
xan.

Quæ

Quaestio est quamdiu hæc consuetudo viguerit in Ecclesia? Patet namque ex Synodo Beritensi relecta actione 10. Concilij Chalcedonensis, illam tempore Ibæ Edeffeni obtinuisse, quandoquidem accusatus fuit, non dedisse vinum, quod sufficeret ad consecrandum, & communicandum populum: *Ita ut his, qui sanguinem corpus distribuebant, innueret, ut ingrederentur, quia sanguis non inueniretur.* Quod nimirum sacerdotes distribuentes corpus Christi, ignorarent defectum sanguinis Dominici. Diu post hæc tempora viguit ista consuetudo in Orientali Ecclesia, utpote cuius Episcopi post Synodum generalem sextā anno 692. statuerunt canone 101. Trullan.

Canon
101. Trullan.

no: Si quis immaculati corporis in synaxis tempore esse particeps voluerit, & offerre se ad communionem, manus in crucis formam figurans sic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim, qui ex auro vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad diuini muneris susceptionem, & per ipsas immaculatam communionem recipiunt, minimè admittimus. Ex ultimis verbis colligitur occasio huius canonis, patetque, Orientalem Ecclesiam illo tempore laicis non dedisse communionem intinctam, quam nondum anno 731. in vfu fuisse patet ex Ioanne Damasceno, qui

tunc floruit, & libro 4. de Orthodoxa fide, capite 14. scriptum reliquit. *Manibusque in crucis formam compositis Crucifixi corpus suscipiamus.* Ioannes Damasc.

Non loquitur de speciali casu, cum aliquis moribundus non potuisset Eucharistiam sumere nisi intinctam: ut enim rogatus hac de re Elias Cretæ Metropolitanus respondet ad Dionysium Monachum libro 5. iuris Græcoroman.

Elias
Cretensis

, ni, apud Leunclauium: Quoniam autem ij, de quibus interrogasti, suorum negligentia (ut dixisti) ministrorum, extrema hora ad hoc per morbum redacti sunt, ut respirent, quidem adhuc, sensu autem, careant, & neque accipere, neque manducare possint: sed & quod offertur propter insensibilitatem, aut alio quomodo expuant: necesse est sacerdotem, qui eo tempore præsto fuerit, non stupidum esse, sed consilium sequi, per quod & sanctis muneribus reuerentia conseruetur, & ægrotanti acquiratur securitas &c. Addit modum vngendi linguam & labia: *ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἡ μεταδοσις τοῦτων συμμεινῶσιν ἐστίν.* Aut potius si ad infirmitatem eius communio accomodetur. Ita habet versio Arcudij. libro 3. capite 53. qui putat, hunc Eliam esse scholiastem Naianceni: de quo quidquid sit, sufficit hunc scriptorem Græcum rectè annotasse, apertari

tari potuisse communionem, adeoque intinctam Eucharistiam dari potuisse, ubi id requirebat status moribundi, sicque reuera factum fuisse in oriente, testatur apud Leonem Allatium dissertatione de libris Græcorum Anonymus Patriarcha Constantinopolitanus in responsis ad Paulum Hypopsephium.

Nec solum pro moribundis, sed etiam pro sanis eam consuetudinem inualuisse apud Orientales ante Michaelis Cerularij tempora, patet ex tractatu Humberti Cardinalis, quo contradicente, usus tamen permansit, quem Græci mutuare potuerunt à Latinis, idque ante plurimos annos. Post tempora enim D. Gregorij Magni, qui adhuc communionis sub duplici specie separatim sumendæ meminit, videtur communio intincta irreplisse, cui primum contradixere Hispani anno 675. Concilio Braccarenfi 4. canone 2. ubi Synodus narrat, quosdam *intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere*, quod asserit ex Euangelio nullum recipere testimonium, *seorsum enim panis, seorsum calicis commendatio memoratur*. Et Micrologus, qui sæculo 11. floruit libro de Ecclesiasticis observationibus, capite 19. *Non est authenticum, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo distribuunt, nam ordo Romanus contradicit*. Id-

Concil.
Braccarenfi.

Micrologus.

que probat ex eo, quod iubeat ordo Romanus in Parasceue vinum consecrari, in quod Dominicum corpus erat immittendum; *Id enim non præciperet*, inquit, *si intinctum corpus à priori die servaretur*. Micrologo sese adiungit eodem sæculo Humbertus Cardinalis Syluæ candidæ anno 1054. missus ad Constantinum. Monachum à Leone nono legatus, dum in disputatione Constantinopoli habita cum Niceta Pectorato Græcos de commixta utraque specie, quam hucusque cum cochleari de calice sumpserunt, accusat. Habitum quoque anno Domini 1095. Concilium Claromontanum in Gallijs statuit canone 28. *Ne quis communicet de altari, nisi corpus separatim, & sanguinem similiter summat, nisi per necessitatem & per cautelam*. Quæ dum Eminentissimus Cardinalis Baronius putauit dicta contra Berengarium asserentem vnica specie Eucharistiæ impleri figuram; occurrit illi Parisiensium Archiepiscopus de Marca, ac Berengarium nunquam errorem illum docuisse ostendit, canonem verò agere contra eos, qui corpus Domini intinctum, non separatim populo porrigebant, ostendit. Videri potest doctissima Parisiensis Archiepiscopi dissertatio ad Concilium Claromontanum edita tomo decimo Conciliorum Philippi Labbei, ubi & addit, Paschalem II. Urbani successorem ad Pontium Ab-

Canon
28. Con-
cil. Calo-
romont.

ba-

Paschalis
II.

batem Cluniacensem scripsisse :

„ Nouimus enim, inquit Pon-
„ tifex, per se panem, per se
„ vinum ab ipso Domino tradi-
„ tum. Quem morem sic sem-
„ per in sancta Ecclesia confer-
„ uandum docemus, atque præ-
„ cipimus præter in paruulis, ac
„ omnino infirmis, qui panem
„ absorbere non possunt.

Consue-
tud. Clu-
niac.

Nec mirum Paschalem II. id
scripsisse ad Abbatem Cluniacen-
sem, nam antiquiores consuetu-
dines Cluniacensis monasterij ex
codice 500. annorum editæ apud
Lucam Dacherium tomo 4. spi-
cilegiorum, habent libro 2. capi-
te 30. de communione monacho-

Arnulph.
Rossensis.

rum : *Quotquot ipsum corpus
sacrum dederit, singulis sangui-
ne prius intingit.* Et id sæculo
12. inualuisse, docet pro Anglia
rogatus à Lambertho Arnulphus,
anno 1114. ad Episcopatum Ros-
sensensem promotus est : *Cur alio-
quam Christus instituit, ritu,
communicent fideles,* respondit
epistola 2. edita per Lucam Da-
cherium, tomo 2. spicilegiorum :
„ Nos carnem Domini intingi-
„ mus in sanguine Domini, non
„ vt designemus malitiam esse
„ in cordibus nostris, euenit e-
„ nim frequenter, vt barbati, &
„ prolixos habentes granos, dum
„ poculum inter epulas sumunt,
„ prius liquore pilos inficiant,
„ quam ori liquorem infundant:
„ ij si accesserint ad altare liquo-
„ rem sanctum bibituri, quo-
„ modo periculum deuitare po-

„ tuerunt, inter accipiendum
„ quomodo vterq; accipiens vi-
„ delicet, & porrigens effugient
„ grande peccatum? præterea si
„ imberbes & sine granis, aut
„ mulieres ad fumendam com-
„ munionem sanctam conue-
„ niant, quis sacerdotum pote-
„ rit tam prouidè ministrare,
„ tam cautè calicem Domini di-
„ stribuere, vt multis cum sigil-
„ latim diuidat, diuidens sic in-
„ ora eorum fundat vt infun-
„ dens nihil effundat? Et in-
„ fra: Ne ergo polluamus san-
„ guinem nostræ redemptionis,
„ ne temquam impietatis mani-
„ bus effundamus poculum hu-
„ manæ salutis, à Religiosis vi-
„ ris prouidè actum est, vt Do-
„ minici portiuncula corporis
„ non sicca, sicut Dominum,
„ egisse nouimus, porrigatur,
„ sed Domini infusa sanguine,
„ fidelibus tribuatur. Addit in-
„ fra: omni exceptioni præualuisse
„ consuetudinem Ecclesiæ. *Præua-
luit consuetudo,* quod de Anglia
præcipuè intelligendum, in qua
dum vsus ille vbique grassaretur,
occurrit ad annum 1175. Conci-
lium Londoniense, canone 16.
„ Inhibemus ne quis quasi pro
„ complemento communionis
„ intinctam alicui Eucharistiam
„ tradat, nam intinctum panem
„ alijs Christum præbuisse, non
„ legimus, excepto illo tantum
„ discipulo, quem intincta buc-
„ cella magistri proditorum o-
„ stendierit, non quæ sacramen-

Concil.
Londin.
canone
16.

ti

ti huius institutionem signa-
ret.

Concil.
Turon.

Ex his colligere licet, quando-
nam hæc consuetudo obsoleta sit;
quantumvis enim apud sanctum
Iuonem parte secunda, capite 19.
in Concilio quodam Turonensi
dicatur fuisse recepta pro viatico
moribundis administrando: *Quæ
tantum sacra oblatio intincta de-
bet esse in sanguine Christi, ut
veraciter presbyter possit dicere
infirmo: corpus & sanguis Do-
mini nostri Iesu Christi proficiat
tibi in remissionem peccatorum,
& vitam eternam.* Quantumvis
item sanctus Iuo tractatu de diui-
nis officijs iuxta Toletani Conci-
lij definitionem statuatur, sacerdo-
tem seorsim carnem & sangui-
nem sumere debere, *excepto popu-
lo, quem intincto pane, non au-*

Synod.
Tolet. sa-
pud Iuo-
nem.

Rodul-
phus Ab-
bas S.
Trudonis

*Hic & ibi cautela fiat, ne presbyter agris,
Aut sanis tribuat laicis de sanguine Christi,
Nam fundi posset leuiter, simplexque putaret,
Quod non sub specie sit totus Iesus utraque.*

D. Tho-
mas.

Duas rationes allegat Rodul-
phus, quarum prima est pericu-
lum effusionis, ob quod S. Tho-
mas lectione 7. in caput 6. Ioan-
nis scribit, obseruatum fuisse in
aliquibus Ecclesijs, ut solus sacer-
dos communicet sub vtraque spe-
cie panis & vini, populus sub vni-
ca specie panis: *Propter pericu-
lum, inquit, effusionis in aliquibus
Ecclesijs seruatur, ut solus sacerdos
communicet sanguini, reliqui ve-
rò corpori.* Et tertia parte, quæ-

*thoritate, sed summa necessitate
timoris sanguinis Christi effusio-
nis permittitur communicare.*
Quantumvis demum ritus missæ
antiquus à Ioanne Episcopo A-
brincarense descriptus apud Me-
nardum in appendice libri sacra-
mentorum Gregorij Magni citata
ultima Iuonis verba repetat, di-
co tamen Concilium Londonen-
se in Anglia, Claromontanum
in Gallia, Ordinem Romanum
cum decreto Paschalis Papæ hanc
ipsam consuetudinem extirpasse
in occidente, indeque prouenisse,
quod sæculo 12. introduci cœpe-
rit in Ecclesiam Latinam vsus
communione sub vnica specie,
quod anno 1110. Rodolphus S.
Trudonis Abbas in famosis illis
versibus monuisse visus est.

stione 80. articulo 12. statuit:
*Prouidè in quibusdam Ecclesijs
obseruatur, ut populo sumendus
sanguis non detur.* Et post hanc
D. Thomæ resolutionem, inquit
Archiepiscopus Parisiensis de
Marca, reliquæ Ecclesiæ eius sen-
tentiam certatim amplexæ sunt
annuentibus quoque post D. Tho-
mam scholasticis tam posteriori-
bus, quam ipsi cœtaneis, quo-
rum aliquos citat Ioannes de Ra-
gusio, signanter vero D. Bon-
uen-

N n n n n

uen-

D. Bonauentura.

Petrus de Tarentasia.

Conc. Constant.

uenturam in 4. distinctione 11. in responsione ad 1. *Nec oportet quod ipsi recipiant sub speciebus vini propter periculum effusionis & erroris.* Et Petrum de Tarentasia, qui postea factus est Romanus Pontifex Innocentius eiusdem nominis V. qui in 4. distinctione 11. à solis presbyteris communionem sub duplici specie sumendam docuit, *quia maiorem cautelam & reuerentiam seruare sciunt.* Atque ob hanc rationem plerasque Ecclesias potuisse auferre laicis communionem calicis, patet ex perpetua Ecclesie traditione, quæ ab initio ob periculum effusionis sanguinis, communionem domesticam non nisi sub vnica panis specie indulsit; solitarios, iter facientes, & sæpiissime moribundos non nisi sub illa specie Eucharistiæ participes effecit.

Secundam rationem allegat Rodolphus, ne simplices errarent, quod etiam allegauit S. Bonauentura, *ob periculum erroris*, prout ipsa experientia ante Concilium Constantiense docuit, quibusdam putantibus non esse totum Christum sub singulis speciebus, & pluribus Bohemis, ac alijs per ipsos deceptis statuentibus, communionem sub vnica specie esse contra Christi præceptum, vnde promotores Constantiensis Concilij anno 1415. petierunt, sessione 13. Quia in nonnullis partibus mundi peruersus mos pullulare incœpit, vt sa-

cerdotes, laicos sub vtraque specie, panis videlicet & vini communicare non cessent contra Romanæ & vniuersalis Ecclesie consuetudinem approbatam, vnde scandala & hæreses verisimiliter oriri suspicantur: petimus nos promotores & procuratores huius sanctæ Synodi in Spiritu sancto legitimè congregatæ per vestras reuerendissimas paternitates prouideri salubriter Ecclesie Dei. Quod licuerit sub vnica specie communicare, neque id esset contra præceptum Christi, ostendit iam inde à temporibus Apostolorum ad illa vsque tempora in plerisque casibus Orientalis & Occidentalis Ecclesie: consuetudo communicandi laicos sub vnica specie iam 200. annis viguerat in Italia, Hispania, Gallia, Anglia, & Germania vniuersa, quarum nationes omnes aderant sacro Constantiensi Concilio, quod exorto errore de præcepto communicandi laicos sub duplici specie, statuit, *vt consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissime obseruata, habenda sit pro lege, quam non licet reprobare aut sine Ecclesie auctoritate pro libito mutare.* Inde Martinus Quintus in bulla de erroribus Wiclephi & Hus post Synodum Constantiensem edita, statuit, suspectos de eorum hæresi interrogandos: *Num credant totum*

Martinus V.

tum Christum sub unica specie contineri, & quod consuetudo communicandi personas laicales sub specie panis tantum ab Ecclesia uniuersali obseruata, & per sacrum Concilium Constantiense approbata, sit seruanda sic, quod non liceat eam reprobare, aut sine Ecclesie auctoritate pro libito immutare.

Quid hic dicent nouatores nostri sæculi? forsan, quod Ecclesia consuetudinem pro lege habendam decernit, quæ ante non fuit? Fateor, id Ecclesiam statuisse: sed ideo non errauit: dum primitiui fideles cauti & prouidi cum magna reuerentia & summa charitate accedebant ad sacram communionem, indulgit illis Ecclesia Eucharistiam sub vtraque specie inter sacrorum solemnities. Dum frigescente post Gregorij tempora fidelium charitate sæpius sacrosanctum Christi sanguinem effundi animaduertat, & ob hoc Orientalis Ecclesia corpus Christi sanguini intinctum laicis porrigebat, hæsit aliquanto tempore Occidentalis Ecclesia, nec communionem sub vtraque specie denegabat, licet paulatim communionem sub unica panis specie plures regiones introducere permiserit. post tempora autem D. Thomæ, & Bonauenturæ, cum Occidens uniuersus communionem sub unica panis specie pro laicis introduxisset, & exorti essent ad initium 15. sæculi, qui consuetudinem Eccle-

siæ improbare ausi erant, & tamquam Christi sanguis non contineretur sub specie panis, vtriusque speciei communionem à Christo præceptam, credebant, hinc est, quod Ecclesia in sacro Constantiensi Concilio adunata communionem sub unica specie seruandam esse decreuerit, & eos, qui eam reprobare, aut sine Ecclesie auctoritate pro libito immutare audent, tamquam Patrum traditioni aduersantes & rebelles filios à sese repulit.

Neque Ecclesia sic agendo improbauit communionem sub vtraque specie: enimvero eam Græcis etiam Catholicis in hunc usque diem indulget Romæ in Ecclesia Græcorum, & indulgisset quoque Bohemis ac alijs nationibus, si quis inde fructus euenisset. Cum namque in Basileensi Concilio anno 1433. hæc difficultas cum Bohemis mota fuisset, Sigismundus ab Eugenio Pontifice Imperator coronatus concordiam partium firmavit, ut Bohemi pacem & unitatem Ecclesiasticam amplecterentur, & illi interim sub duplici specie communicarent, sic tamen, ut sacerdotes eorum inter communicandum plebem publicè instruerent, de contento Christo sub singulis speciebus. Habes hæc apud Æneam Syluium de historia Bohemica, capite 52. qui id factum asserit anno 1436. quo Rochyzana Bohemorum seductor publicè pro-

fectus est Ecclesiæ vnionem, licet interius errorem suum retinuerit, vt constat ex eius disputatione, anno 1465. habita cum Hilario Pragenfi Decano, qui ei sæpius obiecit, quod non obseruauerit pactum, dum communicaret laicos sub duplici specie, quandoquidem illos non instruxerit de contento toto Christo sub singulis speciebus, sed potius in errore firmarit: vnde conquerenti Rokyzana ex parte Bohemorum, quod pacta cum Concilio Basileensi inita, postea disrupta essent, & dicenti, si Nicolaus Pontifex iuberet seruari conuenta, quod ipsum tota Bohemia veneretur: respondit Æneas Syluius epistola,

Æneas
Syluius.

„ 730. Cur violari fœdus con-
„ querimini, quod priores ru-
„ pistis, neque enim sufficit vo-
„ bis sub duplici specie commu-
„ nicare, nisi & sub vna sola,
„ communicantes damnetis. Ad-
dit infra: sacerdotes Hussitas ni-
hil fecisse ex illis, quæ ipsis com-
missa erant, ideoque priuilegium
ipsis iure ademptum esse.

Et hæc omnino ratio fuit, ob quam sacrum Tridentinum Concilium, nihil indulgere voluit Germanis communionem sub duplici specie expetentibus: cum enim teste Cardinali Palauicino, libro 17. capite 4. orator Bauariæ inter tria à Synodo petita, vnum pro eiusdem Ducis ditionibus postulasset, Eucharistiæ sub duplici specie communionem, id-

que Cæsaris legati non pro Bohemia solum, sed etiam pro Hungaria, alijsque hæreditarijs Cæsaris ditionibus petijssent, & sanctus Carolus Boromeus ad legatos Pontificios scripsisset: *Vt omni charitatis largitate solatium impendendum Germaniæ prouincijs curaretur, gratificandumque quauis arbitraria indulgentia votis tam p̃ij Cæsaris.* Consideratis tamen omnibus, res hæc procrastinata fuit: quinimo licet indubitatum esset, Ecclesiam honestis de causis pro locorum, temporumque conditionibus vsum calicis posse laicis concedere, proposita tamen quæstione, an Bohemis & cæteris Germanis calicis vsus esset concedendus, plerique Patres ob oculos posuere, qualiter olim minimè custoditæ sint conditiones, quas Concilium Basileense & Paulus Tertius posuerant, vnde 38. Patres vota rogati repulsam probarunt. Habes quorundam verba apud Cardinalem Palauicinum libro 18. capite 4. qui consequenter enarrat, causam hanc ad Pontificium tribunal delatam fuisse, additque libro 18. capite 17. obinde Cæsarem litteris ad legatos suos datis anno 1562. significasse, *sibi curæ futurum id, quod suorum subditorum saluti conduceret, quod spectabat ad impetrandam Romæ calicis concessionem.* Verum morte Cæsaris subsecuta, nihil obtinere Germani, & li-
cet

et orator Bauaricus apud Palauicinum libro 21. capite 2. à Pontifice obtinuisset, vt res illa ad Concilium remitteretur, Concilium tamen misso ad Ducem Bauaricum legato eum pondere rationis ab ista petitione auertit, sicque post discussam sæpius coram sacrosancto Tridentino Concilio hanc questionem, ob multas rationes consuetudo Ecclesiæ à Tridentino Concilio firmata remansit.

Verum quidem est, ad renouatas à Ferdinando Cæsare & Duce Bauariæ preces tandem concessum fuisse cum aliquibus limitationibus calicis vsum, sed quam paruo fructu, docet nos Cardinalis Palauicinus libro 24. historiæ Tridentini Concilij, capite 12. vbi rem hanc enarrat: Pontifex, inquit, 14. Iulij in Senatu Cardinalibus exposuit, à Ferdinando Cæsare postulatam fuisse summopere vsum calicis pro Germania, suisque hæreditarijs ditionibus, idque ex iudicio Episcoporum Septem virum Ecclesiasticorum, & Catholicorum principum, eundemque denuntiasse vbi hoc negaretur, breuè ab vniuersa Germania, non Catholicam modo, sed Christianam etiam fidem desertum iri. Complures Cardinales ac præsules secretò fuisse rogatos à se sententias, inde ipsorum consilio, tam etsi

,, ab huiusmodi rebus nouis ipse
,, abhorreret, traditam à se fuisse
,, potestatem quibusdam Episcopis Germaniæ, per quam
,, ritum illum permitterent, non
,, tamen absolute, sed in ijs locis
,, vbi causas allatas veras agnoscerent, & quibusdam certis
,, conditionibus à se præscriptis. Concessionem hanc exceptam
,, fuisse Viennæ immensa lætitia, & Delphinum nuntium
,, scribere, iam duas tertias hæreticorum partes ad frugem
,, redactas. Ita Pontifex ad Cardinales. Sed breui compertum
,, est, id esse instar breuissimi leuamenti, quod interdum
,, ex nocentis poculi delectatione experitur ægrotus. Verumtamen
,, hoc experimento opus erat ad euellendam ex animis
,, Germanorum persuasionem, quod Synodi ac Pontificis
,, difficultas in eo concedendo salutem nationis præpediret.
,, Cætera tum ea in melius mutatio, tum etiam concessionis
,, effectus amplius progressi non sunt: vnde sedente
,, Gregorio XIII. ac postea Sixto V. obeuntibus nonnullis
,, ex Episcopis, quibus impertita fuerat potestas, dubitatum
,, fuit, an gradui illa intelligeretur tradita, adeoque perdurans
,, in successoribus, an personis, adeoque cum ipsarum
,, vita decedens: & hoc posterius pro vero habitum est,
adeo-

,, adeoque non obtineri vsum li-
 ,, citum illius concessionis, nisi
 ,, à sacerdotibus, quibus memo-
 ,, rati Episcopi viuentes contu-
 ,, lerant. Hic fuit exitus illius;
 ,, tam diuturni, ac tam celebris
 ,, postulati, qui docuit quan-
 ,, tum fallat spes ingentium bo-
 ,, norum, quæ mortales præ-

,, fagiunt in obtinendis Romæ
 ,, quibusdam inusitatis relaxatio-
 ,, nibus. Huc vsque Palauici-
 ,, nus, cum cuius verbis finem im-
 ,, pono famosæ illi quæstioni de
 ,, communione sub duplici specie,
 ,, quæ in Bohemia exorta tot tur-
 ,, bas excitauit in Germania.

DISSERTATIO III.

De Coniugio Sacerdotum.

LICET alia sit Orientalis Ecclesiæ, alia Occidentalis Ecclesiæ disciplina quoad continentiam Clericorum, non ea tamen est inter utramque differentia, quam somniarunt hæretici, qui cum sacerdotum coniugia post Lutheri exemplum licita esse voluerint, in hoc cum Orientali Ecclesia contra Occidentalem sese sentire dixerunt. Non exponam quid Lutherus post ductam anno 1525. uxorem scripserit sequenti anno ad Cardinalem & Archiepiscopum Moguntinum, & quibus argumentis persuadere nifus sit, ut dimisso cœlibatu matrimonium iniret, qua de re legi potest Cochleus in actis & scriptis Lutheri ad annum 1526. Non repetam, quid Lutheri sequaces in confes-

sione Augustana anno 1530. pro coniugio sacerdotum adduxerint, & quomodo ab ipsis Apostolorum temporibus, per vndecim sæcula sacerdotum coniugia licita fuisse putarint: *Donec in Germania ante quadringentos annos sacerdotes vi coacti sunt ad cœlibatum, qui quidem adeo aduersati sunt, ut Archiepiscopus Moguntinus publicaturus edictum Romani Pontificis ea de re, penè ab iratis sacerdotibus per tumultum oppressus sit.* Non hærebo in recensendis argumentis Germanorum, quibus anno 1563. à Romano Pontifice extorquere conati sunt dispensationem pro istius regionis sacerdotibus coniugatis, de quibus scriptor quidam, sub alterius nomine egit in fine historię, quam de sacro Tridentino Concilio edidit. Non permittam, quæ post alios scriptores ab Ecclesiæ com-

Confessio
Augustana.

communione alienos, pro hoc errore congeffit Guillelmus Beuerigius in notis ad canonem 5. Apostolorum: enim vero, & huius & cæterorum hæreticorum ar-

gumenta suis locis expendam, & rem hanc ab origine sua repetendo, per cuncta æræ Christianæ sæcula ad præsens usque tempus deducam, sit itaque

CAPVT PRIMVM.

De continentia clericorum usque ad Concilium Nicanum in Orientali Ecclesia.

QUOD sacerdotes non solum in veteri lege uxores duxerint, sed & in lege noua à Christo Domino ex coniugatis electi fuerint, est commune aduersariorum fundamentum, quo continentiam clericorum euertendam ducunt. Quod Petrus Apostolorum Princeps uxorem habuerit, negari non posse affirmant, cum Euangelium fidem faciat, socrum Petri ab infirmitate miraculose sanatum fuisse: addunt testimonium Ignatij martyris, qui epistola ad Philadelphien-
Ignatius Mar.
tes scripsit: Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum, qui nuptijs operam dederunt. Confirmant id ipsum testimonio Clementis Alexandrini, qui libro 3. Stromatum Petro & Paulo adiungit Philip-
Clemens Alexand.

pum: An etiam reprobant Apostolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt: Philippus autem filias quoque suas, viris tradidit. Et Paulus quidem certe non veretur in quadam epistola suam appellare coniu-

,, gem, quam non circumferebat, quod non magno ei esset opus ministerio, dicit itaque, in quadam epistola: non habemus potestatem sororem, mulierem circumducendi, sicut & reliqui Apostoli. Repetit hæc Clementis verba Eusebius libro 3. historię, capite 30. sub hoc titulo: *De Apostolis, qui in coniugio vixerunt.* Et addit capite sequenti testimonium Polycratis Ephesinorum Episcopi, qui epistola ad Victorem Papam: Philippum intelligo, qui fuit vnus ex duodecim Apostolis, mortuusque est Hierapoli cum binis filiabus, quæ in virginitate consenuerunt. Altera quoque eius filia, quæ spirituales quamdam vitam duxit, Ephesi sepulta est. De Philippo idem asserit Proculus in dialogo Caij apud eundem Eusebium loco citato, & D. Ioannes Chrysostomus tomo 5. p. 147. edit. Sauil. quibus accedit D. Ambrosius in epistolam 2. ad Corinthios

Eusebius.

Polycrates.

Ambrosius.

thios, capite 11. versu 2. *Omnes Apostoli, inquit, exceptis Ioanne & Paulo, uxores habuerunt.* Et cum Ambrosio D. Basilii sermone de abdicatione siue renunciatione sæculi, ubi enumerans eos, qui matrimonio iuncti Deo rectè seruierunt: *In nouo testamento, inquit, qualis Petrus fuit, unàque cum eo reliqui etiam Apostoli.*

Basilii.

Verum quid hæremus in recensendis Patrum testimonijs, cum in re historica non omnes conueniant, & inter eos primus omnium Ignatius martyr non id scripsisse ostendatur, quod ex eo de Pauli matrimonio adfertur. Ignatium epistola ad Philadelphenses scripsisse, quod Petrus & Paulus cum alijs Apostolis nuptijs operam dederint, vrget ex editione Vsserij Beueregius, & pluribus contendit Iacobus Armachanus in prolegomenis ad Ignatium. At hæc verba: *Paulum & alios Apostolos* fuisse posterius adiecta, probat ad annum 57. Cæsar Baro-

Baronius.

nius: Qui enim antiquiores, vel Græcos, vel Latinos codices peruestigant, quorum alij in Bibliotheca Vaticana, & Sfortiana, alij alibi hic Romæ sunt, addititium esse Pauli nomen intelligent. At non tantum nostrates codices vetustiores ab omni impostura liberari id apertè demonstrant, sed & peregrini, quos tamen nulla prauitatis labes irrepsit, ut ille veneranda antiquitate

, nobilis, qui asseruatur in amplissima Bibliotheca inuictissimi Regis Pannoniarum Matthiæ Coruini. Hæc Baronius, qui plura argumenta congerit pro cœlibatu Pauli, quem laudant Chrysostomus de virg. & Theodoretus in immutabili dialogo 1. 2. & 3. quin imo ipsis Apostolorum temporibus Ebionem Paulo improperasse ait Epiphanius hæresi 30. *Ante conuersionem ascendisse Hierosolymam, & per tempus illic mansisse, concupiuisseque filiam sacerdotis in uxorem accipere, & buius gratia profelytum & accessorium factum esse: deinde cum puellam affecutus non esset, ira concitatum esse, & contra circumcisionem scripsisse.* Quidquid autem sit de hac historia, certum est, Paulum non duxisse uxorem, ut rectè testatur D. Ambrosius loco citato, neque huic aduersari existimem Diuum Ignatium martyrem, cuius epistola ad Philipenses in editione genuina ex Bibliotheca Florentina, ne verbum quidem habet de coniugio Pauli aut ullius alterius Apostoli.

Epiphanius.

Fateor quidem Clementem Alexandrinum ex epistola prima ad Corinthios capite 9. collegisse, Paulum habuisse uxorem, verum in Græco non habetur vxor, sed ἀδελφὴ γυναῖκα, sororem mulierem, prout & illum locum quoque exposuerunt Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophilactus, qui commentatur:

Ooooo

Di-

Theophi-
lactus.

Eusebius.

Isidorus
PelusiotaBeuere-
sius.

Diuites foeminae comitabantur Apostolos, ut suppeditarent eis necessaria, omnem illis securitatem horum causa parantes, ut soli Euangelij predicatione ipsi vacarent. Et has foeminas vocat Paulus mulieres sorores, ut frustra sint, qui Clementem Alexandrinum verum attigisse existiment de Paulo, cuius sententia de Philippo Apostolo nequidem certa est, quamuis pro sese habeat etiam Polycratem Ephesinorum Episcopum apud Eusebium libro tertio, capite 31. ipse enim Eusebius subdit: Lucas vero in actibus Apostolorum, Philippi filiarum meminit, quae dono prophetiae ornatæ apud Caesaream Iudæe tunc temporis cum patre degebant. Venimus, inquit, Caesaream: & ingressi in domum Philippi Evangelistæ, qui erat unus ex septem, mansimus apud eum. Huic autem erant quatuor filiae virgines prophetantes. Accedit Isidorus Pelusiota libro 1. epistola 447. Qui non Apostolorum Philippum, sed unum ex ijs, qui cum Stephanus electi sunt, Caesareæ fuisse asserit. Vnde & Beueregius: Philippum illum, qui quatuor habuisse filias, dicitur actuum 21. capite 9. non Apostolum sed Diaconum fuisse, probat Isidorus Pelusiota.

Quinimo excepto Petro reliquos Apostolos fuisse cœlibes, testis est, qui vicinus Apostolorum temporibus floruit, Carthaginensis presbyter Tertullianus libro

de monogamia capite 8. *Petrum, inquit, solum inuenio maritum per socrum: monogamum presumo per Ecclesiam, quæ super illum edificata, omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collocatura. Ceteros autem cum maritos non inuenio, aut spadones intelligam necesse est, aut continentes. Idem habet Diuus Hieronymus libro 1. aduersus Iovinianum: Quoniam excepto Apostolo Petro non sit manifeste relatum de alijs Apostolis, quod uxores habuerint: & cum de uno scriptum sit, ac de ceteris tacitum, intelligere debemus, sine uxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale Scriptura significat. Quinimo licet ex Clemente Alexandrino referat Eusebius libro 3. capite 30. Petrum uxorem suam ad finem usque circumduxisse, & cum ad supplicium duceretur, hisce eam verbis ad fortiter suffrendum martyrium incitasse: Mulier memento Domini. Scribit tamen Hieronymus, etiamsi cæteri Apostoli reperirentur habuisse uxores sicut Petrus, non tamen inde colligi, non fuisse continentes: Uxores, inquit, quas eo tempore acceperant, quo Euangelium nesciebant, qui assumpti postea in Apostolatam, relinquunt officium coniugale, nam cum Petrus ex persona Apostolorum, dicit ad Dominum: ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te. Respondit ei Dominus: Amen dico vobis, quoniam*

Hierony-
mus.

nemo est, qui dimiserit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, qui non recipiat multo plura in seculo isto, & in seculo futuro vitam eternam. Quibus innuit Hieronymus, non modo ex Petro, qui se omnia dimisisse fatetur, sed & ex Christo Domino, qui uxoris dimissionem laudat, aperte colligi Petrum post adeptum Apostolatam continenter vixisse.

Neque solum Petrum sed alios ipsius exemplum secutos fuisse, adeoque recte scripsisse Tertullianum capite 3. supra, continentiam reperire in Apostolorum tam consilijs, quam exemplis. Et cum de exemplis Apostolorum sufficienter egerimus, de consilijs Apostolicis consequenter agendum esset, nisi illud: *Bonum esse homini mulierem non tangere*. Paulus in prima sua ad Corinthios epistola clarius laudasset, quam ut ulteriori expositione indigeat. Vnum inquiri posset, quid ergo intelligat per hæc verba primæ ad Timotheum 3. *Oportere Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, suæ domui bene propositum, filios habentes subditos cum omni castitate*. Et infra: *Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene præsent*. Quæ eadem repetit in epistola ad Titum, capite primo. Ibi enim fatetur Paulus, se illum reliquisse Cretæ, ut constitueret per civitates tales presbyteros, qua-

les ipsi ordinaverat nimirum, si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles. Et Chrysostomus quidem homilia 10. in caput 3. primæ ad Timotheum, assumens hæc verba *unius uxoris virum*. Dicit Iudeis licitum fuisse etiam secundo matrimonio iungi, & duas itidem habere simul uxores. Et ad hosce reiiciendos dixisse Apostolum Episcopum esse debere unius uxoris virum. Idem habet Theodoretus ad eundem Apostoli locum: *Illud autem unius uxoris virum, mihi videntur quidam recte dixisse: olim enim continebant, & Græci & Iudæi cum duabus & tribus & pluribus etiam uxoribus simul iungi lege matrimonij. Dixerunt ergo diuinum Apostolum dixisse eum, qui cum una sola uxore pudicè cohabitavit, dignum esse, qui ordinetur Episcopus*. Et quidem hunc sensum recentiores Græci libenter amplexuri sunt, quod faueat presbyterorum & diaconorum suorum moribus, utpote, qui matrimonio iuncti ad ordines promouentur, nec promoti ab uxoribus separantur. Latini vero alium hisce verbis sensum tribuunt, & per unius uxoris virum intelligunt illum, qui unicam tantum uxorem habuit, & ita suo tempore Ecclesiam intellexisse, testis est Tertullianus libro 1. ad uxorem, cap. 7. *Quantum detrabant fidei, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ*

Ad Timotheum
capite 1.

Chrysostomus.

Theodoretus.

1. Ad Corinthios
capite 7. c.

1. Ad Timotheum.

Tertullianus.

secundæ, disciplina Ecclesiæ, & præscriptio Apostoli declarat, cum bigamos non sinit præsidere. Per præsidentes autem intelligit Tertullianus Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, quos Ecclesia tunc eo nomine appellabat. Eundem sensum tuetur D. Ambrosius in caput 3. 1. ad Timotheum, & pluribus propugnat D. Hieronymus libro primo aduersus Iovinianum, ubi probat Episcopum etiam ab vxore sese continere debere, vel post vxoris mortem debere esse viduum: Non enim dicit, eligatur Episcopus, qui unam ducat vxorem, & filios faciat, sed qui unam habuerit vxorem, & filios in omni subditos disciplina unius vxoris virum, qui unam vxorem habuerit, non habeat. Quem sensum eidem loco etiam tribuit sanctissimus ille Pontifex Augustino cœuus Innocentius primus epistola 2. ad Victricium Rothomagensem: Vnius vxoris virum. Non permanentem in concupiscentia generandi dixit. Sed propter futuram continentiam. Et hunc sensum eo libentius amplectuntur Latini, quo & moribus in Occidente receptis fauet, & Apostolico consilio consonet, & ab ipsis Græcis Patribus olim reiectus non fuerit.

Enimvero Theophylactus in caput 3. primæ ad Timotheum, epistolæ ad hæc verba unius vxoris virum: Certè, inquit, quidem nonnulli asserunt,

,, quod cœlibem innuit: & si hoc fieri nequit, habeat quidem unam vxorem, verum, tamen sic, quasi non habeat: hoc est cupiditatibus eius non subditus: porro non vt legem sanciant, hoc dicit, quod omnino oporteat Episcopum vxoratum esse, qui enim istuc statuerit, cum alias dicat, volo vos omnes esse sicut meipsum? Verum quia tempus ista tum postulabat. Sumpsit verò hæc Theophylactus ex Chrysostomo, qui ad eundem locum de vnus vxoris viro habet: Quidam vero hoc ita intelligunt, vt scilicet ad Episcopatum is assumatur, qui vnus fuerit vxoris vir. Nota to fuerit. Licet enim vxoratum ad ordinem promoueri potuisse, ipse admiserit, scribit tamen homilia 2. in Iob ad hæc verba unius vxoris virum: non quod id legis loco posuerit, sed quod errori ignoscebat. Et suprâ: Non ea ratione quod id nunc in Ecclesia obseruetur. Oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse. Indultum fuisse pro tempore, admittit Chrysostomus; cum vero ratio indulti cessasset, etiam indultum cessasse asseuerabat, adeoque non maritos sed cœlibes ad ordines promouendos suo tempore fuisse. Hinc fatetur primo aduersus Iovinianum libro Diuus Hieronymus, loquens de Concilio Hierosolymitano, ubi præcepta fuit abstinencia ab Idolatria, fornicatione, sanguine, &

Hieronymus.

Innocentius I.

Theophylactus.

Chrysostomus.

D. Hieronymus.

& suffocatis: *Quasi*, inquit, *parvulis atque infantibus, lac potum dant non solidum cibum, nec precipiunt de continentia, nec de virginitate significant, nec ad ieiunia prouocant. Ecclesia ex gentibus & carnali populo constituta erat in sua infantia, quam ubi D. Hieronymus animaduertebat, paucos habuisse cœlibes, qui ad sacros ordines promoueri poterant, maritos promoueri potuisse fatetur: Eliguntur mariti in sacerdotium, inquit, non nego: quia non sunt tanti virgines, quanti sunt necessari sacerdotes: numquid quia in exercitu, fortissimus quisque eligendus est, idcirco non assumuntur & infirmiores cum omnes fortes esse non possint? Si exercitus viribus tantum constaret, & non etiam numero militum, abijcerentur imbecilliores. Nunc & secundarum & tertiarum virium gradus assumitur, ut turba & numero exercitus compleatur.*

Aliud in notis ad canonem 33. Illiberitanum addit eruditus Mendoza: *Quemadmodum ipso generis humani initio inter sorores & fratres coniugia contraherentur, quia alij non erant, inter quos illa contrahi possent, quæ consuetudo diu permansit, quousque fecunda iam ipsius generis humani propagatione illa interdicta est, sic & à principio nascens Ecclesiæ & Religionis, quia alij ætate, virtute, & pruden-*

tia præditi non erant, qui tanto officio fungi possent, opus fuit ex maritis diaconos, sacerdotes, & Episcopos eligere. Hæc Mendoza, qui rectè animaduertit, plerosque Episcopos quorundam non continentium experimento agnouisse, multa redundare incommoda, dum recenti carnis voluptate resoluti, marcidique toti ad tractandum, & consummandum immaculatum Christi corpus accederent, & in medio fortan sacrificio se occasio offerret cogitandi, quomodo vxoribus placere debuissent, & illo finito, sanctificatas prius manus Christi corpore, statim illas ad tractandam fœminarum turpitudinem turpius admouerent.

Atque hæc fuit ratio, quæ inter cæteros Pinytum Cretensis insulæ Episcopum permouit, ad maioris ordinis Clerum continentiae lege obstringendum, cuius exemplum plerosque Episcopos imitatos fuisse, patet ex duobus canonibus, quorum primus editus est in Concilio Neocæsareensi, & sic statuit: *Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur.* Et secundus in Concilio Ancyrano, ubi: *Diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, & dixerunt, velle se coniugio copulari, quia sic manere non possunt; hi, si postmodum uxores duxerint, in ministerio maneant, propterea quod eis Episcopus licentiam dederit, quicumque sanè tacuerint*

Canon 1.
Neocæsarensis.Canon 10.
Ancyranus.

runt, & suscepert manus impositionem, professi continentiam, & postea nuptijs obligati sunt, à ministerio cessare debebant. Habita sunt hæc duo Concilia ante Synodum Nicænam anno 314. & ex eorum canonibus manifestum fit, noua coniugia non solum Episcopis, sed & presbyteris, ac diaconis apud Orientales ex antiqua traditione fuisse prohibita, hoc vnico casu excepto, quando quis protestabatur, se continentiam obseruare non posse, id quod locum non habebat in ijs, qui ad ordines aspirabant, utpote quos ut incontinentes facile reiecissent Episcopi, sed in ijs, qui ordinabantur inuiti, quos tunc etiam nolentes ordinari conuenisse ostendimus in scholijs ad

17. canonem Antiochenum. Cæterum vel ex vnico Concilij Ancyran canonem patet, illos, qui ordinabantur ad initium quarti sæculi, tacite continentiam professos fuisse, id quod præcipue decebat post redditam Ecclesiæ pacem, quando iam plures cœlibes erant, & ex continentibus eligi poterant, qui ad ordines promoverentur. Et hoc in causa esse existimem, quod Osius Cordubensis cum duobus alijs Syluestri Papæ legatis apud sacrum Nicænum Concilium institerint, ut, sicubi sacerdotes aut diaconi nondum continenter viuebant, continentiae lege obstringerentur, quæ de re agendum est capite subsequenti.

CAPVT SECVNDVM.

De historia Paphnutij, & an aliquid de maioris cleri continentia actum sit in sacro Nicæno Concilio?

QUæ in sacro Nicæno Concilio acta sunt de continentia clericorum exhibet Socrates libro primo historiæ, capite 11. occasione Paphnutij cuiusdam in superiori Thebaide vrbis Episcopi: Visum erat Episcopis nouam legem in Ecclesiâ inducere, ut quicumque in sacrum ordinem allekti essent, id est Episcopi, presbyteri & diaconi, ab vxorum,

, quas cum laici essent, matrimonij iure sibi sociauerant, concubitu abstinere: cum, que hac re in medium propofita, singulorum sententiæ rogarerentur, surgens in medio Episcoporum Paphnutius, vehementer vociferatus est, non esse imponendum clericis & sacerdotibus graue hoc iugum: honorabiles nuptias & torum immaculatum esse dicens; ne

cx

,, ex nimia feueritate damnum
 ,, potius inferrent Ecclesiæ. Ne-
 ,, que enim omnes ferre posse
 ,, tam districtæ continentix di-
 ,, sciplinam : ac forsitan inde
 ,, euenturum esse, vt cuiusque
 ,, vxoris castitas minimè custodi-
 ,, retur. Castitatem autem vo-
 ,, cabat congressum viri cum
 ,, vxore legitima satis esse, vt
 ,, qui in clerum fuissent adscri-
 ,, pti, iuxta veterem Ecclesiæ
 ,, traditionem iam non amplius
 ,, vxores ducerent: non tamen
 ,, quemquam se iungendum esse
 ,, ab ea, quam ante hac, tunc
 ,, cum esset laicus, legitimè du-
 ,, xisset. Atque hæc dixit, ipse
 ,, non modo coniugij, sed mu-
 ,, lieris congressus penitus ex-
 ,, pers, quippe qui à puero in
 ,, monasterio educatus fuisset,
 ,, & ob singularem castimoniam
 ,, ab omnibus celebratus. Cæ-
 ,, terum vniuersus sacerdotum
 ,, cœtus, Paphnutij sermonibus
 ,, assensus est. Proinde omissa
 ,, eius rei disceptatione, singu-
 ,, lorum arbitrio permiserunt,
 ,, vt ab vxorum consuetudine
 ,, abstinerent, si vellent. Hæc
 Socrates ex versione Valesij, quæ
 eadem paucis additis referuntur à
 Sozomeno libro primo capite 23.
 ,, Cæterum Synodus, eorum,
 ,, qui in Ecclesijs versantur,
 ,, mores corrigere studens leges
 ,, quasdam constituit, quæ vul-
 ,, go canones appellantur. Cum-
 ,, que hac de re inter se delibera-
 ,, rent, alijs quidem placebat le-

,, gem ferri, vt Episcopi & pre-
 ,, sbyteri, diaconi item ac sub-
 ,, diaconi, non cubarent cum
 ,, vxoribus, quas, priusquam
 ,, sacrarentur, duxissent. Ve-
 ,, rum Paphnutius confessor sur-
 ,, gens contradixit, nuptiasque
 ,, honorabiles vocans, & con-
 ,, gressum viri cum vxore sua
 ,, castitatem esse dicens, consi-
 ,, lium dedit Synodo, ne huius-
 ,, modi legem ferret. Rem enim
 ,, esse toleratu difficilem: ac for-
 ,, tasse occasionem incontinen-
 ,, tiæ tum ipsis tum vxoribus ip-
 ,, sorum inde subministrandam.
 ,, Porro autem veterem Ecclesiæ
 ,, traditionem hanc esse, vt qui
 ,, cœlibes ad sacrum ordinem
 ,, promoti essent, vxorem post
 ,, hac non ducerent: coniugati
 ,, vero à suis vxoribus minimè
 ,, separarentur. Et hæc quidem
 ,, suasisit Paphnutius, tam etsi
 ,, expers coniugij. Synodus ve-
 ,, ro consilium eius probauit,
 ,, nec vllam ea de re legem tu-
 ,, lit: sed in cuiusque arbitrio,
 ,, non autem ex necessitate id
 ,, esse voluit. Hæc Paphnutij
 historia, quam non modo incon-
 tinentes clerici tempore Gregorij
 septimi pro sese adferebant, sed
 & Lutherus sæpius, ac post Lu-
 therum Calvinus eorumque se-
 quaces vrgere non desinunt.

Hisce vt quidam responderent,
 non defuere inter Catholicos, qui
 hanc Paphnutij historiam vt sup-
 posititiā reijciunt, inter quos
 reperiuntur Eminentissimi Cardi-

na-

Zosime-
nus.

nales Bellarminus libro 1. de clericis, capite 20. Baronius tomo 1. ad annum 58. ac tomo 3. ad annum 325. & Arcudius libro 7. de sacramentis capite 38. neque desunt argumenta, quæ pro sua sententia adferunt. Vt enim ait

Arcudius

,, Arcudius : Rem adeo celebrem ac memorabilem, qui Concilio interfuere eiusque acta scripsere, profecto litteris mandare non neglexissent: at
,, Eusebius Cæsareensis vnus ex
,, Episcopis Concilij cuius etiam
,, historiam narrat, nihil omnino tale tradit, imo contrarium
,, scribit. Sed neque Theodoretus vel alius quispiam fide dignor. Quin potius S. Epiphanius & Theodoretus Paphnutij cum meminerint, de eo tamen nihil eiusmodi referunt. Addit Arcudius canone 3. Nicæno interdictum fuisse, ne quisquam ex clero sub introductam haberet mulierem, nisi fortè matrem vel sororem, vel amittam vel eas tantum personas, quæ omni suspicione carent. Ex quibus verbis ante Arcudium Baronius locis supracitatis colligit, nequaquam sacerdotibus à Nicæno Concilio indultum fuisse, vt vxoribus suis commiscerentur, adeoque nullius fidei esse historiam à Socrate & Sozomeno de Paphnutio posteritati traditam :

Verum vt rectè ad canonem 3. Christianus Lupus, male Paphnutij intercessio à quibusdam abijcitur vt supposititia, cum ta-

lem esse, nec probetur ex Eusebij silentio, qui plura ad sacrum Nicænum Concilium spectantia omisit, nec ostendatur ex canone 3. ipsius Concilij, quod per sub introductam mulierem intellexit mulieres extraneas, neque matrimonij vinculo, neque proximo consanguinitatis gradu clericis coniunctas. ἀπὸ τῶν ἐκείνου κατὰ τὴν ἑκείνου συνόδου· μήτε ἐπισκόπων, μήτε πρεσβυτέρων, μήτε ἱερέων μήτε ὅλων τινὶ τῶν ἐν τῇ κλήρῳ, ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχει· πλὴν εἰ μὴ ἀρκα μητέρα, ἢ ἀδελφὴν, ἢ θείαν, ἢ ἄλλαν πρὸς ὅσας πᾶσαν ὑποψίαν ἀγχιπέφυγε. Canonis verba sunt ex versione Dionysij exigui :

Canon 3.
Nicen.

,, Interdixit per omnia magna
,, Synodus, non Episcopo, non
,, presbytero, non diacono, nec
,, alicui omnino, qui in clero
,, est, licere subintroductam habere mulierem: nisi forte aut
,, matrem, aut sororem, aut
,, amittam, vel eas tantum personas, quæ suspicionem effugiunt. Græcus textus supra συνείσακτον γυναῖκα, sub introductam mulierem, in alijs codicibus legitur: ἐπίσακτον γυναῖκα. Extraneam mulierem, & sic legit Ioannes Antiochenus in sua collectione titulo 28. ac ita canonem illum interpretati sunt Ruffinus, Fulgentius Ferrandus, Martinus Braccarensis, & Isidorus mercator, quin imo Concilium Turonense 2. & Toletanum 4. canone 42. vbi: *Cum clericis extraneæ foeminae nullatenus habitent, idem enim*

D. Hieronymus.

*enim & constitutio antiquorum Patrum decreuit . Per constitutionem enim antiquorum Patrum intelligit omnino Patrum Nicænorum , qui siue vetuerint clericis extranearum , siue subintroductarum mulierum cohabitationem , certum est , locutos fuisse de mulieribus illis , quas post Epiphanium Diuus Hieronymus ad Oceanum de vita clericorum vocat ἀγαπῆτας aut dilectas , vt enim ait disertis verbis : *Quod si post monita nostra aliquis clericus Agapetas amplius quæsierit amare , quam Christum , secundum synodalem regulam conueniatur , & præcepta Patrum in Nicæa definita ei legantur .**

D. Athanasius .

Similem vero Agapetam tempore Nicæni Concilij habebat Leontius presbyter , de quo D. Athanasius epistola ad solitariam vitam agentes : *Leontius ille castratus , quem ne sub laici quidem specie ad communionem admitti oportuit , eo quod se ipsum abscidit , vt liberè cum Eustolia dormiret , reuera quidem muliere , sed quam ille virginem prædicaret . Et apologia de fuga sua : Leontius enim accusatus de commercio cuiusdam iuencule mulieris , iussusque pro inde ab Eustatio , vt ab eius contubernio abstineret , se ipsum castrandum dedit , quo liberè eius commercio uti posset .* Leontius ille , cuius hic mentionem facit D. Athanasius erat presbyter Antiochenus , Eustathius vero eius Patriar-

cha , & Episcopus videns maximum scandalum ex Eustoliæ contubernio exortum esse , rem ad Concilium Nicænum detulit , quod occasione huius Leontij canonem tertium constituit , & clericis cohabitationem cum similibus mulieribus penitus interdixit : vnde D. Basilius epistola ad , Gregorium presbyterum : Nec , primi nec soli , Gregori , statuius , ne mulieres cum viris , cohabitarent . Sed lege canonem , qui à sanctis Patribus nostris Nicææ editus est , qui , apertè prohibet , ne sint subintroductæ tanto magis ergo oportebat te nostræ postulationi facile acquiescere , quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum : neque enim credo eum , qui 70. annos natus est , cum muliere ex cupiditate habitare : nec tamquam propter turpem aliquam actionem , quæ facta fuerit , statuimus ea , quæ statuius , sed quia ab Apostolo docti sumus , fratri non esse ponendum offendiculum , vel scandalum . Ea de causa decreuimus , sanctorum Patrum constitutionem sequentes vt à muliere separeris .

D. Basilius .

Et vel ex his patet , sacrum Nicænum Concilium canone 3. nequaquam vetuisse carnale clericorum cum proprijs vxoribus commercium , neque de vxoribus clericorum fuisse locutum : agit enim Concilium non solum de clero

P p p p p

ma-

Canon 6.
Apost.

maioris ordinis, sed inferioris, cui nusquam perpetuæ continentiae lex imposita fuit, multo minus interdicta cum vxoribus cohabitatio, de qua etiam agit canon Nicænus, & quam ipsis diaconis, sacerdotibus, & Episcopis licitam fuisse, docet canon sextus Apostolis tributus: *Episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu Religionis abiciat, si vero reiecerit, excommunicetur: sed si perseuerauerit, deiciatur.* Ex hoc quoque canone constat de primitiuæ Ecclesiæ consuetudine, quam ad instantiam Paphnutij confessoris intactam reliquit sacrum Nicænum Concilium, quod ideo vxorum cohabitationem non interdixit, quia sacrum matrimonij vinculum tollebat omne prauæ conuersationis offendiculum, ideo vero con-

sanguineorum permisit contubernium, quia vt recte Honorius & Theodosius in rescripto ad Palladium: *In his nihil seui criminis existimari fœdus naturale permittit.* Vnde & Iustinianus Imperator nouella constituit, de sanctissimis Episcopis: Presbyteris & Diaconis & subdiaconis, & omnibus in clero conscriptis non habentibus vxores, secundum sacros canones interdicimus etiam nos, secundum sanctarum regularum virtutem, mulierem aliquam in propria domo super inductam habere. Tamen citra matrem, aut sororem, aut filiam, & alias personas, quæ omnem suspicionem effugiunt. Quæ verba nulla expositione indigent.

Rescriptum Honorij, & Theod.

Iustinianus.

CAPVT TERTIVM.

De coniugio & continentia clericorum orientalium post Nicanum Concilium

Licet indubitatum sit, sacrum Nicænum Concilium nihil canone 3. de continentia Clericorum statuisse, & communis iam peritorum sit opinio, omissum fuisse hac de re decretum ob intercessionem Paphnutij, cuius historiam Ferdinandus Mendoza in commentario de Concilio Illiberitano, Parisiensis Archiepiscopus de Marca in opere de imperij

& sacerdotij concordia, Christianus Lupus tomo 1. & 3. de Concilijs nobiscum putant esse veram, & nullatenus ad apocrypha abijciendam: existimat tamen Lupus tomo 3. dissertatione præmiali de Latini Cleri continentia, duos Patriarchas, Alexandrum Alexandriae, & Eustathium Antiochiæ rationibus legatorum Apostolicæ sedis, quibus continentiae

le-

D. Hieronymus.

legem conabantur persuadere, fuisse promotos, & à Concilio domum reduces legem suis in diocesis clero imposuisse, & hoc esse, quod lucidè testatur Hieronymus, dum scribit in libro aduersus Vigilantium: *Quid facient Orientis Ecclesie, quid Aegypti & Sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt.*

Verum circa hæc verba D. Hieronymi occurrit, aliud esse legem continentie Clero impositam, aliud clerum continentiam obseruare. Prius non dicit de orientalibus hoc loco Hieronymus, neque ut diceret, ratio urgebat: secundum asserit D. Hieronymus, & ut assereret, faciebat impietas Vigilantium, qua promouendi ad ordines cogeantur antea uxorem ducere. Id quod nequidem ipsi orientales faciebant, qui cum nulla continentie lege adstringerentur, tamen vel cœlibes promoueri solebant, vel si uxores duxissent, à carnali copula post ordinationem abstinebant. Docuit id pro Aegypto ipse Paphnutius suo exemplo, licet enim legem continentie non probabat, ipse tamen non modo coniugij sed & omnis muliebris congressus omnino expers erat. Docuit id Diuus Athanasius, totque alij Ecclesie Alexandrinæ, & totius Aegypti clerici, ut patres monasteriorum, qui sunt in Thebanorum prouincia, deposuerint apud Cyrillum

Alexandriae Patriarcham: *Quidam, qui uxores recenter duxerunt, & in ipsis veluti thalamis adhuc constituti sunt, aliquos sanctissimos Episcopos arripiunt, & nullo de eis utique renunciant ordinantur clerici seu presbyteri.* Continentia adeo obseruari cœperat, ut qui ex coniugatis ordinari cupiebant, Episcopos circumscribere deberent, utpote qui non facile tales promouissent, de quibus hic præcipuè conqueruntur Patres Thebani, quod iuvenes mariti incontinentie nimium dediti absque examine promouerentur, & de illo scribit Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in epistola ad Lybiæ & Pentapolitanæ, prouinciæ Episcopos: *Quoniam ad ædificationem populorum omnia à nobis facienda sunt, hæc vestra obseruet pietas. Si est quidam ordinandus clericus, de vita eius inquirat, & an uxorem habeat, an non, & quonam modo duxit, & abstinuit. Ita & nostram conscientiam puram conseruabimus, & inculpatum sacrum, ac venerabile mysterium. Iuvenes nimirum mariti scandalizabant præ sua lasciuia populum Aegyptiacum, hinc mandat Cyrillus, inquiri, an ordinandi uxorem habeant, & quonam modo eam duxerint: Quoniam, inquit, ad ædificationem populorum omnia facienda sunt.*

Monachi Thebaides.

Cyrillus Alex.

Quod Aegyptius, hoc idem testatur Palestina, vnde fides pri-

mum eluxit : habuisse namque clericos continentes, non solum probari potest exemplo variorum Episcoporum, presbyterorum, & diaconorum, qui cœlibem ibi vitam duxerunt, sed & testimonio Eusebij Cæsarensis in Palestina Episcopi, qui non modo Py-niti Gnostiorum Episcopi sententiam laudat, sed & libro primo demonstr. Euangel. capite 9. docet : *Quod eos, qui sacrati sint, atque in Dei ministerio cultuque occupati, continere deinceps seipsos à commercio uxoris deceat.* Et post Eusebium Cyrilli Hierosolymitani cathechesi 12. Si enim, qui apud Iesum fungitur sacerdotio, abstinet à muliere : Quin imo & ex dicecesi orientali Chrysostomus, qui insinuare videtur, id ex necessitate incumbere, ita enim scribit homilia 2. de patientia Iob : *Dixit unus uxoris virum, non ea ratione, ut id nunc in Ecclesia obseruetur, oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse.* Et D. Epiphanius Salaminensis in Cypro Episcopus in expositione Catholicae fidei, capite 21. *Sacerdotium ex virginum ordine præcipuè constat, aut si minus ex virginibus, certè ex monachis, aut si minus ex monachorum ordine, ex his creari sacerdotes solent, qui à suis se uxoris continent, aut secundum unas nuptias in viduitate versantur.*

Eusebius.

Cyril.
Hieros.D. Chry-
sostomus.Epipha-
nius.

Viuebat D. Epiphanius ijs temporibus, quibus Ecclesia per to-

tum imperium diffusa non solum clerum copiosum, sed & plures monachos numerabant, qui cœlibem vitam amplexi consilium sequebantur Apostoli, & ut melius Deo vacarent, etiam à nuptijs aut matrimonio abstinendum ducebant : hoc autem, quia plures seruabant in oriente Episcopi, factum est, ut non nisi continentes clericos aut monachos ad sacros aut maiores ordines promouerent. Id quomodo introductum sit in Salaminensem apud Cyprum Ecclesiam, colligi potest ex ijs, quæ Ioannes monachus dicitur scripsisse in vita Epiphaniij, qui cum vidisset lepram in fronte alicuius diaconi, quod altari ministrabat postquam canocte cum uxore dormierat, acersito clero, palam admonuit, ut haberent uxores tamquam non habentes : Et ex hoc, inquit author vitæ, non amplius ordinabat Epiphanius eos, qui haberent uxorem, sed viros sanctos, qui vitam exercebant monasticam, & viduos viros probatos. Et consonat Diuus Epiphanius heresi 59. numero 4. ἀλλὰ καὶ τὸν ἑστὶ βίβητα καὶ τεκνογονοῦντα, μιᾶς γυναικὸς ὄντα ἄνδρα, ὃ δέχεται, ἀλλὰ ἀπὸ μιᾶς ἐγκυρὰ τῆς αἰσχύνης, ἢ χηρῶσαντα, δῆλονόν τε καὶ πρεσβύτερον, καὶ ἐπίσκοπον καὶ ὑποδῆκον, μάλιστα ὅπου ἀκριβεὶς καὶ νόμιμοι οἱ ἐκκλησιαστικοί. Quin eum insuper, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tam etsi unus sit uxoris vir, nequaquam

Ibid.

tamen ad diaconi, presbyteri, Episcopi, aut hypodiaconi ordinem admittit. Sed eum dumtaxat, qui ab unius uxoris consuetudine sese continuerit, aut ea sit orbatus, quod in illis locis præcipue fit, ubi Ecclesiastici canones accuratè seruantur. Quoniam canones ibi intelligat Ephiphanus, planè ignoratur, forsan de canonibus latinæ Ecclesiæ loquitur, ex quibus Leo Magnus epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem in Græcia Metropo-

Leo Magnus.

litam: Nam cum extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum; ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur: ut & qui habent, sint tamquam non habentes, & qui non habent, permanent singulares. Quod si in ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri: quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio seruandum est, ne aut leuitico ministerio, aut presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria necdum frænasse detegitur. Et in Græcia ita omnino obseruatum fuisse, testis est Socrates libro 5. historiæ, capite 22. Aliam quoque consuetudinem in Thessalia esse cognoui. Clericus ibi promo-

tus, si post clericatum dormierit cum vxore, quam ante clericatum legitimè matrimonio sibi copulauerat, abdicatur: cum in oriente cuncti sua spontè, etiam Episcopi ab vxoribus abstineant, nulla tamen lege aut necessitate constricti id faciant. Multi enim illorum, Episcopatus etiam sui tempore liberos ex legitimo coniugio fuisseperunt. Huius porro in Thessalia consuetudinis author fuit Heliodorus, Tricæ, quæ eius regionis vrbs est, Episcopus eadem consuetudo Thessalonicæ, & in Macedonia atque Achaia obseruatur.

Scribit Socrates, Episcopos nulla lege aut necessitate constrictos in cæteris orientalibus Ecclesijs continentiam obseruasse: & sunt, qui confirmant testimonio D: Basilij ex epistola ad Amphilo-
 chium canon 19. vbi: ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίαις ὅτι ἐγνώμεν, πλὴν εἰ μὴ τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατέβησαν. οἱ δὲ τὸ σιωπώμενον, δοκοῦσι πρᾶξαι δέχεται τὴν ἀγαμίαν πλὴν καὶ ἐπὶ ἐκείνων. ἐκείνο, ἡγῶμαι, περὶ ἡγεῖσθαι περὶ οὐκ εἶναι, ἐρωτᾷ αὐτοὺς, καὶ λαμβάνει τὴν πρᾶξιν αὐτῶν ὁμολογίαν ἐναργῆ. Virorum autem professiones non nouimus, præterquam si qui se ipsos monachorum ordini adiudicarint: qui tacite videntur cælibatum admittere, sed in illis quoque illud existimo præcedere oportere, ut ipsi interrogentur,

Socrates.

Zonaras.

Quidens ipsorum accipiatur professio. Verum miror, viros eruditos hæc Basilij verba protulisse, ad probandum, neminem ex clero continentiae lege sese obstrixisse, cum hic de cœlibatus professione loquatur Diuus Basilus, & certum sit apud Græcos, continentiae lege etiam sese obstrixisse eos, qui aut cœlibes, aut vidui ad sacros ordines promouebantur: Non solum autem, inquit Zonaras in canonem 19. D., Basilij, in monachis tacita, contingit professio, verum in diaconis quoque & hypodiaconis. Nisi enim denuntient prius atque testentur, qui ordinandi sunt, se virginitatem seruare, haud posse, & antequam ordinentur, vxores ducant, postquam sacro ordini adscripti sunt, nuptias ipsis inire haud licet. Neque contrarium à D. Basilio assertum esse existimem, quasi laudato supra canone censuisset, clericis etiam post sacrorum ordinum susceptionem licitum fuisse matrimonium inire, quod ipsis canonibus Aucyrano Neocæsareensi plane prohibitum erat. Dicit quidem Zonaras, eos, qui antea matrimonio iuncti fuerant, quam ordines susceperant, continentiae legem obseruare non debuisse: sed neque id in Episcopis locum habebat, vt astringit Socrates, illos enim continentiae lege obstrictos fuisse, docet exemplo suo Gregorius Nazianzenus pater sancti

Gregorij Theologi, qui post susceptum Episcopatum castè omnino cum Nonna vxore sua vixit, & Synesius à Ptolemaensibus ad Episcopatum acceptandum rogatus, vt eum cuitaret, respondit epistola 105. ἐμοὶ τοιγαροῦν, ὅ, τε νόμος ἦ, τε καὶ Θεοφίλου χεῖρ, γυναικα ὁπιδέδωκε. παραγορεύω τοῖς νυν ἅπασιν καὶ μαρτύρομαι, ὡς ἐγὼ πάντης ὅτε ἀλλοτριώσομαι καὶ θάπαξ, ὅτε ὡς μισχὸς αὐτῇ λάβω σωείσομαι. τὸ μὲν γὰρ ἦν καὶ Δισέβης, τὸ δὲ ἦν καὶ νόμιμον. *Mibi igitur Deus ipse, & lex, & sacra Theophili manus uxorem dedit, quare hoc omnibus prædico, ac testor, neque me ab ea prorsus seiungi velle, neque adulteri instar cum ea clanculum consuescere. Alterum enim nequaquam pium est, alterum illicitum.* Et Ioannes Antiochenus in suo Nomocanone titulo 27. *Episcopum nullam penitus uxorem habere aut cum ipsa habitare permittimus. Si verò hoc non obseruasse compertus fuerit, Episcopatu deiciatur.* Et post Ioannem Antiochenum Patres Trullani, qui anno Domini 692. statuerunt canone duodecimo. *Porro hoc quoque ad nostram cognitionem peruenit, quod in Africa & Lybia & alijs locis, quidam ex ijs, qui illic sunt religiosissimi presules, cum proprijs vxoribus, etiam postquam ad eos processit ordinatio, vnà habitare non recusant, ex eo populis offendiculum & scandalum afferentes* *nobis visum est, vt nihil eius-*

Synesius.

Ioannes Antioch. in nomocanone.

Canon 12. Trull.

eiusmodi deinceps ullo modo fiat.

Balza-
mon.

Agunt Orientales de Lybia & partibus Africae, quod in Palestina, Syria, Thracia, & Graecia Episcopi non solum ab vxorum commercio, sed & ab earum contubernio iam dudum abstinuissent: & vt imposterum abstinerent, *iubent omnino Antistites, postquam sunt ordinati, à proprijs vxoribus secedere*, vt in scholijs ad hunc finem notat Theodorus Balzamon schismaticus Patriarcha Antiochenus, quocum sentiunt cæteri canonum interpretes Graeci, ex quorum sententia in hunc vsque diem Orientalis Ecclesiae Episcopi ab vxorum contubernio & commercio sunt longè alieni, vtpote qui omnes assumuntur ex monachis ordinis sancti Basilij, id quod Thomas Smith natione Anglus in epistola sua de Ecclesiae Graecae statu hodierno negare non potuit, cum testetur pag. mihi 71. *Diu est, ex quo nemo ad dignitatem Episcopalem euebatur, nisi qui cœlibem vitam professus, regulas sancti Basilij voto obligatus sequitur.*

Smith.

Aliud vidimus de presbyteris, diaconis, & subdiaconis, qui apud Graecos etiamnum non separantur à suis vxoribus, quas ante ordinationem duxerant. Vnde & Concilium Trullanum canone

Canon
13. Trull.

13. Nos antiquum canonem Apostolicæ perfectionis ordinis, & seruantes, hominum, qui sunt in sacris legitima con-

,, iugia, deinceps quoque firma
,, & stabilia esse volumus, ne-
,, quaquam eorum cum vxori-
,, bus coniunctionem dissoluen-
,, tes, vel eos mutua tempore,
,, conuenienti consuetudine,
,, priuantes. Quamobrem si quis
,, dignus inuentus fuerit, qui
,, hypodiaconus, vel presbyter
,, ordinetur, is ad talem gradum
,, assumi nequaquam prohibea-
,, tur, si cum legitima vxore
,, cohabitet. Sed neque ordina-
,, tionis tempore ab eo postule-
,, tur, vt profiteatur se legitima
,, cum vxore consuetudine ab-
,, stenturum. Plura addunt, quæ
Romanæ Ecclesiae, totique Occi-
denti iniuriosa sunt, vt cleri ad
sacros ordines promoti cum vxoribus contubernium astringant, quin
etiam carnale commercium Apostolicæ perfectionis esse confir-
ment, quibus Ioannes Zonaras, & Theodorus Balzamon ex cano-
nibus Chartaginensibus modum
ponunt, vt ab vxoribus abstinere
debeant, cum per vices sacrificare oporteat: id tamen sine fun-
damento cum patribus Trullanis inuenerunt, vt fusius capite se-
quenti, vbi Latinæ Ecclesiae consuetudinem sanctissimis legibus firmatam esse, monstrabimus, ne-
que matrimonij vsum pro clericis esse Apostolicæ perfectionis, sed
vt rectè D. Epiphanius hæresi 59. *Non illud ex canonis auctoritate*
fieri, sed propter hominum igna-
uiam, quæ certis temporibus ne-
gligenter agerè, ac conuiuere so-
let

Epipha-
nius.

let ob nimiam populi multitudinem, cum scilicet, qui ad eas se functiones applicent, non facile reperiuntur. Et hæc omnino fuit ratio, quæ primitiuam Ecclesiam ad clericis hac in re indulgendum promouit,

Id autem cum laudato canone Trullano confirmatum sit pro orientalibus, licet non ex Apostolica perfectione, sed ex inueterata consuetudine ortum duxerit, huc vsque tamen obseruatur à Græcis, qui adeo hac in re à Latinis differunt, vt Photius author schismatis hinc occasionem sumpserit nos calumniandi: *Quod abominemur nuptias, quia presbyteros sortiri coniuges prohibemur*. Contra quæ scribit Ratramnus Corbeiensis monachus in edito per Lucam D'Acherium contra Græcorum errores opusculo: *Continentiam, quia nostri sacerdotes seruare de more maiorum non omittunt, infamantur nuptias damnare*. Et cum post Photium Nicetas Pectoratus ausus fuisset obijcere in libello contra Latinos edito: *Quis est ille, qui tradidit vobis prohiberi, & abscindere nuptias sacerdotum?* Egit contra eum Humbertus Syluæ Candidæ Episcopus ostendens, Latinos non permittere, vt aliquis coniugatus ad sacros ordines promoueatur nisi consentiente vxore, & hoc non esse quoad vinculum dissoluere nuptias, cum vxor consentiens aliud matrimonium inire non valeat, quamdiu

maritus illius viuat, quinimo Latinos non damnaſſe nuptias in Orientalibus, vel ex eo patet, quod à tempore Photiani schismatis ſemper ſuſcepti fuerint cum ſua quoad clericorum coniugium diſciplina, vnde & Innocentius Tertius Archierontino Archiepiſcopo quærenti, an filius ſacerdotis Græci ad Episcopatum Anglorienſem promoueri poſſet, . . . reſpondet: Nos igitur attendentes, quod Orientalis Eccleſia votum continentiae non . . . admittit: quoniam Orientales . . . in minoribus ordinibus contrahunt & in ſuperioribus vtuntur matrimonio iam contracto: mandamus, quatenus, . . . niſi pro eo, quod Græci huiusmodi inter Latinos conuerſantur, regionis conſuetudo . . . repugnet, & ſi aliud canonici . . . cum non obſiſtat, ad confirmationem & conſecrationem . . . ſine dubitatione procedas. Et poſt Innocentium Tertium Clemens VII. audiens, Græcos à quibuſdā prohiberi matrimonio vtī, bulla anno 1521. Romæ edita prohibuit, ne Græcis eorum ritibus & ordinationibus moleſtia creetur, & Clemens VIII. conſtit. 34. iuſſit, vt Græcus preſbyter miſſæ ſacrificium oblaturus, tantum per ſeptem aut tres dies ab vxore ceſſet, id quod ipſi Græci ſchiſmatici cum Balzamone, Zonara alijsque libentiſſimè admittunt.

Innocentius III.

CAPVT QVARTVM.

*De Clericorum cœlibatu, & continentia lege apud
Latinos à S. Petro vsque ad tempora
Leonis Magni.*

Latinorum Episcopos primis
sæculis etiam filijs procean-
dis operam dedisse, indicare vi-
detur Henricus Spelmannus na-
tione Anglus tomo 1. Concilio-
rum Angliæ ad annum 314. vbi
refert, Godvvinum ex Baleo ad-
ducere canonem Concilij Arela-
tensis primi, quem Restitutus
Londinensis Episcopus ex Con-
cilio redux secum detulisset: *Si
diaconi in ordinatione sua prote-
stentur, se uxores ducturos, ut
liceat illis id ipsum facere, atque
simul ministerio permanere.* Sub-
dit Spelmannus, ego locum non
reperi, sed in eandem sum senten-
tiam sic idem Baleus in app. 2. ad
cent. 1. capite 39. Restitutus
Britannus Londinensis Archie-
piscopus vxoratus, & Hilario
Pictauesi pariter coniugato
notus, Arelatensem in Gallijs
Synodum adiit religionis gra-
tia anno 350. in qua liberis
diaconorum coniugijs, etiam
post susceptos, vt nunc erant,
ordines, cum cæteris & ipse
consensit, eaque statutis legi-
bus pacificauit. Verum mi-
ror, virum eruditum has nugas
in scholia sua intulisse, & cum
Baleum totius commenti autho-

rem fateatur, non agnouisse ipsius
errores, quos paucis verbis conti-
net. Dicit Concilium Arelaten-
se anno 350. celebratum, cum
certum sit, habitum fuisse anno
314. Dicit Restitutum Hilario Pi-
ctauesi notum fuisse, sed nouo
errore, qui priori innititur, Re-
stitutus enim initio quarti sæculi,
Hilarius circa medium eiusdem
sæculi vixit. Dicit insuper tam
Restitutum, quam Hilarium fuisse
vxoratos, & quamuis de Hila-
rij coniugio constet, & de Resti-
tuti matrimonio nihil apud vete-
res reperiam, demus tamen v-
trumque Episcopum uxores ha-
buisse, sed num inde colligitur,
post ordinationem cum vxoribus
carnale commercium habuisse?
De sancto Hilario Pictauesi Epi-
scopo scribit Fortunatus eius pre-
sbyter: Coniugem habens &
filium, ita plenitudine Domi-
ni venerabiles animos Eccle-
siasticæ regulæ tradidit infor-
mandos, vt adhuc in laicali
proposito constitutus diuino
nutu Pontificis gratiam possi-
deret: ita seipsum propria di-
sciplina coercebat intentus,
quasi futuram speciem iudi-
cans, vt irreprehensibilis in-

Fortuna-
tus.

Qq q q q

tem-

let ob nimiam populi multitudinem, cum scilicet, qui ad eas se functiones applicent, non facile reperiuntur. Et hæc omnino fuit ratio, quæ primitivam Ecclesiam ad clericis hac in re indulgendum promouit,

Id autem cum laudato canone Trullano confirmatum sit pro orientalibus, licet non ex Apostolica perfectione, sed ex inueterata consuetudine ortum duxerit, huc usque tamen observatur à Græcis, qui adeo hac in re à Latinis differunt, ut Photius author schismatis hinc occasionem sumpserit nos calumniandi: *Quod abominemur nuptias, quia presbyteros sortiri coniuges prohibemur*. Contra quæ scribit Ratramnus Corbeiensis monachus in edito per Lucam D'Acherium contra Græcorum errores opusculo: *Continentiam, quia nostri sacerdotes servare de more maiorum non omittunt, infamantur nuptias damnare*. Et cum post Photium Nicetas Pectoratus ausus fuisset obijcere in libello contra Latinos edito: *Quis est ille, qui tradidit vobis prohiberi, & abscindere nuptias sacerdotum?* Egit contra eum Humbertus Sylvæ Candidæ Episcopus ostendens, Latinos non permittere, ut aliquis coniugatus ad sacros ordines promoveatur nisi consentiente uxore, & hoc non esse quoad vinculum dissolvere nuptias, cum uxor consentiens aliud matrimonium inire non valeat, quamdiu

maritus illius viuat, quinimo Latinos non damnassee nuptias in Orientalibus, vel ex eo patet, quod à tempore Photiani schismatis semper suscepti fuerint cum sua quoad clericorum coniugium disciplina, unde & Innocentius Tertius Archierontino Archiepiscopo quærenti, an filius sacerdotis Græci ad Episcopatum Angloriensem promoueri posset, respondet: Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiae non admisit: quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt & in superioribus vultur matrimonio iam contracto: mandamus, quatenus, nisi pro eo, quod Græci huiusmodi inter Latinos conuersantur, regionis consuetudo repugnet, & si aliud canonum cum non obsistat, ad confirmationem & consecrationem sine dubitatione procedas. Et post Innocentium Tertium Clemens VII. audiens, Græcos à quibusdā prohiberi matrimonio uti, bulla anno 1521. Romæ edita prohibuit, ne Græcis eorum ritibus & ordinationibus molestia creetur, & Clemens VIII. constit. 34. iussit, ut Græcus presbyter missæ sacrificium oblaturus, tantum per septem aut tres dies ab uxore cesset, id quod ipsi Græci schismatici cum Balzamone, Zonara alijsque libentissimè admittunt.

Innocentius III.

CAPVT QVARTVM.

*De Clericorum cœlibatu, & continentia lege apud
Latinos à S. Petro vsque ad tempora
Leonis Magni.*

Latinorum Episcopos primis
sæculis etiam filijs procean-
dis operam dedisse, indicare vi-
detur Henricus Spelmannus na-
tione Anglus tomo 1. Concilio-
rum Angliæ ad annum 314. vbi
refert, Godvvinum ex Baleo ad-
ducere canonem Concilij Arela-
tensis primi, quem Restitutus
Londinensis Episcopus ex Con-
cilio redux secum detulisset: Si
diaconi in ordinatione sua prote-
stentur, se uxores ducturos, ut
liceat illis id ipsum facere, atque
simul ministerio permanere. Sub-
dit Spelmannus, ego locum non
reperi, sed in eandem sum senten-
tiam sic idem Baleus in app. 2. ad
cent. 1. capite 39. Restitutus
Britannus Londinensis Archie-
piscopus vxoratus, & Hilario
Pictauesi pariter coniugato
notus, Arelatensem in Gallijs
Synodum adiit religionis gra-
tia anno 350. in qua liberis
diaconorum coniugijs, etiam
post susceptos, ut nunc erant,
ordines, cum cæteris & ipse
consensit, eaque statutis legi-
bus pacificauit. Verum mi-
ror, virum eruditum has nugas
in scholia sua intulisse, & cum
Baleum totius commenti autho-

rem fateatur, non agnouisse ipsius
errores, quos paucis verbis conti-
net. Dicit Concilium Arelaten-
se anno 350. celebratum, cum
certum sit, habitum fuisse anno
314. Dicit Restitutum Hilario Pi-
ctauesi notum fuisse, sed nouo
errore, qui priori innititur, Re-
stitutus enim initio quarti sæculi,
Hilarius circa medium eiusdem
sæculi vixit. Dicit insuper tam
Restitutum, quam Hilarium fuisse
vxoratos, & quamuis de Hila-
rij coniugio constet, & de Resti-
tuti matrimonio nihil apud vete-
res reperiam, demus tamen v-
trumque Episcopum uxores ha-
buisse, sed num inde colligitur,
post ordinationem cum vxoribus
carnale commercium habuisse?
De sancto Hilario Pictauesi Epi-
scopo scribit Fortunatus eius pre-
sbyter: Coniugem habens &
filium, ita plenitudine Domi-
ni venerabiles animos Eccle-
siasticæ regulæ tradidit infor-
mandos, ut adhuc in laicali
proposito constitutus diuino
nutu Pontificis gratiam possi-
deret: ita seipsum propria di-
sciplina coercebat intentus,
quasi futuram speciem iudi-
cans, ut irreprehensibilis in-

Fortuna-
tus.

Qq q q

tem-

, , templo Christi præpararetur
 , , sacerdos. Hæc de Hilario ad-
 dhuc laico cum scribat Fortuna-
 tus, quis non videt, Hilarium
 matrimonio iunctum fuisse ante
 Episcopatum, & tunc filiam ge-
 nuisse, quam dum unicam habu-
 it, gignendis filiis operam non
 dedisse in Episcopatu, utpote qui
 se ipsum propria disciplina coer-
 cebat adhuc laicus, ut irreprehen-
 sibilis fieret in templo Christi sa-
 cerdos aut Episcopus. Fuit Bea-
 tus Hilarius, sicut & perantiquus
 Tertullianus, ante ordinis susce-
 ptionem matrimonio iunctus, sed
 post ordinationem continens, unde
 Tertullianus ad uxorem duos
 libros conscripsit, quibus etiam
 illam, si post mortem suam su-
 perviueret, ad continentiam in-
 finem usque seruandam incita-
 ret.

Nec mirari debemus, initio Ec-
 clesiæ coniugatos ad sacros ordi-
 nes fuisse promotos, ut enim re-
 ctè aduersus Iovinianum scribit
 Hieronymus : *Eliguntur mariti
 in sacerdotium, non nego: quia
 non sunt tanti virgines, quanti
 necessarij sunt sacerdotes: num-
 quid quia in exercitu fortissimus
 quisque eligendus est, idcirco non
 assumuntur & infirmiores, cum
 omnes fortes esse non possint? Si
 exercitus viribus tantum con-
 staret, & non etiam numero
 militum, adijcerentur imbecillio-
 res. Nunc & secundarum, &
 tertiarum virium gradus assumi-
 tur, ut turba & numero exerci-*

*tus compleatur. Aliam similitu-
 dinem adducit eruditus Mendoza
 in notis ad 33. canonem Illibe-
 tanum: Quemadmodum, inquit,
 ipso humani generis initio inter
 sorores & fratres coniugia con-
 traherentur, quia alij non erant,
 inter quos illa contrahi possent,
 quæ consuetudo diu permansit,
 quousque fecunda iam ipsius hu-
 mani generis propagatione, illa
 interdicta est, sic & à principio
 nascentis Ecclesiæ & religionis,
 quia alij ætate, virtute & pruden-
 tia præditi non erant, qui tanto
 officio fungi possent, opus fuit ex
 maritis diaconos, sacerdotes &
 Episcopos eligere; quorum uxores,
 quamvis nullo sacro munere
 fungi possent, episcopissas, præ-
 sbyterissas, diaconissas, & sub-
 diaconissas vocatas, quod his sa-
 cerdotibus nuptæ essent, didici-
 mus. Maritos autem iam electos
 à suscipiendis liberis temperantiæ
 lege, & præclara Apostolorum
 imitatione, & traditione semper
 abstinuisse in Ecclesia occidentali
 Hieronymi, Epiphani, & alio-
 rum auctoritate non ambigo.*

Vt autem Mendozæ senten-
 tiam ulterius confirmem, omnium
 primo de Sedis Apostolicæ insti-
 tuto agendum duco: Romæ enim
 Apostolorum Principes Petrum
 & Paulum non solum fidem præ-
 dicasse, sed & ritus ac disciplinam
 fidelibus tradidisse, constans est
 antiquorum sententia, de qua du-
 bitari nulla ratione potest. Pau-
 lum autem continentiae amato-
 rem,

Hierony-
 mus.

rem, qui tot argumentis virgines Corinthianas ad castitatem seruandam adhortatus est, sacerdotes & sacri altaris ministros ad continentiam obseruandam inflammasse, vel ex eo colligitur, quod sacerdotes pro virginibus sanctos & mundos esse non solum decebat, sed & proprio exemplo docebat. Et hinc Occidentales existimem trahere clericalis sanctimoniae originem, & pro fundamento habere, si non canonem, saltem exemplum & consilium Apostolicum, quod consuetudine firmatum adeo castè obseruatum fuit à Romana & Latina Ecclesia, vt ipsis persecutionum temporibus, Episcopi, sacerdotes, & diaconi non nisi cum magno fidelium scandalo aut vxores duxissent, aut cum ductis ante ordinis susceptionem vxoribus carnale commercium habuissent. Vnum primis sæculis reperio Donatum Carthaginensem presbyterum, de quo D. Cyprianus epistola 40: quod *uterum vxoris calce percussisset, & abortione properante in parricidium partus expressus sit.* Verum multa ibidem de Donato scelera narrat Cyprianus, quæ non constat tempore sacerdotij facta. Deinde etiamsi tunc facta esse admittamus, sceleratum sacerdotem fuisse constat. Et Concilium Carthaginense 2. anno 390. sub Genethlio Carthaginensi Episcopo canone 2. testatur Apostolos continentiam docuisse, eamque antiquitus fuisse serua-

tam: cum verò Africa circa annum 120. fidem & ritus à Romana Ecclesia recepit, ab illa quoque de clericorum continentia edoctam fuisse oportuit, vt etiamsi in catalogis Romanorum Pontificum, quos in antiquitate illustrata edidimus, nihil reperiatur de clericorum continentia, Romanam tamen Ecclesiam primis sæculis illam seruasse oportuerit. Habemus post sæculi 3. medium factum Pyniti Gnosiorum apud Cretenses Episcopi, quem suo tempore non solum continentes promouisse ad sacros ordines, sed & ordinandos continentiae lege obstrinxisse, testis est Eusebius Cæsareensis in Palestina Episcopus libro 4. capite 23. Cumque Creta fuerit Patriarchatus Romani prouincia, quis dubitat, quin hanc legem à Romana Ecclesia acceperit, & Sedis Apostolicæ auctoritati innixus suo etiam clero imposuerit? Sane cum Dionysius Episcopus Corinthiorum Pynitum monuisset, *ne graue onus castitatis fratrum cervicibus tamquam necessarium imponat;* non acquieuit teste Eusebio Pynitus, sed ipsum potius Dionysium cum tota Græcia ad legem continentiae amplectendam adhortatus est, pro ratione addens illa, quæ Romanam Ecclesiam promouisse existimem, ad continentiae legem occidentali clero imponendam. Neque solos Cretenses, sed Hispaniam Patriarchatus Romani diocesim Ecclesiasticam ipsis per-

Apud
Euseb.

Concil.
Illiberit.

secutionum temporibus hanc legem acceptasse, patet ex canone 33. Illiberitani Concilij, quod circa initium quarti sæculi statuit: placuit in totum prohiberi Episcopis, presbyteris, diaconibus, & subdiaconibus positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios; quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur. Adfuit huic Concilio Hosius Cordubensis Episcopus, qui cum à Sylvestro Papa tamquam Sedis Apostolicæ legatus ad Nicænum Concilium mittèretur, ibidem de lege continentiae clericis orientalibus imponenda egisse creditur, licet Paphnutij intercessione Concilium ab hac lege abstinuerit relinquendo suam unicuique Ecclesiæ consuetudinem.

Hieronymus.

Absoluto sacro Nicæno Concilio occidentalem Ecclesiam inobservanda continentiae lege perrexisse, patet ex D. Hieronymo, qui sub Damaso Papa Romam venit, ibidemque aliquo tempore commoratus fuit, & epistola 50. testatum reliquit: *Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes: Episcopi presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in æternum pudici.* Et Ioviniano, qui ex Monacho Clericus Romæ effutire ausus erat, virginitatem non esse præferendam matrimonio, respondet Divus Hieronymus libris duobus, quorum

primo inter alia: *Sed & ipsa Episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit: eligatur Episcopus, qui unam ducat uxorem, & filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem, & filios in omni subditos disciplina. Certe confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat. Alioqui, si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem sint virgines, quod mariti: aut si sacerdotibus non licet uxores tangere in eo sancti sunt, quia imitantur pudicitiam virginalem.* Iovinianus licet castitatem nullius meriti præ matrimonio duceret, & quosdam virgines aut viduas Romanas hæresis suæ veneno infectas ad ineundum matrimonium incitasset, Episcopos tamen & sacerdotes attingere ausus non fuerat, ut pote quos continentiae lege obstrictos esse agnoscebat. Habemus de hac Ioviniani hæresi epistolam Siricij Papæ, quam ad Mediolanensem Ecclesiam scripsit, ubi summus Ecclesiæ Pontifex fatetur, factò presbyterio constituisse, Ioviniani Doctrinam Christianæ legi esse contrariam, habemus quoque ad Siricij epistolam responsum Diui Ambrosij & Coepiscoporum, qui in Synodo Mediolanensi secundum iudicium Siricij tam Iovinianum, quam asseclas, & sequaces eius damnarunt.

Hic-

Ambrosius.

Hieronymo autem æqualis D. Ambrosius in prima ad Timotheum capite primo ostensus, etiam diaconos continenter vivere debere, leuitas & sacerdotes in veteri lege plures fuisse, & certo tantum tempore seruire debuisse, sic tamen vt purificari deberent per aliquot dies, antequam offerbant, in lege noua autem tot non reperiri leuitas in vnaquaque Ecclesia, & sæpius ministrare debere. Nunc autem, inquit Ambrosius, septem diaconos esse oportet, & aliquantos presbyteros, vt bini sint per Ecclesias: & unus in ciuitate Episcopus: ac per hoc omnes à conuentu fœminæ abstinere debere, quia necesse est eos quotidie præsto esse in Ecclesia, nec habere dilationem vt post conuentum legitimè purificentur sicut veteres. Adiungit Diuus Ambrosius libro 1. de officijs, capite 50. Inoffensum autem exhibendum, & immaculatum ministerium, nec vlllo coniugali coetu violandum cognoscitis, qui integro corpore incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis? Quod eo non præterij, quia in plerisque abditioribus locis, cum ministerium gererent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt: & id tamquam usu veteri defendunt.

Quæ hic D. Ambrosius arguit in quibusdam sacerdotibus & leuitis sui temporis, respiciunt omnino sequaces Vigilantij natione

Galli Barcionensis in Hispania Ecclesiæ presbyteri, de quo Diuus Hieronymus in opere aduersus illum edito: *Prob nephas, Episcopus sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant diaconos, nisi prius uxores duxerint: nulli cœlibi credentes pudicitiam, imo ostendentes, quam sanctè viuant, qui male de omnibus suspicantur. Et nisi pregnantes uxores viderint clericorum, infantesque de vulnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt.* Et tales omnino Episcopos extitisse in Hispania, facile colligi potest ex relatione Himerij Tarraconensis Episcopi, quam de varijs clericorum excessibus ad Damasum miserat, & cui post Damasi obitum successor eius Syricius epistola prima capite octauo hisce verbis respondet: „ Veniamus nunc ad sacratissi- „ mos ordines clericorum, quos „ in venerandæ religionis iniu- „ riam, ita per vestras prouin- „ cias calcatos, atque confusos, „ charitate tua insinuante repe- „ rimus, vt Hieremiæ nobis dicendum sit voce: *Quis dabit capiti meo aquam* &c. Plurimos enim sacerdotes Christi atque leuitas, post longa, consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quam etiam de turpi coitu solum didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri

Hieronymus.

Syricius.

Syricius
epist. ad
Hincma-
rium.

teri testamento sacerdotibus ac
ministris generandi facultas
legitur attributa. En omnino
illi, quos detestatur supra Diuus
Ambrosius, & contra quos, cum
Syricius ostendisset, etiam in
veteri lege sacerdotes & leuitas
abstinere debuisse, dum offeren-
dum erat: *Harum sanctionum*,
inquit, *sacerdotes omnes atque*
leuitae insolubili lege constringi-
mur, ut à die ordinationis no-
strae, sobrietati ac pudicitiae, &
corda nostra mancipemus & cor-
pora. Cumque poenitentes cleri-
cos in suo ordine ministrare in-
dulsisset, pertinaces vero & veteri
lege sese defendentes Apostolicæ
Sedis autoritate deiectos esse, ab
omni Ecclesiastico ordine decla-
rasset, finit: Et quia exem-
pla præsentia cauere nos per-
monent in futurum, si quili-
bet Episcopus, presbyter at-
que diaconus (quod non opta-
mus) deinceps fuerit talis in-
uentus, iam nunc sibi omnem
per nos indulgentiæ aditum
intelligat obseratum: quia
ferro necesse est excidantur
vulnera, quæ fomentum
non senserint medicinam.
Tanti Pontificis decretum ab Hi-
spanis debita cum reuerentia fuisse
receptum, patet ex Concilio
Toletano primo, quod tempore
Anastasi Papæ habitum fuit an-
no 400. & canone primo statuit:
Placuit ut diacones, si vel in-
tegrum, vel casti sint, & conti-
nentis vitæ, etiamsi uxores

Canon 1.
Tolet.

habeant in ministerio consti-
tuantur: ita tamen, ut si qui
etiam ante interdictum, quod
per Lusitanos Episcopos con-
stitutum est, incontinenter
cum vxoribus suis vixerint,
presbyterij honore non cumu-
lentur: si quis vero ex presby-
teris ante interdictum filios su-
sceperit, de presbyterio ad E-
piscopatum non permittatur.
Loco *Lusitanos Episcopos*, legitur
in alio codice *priores ante nos E-*
piscopos, & ut verum fatear, pu-
to interdictum, cuius hic facta est
mentio, esse interdictum à Syri-
cio Papa transmissum, quod Epi-
scopi Hispani promulgarant, &
in hoc Toletano Concilio adeo
venerati sunt, ut clericos, qui in-
continenter vixerant ante inter-
dictum, in suo tantum ordine
ministrare permiserint, prout Sy-
ricius Papa etiam constituerat.

Cod. MS.
apud Lab-
beum.

Cum Hispania Syricij decre-
tum suscepit Concilium Tauri-
nense, quod anno 379. canone 8.
statuit: *Hi autem, qui contra*
interdictum sunt ordinati, vel in
ministerio filios genuerunt, ne ad
maiores gradus ordinum permit-
tantur, Synodi decreuit auctori-
tas. Et ad quæstionem Viëtrici
Rothomagensis in Gallia Episco-
pi reposuit Innocentius primus,
capite 9. *Præterea quod dignum*
& pudicum & honestum est, te-
nere Ecclesia omnino debet, ut
sacerdotes & leuitae cum uxori-
bus suis non coeant, quia mini-
sterij quotidiani necessitatibus oc-

Canon 8.
Taurin.

Innocen-
I. epist.
ad Viëtri-
cium.

cu-

cupantur . Et roganti Exuperio Tolosano Episcopo respondit idē Pontifex Innocentius , capite 1. , , Proposuisti , quid de his ob- , , seruari debeat , quos in diaco- , , nij ministerio aut in officio , , presbyterij positos incontinen- , , tes esse , aut fuisse , generati , , filij prodiderunt . De his & , , diuinarum legum manifesta , , est disciplina , & beatæ recor- , , dationis viri Syricij Episco- , , pi monita euidentia commea- , , runt . Et infra : Si ad aliquos , , forma illa Ecclesiasticæ vitæ , , pariter & disciplinæ , quæ ab , , Episcopo Syricio ad prouincias , , commeauit , non probabitur , , peruenisse , his ignorationis , , venia remittetur , ita vt de cæ- , , tero penitus incipiant abstine- , , re . Et ita gradus suos , in qui- , , bus inuenti fuerint , sic reten- , , tent , vt eis non liceat ad po- , , tiora conscendere . Quibus , , in beneficio esse debet , quod , , hunc ipsum locum , quem re- , , tinent non amittunt . Si qui , , autem scisse formam viuendi , , missam à Syricio detegentur , , neque statim cupiditates libi- , , dinis abiecisse , illi sunt modis , , omnibus submouendi . Et post hoc missum ab Innocentio respon- sum , Syricij Papæ interdictum etiam in Gallijs fuisse receptum , patet ex Concilio Arausicano primo , quod anno 441. statuit ca- none 22. *Deinceps non ordinentur diacones coniugati , nisi qui prius conuersionis proposito pro-*

Canon.
22. Arac-
fic.

fessi fuerint castitatem . Ex Con- cilio Arelatensi secundo an. 452. quod canone 2. decernit : *Assu- mi aliquem ad sacerdotium non posse in coniugij vinculo consti- tutum , nisi fuerit præmissa con- uersio* . Et vt alia omittam ex Concilio Agathensi anno 506. quod habet canone 9. *Placuit etiam , vt si diacones aut presby- teri coniugati ad thorum uxorum suarum redire voluerint , Papæ Innocentijs ordinatio , & Syricij Episcopi auctoritas , quæ est his canonibus inserta , conseruetur* . Quibus ex verbis patet verum esse , quod testatus est Innocen- tius primus Syricij decretum non ad vnicam Hispaniæ regionem , sed ad prouincias commeasse , e- tiam ad Gallias ibique vsu fuisse receptum .

Canon. 2.
Conc. A-
relat.

Canon 9.
Agat.

Inter prouincias illas etiam numerari debere Africam , docet Syricius ipse in sua , quam ad Africae Episcopos transmisit episto- la , ibi enim inter nouem capita , quæ ab omnibus Catholicis Epi- scopis custodienda sunt , reperi- tur ordine nonum : Præterea , quod dignum , & pudicum , & honestum est , suademus , vt sacerdotes & leuitæ cum vxoribus suis non coeant , quia in ministerio diuino quotidia- nis necessitatibus occupantur . Cumque id ex Scriptura & vltiori ratione confirmasset , addit : *Qua de re hortor , moneo , rogo , tollatur hoc opprobrium , quod potest iure etiam gentilitas accu- sare* .

Syricius
epist. 4.

Canon 2.
Concil.
Cartha-
ginensis 2.

sare. Quæ non merum consilium, sed & præceptum sonant, ad quod obseruandum adeo hortatur Africanos, vt cum hanc epistolam 8. idus Ianuarij anno 386. datam recepissent, concilio habito idem communi consensu statuerint, & anno 390. renouandum duxerint in secundo Concilio Carthagenensi sub Genethlio canone secundo,, hisce verbis: Cum in præterito Concilio de continentia,, & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres, qui,, constrictione quadam castitati per consecrationes annexi sunt, Episcopus inquam, presbyter, diaconus tractatu pleniore, vt pudicitiam custodiant, doceantur. Genethlius,, Episcopus dixit: vt superius dictum est, decet sacrosanctos Antistites, & Dei sacerdotes, nec non & leuitas, vel qui sacramentis diuinis inseruiunt, continentes esse in omnibus:,, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant impetrare: vt,, quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus, ab vniuersis Episcopis dictum est,, omnibus placet, vt Episcopi, presbyteri & diaconi, vel qui sacramenta contrectant pudicitia custodes, etiam ab vxoribus se abstineant: vt in omnibus, & ab omnibus, pudicitia custodiatur, qui altari deseruiunt. Non potuit manifestius Syricij interdictum proba-

re Africana Ecclesia, quam hoc canone statuendo, Episcopos, presbyteros, & diaconos ab vxoribus continere debere. Erat Africana Ecclesia Patriarchali Romanæ subdita, ideoque eius disciplina amplexa fuit, testante Diuino Augustino Hipponensi in Africa Episcopo libro 2. de adulterinis coniugijs, capite vltimo, quod ijs, qui dimissis vxoribus alias ducere volebant, quia sibi impossibilem esse continentiam, allegabant, proposuerit clericorum continentiam: *Solemus*, inquit, *eis proponere etiam continentiam clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamque susceptam vsque ad debitum finem Domino adiuuante perducunt*. Et si quidam hoc non obseruent, de ijs statuit Ecclesia Africana in Concilio Carthagenensi, si 5. canone 3. Præterea cum,, de quorundam clericorum,, quamuis erga vxores proprias, incontinentia referretur, placuit Episcopos, & presbyteros, & diaconos, secundum priora statuta, etiam ab vxoribus continere: quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio: Quo nihil clarius desiderari potest.

Augustinus.

Canon 3.
Carthagenensis 5.

Verum priusquam hoc caput finiam, notandum in tertio canone Concilij Carthagenensis quinti loco *priora statuta*, haberi apud Dionysium exiguum & Cresconium, *propria statuta*: & sic

Canon
28. Con-
cil. vulgò
Africani.

etiam legi in codice vulgo Afri-
cano, quem cum in græcum tran-
stulerint Orientales, verterunt

ἡ τοὺς ἰδίους ὁρους iuxta proprios terminos. Vnde & Ioannes Zo-

Balsa-
mon.

naras, & Theodorus Balzamon, alijque Græci schismatici in gra-
uem errorem inducti sunt, pu-
tantes Africanos statuisse, *ut à proprijs vxoribus omnino absti-
neant præsbyteri, diaconi, & subdiaconi tempore suæ vicis, sci-
licet quando tractant sacra.* Ita

Balzamon ad canonem 28. Con-
cilij, quod alij vocant Africanum, alij Carthaginense: & longe ante Balzamonem Patres Orientales, canone 13. Trullano, qui hinc Græcorum clericorum inconti-

Canon
3. Trull.

nentiam canonibus firmatam pro-
bant, quod &: Qui Cartha-
gine conuenerunt, ministro-
rum grauitatis honestatisque
curam gerentes, dixerunt, ut
subdiaconi, qui sacra myste-
ria contrectant, & diaconi &
præsbyteri *ἡ τοὺς ἰδίους ὁρους*
proprijs terminis à consorti-
bus abstineant. Error planè
notatu dignus, vtpote de quo Pa-
tres Carthaginensis Concilij ne-
quidem somniarint, qui plenam
ab vxoribus continentiam Episco-
pis, presbyteris, & diaconis iu-
xta priora statuta imposuerant.
Continentiæ legem ab Apostolis

quidem ortum ducere affirmabant,
sed eam Africani à Romana Ec-
clesia tempore Syricij receperant,
& quia Patriarchatus Romani e-
rant, disciplinam illam statutis
suis confirmarant, & ex hisce
abundè patet, toto occidente re-
ceptam fuisse continentiae legem,
quam non Italia tantum sed &
Hispania, & Gallia & Africa,
& ipsa diœcesis Illyrica ample-
xæ fuerunt. Cum enim supra
capite 3. ostenderimus ex Socrate
historico, in Thessalia hanc con-
suetudinem fuisse, *ut clericus ibi*
promotus, si post clericatum dor-
mierit cum vxore, quam ante
clericatum legitimo matrimonio
sibi copulauerat, abdicetur. Mi-
rari non debemus, inter ipsos
Græcos idem seruatum fuisse in
Macedonia & Achaia, cum tota
Illyriciana diœcesis Patriarchatus
Romani fuerit, & ad illam sicut
ad alias occidentales Ecclesias Sy-
ricij decreta commearint. Id ve-
rò, qua veneratione receperint
totius Illyrici Episcopi, vel ex
vnica Anastasij Thessalonicensis
Metropolitani epistola apparet,
qui de ipsorum diaconorum con-
tinentia Leonem primum consu-
luerat, de qua quia multa notatu
digna occurrunt capite sequenti a-
gemus.

Socrates.

CAPVT QVINTVM.

De Subdiaconis à tempore , quo continentia lege obstringi cæperunt , vsque ad Gregorium Magnum.

Morinus.

DE Subdiaconorum continentia egit inter alios eruditus Morinus , qui de sacris ordinationibus parte 3. dissertatione 12. capite 5. numero 2. docet :
 ,, Primis sæculis ad hanc dignitatem & coniuges eligebantur,
 ,, & virginibus electis vxores ducere fas erat. Deinde paulatim mos inualuit , vt ijs sicut
 ,, in diaconis coniugia prohiberentur , nec coniuges eligerentur , nisi ab vxoribus continentiam pollicerentur . Varia fuit prouinciarum praxis , hæ citius , hæ tardius hanc consuetudinem amplexæ . Et rectè quidem hoc vltimum addit Morinus , nam Ecclesiam Romanam , quam Apostolorum principes Petrus & Paulus suo sanguine consecrarunt , ab initio continentiam obseruasse , & ad Pauli consilium diaconos ab vxoribus Romæ abstinuisse , longe verissimum puto : cum namque fides ex vrbe Romana ad Africam peruenit circa 20. secundi sæculi annum , Patres Africani disciplinam suæ Ecclesiæ ad normam Romanæ restaurantes , statuerunt canone 2. in Concilio Carthaginiensi secundo iuxta correctionem

,, Lucæ Holstenij : Genethlius
 ,, Episcopus dixit , vt superius
 ,, dictum est , decet sacrosanctos
 ,, antistites & Dei sacerdotes ,
 ,, necnon & Leuitas , vel qui sacramentis diuinis inseruiunt ,
 ,, continentes esse in omnibus ,
 ,, quo possint simpliciter , quod
 ,, à Deo postulant impetrare : vt
 ,, quod Apostoli docuerunt , &
 ,, ipsa seruauit antiquitas , nos
 ,, quoque custodiamus . Ab vniuersis Episcopis dictum est :
 ,, omnibus placet , vt Episcopi ,
 ,, Presbyteri , & Diaconi , vel
 ,, qui sacramenta congregant ,
 ,, pudicitie custodes , etiam ab
 ,, vxoribus se abstineant , vt in
 ,, omnibus & ab omnibus pudicitia custodiatur , qui altari
 ,, deseruiunt . Vbi notanda sunt ,
 ,, vt quod Apostoli docuerunt , &
 ,, ipsa seruauit antiquitas , illis enim verbis innuunt , supradictos Clericos ex doctrina Apostolica in Romana Ecclesia , vbi Paulus docuit , & vnde Africa disciplinam cum fide accepit , obseruata , continentes fuisse .

Scio quidem obijci posse , tres tantum gradus à Patribus enumerari , Episcoporum , Presbyterorum , & Diaconorum , vnde Christiana-

Canon 3.
Carthag.

Canon 3.
Concilij
Carthag.
5.

ftianus Lupus concludit differtatione prima de Latini Cleri continentia, capite 3. licet Subdiaconos ad plenam continentiam semper compulerit Romana Ecclesia, Africanam tamen eos non obligasse, statuente etiam Synodo Carthaginensi quinta, canone 3.

Placuit Episcopos & Presbyteros, Diaconos, secundum priora statuta etiam ab vxoribus continere cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundum vniuscuiusque Ecclesiæ consuetudinem obseruari. Verum iam dudum mentem nostram exposuimus de hisce canonibus in scholio ad canonem 3. Concilij Carthaginensis quinti, in opusculo, quod de Ecclesia Africana edidimus. Notanda enim sunt verba ex 2. canone Concilij Carthaginensis secundi: *Vel qui sacramentis diuinis inserviunt*. Et infra: *Vel qui sacramenta contrectant*. Quibus vltra Diaconos etiam intelligi Subdiaconos, vel ex eo colligitur, quod Subdiaconi sacramentis diuinis ad altare inserviebant, calicem & patenam contrectabant. Vnde & canon Concilij Carthaginensis apud Dionysium Exiguum: Cum de quorundam clericorum, quamuis lectorum erga vxores continentia referretur, placuit, quod & in diuersis Concilijs firmatum est, vt subdiaconi, qui sacra mysteria contrectant, & diaconi, & presbyteri, sed

& Episcopi secundum propria (lege priora) statuta etiam ab vxoribus se contineant. Vides Subdiaconos intelligi, per eos, qui sacra mysteria contrectant, & secundum priora statuta etiam illos in Africa ad continentiam fuisse obligatos: cæterum cum canon ille referatur in codice canonum, quo utebatur Africana Ecclesia, teste Dionysio Exiguo, qui tempore Iustiniani Imperatoris floruit, & post eum hunc eundem canonem ita retulerit Cresconius Episcopus titulo 109. in sua collectione, quam pro Africana composuit, quis dubitare potuerit, quin Subdiaconi etiam continentia lege obstricti fuerint tam in Africana, quam in Romana Ecclesia.

Tuetur Christianus Lupus, Romanorum & plurium in vicinis Ecclesijs Subdiaconorum castitatem esse sancti Petri institutum, dudum post sancti Syluestri tempora extensum ad Afros, Hispanos, Gallos, Siculos, Calabros, aliosque Latinos. Verum cum aliud de Africa ostenderimus, videamus iam de Hispanis, qui in Concilio Illiberitano anno 303. statuerunt canone 33. *Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, ac Subdiaconibus positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios*. Habitum fuit hoc Concilium ante Syluestri Pontificatum sub Marcellino Papa, cuius legatos huic Concilio adfuisse

Canon
33. Illi-
berit.

R r r r r 2 fuisse

Conc.
Suession.
2. actio-
ne 5.

Syricius.

Concil.
Tolet. 1.

fuisse, refert Concilium Sueffionense secundum, actione quinta: *Concilium Illiberitanum, quod actum est tempore Constantini cum missis Apostolicæ Sedis. Ut verisimile fiat, si ante hæc tempora aliquot clerici incontinentes essent in Hispania, id correctum fuerit ad instantiam legatorum Sedis Apostolicæ, qui à totius Hispaniæ Episcopis hunc canonem obtinuerunt, quo & ipsi subdiaconi continentiæ lege obstringuntur. Non inquiram hic, an Subdiaconi Hispani legem hanc semper obseruarint, cum constet ex rescripto Syricij Papæ ad Himerium Tarraconensem, ipsos Presbyteros & Diaconos: Post longa consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quam etiam de turpi coitu sobolem procreasse. Virus hoc per Hispaniam sparserat Vigilantius Ecclesiæ Barcionensis clericus, contra quem Patres Hispani post Syricij decretum statuerunt in primo Toletano Concilio canonem primum, quo præcipitur Diaconis & Presbyteris, ut ab vxoribus suis abstineant, nulla mentione facta Subdiaconorum, quorum tamen meminuit canone 4. Subdiaconus autem defuncta vxore, si aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, remoueat. Quo loquendi modo licet Concilium indicet, Subdiaconos tunc fuisse, qui vxores habebant, id tamen potius ex corruptela, quam regula prouenisse ostendat, unde &*

Concilium Toletanum secundum anno 531. statuit canone 3. *Vt nullus clericorum à gradu Subdiaconatus, & supra, in consortij familiaritate habeat mulierem. Et Concilium Oscense sub Reccardo Rege anno 598. canone 2. Sollicitum etiam pro hac re unumquemque nostrum esse conuenit, ut curiosa indagine perquiramus, si Presbyteris & Diaconibus atque subdiaconibus & Clericis pudica & casta sit vita. Et Concilium Toletanum 8. anno 643, actione 6. Sextæ discussionis obiectu quorundam male sibi consciorum patuit denotatum elogium. Nam relatum est nobis, quosdam Subdiaconos, postquam ad sacri buius ordinis peruenerint gradum, non solum carnis immunditia sordidari, cum scriptum sit: mundamini, qui fertis vasa Domini: sed etiam, quod dictu quoque nefas est, nouis vxoribus copulari. De quibus statuit Concilium, quod omni penitus forde mulierum ac familiaritate remota Subdiacones in posterum ordinentur, ut si reliqua Hispaniæ Concilia continentiam illorum ob inueteratam consuetudinem restaurare non potuerit, post hoc saltem Concilium in Hispania restaurata sit, statuente Synodo Toletana nona, canone 10. quolibet ab Episcopo vsque ad subdiaconum filios procreantes canonica censura subijciendos esse, proles autem parentum hæreditate excludendas.*

Ibid. 2.
can. 8.

Conc. O-
scense
can. 2.

Conc.
Tolet. 8.
act. 6.

Quo-

Quoad Galliam sententia est Petri de Marca Parisiensis Archiepiscopi libro 2. de concordia sacerdotij & Imperij, capite 17. Syricij & Innocentij decretis nouam legem pro Gallia natam, qua sacerdotibus & diaconis vxorum usum ita interdixerunt, vt contumaces à communione abstinerent: Quam legem, inquit, Ecclesia Gallicana non statim admisit in eo capite, quo à communione pelluntur, sed rem totam initio ita temperauit, vt officio suspensis communionem concessa, ad altiorum gradus ascendendi spes adimeretur. Quod probatur canone 11. Concilij Turonensis, habiti anno 461. Licet è Patribus nostris è commissa auctoritate id fuerit constitutum, vt quicumque sacerdotes vel leuita filiorum procreationi operam dare fuisset conuictus à communione Dominica abstineret, nos tamen huic distinctioni moderamen adhibentes, & iusta constitutione mollientes, id decreuimus, vt sacerdotes vel leuita coniugali concupiscentia inherens, vel à filiorum procreatione non desinens ad altiorem gradum non ascendat, neque sacrificia Deo offerre, vel plebi ministrare præsumat. Et ex illo canone colligit Morinus de ordinat. parte 3. exercit. 12. cap. 5. cum diaconorum tantum & sacerdotum mentionem faciat, Gallicanam

Ecclesiam, quoad subdiaconos consuetudini antiquæ inhæsisse, id est, subdiaconos continentiae lege non obstrixisse.

Verum sicut iam ante diximus de Africa, ita & dicendum videtur de Gallia, cum vtraque fidem, ritus, & disciplinam ab Ecclesia Romana mutuarit. Quid ante Diocletianum Gallia obseruauerit circa continentiam clericorum, haud constat, quandoquidem nulla hac de re extent antiquitatis monumenta. Celebratum anno 314. Arelatense Concilium primū nullam planè mentionem facit in suis canonibus de continentia Clericorum, quidquid contra omnium M. SS. fidem contrarium censeat Spelmanus, quod forsan clerici castè pietque vixerint, sic vt vita ipsorum emendatorio canone non indiguerit. Verum vbi Vigilantius natione Gallus regionem illam hæreseos suæ veneno corruperat, vnà cum errore incontinentiæ malum clerum inuasit, nec subdiaconos tantum sed & diaconos ac presbyteros adeo incontinentes effecit, vt rogatus à Victorio Rotomagensi, & Exuperio Tolosano Innocentius primus, presbyteros & diaconos continenter viuere debere responderit, nulla planè mentione facta subdiaconorum, quod ipsos presbyteros, & diaconos difficilius à suis vxoribus dimouendos cognosceret, prout & cognouit Concilium Turonense canone superius relato.

Cæ-

De Marca.

Conc. 1.
Turonense
se canone
11.

Lupus
Tricassinus.

Cæterum viuebat tempore illius Turonensis Concilij S. Lupus Tricassinus Episcopus, qui vnâ cum Euphronio Augustodunensi in editis à Iacobo Sirmundo litteris scribit ad Talasium Andegauensem Episcopum: *Generationem vero filiorum ab his, quos coniugatos assumimus, melius esset, si fieri possit, arceri: quos melius est non assumi, quam de his postea sub diuersa sensuum varietate certari: cum melius sit omnes disceptationum causas excludi, vt qui non vult in Clericatu generari, non constituat in altario coniugatos. Hæc pro consuetudine Ecclesiarum nostrarum, quarum vna est regula, pagine huius sermone texuimus. Si quid verò pro honore Domini potest distinctionis accersere, & si imitari non possumus pro Domini honore laudabimus. Nam iam Ecclesie obsequijs aggregatos, ad secundas nuptias transire non patimur, quos, postquam assumpti fuerint, etiam à primis penitus arcemus, exorcistas dumtaxat & subdiaconos.* Extat integra epistola tomo primo Conciliorum Gallie; & tomo 4. Conciliorum Labbei, & ex illa colligit varia Paschalius Quesnel in notis ad secundam Leonis primi epistolam; deducit etiam aliqua Christianus Lupus dissertatione prima præmiali de latini Cleri continentia, capite tertio in hoc conuenientes, quod putent, Tricassinam & Augustodunensem Ecclesiam subdia-

conis permisisse vsum nuptiarum, quos ante ordinationem contraxerant. Quid autem sit de hac opinione, certum existimo, quod neque Tricassina, neque Augustodunensis Ecclesia illo tempore coniugatos ad subdiaconatum promouerit: cum enim Lupus Tricassinus & Euphronius Augustodunensis dixissent, coniugatos melius arceri: *Vt, qui non vult in clericatu generari, non constituat in altario coniugatos, immediate subdunt, hæc pro consuetudine Ecclesiarum nostrarum, quarum vna est regula. Consueuerant ergo in duabus illis Ecclesijs coniugati arceri: & hoc est, quod optant sancti illi Episcopi vbique feruari, etiam in Andegauensi Ecclesia pro ratione ad dentes, quod illis melius esset, non assumere, quam de his postea sub diuersa sensuum varietate certari.* Quibus verbis indicant, non defuisse tunc temporis in Gallia Episcopos, qui certabant pro subdiaconorum continentia...

Non ignoro quidem, Concilium Agathense anno 506. canone 9. & Aruernense anno 533. canone 13. nulla mentione subdiaconorum facta continentie legem pro presbyteris & diaconis confirmasse, & consequenter plerisque Episcopos Gallos illam non imposuisse subdiaconis suis, verum Concilium Veneticum anno 465. cui Perpetuus Turonensis, alijque Gallie Episcopi inter-

fue-

Concil.
Veneti-
cum ca-
none 11.

fuerunt, statuit canone vndecimo.
,, Presbyteri diaconi, atque sub-
,, diaconi, vel deinceps, quibus
,, ducendi vxores licentia non
,, est, alienarum nuptiarum cui-
,, tent conuiuia, nec ijs cœtibus
,, admisceantur, vbi amatoria
,, cantantur & turpia, aut ob-
,, scœni motus corporum choris,
,, & saltibus efferuntur, ne au-
,, ditus & obtutus sacris myste-
,, rijs deputatus, turpium spe-
,, ctaculorum atque verborum
,, contagio polluatur. Quæ ea-
dem repetit Concilium Agathen-
se anno 506. can. 39. vnde quæri
potest, quomodo copula carnalis
permessa fuerit diaconis, qui ab
alienarum nuptiarum conuiujs
arcebantur? Rectius itaque Con-
cilium Aurelianense 3. quod an-
no 538. celebratum est, statuit
,, canone 2. Vt nullus clerico-
,, rum à subdiacono & supra,
,, qui vxores in proposito suo
,, accipere inhihentur, propriæ
,, si fortè iam habeat, misceatur
,, vxori, quod si fecerit laica
,, communione contentus, iuxta
,, priorum canonum statuta ab
,, officio deponatur. Priorum
canonum statuta laudat canon
Aurelianensis, quæ dum pœnam
pro diaconis & sacerdotibus in-
continentibus statuerant, eandem
etiam ad subdiaconos extenden-
dam ducebat: Romanam nam-
que disciplinam sibi pro norma
præponentes Patres Gallicani, vi-
derunt, quam turpe & indecens
esset, illos, qui carnali desiderio

Conc.
Aurel. 3.
canone 2.

tenebantur, post copulam cum
vxoribus sacris altaribus ministra-
re, ideoque non solum continen-
tiam subdiaconis imponunt, sed
& pœnam contra præuaricantes
statuunt, non sic tamen, quin
magnæ obinde subdiaconorum
quærelæ apud Aurelianensem Sy-
nodum interpositæ fuerint, vnde
& illa anno 541. canone 17. le-
gem continentiae iterum pro so-
lis sacerdotibus & diaconis reno-
uauit.

Quinta Aurelianensis Synodus
anno 549. quædam statuit, vnde
dubium exurgit, num rursus sub-
diaconos continentie lege obstrin-
gere voluerit: *Si quis clericus,*
inquit canon. 4. post acceptam be-
nedictionem cuiuslibet loci vel or-
dinis, ad coniugalem thorum,
iam sibi illicitum denuo redire
presumpserit, usque in diem vi-
tæ ab honore accepti ordinis, &
sicut habent antiquorum Patrum
canones, ab officio deponatur, ei
tantummodo communione con-
cessa. Sic de clericis Synodus Au-
relianensis non exprimens, quos-
nam intelligat. Breuiarium tamen
istius in Concilio Aruernensi co-
dem anno 549. habet: *Ministri*
altaris, si ad coniugalem thorum
denuo iam sibi illicitum redire
presumpserint, usque in ultimum
vite deponantur, communione
tantum concessa. Vnde colligi
videtur, canonem quartum Au-
relianensis quinti per clericos in-
tellexisse sacerdotes, diaconos &
subdiaconos, qui in sacris ordini-
bus

Conc. 5.
Aurel.
canone 4.

Aruern.
Conc.

Synodus
Turonen.
2. can. 19.

bus constituti proximè altari ministrabant . Enim vero legem continentiae iterum subdiaconis in Gallia impositam fuisse , docet Synodus Turonensis secunda anno 567. quæ canonem 19. incipit ab hisce verbis : *Archipresbyteri , & diaconi , & subdiaconi , non quidem omnes , sed plures in hac suspitione tenentur à populo , quod cum coniugibus suis maneant* . Statuit pro ijs , ut segregatim solitarij in cella iaceant , orent , & dormiant : Nam , inquit , *si inuentus fuerit presbyter cum sua presbytera , aut diaconus cum sua diaconissa , aut subdiaconus cum sua subdiaconissa annum integrum excommunicatus habeatur , & depositus ab omni officio clericali inter laicos se obseruare cognoscat* . Et post hoc Concilium , Antisiodorense anno 578. canone 21. *Non licet presbytero post acceptam benedictionem in vno lecto cum presbytera sua dormire , nec in peccato carnali misceri , nec diacono nec subdiacono* . Cui non repugnat Concilium Lugdunense 3. quod anno 583. statuit canone primo : *Placuit etiam , ut si quicumque vxoribus iuncti ad diaconatus aut presbyteratus ordinem quoquo modo peruenerint , non solum lecto , sed etiam frequentatione quotidiana debeant de vxoribus suis sequestrari* . Licet enim ibi nulla mentio fiat subdiaconorum , ad summum inde sequeretur , subdiaconis licuisse

Conc.
Antisiod.
can. 21.

Syn. Lug-
dun. 3.

vxores suas in eadem domo habere vt sorores . Verum sufficient de Gallia .

De Illyrico Patriarchatus Romani diœcesi Ecclesiastica quæri potest , num etiam subdiaconi Græci ab vxoribus abstinerent . Leo Magnus epistola 82. ad Anastasium Thessalonicensem scribit :
 ,, cum extra clericorum ordinem
 ,, constitutis , nuptiarum focie-
 ,, tati & procreationi filiorum
 ,, studere , sit liberum arbitrium ,
 ,, ad exhibendam tamen perfectæ
 ,, continentiae puritatem , nec
 ,, subdiaconis quidem connu-
 ,, bium carnale conceditur : vt ,
 ,, & qui habent , sint tamquam
 ,, non habentes , & qui non ha-
 ,, bent permaneant singulares .
 ,, Quod si in hoc ordine , qui
 ,, quartus à capite est , dignum
 ,, est custodiri : quanto magis in
 ,, primo aut secundo vel tertio
 ,, seruandum est . Notat ad il-
 lam epistolam , quam refert ordi-
 ne 12. Pasquasius Quesnel. hanc disciplinam non leues pati diffi-
 cultates , additque pro continen-
 tiæ præcepto adferri subdiacono-
 rum exemplum , ex quo argumen-
 tum à minori ad maius elicitur
 pro asserenda lege continentiae su-
 perioribus gradibus indicta , cum
 tamen Gregorij magni tempore ,
 qui centum & quinquaginta an-
 nis post Leonem viuebat , non-
 dum lex illa plenè obtinuisset .
 Verum mitius de hoc Leonis pri-
 mi responso sentit Morinus : *Vi-*
detur potius , inquit , sanctus Leo
con-

Leo M.
epist. 8.

Morinus.

consuetudinem approbare, quam decreto aliquo instituere. Interrogatus sanctissimus ille Pontifex de continentia sacerdotum & diaconorum, respondet secundum Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, quæ ab initio ipsis subdiaconis continentiam imposuerat, unde & colligit, sacerdotes & diaconos ad continentiam teneri.

Nec dicam hic, subdiaconos in Græcia continenter vixisse, ut enim supra indicauimus, Sicilia, quæ tamquam pars magnæ Græciæ habebatur, sub ipsius Gregorij Magni Pontificatu subdiaconos suos primum continentiae lege obstrictos habuit. Gregorius Magnus libro 1. registr. epist. 42.

D. Greg. „ Ante triennium, inquit, subdiaconi omnium Ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Ecclesiæ nullatenus suis vxoribus miscerentur, quod mihi durum atque incompetens videtur, ut qui vsum eiusdem continentie non inuenit, neque castitatem ante promisit, compellatur à sua vxore separari. Quo loquendi modo D. Gregorius indicat, ante triennium legem continentiae subdiaconis Siculis primum fuisse impositam, quod idem scribit libro 3. epistola 34. ad Leonem Episcopum Catanensem: Multorum relatione comperimus, hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licite miscerentur coniugibus. Quod

„ ne denuo quisquam præsumeret, à seruo Dei nostræ Sedis diacono, ex autoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, ut qui iam vxoribus fuerant copulati, vnum ex duobus eligerent, id est, aut à suis vxoribus abstinere, aut certè nulla ratione ministrare præsumerent. Decessor, cuius meminit Gregorius, est Pelagius primus, post quem hoc renouasse ipsum Gregorium, patet ex ijs, quæ in epistola subsequuntur: De cætero vero tua fraternitas sit omnino sollicita, ut quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quam maximè diligenter inspiciat, ne si vxores habent, miscendi se cum eis licentia potiantur, sed ad similitudinem Sedis Apostolicæ eos cuncta obseruare constituat.

Quod de Siculis, hoc etiam de Calabris suo tempore statuit Gregorius Magnus, qui libro tertio epist. 5. scribit ad Bonifacium Calabrensem Episcopum: *Subdiaconis tuis hoc, quod de siculis statuimus, decernimus obseruari, nec illam definitionem nostram cuiuspiam finas contumacia aut temeritate corrumpi.* Idem interrogatus ab Augustino monacho respondit de Anglia: *Si qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui si continere non possunt, sortiri vxores debeant.* Per clericos extra sacros ordines constitutos intelligit S.

S s s s s

Gre-

Gregorius Ostiarios, Exorcistas, Lectores & Acolytos, per maioris ordinis Clerum, qui & sacer dicitur, intelligit omnes à Subdiaconis usque ad presbyteros inclusiue, ut laudata supra responsione Subdiaconi continentiae lege obstricti declarentur, & consequenter etiam diaconi & presbyteri, de quibus licet nullum dubium,

post tempora Gregorij moueri possit, quia tamen lutherani obijciunt, continentiam ante paucula, primum sacerdotibus Germanis fuisse impositam, finiamus hanc dissertationem cum disquisitione de continentia Germanici Cleri, de qua huc usque non egimus.

CAPVT SEXTVM.

De continentia Cleri Germani à tempore Gregorij Magni.

Centuriatores
Magdeburg.

EXtat apud Centuriatores Magdeburgenses centuria 9. historia, quam sanctus Vdalricus Augustanus Episcopus ad Nicolaum Primum retulisset hisce, fermè verbis: Beatus Gregorius suo quodam decreto uxores sacerdotibus ademit. Deinde cum paulo post iussisset ex piscina sua pisces aliquot capi, piscatores infantium, suffocatorum capita ad sex milia piscium loco extraxerunt, quam cædem infantium cum intelligeret sanctus Pontifex ex occultis fornicationibus, vel adulterijs sacerdotum natam, continuò reuocauit decretum, & peccatum suum dignis poenitentiae fructibus purgauit. Verum mirari satis non possum, quam futilibus argumentis, & fabulosis historijs errorem suum tueri conentur hæretici. Epistola ad-

fertur tamquam sancti Vdelrici Episcopi ad Nicolaum Papam, cum Nicolaus primus 57. annis mortuus fuerit antequam Vdalricus creatus sit Episcopus. Obijt Nicolaus I. an. 867. Vdalricus creatus est Episcopus Augustanus anno 924. post quæ tempora Nicolaus II. Pontificatum adeptus est anno 1059. ut si epistola ab Vdalrico Episcopo scripta dicatur ad vnum ex his duobus Pontificibus, scriptam fuisse oportuerit, vel ad Pontificem, qui dudum obierat, vel ad Papam, qui nondum vivebat. Nec minus fabulosum est, quod epistola illa narrat de Gregorio Magno, cuius decreti vel historiolæ nulla mentio fit, neque in eius operibus, neque in eiusdem Pontificis vita à Ioanne Diacono conscripta. Quin potius D. Gregorij ætatem legem continentiae à Clero in sacris constituto obfer-

seruatam fuisse constat, ex tot Concilijs & canonibus supra relatis: quin etiam ex ipsis subdiaconis, qui continenter viuebant exceptis Siculis, quos Pelagius ipsius Gregorij antecessor ad continentiam obseruandam adegit. Scio quidem, D. Gregorium ad querelas subdiaconorum Pelagij decretum mitigasse, sed & ex hoc fabulam ortum ducere existimo, vtpote in qua refertur Pontifex reuocasse decretum, id quod respicit iam dicta, cui impostor rationem addidit tam ineptam & commentitiam, vt nonnisi oculis quis indigeat, vt errorem refellat. Dicitur Pontifex iussisse, ex piscina sua pisces aliquot capi, & piscatores infantium suffocatorum capita ad sex millia piscium loco extraxisse. At quæso vbinam erat illa piscina? Si piscina illa Pontificia erat, vt indicat fabulator: eam Romæ fuisse oportuit. Et cum non Romanis, sed subdiaconis Siculis noua continentiae lex imposita fuerit, Siculorum subdiaconorum infantes occisos fuisse oportuit, occisorumque capita ad sexcenta millia Romam delata, & in piscinam Pontificiam nemine confcio coniecta, vt piscatores illa omnia vnico, si velis, iactu retis extraherent. Hac fabula, qua vti & alij, miseri nouatores populos suos seducunt.

Gregorius Magnus solis subdiaconis Magnæ Græciæ partem inhabitantibus legem continentiae imposuit, cæteris subdiaconis, vti

& omnibus sacerdotibus ac diaconis occidentalibus impositam, ante sua tempora continentiae legem confirmauit. Confirmarunt & Diui Gregorij successores, qui transgressores quoque puniendos duxerunt, vt constat ex epistola Martini Papæ primi, ad sanctum Amandum Traiectensem Episcopum, quæ extat ad finem Concilij Lateranensis anno 649. Romæ habiti. Creatus fuit Amandus sub Dagoberto Rege Traiectensis Episcopus, & in eius vita habet Harigerus Abbas Lobienfis: quod per triennium vicos & castra circumiens verbum vite annunciarit, sed nihil profecerit:

Quin potius sacerdotes & diaconos insultare sibi perpendens, dimissis eis ad alia se loca transmisit. Rationem insultationis sacerdotum & diaconorum exposuerat ipse Amandus in epistola ad Martinum primum, qui in sua responsoria scribit: *Suggestum est namque nobis, eo quod presbyteri, seu diaconi, alijque sacerdotalis officij, post suas ordinationes in lapsu coinquinantur: & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam adstringi, velleque pastorale obsequium pro eorum inobedientia deponere, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & in silentio atque otio vitam degere.* Conatur id ipsum Pontifex dissuadere, & addit: *Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps iam depositus erit, nullum-*

Harigerus,

Martinus I.

que gradum sacerdotij poterit adipisci.

Deprauatam sub Regibus Merouingijs Ecclesiæ disciplinam restaurare conatus est Zacharias Papa, qui anno 741. pontificatum iniit, & Bonifacium ea de re ad Galliam Germaniamque direxerat: habebat tunc Germania non diaconos tantum sed & sacerdotes ac Episcopos, de quibus Zacharias ad cunctum Galliæ Clerum: *Habulistis peccatis facientibus nunc usque falsos & erroneos sacerdotes.* Et addit: *Si mundos & castos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis sacerdotes, ut sacri præcipiunt canones, & nostra vice prædicat præfatus Bonifacius frater noster, & ei in manibus obedientes extiteritis, nulla gens ante vestrum conspectum poterit stare.* Et id omnino agnouit in primo Germanico Concilio, quod sub Carolo Manno Duce Francorum, anno 742. habitum fuit Ratisbonæ vel Augustæ Vindelicorum, ubi præfatur de Bonifacio, Burchardo, alijsque Episcopis ibidem præsentibus: *Vt mihi consilium de-*
,, dissent quomodo lex Dei, &
,, Ecclesiastica religio recupere-
,, tur, quæ in diebus præterito-
,, rum principum dissipata cor-
,, ruit: & qualiter populus Chri-
,, stianus ad salutem peruenire
,, possit, & per falsos sacerdotes
,, deceptus non pereat. Rara
& pauca admodum habemus Ger-
maniae Concilia, ante hoc sub

Zacharias.

Carolo-
mannus.

Carolomanno habitum; quod & ideo primum Germanicum vocatur: cæterum agnouit ex Bonifacij, Burchardi aliorumque instructionibus, omnia mala provenisse ex dissoluta clericorum vita, ideoque ne populus Christianus periret, probat canonem primum, quo Concilium illud statuit: *Falsos vero presbyteros, vel fornicatores diaconos & clericos de pecunijs Ecclesiarum abstulimus, & degradauimus, & ad poenitentiam coegimus.* Canon 1.
Concil.
German.

Præter censuras & poenam, alio freno ad cohibendam dissoluti Cleri lasciuiam usus erat sanctus Rigobertus Remensis Episcopus, de quo Flodoardus in historia Remensis Ecclesiæ libro 2. capite 11. *Canonicam clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit, & prædia quedam illis contulit, necnon ærarium commune usibus eorum instituit.* Etiam in Ecclesia Remensi fuisse commune dormitorium ac refectorium, testis est Stephanus Episcopus Tornacensis epistola 160. ad Decanum Remensem: *Ex reliquijs regularium institutionum, duo sibi loca detinuerant, cœnaculum refectio-*
nis, & domum somni, in altero castigatam sequentes abstinentiam, in altero candidatam continentiam obseruantes. Loquitur de Remensis Ecclesiæ canonicis, quia iam dudum ad communem in claustro vitam coacti fuerant, quod idem Synodo Vernensi proba-
Flodoardus.
Syn. Vernensis.

Chron.
Moissiac.

baturum est anno 755. ut hoc modo Cleri continentia restauraretur. Habet enim canone 11. *De illis hominibus, qui dicunt, quod se propter Deum tonsurassent, & modo res eorum vel pecunias habent, & nec sub manu Episcopi sunt, nec in monasterio regulariter viuunt, placuit, ut in monasterio sint sub ordine regulari, aut sub manu Episcopi sub ordine canonico. Et si aliter fecerint, & correpti ab Episcopo suo se emendare noluerint, excommunicentur.* Iubet Clerum viuere sub manu Episcopi, utique in claustrum ad communem sub Episcopi oculis vitam cogens clericos, quam viuendi rationem etiam probauit Carolus Magnus, de quo ad annum 802. Chronicon vetus Moissiacensis cœnobij editum per Du Chesne tomo 3. Scriptorum Franciæ, quod in Synodo Aquensi: Iussio generaliter super omnes Episcopos, Abbates, Presbyteros, Diaconos, seu vniuersos Cleros facta sit ut Canonici iuxta canones viuerent, & quidquid in Clero aut in populo de culpis, aut de negligentijs apparuerit, iuxta canonum auctoritatem emendarent. Habemus iam ex veteri codice Longo bardico capitularia Caroli Magni anni 802. per Balusium edita, & capite 22. Canonici autem pleniter vitam obseruent canonicam, & in domo Episcopali, vel etiam

Capitula
Caroli
M.

,, in monasterio cum omni diligentia secundum canonicam, , , disciplinam erudiantur. Nequaquam foris vagari sinantur, sed sub omni custodia viuunt. Quibus supponit, canonicos iam in claustrum vixisse sub custodia, quale claustrum Lugduni ædificatum fuisse istis temporibus, docet in relatione ad Carolum Magnum Ledrardus Lugdunensis Episcopus: *Claustrum quoque clericorum construxi, in quo omnes nunc sub vno conclau manere noscuntur.* Simile claustrum in Metensi Ecclesia ædificari iussit Chrodogangus, & similia tunc plerisque in locis constructa fuisse, ostendunt vestigia eorum etiamnum extantia. Et hoc modo seruata à clericis continentia Ecclesiam pristino suo splendori restitutam fuisse, pluribus conatur ostendere Christianus Lupus in erudita sua de Latini Cleri continentia dissertatione proemiali, capite 5. qui nonnulla addit, capite sexto de incontinentiæ malo per omnem Europam resuscitato.

Ledrardus
Lugdun.

Enimuero, inquit vir eruditus, post ademptum Carolino sanguini Occidentali Imperium Romana Ecclesia à Stephano Septimo, ac Sergio Tertio intrusis Pontificibus passa est barbarum, ac semipiterno silentio dignum in Formosi Pontificis defuncti personam & acta scandalum, atque ita percusso pastore dispersæ sunt oves, vnaque cuncta Latinæ Ecclesiæ discipli-

plina . Ad primum Stephani Septimi Pontificatus annum deplorat Baronius infelicissima Ecclesiae Romanae tempora , atque omnium luctuosissima : & ad annum 900. qui est quartus Stephani Septimi saeculum, subsecutum asserit, quod sui asperitate ac boni sterilitate ferreum , malique exundantis deformitate plumbeum , atque inopia scriptorum appellari consuevit obscurum . Vt autem omittam caetera sanguineis lacrymis deploranda mala , vnum de incontinentia clericorum protulisse suffecerit ex Ioanne Monacho in vita sancti Petri Damiani :

Ioannes Monachus . , Canonici relictis olim cunctis , , canonicis institutis , & a communis vitae ordine prorsus recesserant , & in singulis laribus , , vnà cum mulieribus seculariter degebant . Foeditas catenus se impudenter effuderat , , vt nuptiae presbyterorum nihil , , discrepare viderentur ab ambitione secularium .

Non occultae dumtaxat fornicationes , sed & publicae sub matrimonij titulo erant saeculo 10. & 11. per occidentalem Ecclesiam notae, unde ad Kumbertum Taurinensem Episcopum scribit libro 4. epist. 4. Diuus Petrus Damianus :

Petrus Damia. *Permittis vt Ecclesiae tuae clerici , cuiuscumque sint ordinis , velut iure matrimonij confœderentur vxoribus .* Etiam de Gallicano praesbytero scribit opusculo 18. capite 6. *Confœderat sibi quasi tabularum lege prostibulum , ami-*

corum atque consinium congregat nuptiali more conuentum . Et Iuo Carnotensis epistola ad Gualonem Parisiensem Episcopum : *De canonico Ecclesiae vestrae , qui contra prohibitionem vestram matrimoniales tabulas sibi composuit .* Neque presbyteros tantum, sed & inter Episcopos fuisse tanto malo obnoxios , indicat Gregorius septimus libro 1. epistola 10. ad Vdonem Treuirenssem de Episcopo Tullensi , vtpote qui accusatus erat , quod *cum muliere quadam in publica fornicatione iaceret , de qua filium genuisset , quamque rumor esset sacramento & desponsatione laicorum more sibi copulasse .* Quin imo libro 1. epistola 77. ad Beatricem & eius filiam Mathildem testatur idem Pontifex , inter omnes Teutonicae terrae Episcopos multos *carnali scelere* fuisse foedatos , quin etiam eo usque malum peruenisse deplorat Iuo Carnotensis , vt ad Daimbertum Senonensem suum Metropolitam expostulare coactus fuerit de quodam istius Ecclesiae Praelato : *Quod publicè sibi duo scorta copulauerat , & tertiam pellicem , cui tabulas matrimoniales facere , iam sibi preparabat .* Tanto Ecclesiae scandalo occurrisse reperio summum Ecclesiae Pontificem Benedictum octauum , qui in Synodo Ticinensi circa primordia vndecimi saeculi praefatur , tantum malum ex transgressione canonum Ecclesiam inuasisse : *Quamdiu , inquit , pro-*

Iuo Carnotensis .

Gregorius VII.

Iuo Carnotensis .

Benedictus VIII.

propitio Deo Patrum nostrorum regulis & Synodalibus obediimus informatis : florente Ecclesia floruimus , in vita propositi non deuiauimus . Sed dum Deo irato à magistrorum via recessimus discipuli facti erroris , pecualiter errauimus . Addit deplorandum ex incontinentia clericorum Ecclesiæ statum : Ipsi quoque clerici cum sint ab omni muliere legibus exclusi , ex liberis mulieribus filios procreant ampla itaque prædia ampla patrimonia , & quæcumque bona possunt , de bonis Ecclesiæ , neque enim aliunde habent , infames patres , infamibus filiis acquirunt . Et hoc modo Ecclesiam , olim ditissimam , deplorat in curia & malignitate præsidentium , ac incorrecto ausu clericorum pauperrimam suis temporibus esse effectam . Plura adiungit sanctus ille Pontifex , quibus probat , clericos usque ad subdiaconos iam dudum continentia lege fuisse obstrictos , idque ut nouo decreto confirmaret , statuit canone primo : Nullus presbyter , nullus diaconus , nullus subdiaconus , nullus in clero uxorem aut concubinam admittat quod si fecerit secundum Ecclesiasticam regulam deponatur . Sed neque secundum humanas leges ex longo factas & receptas ullius administrationis locum in plebe habeat . Et canone secundo statuit , Episcopum nequidem cum aliqua fœmina habitare posse , quæ cum alijs de

clericorum pueris misit ad Henricum secundum Imperatorem , cuius lege firmari rogauit , & omnino obtinuit . Enimvero postquam Imperator gratias Pontifici agisset , quod à clericorum incontinentia , unde omne malum velut ab Aquilone super terram emerfit , correctionis vigilanter fecisset principium . Edicit : Nullus in omni gradu Ecclesiæ , uxorem vel concubinam habere præsumat , nec in una domo cum muliere audeat habitare . Quod si fecerit , seruata Iustiniani Augusti æquitate , curiæ ciuitatis tradatur , cuius est clericus . Iure etenim manebit miser in curia , quem Ecclesiæ regula depositum eiecit ab Ecclesia . Et hoc decretum in Concilijs fuisse firmatum , patet ex Concilio Bituricensi anno 1031. quod statuit canone quinto : Ut presbyteri , & diacones , & subdiaconi , sicut lex canonum præcipit , neque uxores , neque concubinas habeant . Et canone quinto : Ut qui subdiaconus ordinatur , promittat se uxorem vel concubinam non habiturum .

Benedicti octauæ zelum adiuuare cœpit sanctus Petrus Damiani sæculo vndecimo diuinitus ad disciplinæ Ecclesiasticæ restaurationem datus , libro primo , namque epistola prima hortatur Gregorium sextum , qui anno 1044. Pontificatum inierat , ut præside eius prudentia Ecclesiastica

Henricus
II. Imp.

Concil.
Bituric.
cense.

D. Petrus
Damiani.

tia

Canon. I.
Synodi
Tycinen-
sis.

tia scribit ad Clementem secundum, qui nonnisi aliquot mensibus sedit, & cum malis quibusdam Episcopis mitius egerat: *Sperabamus, quod tu es redempturus Israel.* Ad Damasum secundum Pontificem, quia tantum 22. diebus sedit, nulla extat epistola Petri Damiani, qui tamen ad Damasi successorem Leonem nonum vnà cum epistola transmisit librum Gomorrhianum inter eius opuscula ordine septimum, quo quidem quatuor genera peccatorum contra naturam suo tempore latè serpentina arguit, Pontificis tamen animum ad cohibendam clericorum lasciuiam incitauit, vnde & cum Concilio Remensi anno 1049. statuisse refert magnum Belgij chronicon folio 113. *Presbyteri uxorati persuasione sancti Vgonis à Catholicorum congregatione, & Ecclesijs eliminati sunt.* Et cum Concilio Moguntino eodem anno 1049. id, quod refert Adamus Bremensis libro 3. capite 31. *Nefanda sacerdotum coniugia holographya Synodi manu perpetuò damnata sunt.* Et in Concilio Romano anno 1051 id quod refert sanctus Petrus Damiani opusculo 18. *In plenaria planè Synodo sanctæ memoriæ Leo Papa constituit, ut quæcumque damnabiles foemina intra Romana mœnia reperirentur presbyteris prostitute, ex tunc & deinceps Lateranensi Palatio adiudicarentur ancille.* Sub Victore secundo Leonis noni successore

re Concilium Tolosanum anno 1056. Placuit quoque presbyteros, diaconos, & reliquos clericos, qui Ecclesiasticos tenuerint honores, abstinere omnimodis ab vxoribus, vel reliquis mulieribus. Quod si non fecerint honore simul & officio priuentur, & à proprijs Episcopis excommunicentur. Et ipsius Victoris secundi successor Stephanus nonus, de quo Petrus Damiani opusculo 18. Papa Stephanus, qui zeli Phinees emulabatur ardorem, omnes clericos Romæ, qui post interdictum Papæ Leonis incontinentes extiterant, de conuentu Clericorum, & choro Ecclesiæ præcepit exire.

Sub hoc eodem Stephano nono Petrus Damiani S. R. E. Cardinalis & Episcopus Ostiensis creatus, non remisit, sed auxit pro restituenda Ecclesiæ disciplina zelum, vnde & permotus Nicolaus secundus Stephanum in Pontificatu subsecutus anno Domini 1059. in Synodo Romana statuit. Quicumque sacerdotum, Diaconorum, & subdiaconorum post constitutum Beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Leonis Papæ de castitate clericorum, concubinam palam duxit, vel ductam non reliquit, ex parte omnipotentis Dei autoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli, præcipimus & omnino contra-

Conc.
Tolosa-
num.

D. Petrus
Damiani.

Nicol. II.
in Syno.
Romana.

Cont.
Remense;
apud M.
Belgij
Chroni-
con.

Adamus
Brem.

D. Petrus
Damia.

,, dicimus, vt missam non cantent, neque Euangelium pronuntient, neque epistolam ad missam legant. Addit plura, in ea, quam hac de re scripsit ad Galliæ antistites epistola, neque his contentus, ipsum Petrum Damiani Mediolanum misit, vt geminas hæreses symoniacam vnam, Nicolaitarum seu libidinosorum clericorum alteram, quibus Ecclesia illa infecta erat, debellaret. Quid ibi tunc peregerit, narrat Ioannes Monachus in eius vita, capite 16. & ipse Petrus Damiani opusculo 5. vbi omnia tunc Mediolani acta describit: opusculum æterna memoria dignum, quo tanti pro clericorum continentia defensoris zelus demonstratur, & victoria de incontinente Clero egregiè describitur. Habet libro 5. epistola 16.

Mediolanensis ciuitas in seditionem versa repentinum nostrum minabatur interitum. Idque fusius narrat laudato quinto opusculo, addens, qualiter tumultuantis Cleri insaniam rationibus, & Diui Ambrosij Mediolanensis Episcopi ac Syricij Papæ statutis conuicerit, seditionem sedarit, & Archiepiscopum, ac Clerum ad anathematizandam Nicolaitarum hæresim compulerit.

Putat Christianus Lupus Petrum Damiani ab Alexandro secundo Mediolanum ablegatum fuisse, sed humani quid passus esse, videtur vir eruditus: tam enim Ioannes Monachus in vita,

quam ipse Petrus Damiani opusculo 5. expresse fatentur, legationem hanc impositam fuisse à Nicolao secundo. Potuit hoc putasse Christianus Lupus ex constitutione, quam legati Sedis Apostolicæ anno 1067. ab Alexandro Papa secundo transmissi Mediolanensibus obseruandum præscripserunt, vbi reuera continetur canon à Christiano Lupo laudatus: *Presbyter, Diaconus, ac Subdiaconus scæminam ad fornicandum palam retinens, donec in culpa manserit, nec officium faciat, nec Ecclesiæ beneficium habeat.* Verum hunc canonem cum multis alijs huc spectantibus non proposuit Mediolanensibus Petrus Damiani tamquam Alexandri secundi legatus, sed duo alij legati Mainardus Syluæ candidæ Episcopus, & Ioannes Cardinalis, quorum legatio distincta est ab illa, quam suscepit sub Nicolao secundo sanctus Petrus Damiani, cum author scribat in vita Alexandri secundi: *Hæresim Nicolaitarum, qui Clericorum incontinentium coniugia pertinaciter defendebant per Damianum confutauit, & eradicauit.*

Canon
ab Alexandro
II. transmissus.

Auctor
vitæ Ale.
II.

Inscripserat vir sanctus quintum opusculum *de actis Mediolanensibus* Hildebrando tunc S. R. E. Card. Archidiacono, qui Pontificatum adeptus est, anno 1073. & Gregorius septimus vocatus. Vix autem Pontifex creatus fuit, quin primo suo Concilio Romano statuit id, quod Lambert-

Tttt

Lamb.
Schafna-
burg.

bertus Schafnaburgensis tradit ad
 , , annum 1074. Hildebrandus
 , , Papa cum Episcopis Italiæ iam
 , , frequentibus Synodis decreue-
 , , rat, vt secundum instituta an-
 , , tiquorum canonum presbyte-
 , , ri vxores non habeant; haben-
 , , tes aut dimittant, aut depo-
 , , nantur, nec quisquam omni-
 , , no ad sacerdotium admittatur,
 , , qui non in perpetuum conti-
 , , nentiam, vitamque cœlibem
 , , profiteatur. Hoc decreto per
 , , totam Italiam promulgato,
 , , crebras epistolas ad Episcopos
 , , Galliarum trans mittebat, præ-
 , , cipiens, vt ipsi quoque in suis
 , , Ecclesijs similiter facerent, at-
 , , que à contubernio sacerdotum
 , , omnes omnino fœminas per-
 , , petuo anathemate refecarent.
 Marianus Scotus eodẽ an. 1074.
 testatur, Gregorium Papam inter-
 dixisse non solis presbyteris, sed e-
 tiam Diaconibus, omnibusque cle-
 ricis vxores habere, & omnino
 cum fœminis habitare, nisi cū eis,
 quas regula vel Nicena Synodus
 concessit. Et addit non in Gal-
 liam solum, vbi regnabat tunc
 Philippus primus Galliæ Rex,
 sed & in Germaniam, vbi impe-
 rabat Henricus quartus, legatos
 cum decreto Synodico transmis-
 sos: Vnde & de prædicta Syno-
 do legati Papæ missi ad Henricum
 Regem Romanorum, id est duo
 Episcopi, cum Regina eiusdem
 Regis matre, & vniuersali Sy-
 nodo, coram Rege, communi
 omnium Episcoporum interdictu,

Marianus
Scotus.

fœminas separarunt à clericis,
 & maximè à presbyteris. Quod-
 nam hoc fuerit habitum coram
 Imperatore Concilium, fateor
 me ignorare: duo in Germania
 habita fuisse, testis est Lambertus
 Schafnaburgensis, quorum vnum
 asserit celebratum in Erfordia
 mensi Octobri anno 1074. secun-
 dum Moguntinæ anno 1075. v-
 trumque sub Sigifrido Mogunti-
 no Archiepiscopo. In priori asse-
 rit actum fuisse à Sigifrido, vt
 clerici *relegata omni tergiuersa-
 tione impresentiarum aut coniu-
 gium abiurarent, aut sacri alta-
 ris ministerio se abdicarent.* Cle-
 ricos vero egressos tamquam ad
 consultandum, consilium inijsse,
 vt ad Synodum non redirent,
 quin imo nonnullos confusis vo-
 cibus calamitasse: *Melius sibi vi-
 deri vt in Synodum regressi ipsum
 Episcopum, priusquam execra-
 bilem aduersus eos sententiam,
 promulgaret, cathedra Episcopali
 deturbarent, & merita morte
 mulctarent.* Nec felicius suc-
 cessit, dum clericos ad continen-
 tiam adstringere voluit in Synodo
 Moguntina: *Hoc enim cum fa-
 cere vellet, (inquit Lambertus
 Schafnaburgensis, qui tunc viue-
 bat) exurgentes, qui undique
 assidebant, clerici, ita cum verbis
 confundebant, ita manibus &
 totius corporis gestu, in eum de-
 bacchabantur, vt se vita comite
 è Synodo discessurum desperaret.*
 Et hoc est, quod Lutherani in
 confessione sua Augustana de Ar-
 chic-

Lamber-
tus Schaf-
naburg.

chiepiscopo Moguntino obijciunt: factum scilicet egregium, quo concubinarij clerici, ne à scortis suis separarentur, in Sigifridi Moguntini necem coniurasse visi sunt. Et hoc cum æterno potius silentio prætereundum esset, à nouatoribus adducitur in exemplum: nempe hoc sibi proprium habet prurigo tuendi nouitatem, vt cum vera argumenta non reperiatur, deuia & erronea arripiat, quin & instar naufragium patientis nihil decernens ad illud manum extendat, quod iuxta se in mari fluctuat.

Sigebertus.

Fuerint itaque ante quingentos & plures annos clerici incontinentes, & pro illis, quas duxerant vxores, tamquam pro aris & focus decretantes: an ideo dignum, quod nouatores sequantur exemplum? Sigebertus Monachus Gemblacensis referat ad annum 1074. Gregorium septimum: Vxoratos sacerdotes à diuino officio remouisse, & laicis missam eorum audire, interdixisse nouo exemplo, & vt multis visum est, inconsiderato præiudicio contra patrum sententiam. Idque etiam historijs suis inseruerint Matthæus Parisiensis, & magnum Belgij Chronicon: Sed num ideo verum, & à nobis admittendum, qui scimus Gregorium septimum non contra, sed iuxta sanctorum Patrum sententiam sacerdotibus, & diaconis connubium interdixisse. Id clamat perpetua Romanæ Ecclesiæ sententia, quæ ab

Apostolorum Principe coepit, à Marcellino Papa confirmata fuit, à Syricio Pontifice roborata per prouincias commeauit, & nunquam nisi cum scelere in toto Occidente temerari potuit: hoc docent nos tot Conciliorum nationalium & prouincialium decreta, vt in luce meridiana erret, qui veritatem istam non conspiciat. Addidit Gregorius septimus missas vxoratorum sacerdotum audiendas non esse, quia pertinaces in errore pro excommunicatis habuit, non sacrificium illorum inualiditatis accusauit. Et licet damnabilis sacerdotum quorundam audacia decreti istius executores Episcopos lassauerit, & Gregorium septimum ad dissimulandum pro aliquo tempore compulerit, obtinuit tamen antiquitas, explosa est execranda nouitas, quæ vt sæpius reuixit, semper Apostolico mucrone amputata fuit, vti patet ex Urbani secundi, Paschalis secundi, Calixti secundi, Honorij secundi, Innocentij secundi, Eugenij tertij decretis, varijsque ipsorum temporibus in Occidente celebratis Concilijs, quorum decreta firmavit Alexander terrius anno 1179. in Concilio Lateranensi tertio generali, quod cum alia id statuerunt ad confusionem nouatorum Concilia, quorum agmen tam feliciter clausit Tridentinum, vt post illud nullo alio decreto Synodico pro continentia clericorum huc vsque indiguerit Ecclesia.

Ttttt 2

DIS-

DISSERTATIO IV.

De Missa priuata.

Cochleus
de Actis
Lutheri.

QUOD Augustiniani Wittebergenses huic quæstioni initium dederint, constat ex operibus Lutheri, quod vero ortam ex nouitatis prurigine missæ priuatae abrogationem Lutherus statim amplexus sit, narrat Cochleus ad annum 1521. Lutherus namque ē suo vbi latebat, eremo: Alium scripsit librum de abroganda missa priuata ad fratres suos Augustinenses Cœnobij Wittebergensis, in cuius præfatione, vt fratres illos in audacia sua confortaret, qui primi omnium missas abrogauerant, iubet eos fortes contra conscientiaē accusationem persistere. Aliter rem hanc excepit Dux Saxoniae, qui, vbi audierat multa Wittebergæ in dies nouari, & fieri mutationes in

ritibus Ecclesiasticis, altè conquestus est. Quod Augustiniani diebus aliquot intermisissent vsitatos ritus missarum. Vnde Martinus Lutherus ex Patmo sua domum, reuersus: Quam, inquit Cochleus ad annum 1522. publice per editum librum colaudasset antea fratres suos, propter abrogatam missam: attamen cum non fuisset factum iussu & auspicio suo, domum reuersus eam rem publice pro concione ad populum, reprobauit, Dominica prima Quadragesimæ. Omnes, inquit, errauerunt, quicumque cooperati sunt, & consenserunt ad abrogandam missam, non quod bonum non fuerit, sed quod non ordinate factum est. At dicis, inquit, iustum id esse ex Scriptura? Fateor & ego, sed vbi manet ordo, quia ex temeritate factum est, absque

que omni ordine, cum scandaloso proximo? Et nisi adeo mala res esset missa, vellem eam restituere.

Ex ultimis Lutheri verbis patet, missam priuatam in suo monasterio abrogatam mansisse usque ad suum reditum Wittebergam, & quamvis improbarit modum scandalosum, rem tamen ipsam non improbasse: Indeque factum esse, quod agere perrexerit contra ritum missæ in Ecclesia tunc celebrari solitæ. Refert Cochleus, Lutherum contra Angliæ Regem euomuisse hæc verba: Missam itaque extorsimus, & triumphamus aduersus assertorem sacramentorum. Triumphata verò missa, puto nos totum Papatum triumphare, nam super missam ceu rupem, nititur totus Papatus, cum suis monasterijs, Episcopatibus, collegijs, altaribus, ministris, & doctrinis: atque adeo cum toto ventre suo, quæ omnia ruere necesse est, ruente missa eorum sacrilega & abominanda. Quibus verbis Lutherus non modo missam priuatam, sed & totum missæ sacrificium impetuit. Omitto, quæ Lutherus anno 1534. edidit lingua teutonica in libro, quem de angulari missa inscripsit, ubi post præfationem addit disputationem cum diabolo, in qua fingit se à diabolo conuictum, quod quindecim annis missam celebrando idolatriam commiserit. Omitto

post hunc librum alium emisisse de missa angulari. Hoc vnum ceteris superaddo, Lutherum eodem anno in epistola, qua negat se consentire Zuinglianis, contra missam adhuc peius debacchatum fuisse: Opto, inquit, & ad modum libenter videre atque audire velim, ut hæc duo verba, *Missæ & Sacramentum*, apud omnes tantum ab inuicem distare intelligerentur, quantum distant tenebræ & lux: imo quantum diabolus & Deus. Quandoquidem missa nihil aliud est, quam peruersa deordinatio ac nundinatio sacramenti etiam si deuotissime celebretur. Et infra: Det Deus omnibus bonis Christianis tale cor ut quando audiunt hanc vocem, missa, extereantur, & cruce muniant sese, tamquam contra diaboli abominationem.

Habes hæc apud Cochleum anno 1534. qui edito ad Ionam Lutheri sectatorem contra illam epistolam opusculo, hæc inter alia reponit: Si aboletur missa, uti Lutherus optat, quomodo possemus vel habere vel sumere venerabile sacramentum? Extra missam enim non potest confici, quandoquidem conficere est missam celebrare: de quo ait Christus ad Apostolos: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quod si hoc negatis, dicite quæso, quomodo sine consecratione

ex

Lutherus
apud Cochleum.

Lutherus

Cochleus

,, ex panē & vino fiat corpus &
 ,, sanguis Christi? Et vbi Chri-
 ,, stus & cuius mandauerit Chri-
 ,, stus ex pane & vino carnem
 ,, & sanguinem suum conficere?
 ,, Item in qua rogo Scriptura
 ,, prohibita est hæc vox. Sic ar-
 gumentatur contra Lutherum eru-
 ditus Cochleus, cui addi potest,
 vocem hanc *Missam* in Ecclesia
 non esse rem nouam, sed anti-
 quam de illa haberi Patrum tra-
 ditionem, quia imo in Africana
 Ecclesia, quæ septingentis annis
 iam inde à temporibus Apostolo-
 rum vsque ad octauum sæculum
 floruerat, sacrificium Christia-
 norum non alio nomine fuisse
 nuncupatum, vt patet ex canone
 2. Concilij Carthaginensis secun-
 di, quod habitum est anno 397.
 ex D. Augustino sermone 91. de
 tempore, ex Victore demum Vi-
 tensi libro secundo persecutionis
 Wandalicæ, quorum testimonia
 attulimus in opusculo de Africana
 Ecclesia dissertatione 2. capite 6.
 numero 5.

At quid opus est, pro quæstio-
 ne de nomine ad traditionem pri-
 mitiuæ Ecclesiæ recurrere, vbi
 Lutherus rem ipsam negare ausus
 non fuit, & sicubi negare visus
 est, errorem suum plusquam se-
 mel erubuerit: cur enim alias
 missam à fratribus sui ordinis in
 monasterio Wittebergensi abro-
 gatam, vt rem inordinatam ha-
 buisset, nisi vt iustam ea de re
 Ducis Saxonie indignationem à
 sese auerteret? Cur alias Carolsta-

dium doctrinam suam de missa
 improbantem ex ciuitate Orla-
 mundæ Wittembergam reuocari
 studuisset, nisi populum istius ci-
 uitatis ad prædicationes Carolsta-
 di errores suos facile agniturum
 credidisset? Cur alias Lutheri se-
 ctatores in confessione Augusta-
 na anno 1530. professi fuissent,
 se missam retinere cum omnibus
 ceremonijs, excepto quod lingua
 Germanica quædam cantent, &
 quod priuatas dumtaxat missas
 abrogarint, nisi quod vellent Ca-
 rolo quinto Imperatori, & toti
 Germaniæ manifestum reddere,
 traditionem Ecclesiæ de missæ sa-
 crificio clariorem esse, quam vt
 negari possit: *Seruatur apud nos*
inquiunt, vna communis missa
singulis ferijs. De priuata autem
 fatentur, apud suos desisse, quod
 veteres ante Gregorium non fa-
 ciant mentionem missæ priuatae,
 de communi verò plurimum lo-
 quantur: qua ratione innuunt,
 non reiicienda esse Patrum statuta
 & antiquum Ecclesiæ ritum, pro-
 ut in hac quæstione sese reiicere
 protestatus erat Lutherus. Cæte-
 rum cum in confessione Augusta-
 na fundamentum Lutheranorum
 de abroganda missa priuata ex-
 pressum sit, illud ipsum caducum
 esse & infirmum, hac dissertatio-
 ne monstrabimus, ac primo qui-
 dem ex vsu Ecclesiæ Græcæ iam
 inde ab Apostolis ad hæc vsque
 tempora: secundo ex traditione
 Ecclesiæ Latinæ à Petro Aposto-
 lo vsque post tempora Gregorij
 Ma-

Magni ; omittendo testimonia post octauum sæculum , à quo missas priuatas apud Latinos in-

usu fuisse clarius constat , quam vt vlla probatione indigeat .

CAPVT PRIMVM.

De Missis priuatis in Ecclesia Græca.

IAM dudum notauimus in illo opere, quod de sacro Antiocheno Concilio edidi, olim in Basilicis vnicum fuisse altare, quod Tyrius orator apud Eusebium libro 10. *vnigenam aram vocauit*, & magnus Ecclesiæ Doctor Augustinus sermone 46. nuncupauit: *Mensam Christi in medio positam*. Græcos hanc mensam in medio bematis collocasse, patet ex eorum Basilicis, quorum vnā nuper delineari curauit Dominus De Cange in Constantinopoli Christiana, aliam Beueregius in notis ad pandecta canonum, tres Leo Allatius libro de templis Græcorum, inter quas licet duæ sint templorum recentiorum, vnicum tamen altare in ijs conspicitur: alias demum tres Iacobus Goar in Euchologio Græcorum, quarum duæ vnicum habent altare, tertia vero duo altaria habet, & de illa, notat idem Goar: E. Quod mirum est in Ecclesia Græca, secundum altare delineatum, indicat. Et proinde Ecclesiam, quæ non merè & integrè est, Græcis iuris, arguit, sed huiusmodi in quam Græci pariter ac Latini illud sibi compa-

,, ratum habeant, vnde & in ijs
,, missas, officia, laudesque di-
,, uinas, ritibus proprijs serua-
,, tis vtrique, alternis horis per-
,, agunt, ita tamen vt qua die
,, sacerdos latinus celebrauit,
,, deinde sacrum facere detre-
,, ctet: non quidem in latini ri-
,, tus contemptum vel odium,
,, vt quidam temerario suspican-
,, tur, sed ne eadem die, intra
,, templi eiusdem septa sacrifi-
,, cium iterare, quod nefas vide-
,, tur, Græcus præsumat.

Mirum videbitur Antiquitatis Ecclesiasticæ ignoro hæc viri eruditi adnotatio de vnicō sacrificio diebus singulis super vnicō altari in Ecclesia Græca celebrari consuetō: at in scholio ad canonem secundum Antiochenum, capite 4. hanc veritatem comprobauimus auctoritate Diui Athanasij apol. 2. ad Constantium, vbi narrat se ideo in Basilica nondum consecrata celebrare debuisse, quod aliæ Ecclesiæ paræ essent & paucæ, & tanta multitudo fidelium, vt nulla alia quam Basilica non dedicata potuisset continere populum: ex quo collegimus tempore Diui Athanasij vnicum-

Leo I.

dumtaxat in singulis Ecclesijs sacrificium Alexandriae offerri confueuisse, id quod confirmat Leo Magnus epistola 81. ad Dioscorum Patriarcham Alexandrinum, dum statuit: *Vt cum solemnior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta fidelium multitudo conuenierit, quam recipere Basilica una non possit, sacrificij oblatio indubitanter iteretur.* An Alexandrina Ecclesia ad hoc Leonis Papæ mandatum ritum suum pro aliquo saltem tempore mutarit, & cum Romana Ecclesia ob numerosioris populi concursum vno die in eadem Basilica iterarit sacrificium, non adeo constat, nisi quod Græcos in hunc vsque diem tenaciores antiquæ istius disciplinæ obseruatores habeamus ex Goar loco supracitato.

Addi his potest, hanc missam, quam Græci in solemnioribus festis & cæteris diebus, quibus Synaxim celebrabant, ab ipsis vocari liturgiam, quam antiquissimam habemus à Iacobo primo Hierosolymorum Episcopo, & Christi Domini Apostolo, vt putatur, editam. Colligitur autem ex ista liturgia, celebrari debuisse à sacerdote, cui ministrant Diaconi, & respondet populus, cantoribus etiam psallentibus dum sacerdos communicat, & Clero, ac populo Eucharistiam tribuit. Habemus præter illam Diui Iacobi liturgiam antiquis Patribus probatam, aliam liturgiam sancti

Euangelistæ Marci ex veteri codice erutam studio Cardinalis Sirletti, & in illa etiam Diaconi prohibentur ministrare, & populus respondere, & panem distribuere Clero ac calicem dare. Hæc autem liturgia licet interpolata & aucta sit, vt obseruat Labbeus, ne tamen quisquam existimet, ritus in ea contentos ab Apostolorum instituto esse longè diuersos, habemus constitutiones Apostolorum Clementi Romano adscriptas, quarum compiler floruit tertio Ecclesiæ sæculo, & libro 2. capite 57. refert: *Diaconos oblationi Eucharistiæ operam dare ministrantes corpori Domini cum timore, oblatione autem facta, statuitur, vt quisque ordo seorsum corpus Domini, & præiosum sanguinem sumat.* Et Iustinus martyr, qui secundo Christi sæculo vixit, apologia pro Christianis supponit, Pontificem aut sacerdotem celebrare, populum respondere, diaconos ministrare, omnesque præsentis communicare, & diaconis Eucharistiam dari ad absentes perferendam: & anno 325. sacrosanctum Nicænum Concilium canone 18. corrigens diaconorum præsumptionem, qui in liturgia presbyteris gratiam sacræ communionis porrigere, & ante Episcopos sacra oblata contingere audebant, statuit: *Vt per ordinem post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant aut Episcopo eis aut presbytero porrigente.* Quo statuto supponit, sacer-

Author
Constit.
Apost.

Canon
18. Ni-
cen.

cer-

cerdotes, & diaconos, adeoque omnem inferiorem Clerum & populum tempore sacrificij communicasse de manibus celebrantis & ministrantium; id quod etiam clarissimè innuunt, Diuus Basilii Cæsareæ Cappadociæ Exarchus, & sanctus Ioannes Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus in missis aut liturgijs, quas etiamnum legunt Græci in oriente, in quibus Pontifice celebrante diaconi & sacerdotes supponuntur ministrare, Populus autem & Clerus respondere, & tum ut habet Diuus Basilii, *omnes communicent*, vel ut habet Sanctus Ioannes Chrysostomus de celebrante. *Deinde sumit corpus Dominicum si solus fuerit: quando vero plures fuerint, primus inter eos accepta communione, porrigit reliquis deosculantibus manus eius, & genam, & ipse similiter ab aliquo eorum suscipit Eucharistiam. Et hoc modo pariter inclinantes sancto Altari, susceptam Domini carnem manducant: similiter & calicem mutuò inter se porrigunt, ut sanguinem Domini bibant. Vbi vero sacerdotes, ut dictum est perfecerint, iubet Archidiaconus, ut diaconi accedant, & accedentes suscipiunt, ut fecerunt sacerdotes.* Cumque hæc præscripserit Diuus Chrysostomus in liturgia, prout edita est à Claudio De Sainctes Theologo Parisiensi, addit, mysteria ferri ad locum, ubi debet populus communicare. Cuius du-

plicis communionis Cleri, & populi etiam meminit Iacobus Goar in notis ad missam Ioannis Chrysostomi numero 179. ubi, ait laicis extra cancellos, ordine sacro promotis, in sanctuario communionem porrigi: enimvero, ut notat idem Goar numero 170. *Diacono ministranti, alijsque sacerdotibus celebrantibus precipuus sacerdos, vel Pontifex, in manu sacram Eucharistiam antiquo ritu tradit.* Ex quibus verbis etiam colligitur verum esse, quod cum Ioanne Morino, & Eminentissimo Cardinali Bona notavi in scholio ad canonem secundum Antiochenum, capite 6. numero 10. missam apud Græcos celebrari consuevisse ministrantibus diaconis, & concelebrantibus sacerdotibus, cunctisque communionem participantibus.

Hiscæ autem suppositis, urgere possent hæretici Misoliturgi, nullam aliam apud Græcos missam in usu fuisse, quam solemnem. Cum enim apud eos in Basilicis vnicum dumtaxat altare haberetur, in quo vnam singulis diebus missam celebrare poterant, eaque missa præscribatur à Pontifice aut sacerdote, concelebrantibus alijs sacerdotibus, ministrantibus diaconis, respondente Clero & populo, psallentibus cantoribus, & communicantibus omnibus peragenda, videri possent ex iustificatione missas priuatas abrogasse relicta publica, quam solam apud Ecclesiam Græcam in usu fuisse,

V u u u u col.

Goar.

colligi videtur ex dictis : vnde & in sua confessione Augustana Constantinopolim transmissa, ponunt missas priuatas inter abusus Romanæ Ecclesiæ. Verùm errant Lutherani, & licet laudatum sacrificium semel per diem in Ecclesia celebrari solitum, recte solempne & publicum vocarint, aliter tamen sacrificium apud Græcos non raro celebratum fuit, quod merito priuatum dici potuit. Enimuero priuatum dici potest ratione assistentium, ratione communicantium, ratione temporis, & ratione loci, vt post Eminentissimum Cardinalem Bellarminum obseruauit Cardinalis Bona libro primo rerum liturgicarum, cap. 14.

Ratione assistentium missa vocari potest priuata, si nimirum pauci adsint, & nullus alius sacerdos concelebrat, qua de re vrgeri posset factum Christi, Lucæ 24. & factum Apostolorum frangentium circa domos panem, Actuum 2. capite. Sed omissis sacræ Scripturæ locis, de Luciano martyre Nicomediensi refert Photius in excerptis Philostorgij, libro 2. capite 14. in proprium pectus cubantem tremendum ita sacrificium peregisse, ipsumque

Philostorgius.

,, participasse: Et vt alij incon-

,, taminato sacrificio participa-

,, rent mandasse: peractum ve-

,, ro hoc sanctum ministerium

,, in carcere circumstante cum in

,, orbem sacro cœtu tamquam

,, iam morientem Ecclesiæ spe-

,, ciem ita simul & munimen-

,, tum eo præbente, ne ea quæ à

,, pijs peragebantur, videren-

,, tur. Notat Godofredus ad hunc locum Philostorgij à se editi, eandem historiam tacito Philostorgij nomine exscriptam à Nicephoro libro 8. capite 31. ex qua historia dum multa educi possent, fatetur, illud in primis colligitur, missam priuatam à Luciano coram paucis captiuis in carcere celebratam fuisse. Aliud nobis testimonium suppeditant acta sancti Clementis Ancyрани apud Bollandum 23. Ianuarij, qui fertur celebrasse in carcere sacrificium coram paucis Christianis ibidem repertis. Aliud refert Theodoretus Cyrensis Episcopus in Philottho c. 20. de sancto Mari Abbate cellula incluso: *Cum autem longo tem-*

Theod.

pore desiderasset videre offerri spirituale, & mysticum sacrificium, rogauit vt diuini doni illic fieret oblatio. Ego vero lubenter parui, & iussi sacra vasa afferri (pagus enim haud longe aberat) & pro altari vsus diaconorum manibus, mysticum diuinum & salutare obtuli sacrificium. Aliud testimonium habet Leontius Neapolis Cypriorum insulæ Episcopus, & contemporaneus sancti Ioannis Eleemosynarij in vita eiusdem, capite 12. vbi de hoc sancto Patriarcha Alexandrino refert. *Et facit missas in oratorio suo, nullum habens nisi ministerium suum.* Quod si hoc non

Leontius Cyprius.

sufficiat, accedat testimonium

san-

sancti Ioannis Damasceni in historia de Barlaam & Iosaphat scribentis, B. Barlaam presbyterum fuisse, & in sua cellula solo Iosaphat præsente sacrificium missæ offerre solitum fuisse.

Ratione communicantium, missam vocant aliqui priuatam, quando solus sacerdos communicat, vel vnus aut alter adstantium aut ministrantium: & sic missas priuatas olim in vsu fuisse per Orientem, ex ijs locis constat, vbi quotidie sacrificium offerebatur, rarò tamen aderat aliquis, qui participabat: enimvero cum singulis diebus in oriente sacrificium offeretur, scribit tamen de pane in sacrificio oblato Diuus Ambrosius, vel quicumque author est libri quinti de sacramentis, capite 4. *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in oriente facere consueuerunt?* Et post Ambrosium D. Ioannes Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus homilia 3. in epistola ad Ephesios: *Frustra est quotidianum sacrificium, frustra adstamus altari, nemo est, qui participet.* Et dum Antiochiæ homilias habebat, querit à populo Antiocheno homilia 61. *Dic mihi quæso, post annum communionem sumens &c.* Similem obiectionem à Chrysostomo factam refert Anastasius Sinaita, quæstione septima sub hoc titulo: *Sitne melius communicare assidue, an interiecto aliquo spatio?* Et sermo-

ne de sacra Synaxi edito per Henricum Canisium tomo 3. antiquarum lectionum sufficienter indicat, suo tempore non omnes communicasse, qui sacrificio aderant, sed plures abstinuisse. Libro secundo iuris Græcoromani statuitur in tomo vnionis inter Constantinum Porphyrogenitum, & eius locerum Romanum, quod, certum poenitentium genus ter, in anno diuinorum mysteriorum fruitione donabitur. Semel in salutari Dei & Saluatoris nostri resurrectione, secundo in illibatæ Dominae nostræ Deiparae dormitione, & tertio in Christi natalitijs diebus, eo quod ieiunium & conuersio sequens ex eo profectus præcesserit. Notat autem Iacobus Goar in Euchologio, quod id cuncti deinceps mysteriorum participes obseruarint, vt mirum non sit, si in liturgia D. Ioannis Chrysostomi à Claudio de Saintes Theologo Parisiensi edita, (qua Græci etiamnum vtuntur) additum sit de celebrante: *Deinde sumit corpus Dominicum, si solus sit.* Enimvero cum mos communicandi populum sacrificio præsentem à tempore Diui Ioannis Chrysostomi cessarit, sic vt non esset quandoque, qui communicaret, potuit sæpe contingere, solum sacerdotem de sacrificio participare, id quod licet apud nos non efficeret missam priuatam, apud aduersarios tamen missoliturgos illam priuatam efficit,

Ius Græcorum.

Goar.

V u u u u 2 adeo

adeo ut hæc sit missa, de qua potissimum altercantur, & quam teste Bellarmino nullo modo admittunt.

Ratione loci missa priuata vocari potest, si non ad summum altare intra sacrum bema, ad quod apud Græcos tantum vnicum singulis diebus sacrificium offerri consuevit, sed ad aliud altare extra sacrum bema, siue id sit in locis sacris Ecclesiæ adiunctis, siue in oratorijs priuatis ab Ecclesia separatis, siue in domibus particularibus. Et quidem de celebrato sacrificio in domibus priuatis nulla potest esse difficultas, si aspiciamus tria priora sæcula, quibus Ecclesia sub persecutorum tyrannide ingemuit: ab initio enim Apostolos fregisse panem circa domos, testis est sanctus Lucas actorum capite 2. & Apostolorum discipulos ac sequaces etiam apud priuatos sacrificia celebrare debuisse, coegit temporum iniquitas; quin imo sacerdotes carceres penetrasse, & ibi sine altari offerre coactos fuisse, ostendemus postea. Ne autem subsecuta Ecclesiæ pace, quisquam existimet, post ædificatas Ecclesias in illis solum ad summum altare intra sacrum bema missarum solennia fuisse peracta, testis est Eusebius Cæsariensis libro 4. de vita Constantini, capite 17. hunc Imperatorem post datam Ecclesiæ pacem *In palatio quamdam vetus Ecclesiam Dei constituisse. Quin imo motorium templum ha-*

Eusebius.

buisse, cum in castra proficisceretur, testis est Sozomenus libro primo capite 8. qui ait, hunc morem imitatas fuisse Romanorum legiones, verba ex versione Valisij sunt: In palatio Ecclesiæ ædificauit: & quoties ad bellum proficisceretur, tabernaculum ad Ecclesiæ similitudinem fabricatum circumferre consueuerat: ita ut nequidem in solitudine constitutus tam ipse, quam exercitus eius sacra æde careret, in qua Deum laudare, ac preces fundere, & sacra mysteria persolvere possent. Sequebantur enim sacerdotes & diaconi tabernaculo affidentes, qui iuxta Ecclesiæ ritum eiusmodi officia obirent. atque ex eo tempore Romanorum legiones, quæ nunc numeri vocantur, singulæ proprium sibi tabernaculum facere cœperunt, & sacerdotes & diaconos proprios ac peculias habere. Vti autem Palatini in castris Imperatorem suum imitati fuerint circa motorium templum, ita & videntur imitati circa altare & oratorium domesticum, adeo ut excefferint, & vsui obstiterit sacrum Laodicenum Concilium canone 58. statuens: *Quod non oportet in domibus fieri oblationes ab Episcopis, aut presbyteris. To Episcopis*, insinuat nequidem indulgente Episcopo licuisse in priuatis domibus sacrificium offerre: attamen quoad hoc canonem Laodicenum non fuisse

Zosomenus.

Canon 58. Laodice.

fuisse vſu receptum patet ex Diuo Gregorio Nazianzeno in Encomio ſororis ſuæ Gorgoniæ, cui domesticum altare fuiſſe teſtatur, & ex eiufdem oratione 19. in laudem Patris, vbi cum ægrum in cubiculo ſuo ſacrum peregiſſe ſa-
tetur, vnde dicit de illo: *Sine ſacrario in ſacrario, ſine altari ſacrificus ſacerdos à myſterijs procul remotus*. Erat eius Pater Nazianzenus Epiſcopus, hinc poteſtatem habuit celebrandi in propria domo: Gorgonia autem erat Epiſcopi ſoror, hinc priuilegium obtinuit altaris domestici, & quod vſque ad ſextum ſæculum vbique per Orientem, obtinuit etiam in Aegypto & Alexandria, vbi Ioannes Eleemofynarius teſte Leontio in vita, cum populum de Eccleſia egredi videret, quo tempore ſacra celebrabat, conuerſus ad illum dixit: *Ego ſily propter vos ad Eccleſiam deſcendo, nam mihi ipſe in Epiſcopio miſſas facere poteram*.

Leontius
in vita
Ioannis
Eleemo-
ſynarij.

Obijci poteſt id quod Archimandritæ diceceſeos Conſtantinopolitanæ, Antiochenæ, ac Hieroſolymitanæ conqueruntur de Seucro Antiocheno, Anthimo Trapezuntino, Petro Apameenſi Epiſcopo & aſſectis in libellis Agapeto Pontifici exhibitis, ac anno 536. in Conſtantinopolitana Synodo ſub Menina Patriarcha relectis: *In multas domos eorum, qui excellencia ſunt, intrant de indecentia faciunt: in iſſis proprijs domibus & ſuburbijs alta-*

Concil.
Conſtan-
tinop.
ſub Men-
na.

*ria & baptiſteria erigunt in op-
poſitum veri altaris, & ſancti
fontis &c.* Verum reſpondeo, Hæc dicta eſſe de hæreticis & eorum ſectatoribus, de quibus etiam ad Juſtinianum Imperatorem retulerunt Archimandritæ vrbis Conſtantinopolitanæ: Demum, irruerunt in hanc regiam ciuitatem, & altaria prophana, & baptiſteria aliena in op-
poſitum veri altaris, & ſancti fontis in multis & claris locis ipſius ciuitatis, & in ſuburbijs, & in proprijs domibus, fixerunt, & iniqua in iſſis facere non ceſſant, alios in domibus corrumpendo &c. Ex quibus verbis patet, Archimandritas Catholicos non egiſſe contra Epiſcopos, quod in domibus priuatis altaria crexiſſent, ſed quod in oratorijs domesticis fideles peruertiiſſent celebrando conuenticula contra religionem orthodoxam. Huic autem malo vt occurreret Juſtinianus Imperator, Anthimum de ciuitate regia eiecit, prohibuitque eum aliquibus communicare, neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. Et apud Leunclauium in collectione conſtitut. Eccleſiaſticarum libro 3. ſtatuit idem
Imperator: In domo priuata ſacrum miniſterium non fiat, nec quid aliud, quod ad ſtatum ſacerdotalem ſpectat: niſi rogatus antea locorum Epiſcopus, degentibus in ea regione clericis permiſſerit, vt
hoc

Ius Græ-
corman.

Canon
31. Trull.

,, hoc faciant. Et hoc decretum confirmarunt plusquam ducenti Orientales Episcopi canone 31.

Balsamon.

Trullano: *Clericos, qui in oratorijs, quæ sunt intra domos, sacra faciunt, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere debere decernimus.* Ad quem canonem Theodorus Balsamon schismaticus Patriarcha Antiochenus: *Lege quartam nouellam Imperatoris Leonis sapientis, quæ sic habet post proæmium: statuimus ergo non solum uniuscuiusque Catholicæ sacerdotes, sed etiam sacerdotes uniuscuiusque domus, habere potestatem in omnibus domibus celebrandi, & mysteria peragendi, quoscunque adsciscere voluerit, qui unicuique domui præest.* Ex qua nouella luce clariùs patet, tempore Leonis sapientis ante septem sæcula missas in priuatis oratorijs & domibus per orientem passim viguisse, adeoque priuatas apud Græcos in usu fuisse, si locum respiciamus, quamuis apud eos missæ priuatæ non à solo presbytero, sed vnà cum diacono celebrari debuerint, ita statuente quadam Synodo in Nomocanone Græco per D. Cotelarium edito: *Sacerdos liturgiam non celebret absque diacono aut lectore; qui vero id fecerit, pœnitentiam agat duobus annis, & ducenties inclinet se.*

Nomocanon
Græcus c. 83.

Ratione temporis demum missam aliqui volunt dici priuatam, si in profestis aut ferijs celebretur,

quæ tamen non ita ab aduersarijs oppugnatur. Erat olim varia in oriente consuetudo de sacrificij tempore: Constantinopoli, vt audiuius ex sancto Ioanne Chrysostomo, singulis diebus offerebant sacerdotes, vel vt ait sermone aduersus eos, qui Pascha ieiunant: *Non idem sunt Pascha & quadragesima: si quidem quadragesima semel in anno fit, pascha vero ter in hebdomada, nonnumquam etiam quater, vel quotiescumque volumus.* Est enim pascha non ieiunium, sed oblatio & sacrificium, quod in singulis fit collectis. In Ponto quater celebratum fuisse per septimanam, testis est Diuus Basilus epistola 289. ad Cæsariam Patritiam: *Quater nos singulis septimanis communicamus, Dominico die, feria quarta, in parasceue, & sabbatho. Sed & per dies etiam alios, si martyris alicuius memoria celebretur.* Idem ferè testatur Diuus Epiphanius Cypri Episcopus: *Sacri conuentus & synaxes ab Apostolis instituti sunt his diebus: quarta sextaque feria, & Dominica, Et Infra: Quibusdam in locis sacri conuentus & synaxes etiam sabbathis indicuntur.* Iustinus martyr in Apologia pro Christianis tantum diei Dominicæ meminit, quem diem solis vocat, quo solemnis conuentus fieri solebat, vtique in Palestina, vbi natus erat. Idem de Ægypto, & Alexandria testatur Diuus Basilus supra: *Quod il-*
lic

Chrysostom.

Basilus 1

Epiphanius.

D. Basilus.

lic semel, utique in septimana die Dominico, sacerdos sacrificium peragat, ac distribuat.

Eundem morem fuisse apud monachos in desertis habitantes, testis est Ammonius monachus de Monasterio montis Sinai, ubi

Ammonius Monach.

monachi, vespere sabbatho illucescente Dominica in Dominicum (Ecclesiam dicimus) cuncti cogebantur, ac simul nocturnas perfoluentes preces, mane perceptis intemeratis ac viuificis Christi mysterijs in suum cuiusque locum denuo reuertebantur. Et de Iosepho

Anachoreta seu monacho monasterij in Raithu idem Ammonius: *Nulla me Dominica dies præterijt, quin Christi mysteria cum omnibus vobis perceperim.* Unde colligitur monachos Dominico die sacrificio interesse consueuisse, & de illo participasse, id quod ego putem demum pro laicis per orientem inualuisse, ut nimirum diebus Dominicis, & festis Ecclesiam frequentarint, ubi intra sacrum Bema ad suum altare missa celebrari consuevit: reliquis diebus non ita ad Ecclesiam venerint, ubi tunc in oratorijs Ecclesiae adiunctis, quæ apud Græcos paraclesia vocantur, missæ celebratæ fuerint. Habemus de paraclesijs testimonium Leonis Allatij epistola ad Ioannem Morinum de recentiorum Græcorum

Leo Allatius.

templis, ubi: Ex paraclesijs quædam muro Ecclesiae sed non certo in loco, quando pro

libitu conditoris, & ratione locorum exstruuntur, adherent, quædam longè absunt, & per monasterij insulas pleraque sunt dispersa. In ijs, quæ Ecclesiae affiguntur, per Ecclesiam quandoque, aliquando in paraclesij muris extra Ecclesiam aditus est. Vbi paraclesia per se stant, portam peculiarem habent, & in nonnullis monasterijs eo numero sunt, ut dies hebdomadis æquent. In ijs præter dies Dominicos, & solemnes sanctorum celebritates, in quibus omnibus monachis præscribitur, ut sacris adsint, reliquis diebus vnus ex monachis, cui id onus incumbit, & ἑβδομαρχός dicitur, singulis diebus, hoc nempe in vno, altero in alio sacrum celebrat, ut finita hebdomade paraclesiorum quoque numerus expleatur. Tum demum à capite nouus hebdomadarius onus liturgiam in ijs celebrandi suscipit, & dum in vno celebratur, cætera silent, & princeps ipsa Ecclesia cuius paraclesia vocantur, quod à templo maiore non longè distent, licet in eo ut plurimum non affigantur, & respectu Ecclesiae maioris parua istæ Ecclesiae sint, vel si placet, quod vicem illius expleant. Hæc Leo Allatius de paraclesijs, de quibus Iacobus Goar in notis ad Euchologium Græcorum, pagina 16. quod mu-

Goar .

muris distincta sint à principali Ecclesia quasi Ecclesiarum appen-
 ,, dices & oratoria : In quibus ,
 ,, inquit , diebus profectis me-
 ,, morias diuersas agant , puta
 ,, feria secunda τὰ σωμῶτων An-
 ,, gelorum , tercia τῆς ἡγορίας ,
 ,, quarta τῆς περδεύμας , quinta
 ,, τῶν ἀποστόλων , parasceue τῆς
 ,, σαββάτου , sabbatho τῶν κοιμη-
 ,, μένων mortuorum . Ex quibus
 omnibus manifestum fit , apud
 Græcos etiam in hunc vsque diem
 missas in usu esse , quæ non mul-
 tum differunt à nostris priuatis ,
 vnde Lutherani mittentes ad Hie-
 remiam Patriarcham Constanti-
 nopolitanum suam confessionem
 Augustanam , in qua missas pri-
 uatas ab ipsis abrogatas testantur ,
 quod fere nullæ priuatæ missæ ni-
 si quæstus causa fierent apud Pon-
 tificios , respondet non quidem ,

approbando missarum priuatarum
 abrogationem , sed improbando
 solum missarum ob quæstum
 celebrationem : *Vnam item li-*
turgiam , inquit , Hieremias in
 primo responso , *vos celebrare ,*
non ritu Romanæ Ecclesiæ plures
scribitis . Si qui igitur sunt , qui
ad quæstum & lucrum tantum
referant mysterium , illi turpiter
& improbe faciunt , quod certum
& confessum esse , & nos & ve-
ritas ipsa testatur . En quid re-
 spondeat ad Lutheranos Hiere-
 mias Patriarcha Constantinopolita-
 nus , qui tantum abest , vt missas
 priuatas abrogandas duceret , vt
 ne verbum quidem de ijs faciat ,
 quod sciret earum vsum apud
 Græcos numquam fuisse impro-
 batum , quin imo inualuisse , vt
 constat ex plerisque Græcorum
 testimonijs supra editis .

Hierem.
Patriar-
cha Con-
stantin.

CAPVT SECVNDVM.

*De Missis priuatis in Ecclesia Latina à Petro Aposto-
 lo vsque ad Gregorium Magnum.*

HAbemus editam à Wilhel-
 mo Lindano Gandauenfi
 Episcopo Missam Petri Apostoli
 Græco latinam ex M. S. codice
 Eminentissimi Cardinalis Sirle-
 ti , in qua præscribuntur preces
 sacerdoti , responsiones populo ,
 diaconis ministeria , & thurifica-
 tiones ad altare exhibendæ : ve-
 rum cum in illa missa reperiatur
 nomen Patriarchæ , quod priori-

bus Ecclesiæ sæculis in usu non
 erat , & in commemorationibus
 mentio fiat Cornelij , Cypriani ,
 Laurentij , Agnetis , Cecilix , A-
 nastasix , Barbaræ , & quadragin-
 ta martyrum , qui omnes post se-
 cundum Christi sæculum florue-
 runt , nullum videtur dubium ,
 quin hæc missa Petro tributa ali-
 quot post ipsius tempora sæculis
 confecta , aut certe temporum
 suc-

successu pluribus in locis interpolata sit. Non nego quidem, verum esse, quod scribit Diuus Epiphanius hæresi 79. Apostolos per orbem terrarum dispersos sacrificasse, quin potius idipsum indubitatum esse confirmo, & dico cum

Isidorus
Hispal.

Isidoro Hispalensi libro primo de diuinis officiis, capite 15. *Quod ordo missæ vel orationum, quibus oblata Deo sacrificia consecrantur primum à sancto Petro sit institutus.* Quin imo & verum puto, quod scribit Walafri-

Walafri-
dus.

Walafri-
dus. capite 22. *Romani usum obseruationum à Beato Petro Principe Apostolorum accipientes suis quique temporibus, quæ congrua iudicata sunt, addiderunt.* Id autem ut probem, alijs testimonijs non indigeo, quam duobus Romanorum Pontificum catalogis à me in Antiquitate illustrata editis, ex quibus vitas eorundem conscripsit Anastasius Bibliothecarius: in ijs enim refertur, quinam Pontifices, & quidnam missæ addiderint. Catalogus sub Iustiniano Imperatore conscriptus

Catalogus
Rom.
pag. 3.

habet in Xysto Pontifice: *Hic constituit, ut infra actionem sacerdotis incipiens populus hymnum decantaret, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth &c.* Catalogus tempore Caroli Magni exaratus habet de Telesphoro Papa: *Hic constituit, in natali Domini in nocte, ut missæ celebrarentur, & gloria in excelsis Deo caneretur: Et in Cælestino. Hic*

Alius Ca-
talogus.

constituit ut antiphona ante sacrificium caneretur, quod ante non fiebat, nisi tantum Epistola Beati Pauli recitabatur, & sanctum Euangelium. Egimus hac de re dissertatione secunda, capite 6. numero 8. in opusculo, quod de Africana Ecclesia edidimus, & plura hic addi possent, quæ Romani Pontifices circa missas statuerunt, quæ latius videri possunt apud Anastasium Bibliothecarium in Pontificali quondam Gelasio Papæ tributo.

Verum relictis hisce testimonijs, quamuis omnino verisimile videatur, pleraque ad canonem spectantia olim in missa Romana à Petro Apostolo fuisse præscripta, & pro missarum solemnij celebrandis ostiarios, lectores, acolytos, subdiaconos, diaconos & presbyteros complures Romæ fuisse constitutos ante tempora Cornelij Papæ, qui eorum numerum recenset in epistola ad Fabium Antiochenum apud Eusebium libro 6. capite 3. hos tamen omnes, aut horum aliquos semper missis Romæ celebratis adfuisse, sic ut in suo ordine solemniter ministrarent sacerdoti, aut Pontifici celebranti, nullatenus verisimile est, cum, ut rectè ex Martino Polono Iacobus Pamelius in liturgico Ecclesiæ la-

Pamelius

,, tinæ: Sæuiente persecutione
,, certa non erat in vrbe Episco-
,, palis statio: sed vbicumque
,, poterant, siue in cryptis, si-
,, ue in cœmeterijs & subterra-
neis,

X x x x x

neis, siue in domibus virorum, siue fidelium aut mulierum, missam celebrabant. Et citat pro huius veritatis confirmatione plura antiquorum testimonia in progressu operis, quorum vnum hic referemus. Ex Marcello Petri discipulo in vita M. S. Petronillæ, constat quod ad eam venerit sanctus Nicodemus presbyter, & ibidem celebrauerit mysteria Christi, quod ipsum habetur in antiquis martyrologijs pridie Kal. Iunij. Cui addit Vsuardus in martyrologio de Petronilla: *Mox ut Christi sacramentum accepit, emisit spiritum.* Quæ eadem habentur in martyrologio Romano. Cornelius Papa in epistola ad Lupicinum Viennensem edita per Cardinalem Baronium scribit: *Neque in cryptis notioribus missas agere Christianis licet.* Et ipsum Stephanum Cornelij successorem in cryptis missas agentem, decollatum fuisse, testantur Beda, Vsuardus, Ado Viennensis, Marianus Scotus in martyrologijs. Plura sunt sanctorum martyrum Acta, quæ meminerunt sacrificij in cryptis & locis subterraneis celebrati, vbi dum metu persecutionum latitabant Christiani, verisimile omnino videtur, hæc sacrificia non cum solemnibus ritibus fuisse peracta, sed potius priuatarum quam solemnium speciem præ se tulisse.

Aliud de priuatis missis testimonium reddit Diuus Cyprianus Carthaginensis in Africa primus,

dum scribit epistola 5. ad Diaconos & presbyteros suæ Ecclesiæ: *Consulite ergo, & prouidete, ut cum temperamento hoc agi tutius possit: ita ut presbyteri quoque, qui illic apud confessores offerunt, singuli cum singulis diaconis per vices alternent: quia & mutatio personarum, & vicissitudo conuenientium minuit inuidiam.* Hæc Cyprianus tertio Christi sæculo ex suis latebris, ad clerum vrbis Carthaginensis Africae principis, ex quibus manifestum fit, sacerdotem cum vno diacono missam celebrare consueuisse etiam, in carceribus, ut positi ibidem confessores communicarent, quod sanè missæ non sollemnis sed priuatae indicium esse, nemo non videt. Consentit Diuus Augustinus libro contra Donatistas post collationem, capite 14. vbi loquens de persecutione sub Diocletiano, testatur ex actis Martyrum, plebem tunc in priuatas domos conuenisse: *Quin, inquit, in ipso carcere celebrabantur sacramenta Christi, in quo inclusi homines tenebantur pro fide Christi.* Pluries hoc repetit D. Augustinus, qui indicat etiam in priuatis domibus sacrificia celebrari consueuisse, quocum conuenit illud Gregorij Turonensis, libro secundo historiae Francorum, capite ultimo: *Quia Christiani, ni eo tempore videbantur, occulte & per latebras diuinum officium celebrabant; nam si qui à paganis reperti fuissent Chri-*

Cyprianus.

Augustinus.

Gregor. Turon.

Christiani, aut afficiebantur
vulneribus, aut gladio trun-
cabantur. His autem tempo-
ribus quomodo missæ peragenda
essent, indicat Tertullianus libro
de fuga in persecutione, capite

Tertul-
lianus.

14. *Colligere interdium non potes,
babes noctem. Non potes discur-
rere per singulos, sit tibi & in-
tribus Ecclesia. Ac si diceret,
inquit Eminentissimus Cardina-
lis Bona libro primo rerum litur-
gicarum, capite 14. numero pri-
mo: Si die lucescente atque om-
nibus congregatis celebrare non
potes, noctu celebra & priua-
tim, etiamsi vel tres presentes
sint.*

Card. Bo-
na.

Nequē post hæc aliquid de
tempore persecutionum superad-
dere necesse est, veniamus ad fe-
liciora Ecclesiæ sæcula, quæ cœ-
perunt à temporibus Constantini
Magni, sub quo Ecclesiæ per or-
bem Romanum ædificatæ, & plu-
res solemnes Ecclesiæ ritus pro
diuino officio introducti sunt: ex
illo tempore missas publicas & so-
lemnes in usu fuisse, nullum om-
nino est dubium fatente D. Atha-
nasio Apologia ad Constantinum
Imperatorem: quod cum Romæ
versaretur, *multus esset in syna-
xibus celebrandis. Utique cum
Iulio Papa, & cæteris Episcopis,
quos epistola ad Eusebium Vercel-
lensem & Luciferum Calaritanum
vocat, sacrorum comministros.*
Quod autem tunc temporis Epi-
scopi & sacerdotes in eadem Ec-
clesia reperti simul sacrificabant,

D. Atha-
nasius.

indicat Lucifer Calaritanus libro
de non conueniendo cum hæreti-
cis ad Imperatorem Constantium,
dum scribit, se & Catholicos mi-
nime passos fuisse, *Quæ cele-
bramus Domini sacerdotes cum
Pseudoepiscopis Arianis tuis cele-
brare.* Et Diuus Hilarius libro
tertio ad Constantium dum quæ-
ritur, quod tribuni ipsius adierint
sancta sanctorum: *Et viam sibi
omni per populum crudelitate
pendentes, protraxerunt de alta-
rio sacerdotes.* Et libro primo ad
Constantium: *Permittat lenitas
tua populis, ut quos voluerint,
quos putauerint, quos elegerint,
audiant docentes, & diuina my-
steriorum solemnia concelebrent,
& pro incolumitate & beatitu-
dine tua offerant preces.* Et Io-
annes Morinus parte 3. exercita-
tione 8. non modo ostendit anti-
quæ Ecclesiæ Gallicanæ Ritualia
habere hunc titulum: *De diuer-
sis sacerdotibus super unam obla-
tam celebrantibus.* Sed & Leo-
nem primum, Gregorium Ma-
gnum, & Nicolaum Papam le-
gatos Ecclesiarum secum sæpius
ad missarum solemnia admisisse:
quin imo in ordine Romano ri-
tum simul celebrantium sacerdo-
tum exhiberi, & vsque ad tempo-
ra Innocentij tertij omnes presby-
teros Cardinales cum Pontifice
celebrasse, ut etiam ostendimus
ad canonem secundum Antioche-
num.

Lucifer
Calarit.

Hilarius
Pictau.

Et hæc quidem de missa com-
muni & solemnī, in qua si non

X x x x x 2 om-

omnes sacerdotes cum Episcopo consecrabant, saltem omnes communicabant, ut probari posset ex plurimis Conciliorum & Patrum testimonijs: hanc autem ne quisquam existimet solam in usu fuisse post redditam Ecclesiæ pacem, notandum omnino plures in plerisque ciuitatibus fuisse Ecclesias, in quibus pauci admodum erant clerici, & plures fuisse ciuitates, in qua vnus tantum erat sacerdos, qui cum solo ministro offerre poterat, cuius missa si priori compareretur, merito priuata dicitur, & à solemni distinguitur. Non recurro ad tempora Apostolica, quibus vnus quandoque in ciuitatibus reperiatur sacerdos: ad tempora Augustini transeo, quibus Catholici plures habebant in Africa Episcopos, de quibus Petilianus in collatione prima capite 182. ad Alypium Tagastensem Catholicæ partis Episcopum: *Sic etiam tu multos habes per omnes agros dispersos imo crebros ubi habes, sanè & sine populis habes. Quin imo plures Ecclesias tunc temporis fuisse, in quibus vnus tantum erat presbyter, patet ex eadem collatione ibidem, ubi Aurelius Macomadiensis dixit de Ecclesia Florentina: Habeo presbyterum in Ecclesia. Et capite 201. Fortunatianus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit: Constantinam habemus illic Ecclesiam, & presbyterum Terentium. Agit de ciuitate Cameriniana, uti & alibi de ciuitatibus & villis non nisi*

Ad Aly-
piū Carti-
Petilia-
nus.

vnus presbyterum habentibus in Africa.

Pro Italia testimonium reddit Diuus Ambrosius in caput 3. primæ ad Timotheum: *Nunc autem septem diaconos esse oportet, inquit, & aliquantos presbyteros, ut bini sint per Ecclesias.* Habebat Mediolanum, habebat Roma, habebant aliæ ciuitates Italiæ non vnica sed plures Ecclesias, & licet in cathedrali fuerit copiosus Clerus, reliquæ Ecclesiæ & oratoria non habebant plerumque nisi vnicum presbyterum cum ministro, idque ad minimum requisitum fuisse, testatur Ambrosius: *Vt bini sint per Ecclesias.* Addit omni hebdomada offerendum esse: *Et etiamsi non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada.* Quod autem sacrificium solemni modo oblatum fuerit ab vno presbytero cum ministro in priuatis oratorijs & Ecclesijs, sicut in Cathedrali à pluribus, vix credibile videtur: & si quis existimet vnicum in Ecclesia presbyterum missam solemnem ministrante diacono, & respondente, offerente, ac communicante populo celebrari consueuisse, neque hoc supposito deerunt testimonia complura promissis priuatis, ut ex sequentibus constabit.

D. Ambrosius.

De Diuo Ambrosio habet Paulinus presbyter in vita: Per Paulinus. idem tempus cum Romæ trans Tyberim apud quamdam clarissimam inuitatur, ut sacrificium

Vranus
Presby-
ter.

Augusti-
nus.

Concilij
Carthag.

,, ficium in domo offerret; quæ-
,, dam balneatrix, quæ paraly-
,, tica in lecto iacebat, cum co-
,, gnouisset ibidem esse Domini
,, sacerdotem, in cellula se ad
,, eandem domum, ad quam
,, ille inuitatus venerat, portari
,, fecit, atque oranti & impo-
,, nenti manus vestimenta atti-
,, git, quæ cum exosculetur,
,, statim sanitate recepta ambu-
,, lare cœpit. Quin imo de san-
cto Paulino habet Vranus presby-
ter in vita eius, capite 2. *Et qua-
si profecturus ad Dominum iubet
sibi ante lectulum sacra mysteria
exhiberi, ut oblato sacrificio ani-
mam suam Domino commenda-
ret.* Aliud de missa priuata testi-
monium habet Diuus Augustinus
libro 22. de ciuitate Dei capite 8.
vbi narrat: *Vir tribunitius He-
sperius, qui apud nos est, habet
in territorio iussalensi fundum
cubedi appellatum, vbi cum affli-
ctione animalium & seruorum
suorum, domum suam spirituum
malignorum vim noxiam perpeti
comperisset, rogauit nostros me
absente presbyteros, ut aliquis eo-
rum illò pergeret, cuius rationi-
bus cederent: perrexit vnus, ob-
tulit ibi sacrificium corporis Chri-
sti, orans quantum potuit, ut
cessaret illa vexatio: Deo protin-
us miserante cessauit.*

Patribus Concilia istorum tem-
porum consonant: cum enim
Concilium Carthaginense secun-
do anno 390. statuatur canone ter-
tio: *Reconciliare quemquam in*

*publica missa presbytero non lice-
re.* Per publicam missam etiam
vfu tunc temporis recepto signifi-
cata est priuata, de qua idem
Concilium statuente canone no-
no: *Quisquis presbyter incon-*
sulto Episcopo, agenda in quoli-
bet loco voluerit celebrare, ipse
honori suo contrarius existit. Per
agenda enim intelligi puto mis-
sam, quam in priuatis domibus
Episcopo inconsulto celebrare non
licebat. Præclarum habemus de
missis priuatis testimonium in
Concilio Agathensi anno 506.
tempore Symmachi Papæ sub Cæ-
sario Arelatensi à totius Galliæ
Episcopis celebrato: ibi enim ca-
,, none 21. statuitur: Si quis
,, etiam extra parochias, in qui-
,, bus legitimus est ordinariusque
,, conuentus, oratorium in agro
,, habere voluerit, reliquis festi-
,, uitatibus, ut ibi missas teneat
,, propter fatigationem familiæ
,, iusta ordinatione permitti-
,, mus: Pascha vero, natale,
,, Domini, Epiphania, Ascen-
,, sionem Domini, Pentecostem,
,, & Natalem sancti Ioannis Ba-
,, ptistæ, vel si qui maximi dies
,, in festiuitatibus habentur, non
,, nisi in ciuitatibus, aut in pa-
,, rochijs teneant. Clerici vero,
,, si qui in festiuitatibus, quas
,, supra diximus, in oratorijs,
,, nisi iubente aut permittente
,, Episcopo, missas facere, aut
,, tenere voluerint, à commu-
,, nione pellantur. Etiam ma-
gnis festiuitatibus in oratorijs pri-
uatis

Canon 9.

Conc.
Agat.

Pelagius
primus.

uatis sacerdoti celebrare licuisse cum consensu Episcopi, clarius indicare non potuit Agathense Concilium, post quod Pelagius primus in edita per Lucam Holstenium epistola, scribit ad Eleutherium Episcopum: Maximus diaconus Ecclesie dilectionis tue nobis suggessit, in fundo, qui appellatur Pancelus, oratorium se pro sua deuotione fundasse, quod in honore beatæ Cantianæ martyris desiderat consecrare. Et infra: Prædictum oratorium absque missis publicis solemniter consecrabis, ita tamen ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur, nec presbyterum constituas Cardinalem: sed quoties missas ibi fieri forte maluerit, à dilectione tua presbyterum nouerit postulandum, quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote vllatenus præsumatur. Et vel ex hoc testimonio constat, Gregorium Magnum non fuisse authorem missæ priuatæ, neque nouum quid præcepisse, cum libro 5. epistola 43. in dictione 14. hortatur Ioannem Syracusanum Episcopum, ut in domo Venantij *missarum peragi mysteria permittat*.

Greg. M.

Ab ipso florecentis Ecclesie primordijs Latinos non vnicum, sed plura in Ecclesijs quibusdam habuisse altaria, indicat Eminentissimus Cardinalis Bona libro primo rerum liturgicarum capite

14. numero 3. vbi scribit: *Plura item altaria Romæ fuisse in Basilica Principis Apostolorum non solum ad orientem iuxta ritum Ecclesie, sed & in alias partes distributa*, scribit Walfridus capite 4. & ante Cardinalem Bonam, Bellarminus dicens, Ambrosium epistola 32. probare pluralitatem altarium, cum ait de eadem Basilica: *Irruere in altaria*. Et ante Bellarminum Gratianus monachus de consecratione, distinctione prima capite 52. ex Diuo Augustino referens *missas peculiare* tunc temporis in usu fuisse. Verum Walafridus Strabo, capite 4. non videtur velle, plura altaria in templo sancti sepulchri Hierosolymis, neque in Ecclesia Beati Petri Romæ à Constantino fuisse ædificata, sed altare Basilicæ Hierosolymitanæ, & aliud sancti Petri Romæ fuisse non ad orientem, sed *in alias partes* distributum. Neque allatum à Bellarmino testimonium Ambrosij inuenire potui epistola 32. & si inueniretur, non multum vrgeret: Neque adductus ex Augustino locus ipsius esse potest, ut etiam animaduertentur correctores Gratiani, qui non ignorabant, testimonio Leonis magni constare: *Ut quoties Basilicam, in qua agitur, presentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur*. Scribit ad Dioscorum Alexandrinum de consuetudine Romanæ Ecclesie: *Quæ ex formæ paternæ traditionis insedit; ut cum*

Card.
Bona.

D. Ambrosius apud Bellarmin.

D. Augustinus apud Gratianum.

Leo Magnus.

*cum solemnior quæque festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ea fidelium multitudo conuenerit, quam recipere Basilica simul vna non possit, sacrificij oblatio indubitanter itere-
tur.* Ex quibus verbis manifestum est, Romæ in vna Basilica non nisi vnum sacrificium singulis diebus offerri consueuisse, adeoque non nisi vnum altare fuisse, vt etiam indicant extructæ per Constantinum Romanæ Basilicæ: in illo autem altari solemnioribus festis, quando maiori numero populus confluebat, quam vt simul in vna Basilica caperetur, semper consueuerat secundum sacrificium solemne celebrari, de quo non solum pro maioribus festiuitatibus, sed etiam Dominicis, & festis diebus dicendus est constituisse Deusdedit Papa: *Hic constituit secundam missam in Clero.* Et ad hunc libri Pontificalis locum, Petrus Vrbeuetanus in scholijs: *Quia tunc ad instar Græcorum, non cantabatur in Ecclesia, nisi forsam vna missa, quod magis edificabat secundum antiquos.* Ex quibus omnibus tamen ne festarij aduersus missas priuatas aliquid piscari conentur, tamquam sub Gregorio Magno missæ priuatæ institui cœperint, notandum, cum Christiano Lupo in scholijs ad Romanum Alexandri secundi Concilium, aliud esse missarum, priuatarum substantiam & antiquitatem, aliud earum in Basilicis maioribus vsum, & frequen-
tiam.

Anasta-
sius Bi-
bliotheca-
rius in
lib. Pon-
tif.

Petrus
Vrbeue-
tanus.

Quod missæ priuatæ in cry-
ptis, carceribus, & domibus in
vfu fuerint ab ipsis Apostolorum
temporibus, iam supra monstra-
tum est ex varijs antiquorum te-
stimonijs, quibus addidi post da-
tam Ecclesiæ pacem, complura
vbique oratoria extructa fuisse,
idque non modo in agris, sed
etiam in monasterijs, vt constat
ex sancto Benedicto, qui in mon-
tis Cassini summitate duo ædi-
ficauit, vnum sancti Ioannis Bapti-
stæ, alterum sancti Martini, vt
scribit D. Gregorius libro 2. dia-
logorum, capite 8. & ex Mauro
eius discipulo, qui quatuor ora-
toria in suo monasterio constru-
xit, vnum in honorem sancti Pe-
tri Apostoli, aliud in honorem
sancti Martini, aliud in honorem
sancti Seuerini, & quartum in
honorem Michaelis Archangeli:
& ex Venerabili Beda libro 4. hi-
storiæ Ecclesiasticæ gentis Anglo-
rum, capite 14. vbi de monaste-
rio à Wilfrido Episcopo fundato:
*Celebrent ergo (monachi) missas
per cuncta monasterij oratoria,
huius.* Quo ex loco non modo
de oratorijs, sed & missis priua-
tis ibidem celebrari consuetis a-
pertissimè constat. Erant tunc
plura monasteria, in quibus mo-
nachi quidam erant presbyteri,
qui non semel dumtaxat in heb-
domada, sed in dies communica-
bant, & sacrificium offerebant;
vnde & in Chronico Centulensi
apud Lucam D'Acherium tomo
4. spicilegij libro 2. capite 11. ex-
tat

Beda:

tat constitutio Angelberti Abbatis, qua præcipit, singulis diebus triginta missas in diuersis altaribus à monachis agi, in quibus memoria celebraretur Adriani Papæ, & Caroli Mvgni tunc temporis viventium. Extant plura antiquitatis monumenta de Monachis, qui cum adeo priuatim, & occultè missas suas agere cœpissent, ut nequidem ministros adhiberent, vel cum vno adstantium celebrarent, ea de re libro 5. capitulum Regum Galliæ statutum est, ut nullus presbyter solus præsumat missam cantare: idem statutum fuit in Concilio Moguntino anno 813. canone 13. & ex Concilio Nannetensi refert Regino Abbas libro 1. capite 191. addens: hoc maximè à monasterijs monachorum exterminandum esse: *Ideoque, inquit, prævideant prælati, ut presbyteri in cœnobijs cooperatores habeant in celebratione missarum.* Per cooperatores intelligit ministros, qui respondeant, ut enim Riculphus Sueffionum Episcopus in constitutionibus capite 81. *Conuenit etiam vobis vnum, vel duos, vel tres clericos habere, qui vobiscum missas celebrent, quos salutetis, & à quibus resalutemur.*

Regino
Abbas.

Riculphus
Sueffion.

Sicut autem in monasterijs, ita & in alijs Ecclesijs sacerdotes seculares missas priuatas dixisse constat ex tot Basilicis in vnaquaque ciuitate ædificatis, non solum enim in ciuitate Antiochena fuisse trecentas & sexaginta Basilicas,

sed Constantinopoli etiam plures excitisse, & inter eas complura oratoria, patet ex Synodo Constantinopolitana sub Menna, vbi vocantur *domus oratoriæ*: In Occidente quoque Romanam, Mediolanensem, Parisiensem, aliasque in Gallia ciuitates plura oratoria habuisse vltra Cathedrales, & Parochiales Ecclesia, nullum omnino potest esse dubium, cum in hunc vsque diem complura istiusmodi oratoria extent: in istis autem oratorijs presbyteros missas priuatas egisse, constat ex Iona Aurelianensi Episcopo, qui libro primo institut. laical. capite 11. ait: *Sacerdotes tunc solitos fuisse Deo sacrificium offerre in ædiculis extra templum ædificatis.* Aediculæ illæ hodierno tempore Capellæ vocantur, quo nomine etiam notæ sunt apud Hincmarum Rhemensem in capitulis anno 877. licet ibidem agat de capellis domi ædificatis. Illarum autem meminit Concilium Moguntiacum canone 9. Cæterum cum valdè onerosum esset, domi capellam habere pro quotidiano sacrificio, & per sacrificia priuata in oratorijs celebrata populus ab Ecclesia Cathedrali abstraheretur, fuerunt, qui in Ecclesijs plura altaria crexerunt, quos imitatus est Palladius Sanctonensis in Gallia Episcopus, quem proinde data ad ipsum epistola laudat Gregorius libro 5. Veniens lator præsentium Leuparicius presbyter vester insinuauit nobis, fra-

D. Gregorius.

fraternitatem vestram, Eccle-
 siam in beati Petri & Pauli A-
 postolorum, necnon Lauren-
 tij, atque Pancratij martyrum
 honorem construxisse, atq; illic
 13. altaria collocasse: Idem lau-
 dat in Acca Haugulstaldensis Ec-
 clesiæ Episcopo Venerabilis Beda
 libro 5. historiæ gentis Anglorum
 Beda. capite 21. Qui, inquit, & ip-
 sius Ecclesiæ suæ, quæ in beati
 Andreæ Apostoli honorem
 consecrata est, ædificium mul-
 tifariorum decore ac mirificis am-
 pliauit operibus. Dedit nam-
 que operam, quod & hodie
 facit ut acquisitis vndecumque
 reliquijs beatorum Apostolo-
 rum, & martyrum Christi, in
 veneratione illorum poneret
 altaria, distinctis porticibus in
 hoc ipsum intra muros eius-
 dem Ecclesiæ.

Et post hæc tempora etiam in
 pluribus Ecclesijs haberi cœperunt
 plura altaria, vnde mos ille ad
 nos vsque peruenit, & per totum
 Occidentem receptus fuit. Vti au-
 tem nunc ad diuersa altaria fiunt
 missæ priuatæ, ita & olim actum
 fuisse ostendi posset ex pluribus:
 colligitur autem ex sacramentario
 Gregorij Magni, qui per totum
 anni circulum missas ordinauit,
 & non modo pro plerisque san-
 ctis, sed & ferijs, ac vigilijs eas
 præscripsit. De Alcuino Flacco
 scribit quoque Micrologus capi-
 te 60. Alcuinus magister Ca-
 roli Imperatoris, rogatu sancti
 Bonifacij Archiepiscopi fertur

Microlo-
 gus.

missales orationes de sancta
 Trinitate composuisse, & in
 secunda feria de Sapientia, in
 tertia de Spiritu sancto, in
 quarta de charitate, in quinta
 de Angelis, in sexta de Cruce,
 in sabbatho de sancta Maria.
 Et hoc ipsum fecisse Alcuinum,
 ut sacerdotibus quotidianam ce-
 lebrationem suaderet, rectè notat
 Christianus Lupus in scholijs ad
 Alexandri Pontificis Romanum
 Concilium. Ne verò quisquam
 existimaret hæc pro missa publica
 in dies celebranda facere: audien-
 da est Synodus Ticinensis, quæ
 anno 850. statuit canone 2. *Sta-*
tuimus ut non tantum Dominicis
diebus, & præcipuis festiuitati-
bus Episcopi missas celebrent, sed
cum possibile fuerit, quotidianæ
quoque sacrificia frequentent: nec
fastidiant priuatim, primum pro
se, deinde pro sacerdotibus,
pro Regibus, & cunctis Ecclesiæ
Dei rectoribus, proque his, qui
se orationibus ipsorum peculiari-
ter commiserunt, & maxime pro
pauperibus preces fundere, &
omnipotenti Deo hostias offerre,
comitante pia compunctione, &
sacræ deuotionis affectu, quod ma-
gis occulte sacrificantibus conue-
nit, ut ipse quoque sacerdos ho-
stia viua fiat, & sacrificium Deo
spiritu contribulato. Notanda
sunt illa verba: priuatim quoti-
die hostias offerre. Et occultè sa-
cificantibus, quibus nihil cla-
rius desiderari potest.

Canon. 2.
 Synodi
 Ticinen-
 sis.

Verum quidem est, missarum

Y y y y

pri-

priatarum vsum habuisse aliud
 obstaculum, de quo Theodulphus
 Aurelianensis Episcopus in capi-
 tulari, non anno 835. vt putauit
 Baronius, sed circa annum 787.
 ,, vt docet Sirmondus, edito: Vt
 ,, missæ, quæ per dies Domini-
 ,, cos peculiare à sacerdotibus
 ,, fiunt, non ita in publico fiant,
 ,, vt pereos populus à publicis
 ,, missarum solemnibus, quæ
 ,, hora tertia canonicè fiunt, ab-
 ,, strahatur: quia pessimus vsus
 ,, est apud quosdam, qui in die-
 ,, bus Dominicis, siue in qui-
 ,, buslibet festiuitatibus, mox
 ,, vbi missam celebrari, etiamsi
 ,, pro defunctis fit, audierint,
 ,, abscedunt, vt per totum diem
 ,, à primo mane ebrietati, &
 ,, comestationi potius quam Deo
 ,, deseruiant. Hinc addit capite
 ,, 46. sequenti: Vt sacerdotes
 ,, per oratoria nequaquam mis-
 ,, sas, nisi tam cautè ante secun-
 ,, dam horam celebrent, vt po-
 ,, pulus à publicis solemnitatibus
 ,, non abstrahatur. Publicata
 quoque hæc ipsa fuerunt in An-
 glia, vt patet ex capitulis ab Hen-
 rico Spelmanno editis, qui ea incerto
 Episcopo tribuit. Quidquid au-

Capitul.
 Theodul.

tem sit de missarum solemnibus die-
 bus Dominicis per missas priuatas
 non turbandis, constat tamen ex
 laudatis capitulis, cæteris diebus
 missas priuatas quacumque hora
 fuisse in vsu, quod & successu
 temporum vbique vsu receptum
 fuisse per omnem Occidentis Ec-
 clesiam, adeo certo constabat Lu-
 thero, vt dum de abroganda mis-
 sa priuata librum conscripsit, te-
 ste Eckio hos conscientie stimu-
 ,, los sit passus: Lutherus ait, Eckius.
 ,, sæpe sibi palpitasse cor tremu-
 ,, lum, & reprehendens obiecit-
 ,, se, tu solus sapias? totne erra-
 ,, uerunt vniuersi? tanta sæcula
 ,, errauerunt? quid si tu erres,
 ,, & tot tecum in errorem trahas
 ,, damnandos æternaliter? Au-
 dian Lutherani, & cum videant
 missam priuatam non nouellum
 aliquod Romani Pontificis inuen-
 tum, sed Apostolicum esse insti-
 tutum per octo priora æræ Chri-
 stianæ sæcula rarius quidem, ali-
 quoties tamen, & certis casibus
 obseruatum, rubore perfusi cum
 tremulo Luthero causæ suæ diffi-
 dant, & potius sese à sæculo na-
 tos, quam antiquos Ecclesiæ Pa-
 tres errare agnoscant,

DISSERTATIO V.

De discrimine ciborum.

VNC abufum
vrgent Luthera-
ni in Confeflio-
ne Auguftana,
conquerentes fi-
milibus traditio-

nibus obfcurari præcepta Dei, &
afferri magna pericula confcien-
tijs: admittunt quidem mortifi-
cationes carnis, fed voluntarias
volunt, non neceffitate præcepti
,, impositas: Docent quod qui-
,, libet Christianus debeat fe-
,, corporali disciplina, aut cor-
,, poralibus exercitijs, aut labo-
,, ribus fic exercere & coercere,
,, ne faturitas, aut defidia exti-
,, mulet ad peccandum: non vt
,, per illa exercitia mereamur re-
,, miffionem culpæ, aut mortis
,, æternæ. Vni errori addunt al-
lium, mortificationes fcilicet non
folùm effe voluntarias, fed infru-
ctuofas, id eft non meritorias,
quòd fola fide iuftificari homines

Confeflio
Augufta-
na.

exiftiment, idque cum aliqui lo-
cis Scripturæ frustra probare cona-
,, ti effent, adiungunt: Itaque
,, non damnantur ipfa ieiunia,
,, fed traditiones, quæ certos
,, dies, certos cibos præfcribunt,
,, cum periculo confcientiæ,
,, tamquam eiusmodi opera fint
,, neceffarius cultus. Hæc con-
felfio Auguftana, quam Theolo-
gi Wittembergenfes propugnant
in primo fuo ad Patriarcham Hie-
remiam refponfo: *Apud nostros,*
inquiunt, *admonitionibus infla-*
mus, vt fobriam vitam ducant:
nec tamen eos ad certum ieiunan-
di tempus, vt à certis cibis abfti-
neant, adstringimus. Hæc Lu-
theranorum opinio. quam erro-
neam effe, & nouitatem fapere,
demonftrabimus, paucis agentes
de ftatutis ieiunij diebus, & dele-
ctu ciborum, & quibus modis
hæc duo ad nos peruenerunt, o-
ftendentes.

Acta
Theolo-
gorum
Vvitem-
berg.

CAPVT PRIMVM.

*De Quadragesima à tempore passionis Christi,
vsque ad tempora Gangrensis Concilij.*

QUod quædam ieiunia obseruata sint in antiqua lege, tam clarè constat ex *Leuitici capite 6. & Zachariæ capite 8.* vt ipsimet Wittēbergenſes Theologi hanc veritatem negare non potuerint: Non ignoramus, inquit, *fuisse in veteri testamento præcepta ieiunia statis temporibus, præsertim ante festum reconciliationis, seu propitiationis.* Ieiunium, quod præcedebat festum propitiationis, aut expiationis, est illud, cuius meminit Moyſes *Leuitici 16. Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras.* Idem reperitur *numerorum 29.* & inter alia, ieiunia etiam huius meminit *Zacharias, 8. capite: Hæc dixit Dominus exercituum, ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & letitiam.* Voluit Propheta, hæc quatuor ieiunia statis diebus, & mensibus obseruari cum vultu hilari, & cordis gaudio, id quod Dominus etiam firmavit in suo Euangelio improbens Pharisæorum hypocrisim *Matthæi 6. versu 16. Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, vt*

appareant hominibus ieiunantes, amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem, cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Reddet tibi, vtique pro mercede, quam cum ieiunantes non receperint ab hominibus, recipient à Deo, quo clarè demonstratur, opera bona, vt ieiunia, esse meritoria.

Verum relicta hac quæstione, institutum prosequamur de ieiunio certis temporibus præscripto, quod adeo certò in veteri lege locum habuit, vt Theologi Wittembergenſes vltèrius respondendum, esse duxerint: Sed ea pædagogia pertinebat ad vetus testamentum. Et Apostoli ieiunandi consuetudinem interdum obseruabant: non vt necessarium quiddam, sed ne Iudæis essent offendiculo: & quia sic assuefacti erant: & vt Moysem cum suis ceremonijs honestè sepelirent. Apostolos ieiunandi consuetudinem interdum obseruasse asserunt: mirum reuera, quod etiam consuetudinem transgressos fuisse non addiderint, cum pro

Theologi
Wittem-
berg.

Matth. 9.

pro se allegare potuissent id, quod Ioannis discipuli petierunt à Christo Matthæi 9. *Quare nos, & Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? An forsan hic locus nimium probaret, & Apostolos quoad ieiunia synagogam cum honore non sepeliuisse euinceret? Videant hic Lutheri sequaces, quid respondebunt: ego sanè responso Christi acquiesco, qui & Ioannis discipulos interrogauit: Numquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* Ac si verus Ecclesiæ sponsus Iesus Christus dixisset: se viuentem Apostolos ieiunare non debere, post mortem vero suam ieiunaturos: testimonium quo ad initium tertij sæculi utebatur Ecclesia contra Montanistas, fatente Tertulliano libro de ieiunijs capite 2. *Certe in Euangelio dies illos ieiunijs determinatos putant, in quibus ablatu est sponsus; & hos esse iam, solos legitimos ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus & propheticis vetustatibus.* Nec ipse Tertullianus iam Montenista hanc Ecclesiæ interpretationem reiicit, sed lucidè admittit capite 13. *Ecce enim conuenio vos, præter pascha ieiunantes citra illos dies, quibus ablatu est sponsus.*

Tertullianus.

Quod verò Christus prædixit, id Apostolos opere adimpleuisse, quidam probare conati sunt ex Lu-

ca, actorum 27. vbi agit de Paulo, quem milites naui imposuerant, vt cum Romam ad Cæsaris tribunal sisterent, & addit: *Cum iam non esset tuta nauigatio, eoquod & ieiunium iam præterisset.* Verùm vt rectè Chrysostomus in hunc locum: *Ieiunium, hic opinor dici, quod Iudei obseruant.* Agit namque Lucas non de quadragesimæ ieiunio, quod hyemæ subsequitur, sed de ieiunio mensis decimi, aut Decembris, quod hyemem antecedit, & à Iudæis obseruabatur, & cum mensis decimi ieiunium præterisset, iam tuta non erat nauigatio, vnde, ventis, & procellis tunc mare Mediterraneum agitantibus, coactus fuit Paulus cum omnibus suis in Melita insula hyemare, vt patet Actorum 28. hoc itaque loco Scripturæ prætermisso, adducere possemus canonem Apostolis tributū statuentem, vt *clericus quadragesimam non ieiunans deponatur.* Et adiungere possemus testimoniū ex libro 5. constitutionum Apostolicarum capite 21. vbi: *Seruandum vobis est ieiunium quadragesimæ, quod vitæ Christi, & legis læ recordationem continet.* Verùm ne quis existimet, hæc Apostolis potius afficta, quam ab illis verè decreta esse, in promptu nobis adest Ecclesiæ testimonium initio tertij sæculi, quod libro suo de ieiunijs inseruit Tertullianus: *Quadragesimam Apostolos obseruasse, nullum aliud imponentes iugum certorum, &*

Act. 27.

Chrysost.

Author
Constit.
Apost.

Tertul.

in commune omnibus obeundorum ieiuniorum. Idem testatur D. Hieronymus epistola 54. *Nos unam quadragesimam secundum traditionem Apostolorum ieiunamus*. Et ut alias omittam, Leo Magnus sermone 6. capite 2. *Apostolica institutio quadraginta dierum ieiunijs impleatur*.

Ignatius
martyr.

Hicce accedit traditio Patrum, quorum agmen ducit Ignatius martyr à Beato Petro Apostolorum principe constitutus Antiochenus Episcopus, qui in epistola ad Philippenfes scribit disertis verbis: *Quadragesimale ieiunium ne spernatis, continet enim exemplum conversationis Dominicæ*. Neque huic obest, quod incertus author inseruerit chronico Eusebiano ad annum Christi 136. *Quadragesimale ieiunium à Telesphoro per hoc tempus institutum ac præceptum, quidam scribunt*. Id enim nequaquam Eusebij est, neque in antiquis M. SS. codicibus Chronici Eusebiani, sed neque in editis per Miræum, & Iosephum Scaligerum reperitur. Desumptum tamen fuit ex Catalogis Romanorum Pontificum, quos edidimus in Dissertatione præuia Antiquitatis illustratæ, in quorum vno, tempore Iustiniani Imperatoris conscripto habetur in Thelesphoro, non quod quadragesimam, sed potius quinquagesimam instituerit: *Hic constituit ut septem hebdomadas ieiunium celebraretur paschæ*. Catalogus tempore Caroli Magni sæculo 8. con-

Catalogus
Romanorum
Pontif.

scriptus habet in Telesphoro. *Hic constituit, ut septem hebdomadas ante pascha ieiunium celebraretur*. Quæ eadem verba repetit Anastasius Bibliothecarius in libro Pontificali, & ne quisquam putet, hæc ab aliquo conficta esse, en D. Ambrosiū, qui ante mille trecentos annos floruit, & sermone 23. sic testatum reliquit: *Quadragesima sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam, & vocatum est hoc tempus quinquagesima*. Non ergo quadragesimam, sed quinquagesimam Telesphorus instituit, de qua ulterius idem Ambrosius: *Quinquagesima ideo à quibusdam seruatur, in qua sunt quadraginta dies: quia si subtraxeris ab his septem dominicas, non amplius remanent in abstinentia nisi quadraginta & duo dies, & in ipsis duobus diebus alij ieiunant, alij non, ut in cæna Domini, & in sabbato sancto*. Ex quo loco uti & superiori colligitur, D. Ambrosium sermone 31. non improbare quinquagesimam ieiunantes, sed quadragesimam negligentes, dum scribit: *Nonnulli Christianorum, fratres, existimantes se diuinitatis præcepta religiosius obseruare, prætermittæ deuotione quadragesimæ, quinquagesimam se facere mentiuntur: cum id neque diuinis literis iubeatur, neque traditum sit auctoritate maiorum*. Agit de illis, qui quinquagesimam sese ieiunare asserbant, dum ne qua-

Ambrosius dom.
in sexag.

quadragessimam quidem obseruabant.

Præclarum de obseruata secundo Christi sæculo quadragesima testimonium habemus ex ijs, quæ contra Montanistas tunc docuit Ecclesia. Montanus, qui cum duabus suis prophetissis Priscilla, & Maximilla novas paracleti prophetias, ac reuelationes fingeat, de ipso ieiunio nouitatem introducere tentauit, de quo Appollonius apud Eusebium libro 5. capite 18. *Hic est, qui ieiuniorum leges imposuit.* Diuus Hieronymus epistola 54. ad Marcellam leges illas ieiuniorum exposuit, cum de moribus Montanistarum agens scripsit: *Nos unam quadragessimam secundum traditionem Apostolorum, toto anno tempore nobis congruo ieiunamus: illi tres in anno faciunt quadragimas quasi tres passi sint Saluatores.* Atque ad hanc sectam cum defecisset Tertullianus, librum de ieiunijs contra Catholicos edidit, ubi capite primo fatetur de Catholicis: *Arguunt nos, quod ieiunia propria custodiamus.* Et capite secundo Catholicorum fundamentum allegat: *Certè in Euangelio illos dies ieiunijs determinatos putant, in quibus ablati sunt sponsus, & hos esse iam solos legitimos ieiuniorum Christianorum.* Quo testimonio nullum aliud manifestius desiderari potest, cum & Catholici adderent, sic & Apostolos obseruasse, nullum aliud imponentes iugum certorum, &

in commune omnibus obeundorum ieiuniorum. Quibus verbis confirmant, Apostolos hos ieiunij dies pro tota sub cælo Ecclesia statuisse, id quod nullibi negare ausus fuit Tertullianus, qui ex imperio nouæ disciplinæ, præscribente, ut dicebat per Montanum, Spiritu sancto, alias duas quadragimas ultra illam antiquitus obseruatam defendebat: *Præscribitis, inquit, contra Catholicos Tertullianus capite 13. constituta esse solemnia huic fidei, scripturis, vel traditione maiorum, nihilque obseruationis amplius adiiciendum, ob illicitum innouationis.* Et contra hoc vltimum solummodo scribit Tertullianus, Spiritus sancti, quem per Montanum noua ieiunia præcipere errabat, authoritatem obijciens.

Addit in eodem capite 13. Tertullianus, id ipsum sibi Episcopos tribuere, adeoque Spiritui sancto non negandum: & hac occasione scribit: *Aguntur præterea per Græciam, illa certis in locis concilia ex vniuersis Ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur.* Et plura reuera tunc temporis in Græcia occasione Paschatis celebrata fuisse Concilia, testis est Eusebius Cæsareensis in Palæstina Episcopus libro 5. capite 23. Omnes, inquit, per Asiam Ecclesiæ vestra quodam traditione nixæ, quarta & decima luna salutaris Paschæ festum diem celebrandum

Eusebius
versione
Valesij.

,, dum esse censebant, quo die
,, præscriptum erat Iudæis, ut
,, agnum immolarent, eaque
,, omnino luna, in quemcumque
,, demum diem septimanæ inci-
,, disse, finem ieiunij imponen-
,, dum esse statuebant: cum ta-
,, men reliquæ totius orbis Ec-
,, clesiæ alio more vterentur, qui
,, ex Apostolorum traditione,
,, profectus etiamnum seruatur,
,, ut scilicet non alio, quam re-
,, surrectionis die ieiunia solui
,, liceat. Synodi ob id, cœtus-
,, que Episcoporum conuenire,
,, atque omnes vno consensu Ec-
,, clesiasticam regulam vniuersis
,, fidelibus per epistolas tradide-
,, runt: ne videlicet vlllo alio,
,, quam dominico die mysteri-
,, um resurrectionis Domini vni-
,, quam celebretur, utque eo
,, dumtaxat die Paschalia ieiun-
,, niorum terminum obseruemus.
En Concilia, quorum mentio-
nem facere potuit Tertullianus,
utpote celebrata ad finem secun-
di sæculi, cum librum de ieiunijs
nonnisi inchoato tertio sæculo
scripserit. Notanda autem sunt
verba Eusebij, quibus indicat,
hisce Concilijs non solum statu-
tum fuisse de die Paschatis, sed
etiam de termino ieiuniorum utri-
que quadragesimalium.

Vixit eodem tempore in Gal-
lijs sanctus Irenæus Lugdunensis,
qui in epistola ad Victorem Pa-
pam nomine suæ Ecclesiæ trans-
missa scribit de eadem controuer-
sia: Neque enim de die so-

Irenæus.

,, lum controuersia est, sed etiam
,, de forma ipsa ieiunij. Qui-
,, dam enim existimant vnico
,, die sibi ieiunandum esse: alij
,, duobus, alij pluribus: non-
,, nulli etiam quadraginta horis
,, diurnis, ac nocturnis compu-
,, tatis diem suum metiuntur.
,, Atque hæc in obseruando ieiunio
,, varietas, non nostra pri-
,, mum ætate nata est, sed longo
,, antea apud maiores nostros
,, cœpit: qui negligentius ut ve-
,, risimile est præfidentes, ex
,, simplicitate & imperitia ortam
,, consuetudinem posteris tradi-
,, derunt. Refert hanc Irenæi
epistolam Eusebius libro 5. capi-
te 24. & post laudata verba à se
citata subdit Christianus Lupus in
scholijs ad primum Gregorij se-
ptimi Romanum Concilium pa-
,, gina 72. Vnicus ille dies,
,, cuius meminit Irenæus, erat
,, magna sexta feria. Hic locus
,, erat apud omnes in præcepto,
,, reliqui erant variæ consuetu-
,, dinis, & quæuis Ecclesia in
,, suo sensu abundabat. Putabat
nimirum vir ille eruditus, quod
nullum ieiunium toti Ecclesiæ pri-
ma Patrum disciplina præfixisset,
nisi magnam sextam feriam, &
sabbatum sanctum. Verum pace
viri mihi quondam amicissimi,
& nunc communi bonorum luctu
defuncti, malè colligitur id ex lo-
co Diui Irenæi, cuius verba non
sunt intelligenda de ieiunio qua-
dragesimæ, sed septimanæ san-
ctæ, quam antiquitus à ieiunio qua-

Canon 9.

Christ.
Lupus.

quadragesimæ distinctam fuisse hisce verbis ostendit D. Epiphanius in expositione fidei, numero 22.

Epiphanius.

Ceterum ante septem Paschatis dies quadragesimam obseruare eadem consuevit Ecclesia: Dominicis vero nullis omnino, adeoque nec ipsius quidem quadragesimæ ieiunare solet: præterea sex illos paschatis dies Xerophagijs, hoc est arido victu, transire populus omnis assuevit, hoc est panem dumtaxat cum aqua sub vesperam adhibere: imo vero nonnulli ad biduum, vel triduum, vel quatrimum usque ieiunia prorogant: alij totam hebdomadam ad usque sequentis Dominici galliciniû sine cibo transmittunt: peruigilia vero sex obeunt, ac totidem synaxes: quæ tota quadragesima post horam nonam ad vesperam usque celebrantur. Ita D. Epiphanius versionis Petauij, qui rectè obseruat in animaduersionibus folio 361. & sequenti, differentiam constitui ab Epiphanio inter ieiunium paschatis aut maioris hebdomadæ, qua non modo Xerophagia sed & continuata pluribus diebus ieiunia obseruabantur à Christianis.

Et ne quisquam putet, Epiphanium id primo tradidisse, ad sunt constitutiones sub nomine Apostolorum ante Epiphanium editæ, quæ cum plures traditiones Apostolorum contineant, ita habent libro 5. capite 12. Seruandum vobis est ieiunium.

Constitutiones Apostolorum lib. 5. cap. 12.

quadragesimæ; quod vitæ Christi, & legis latæ recordationem continet. Celebratur vero ieiunium hoc ante ieiunium paschæ, incipiens quidem à secunda feria, desinens vero in sextam: deinde dimisso ieiunio, incipite sanctam hebdomadam paschæ, ieiunateque omnes cum timore, & tremore. An apertius ieiunium paschæ distingui poterat à quadragesima. Et de hoc paschatis ieiunio habetur libro 5. capite 17. Ieiunate igitur diebus paschæ incipientes à secunda feria usque ad sextam, & sabbatum: sex diebus pane tantum sale, oleribus, & aqua mensæ adhibitis. Abstinete his diebus vino & carne: dies quippe luctus, & non festi sunt: sexta tamen feria & sabbato ex toto manete ieiuni, qui ita firmis viribus estis, ut ferre possitis, nihil prorsus gustantes, usque ad nocturnum galli cantum. Si quis vero propter imbecillitatem vtrumque diem coniungere non poterit, saltem sabbatum seruuet. Ad hæc verba *diebus Paschæ* notatur in margine. *ἡ βδομάδα τῆς ξηροφαγίας*, quibus innuitur, verum esse, quod scripsit Epiphanius, sex illos paschatis dies Xerophagijs transigi consueuisse, pro quorum ulteriori notitia audiendus Tertullianus libro de ieiunijs capite Quod etiam Xerophagias obseruemus, siccan-

Tertullianus.

Z z z z z tes

tes cibum ab omni carne, &
 omni iurulentia, & viridiori-
 bus quibusue pomis, ne quid
 vinositatis vel edamus vel po-
 temus. Ultra hebdomadam
 sanctam, aliam hebdomadam ad-
 diderat Montanus vni ex quadra-
 gesimis, qua Xerophagias obser-
 uandas præscripserat, cumque
 Catholici vnicam tantum quadra-
 gesimam obseruarent, & in ea pro
 variarum Ecclesiarum ritu Xeropha-
 gias vel vno vel pluribus diebus in
 hebdomada sancta admittebant,
 obiecerunt Montano eiusque asseclis,
 hæc ex arbitrio agenda esse, non ex
 imperio: & hinc iam intelliges D.
 Irenæum: *Quidam existimant
 unico die sibi esse ieiunandum,
 alij duobus, alij pluribus; non-
 nulli etiam quadraginta horis di-
 urnis, ac nocturnis computatis
 diem suum metiuntur.* Sic etiam
 intelliges Dionysium Alexandri-
 num, qui ab Episcopo Basilide
 interrogatus de hora, qua ieiun-
 ium paschatis soluendum erat,
 habet inter alia: Quandoqui-
 dem nec sex ieiuniorum dies
 æqualiter, nec similiter omnes
 expectant: sed alij quidem vel
 omnes transmittunt ieiuni per-
 manentes, alij duos, alij tres,
 alij quatuor, alij mittunt nullum.
 Hæc enim de ieiunio paschatis di-
 cta esse, nemo non videt.

Diony-
 sius Ale-
 xan.

Quod autem tota quadragesi-
 ma fideles ieiunabant, testis est
 Eusebius loco superius citato, qui
 agens de festo paschatis; *Cum ex-
 tra Asiam*, inquit, *reliquæ toti-*

Eusebius.

us orbis Ecclesie alio more ute-
 rentur, qui ex Apostolorum tra-
 ditione profectus etiamnum ser-
 uatur, ut scilicet non alio, quam
 resurrectionis die ieiunia solui li-
 ceat. Floruit Eusebius ab initio
 quarti sæculi, vtpote qui iam Cæ-
 sarsensis Episcopus interfuit sacro
 Nicæno Concilio. Cum autem
 ab Apostolis usque ad sua tempo-
 ra ieiunia non nisi paschatis die
 soluta fuisse indicat, Ecclesiam
 tribus primis sæculis quadagesi-
 mam usque ad pascha obseruasse
 confirmat. Tam indubitatum id
 erat istis temporibus, ut ipsum
 Nicænum Concilium canone 5.
 statuens singulis annis duo Con-
 cilia per prouincias celebranda,
 quadagesimæ mentionem faciat,
 absque eo quod aliquid circa il-
 lam constituat. *μία μὲν πρὸ τῆς
 τεσσαρακοστῆς. vnum quidem ante*
quadagesimam. Constantinus
 quoque Imperator in epistola ad
 Episcopos, qui Nicææ non adfue-
 rant, agens de paschate vbique
 terrarum à Christianis eodem die
 celebrando, supponit ieiunium
 quadagesimæ eodem die esse ter-
 minandum etiam ab Asianis, qui
 quarta decima luna ante Domini-
 cam Pascha celebrantes, quan-
 doque ieiunium absoluebant, re-
 liquis Christianis adhuc ieiunan-
 tibus: Vestræ igitur sanctita-
 tis prudentia, inquit Constan-
 tinus, secum reputet, quam
 graue & indecorum sit, ut ijs-
 dem diebus alij ieiunijs va-
 cent, alij agitent conuiuia:

Canon
 5. Ni-
 cæn.

Constan-
 tinus Ma-
 gnus.

ac

Canon
50. Lao-
dic.

,, ac post dies paschatis, alij in
,, festis & animorum remissione
,, versentur, alij præscriptis ieiun-
,, nijs se dedant. Etiam in Græ-
co habetur: ὁρισμέναις νηθείαις,
præscriptis ieiunijs, quæ verba no-
tanda sunt, cum quadragesimam
statuta lege obseruandam esse sup-
ponant: habemus de illo cano-
nem 50. Laodicenum, qui diser-
tis verbis statuit: ὅτι ὁ δὲ ἐν τε-
σσαρακοστῇ τῇ ὑστερᾷ ἐβδομάδι τὴν
πρῶτῃ λύνει, καὶ ὅλῳ τῷ τεσ-
σαρακοστὴν ἀτιμάζειν. ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν
τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγουῶ-
τας. *Quod non oporteat in qua-
dragesima in ultimæ septimanæ
quinta feria ieiunium soluere,
totamque quadragesimam sine ve-
neratione transire: magisque
conueniat omnem quadragesimam
districto venerari ieiunio.* Hæc
iuxta Dionysij exigui versionem,
quæ tam correctâ non est, vt om-
itti debeat hæc genuina: *Quod
non oporteat in quadragesima ul-
tima septimana ieiunium quinta
feria soluere, & totam quadra-
gesimam iniuria afficere: sed oport-
eat totam quadragesimam ieiu-
nare xerophagia obseruantes.* Ex-
ceptis duobus ultimis verbis reli-
qua sunt versionis Gentiani Her-
ueti. Cum autem canon statuât,
nequidem ieiunium soluendū esse
feria quinta, quam teste Augustino
plerique Catholici non ieiunabant,
quis non videt, quadragesimam ex
præcepto obseruandam fuisse?

Primus, qui ieiunia liberæ ob-
seruationis esse somniauit, fuit

Eustathius Sebastenus Arianarum
partium Episcopus, qui tradita
in commune ieiunia, & ab Eccle-
sia custodita non verebatur dissol-
uere. Diebus verò Dominicis &
solemnioribus festis ieiunabat, vt
ieiunia libera esse ostenderet. Ha-
buit teste Epiphanio hæresi 75.
pro sodali Aerium, ambo enim
monasticum vitæ genus amplexi,
ambo in eisdem fermè errores
prolapsi sunt: plerisque enarrat
Epiphanius loco citato, vbi de
,, Aerio: Sed neque ieiunij, in-
,, quit, instituendi vlla ratio est.
,, Hæc enim omnia Iudæorum
,, propria sunt, & cuidam ferui-
,, tutis iugo subiecta: quippe
,, iusto nulla lex posita est, sed
,, parricidis, ac matricidis dum-
,, taxat, & id genus alijs. Nam
,, si ieiunare omninò decreue-
,, rim, quacumque libuerit die,
,, spontè & integra libertate
,, ieiunabo. Idem adnotat Con-
cilium Gangrense in synodica ad
Armenos Episcopos, multa nimi-
rum indecenter fieri ab his, qui
Eustathium secuti sunt, & inter a-
lia, *ieiunia, quæ in Ecclesia præ-
dicantur, contemnenda asseruisse;*
contra quos statuendum duxit ca-
none 19. *Si quis eorum, qui
exercentur absque corporali ne-
cessitate se insolenter gerat, & tra-
dita ieiunia, quæ communiter
seruantur in Ecclesia, dissoluat,
perfecta in eo residente ratione,
sit anathema.* Ita Synodus Gan-
grensis, cui, si quibusdam latinis
codicibus credimus, Osius Cordu-

Epipha-
nius.

Synodus
Gāgren-
sis.

bensis adfuit, qui tamen in Græcis abest, ut, quod aliqui ex eo deducunt de celebrato circa annum 324. Gangrensi Concilio, caducum sit & firmo fundamento destitutum. Diu post Nicænum Concilium celebratum fuisse existimem, cum constet ex Socrate libro 2. capite 43. versionis Valefianæ, etiam post medium quarti

saeculi celebratum fuisse, à quo tempore tam multa habemus sanctorum Patrum testimonia, ut verè dixerit Petavius in notis ad E-
,, piphanium: Quod ea res infi-
,, nitis antiquorum Patrum, ac
,, Conciliorum testimonijs ex-
,, plorata sit, nihil ut impruden-
,, tius ab hodiernis hæreticis ir-
,, rideri, repudiarique soleat.

Petavius
fol. 360.

CAPVT SECVNDVM.

*De quadragesima post Aerij hæresim usque ad tempora
Gregorij Magni.*

D. Basi-
lius.

VT nouatorum in oppugnan-
do quadragesimæ ieiunio
peruersitas demonstretur, vel vni-
cus Diui Basilij locus sufficeret,
utpote qui homilia 2. de ieiunio
agens, asserit de quadragesimæ
edictum toto terrarum orbe pro-
mulgatum esse: *Nulla insula,*
inquit, *nulla regio, nulla pro-*
uincia, nulla ciuitas, nulla na-
tio, nullus denique vel ultimus,
disiunctissimusque locus est, quò
non peruenerit ieiunij præconium:
imo vero militum cohortes, via-
tores, nautæ, mercatores, omnes
denique quicumque sint, hoc ie-
iunij edictum, & audiunt, &
gaudenti animo amplectuntur.
Quamobrem nemo quisquam se
excludat, nemoque se eximat
ordine ieiunantium, quo ordine
omne hominum genus, omnis æ-
tas, omnes dignitatum gradus
consentur. Loquitur omnino san-
ctissimus ille Cæsareæ Cappado-

ciæ exarchus de quadragesimæ ie-
iunio, quod vbiq̃ue terrarum in-
dicebatur ob diem paschatis, qui
iuxta Nicænum Concilium serua-
ri debebat Dominica post deci-
mam quartam lunam, vnde & ip-
se Basilius paschatis die orationem
habens ad populum ebrietati &
luxui deditum, miseros illos pro-
clamat: *Si enim in tot admoni-*
tionibus, inquit, quas & supe-
riori tempore vos adhortando non
præteriuimus, & deinceps se-
ptem istis ieiunij hebdomadis no-
cte ac die per Euangelicam vos
doctrinam sine intermissione obte-
stati, nihil penitus profecimus:
qua vos spe hodierna die alloque-
mur amplius, aut adhortabimur?
Cæsarensis ciuitatis populum to-
ta quadragesima ieiunasse, clarius
testari non potuit Diuus Basilius,
cuius coætaneus & amicus Grego-
rius Nazianzenus Episcopus ora-
tione quadragesima non modo
lau-

Greg.
Nazianz.

laudat quadragesimæ ieiunium, sed & epistola 74. Celsum arguit, quod prætermissa lege ieiunij, quam diuinam vocat, iudicem agat: *Iniquè agis ò iudex, qui non ieiunes. Et quomodo leges humanas seruabis, qui diuina contemnis, ac pro nibilo ducis?* Meminit D. Basilii edicti de ieiunio vbique terrarum promulgati; habemus autem formam edicti in litteris paschalibus Theophili Patriarchæ Alexandrini, in quarum prima ad totius Ægypti Episcopos transmissa, laudat pœ-

Theoph.
Alexand.

nitentiam: Qua cum, inquit, poterimus imminentium ieiuniorum iter carpere, incipientes quadragesimam à trigesima die mensis Mechir: & hebdomadam salutaris paschæ, quinta die mensis Pharmuthi, finientesque ieiunia secundum Euangelicas traditiones, vespere sabbati, decima die Pharmuthi: & illucescente statim Dominica, festa celebremus vndecima die eiusdem mensis. Similia habet secunda Paschalis epistola, sed & tertia hisce verbis: Incipient sanctæ quadragesimæ ieiunia ab vndecima die mensis Pharmenoth, & hebdomadæ Dominicæ Passionis sexta decima die mensis Pharmuthi. Et finiamus ieiunia vespere sabbati, vigesima prima die eiusdem mensis Pharmuthi, & sequenti die Dominica, pascha celebremus vigesima & secunda die eius-

dem mensis. Vertit hæc epistolas Diuus Hieronymus, qui licet natione Dalmata esset, dudum Palestinam inhabitauit, & epistola 54. disertis verbis scriptum reliquit de Catholicis: *Nos vnam*

D. Hieronymus.

quadragesimam secundum traditionem Apostolorum ieiunamus. Theophilo quoque contemporaneus sanctus Epiphanius Salaminæ in Cypro Episcopus in expositione fidei: *Quadragesimam obseruare, atque in ieiunijs perseuerare eadem consuevit Ecclesia.*

S. Epiphanius.

Diuus Ambrosius Mediolanensis in Italia Episcopus sermone 31.

Quisquis ergo Christianus consecratam ieiunando non impleuerit quadragesimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quod legem diuinitus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit dicite autem mihi interrogo vos, qui in quadragesima prandetis, si non in conscientijs vestris rei estis, quod abstimente toto populo, vos soli contra præceptum Domini deuoratis? Et sermone 39. *Quadragesimam in totum non obseruare, sacrilegum est: ex parte violare peccatum est.* Et post Ambrosium D. Augustinus inter hæreses Aerij recenset capite 53. *Nec statuta solemniter celebranda esse ieiunia, sed cum quisque voluerit, ieiunandum, ne videatur esse sub lege.*

D. Ambrosius.

Quid plura ex quarto sæculo testimonia proferam? cum ab Augustino inter hæreticos deputentur, qui ieiunia liberæ obseruationis

D. Augustinus.

dem mensis. Vertit hæc epistolas Diuus Hieronymus, qui licet natione Dalmata esset, dudum Palestinam inhabitauit, & epistola 54. disertis verbis scriptum reliquit de Catholicis: *Nos vnam quadragesimam secundum traditionem Apostolorum ieiunamus.* Theophilo quoque contemporaneus sanctus Epiphanius Salaminæ in Cypro Episcopus in expositione fidei: *Quadragesimam obseruare, atque in ieiunijs perseuerare eadem consuevit Ecclesia.* Diuus Ambrosius Mediolanensis in Italia Episcopus sermone 31. *Quisquis ergo Christianus consecratam ieiunando non impleuerit quadragesimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quod legem diuinitus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit dicite autem mihi interrogo vos, qui in quadragesima prandetis, si non in conscientijs vestris rei estis, quod abstimente toto populo, vos soli contra præceptum Domini deuoratis?* Et sermone 39. *Quadragesimam in totum non obseruare, sacrilegum est: ex parte violare peccatum est.* Et post Ambrosium D. Augustinus inter hæreses Aerij recenset capite 53. *Nec statuta solemniter celebranda esse ieiunia, sed cum quisque voluerit, ieiunandum, ne videatur esse sub lege.* Quid plura ex quarto sæculo testimonia proferam? cum ab Augustino inter hæreticos deputentur, qui ieiunia liberæ obseruationis

tionis esse somniarunt ?

Habemus ad initium quinti sæculi Cassianum ex Monacho Scythæ Abbatem Massilianensem, qui collect. 21. introducit Abbatem **Cassianus**, Theonem sic loquentem : Porro quod dicitis, diuerso more, id est sex vel septem hebdomadibus per nonnullas prouincias quadragesimam celebrari: vna ratio, idemque, ieiuniorum modus diuersa hebdomadarum obseruatione concluditur. Hi enim sibi sex hebdomadarum obseruantiam præfixerunt, qui putant, die quoque sabbati ieiunandum. Sex ergo in hebdomada ieiunia persoluunt, qui eosdem, sex & triginta dies sexies reuoluta consummant. Addit triginta sex dies esse decimas totius anni, quas per ieiunium Deo consecramus: Omnis enim dierum numerus, quibus reuolutus in orbem annus includitur, triginta sex semis dierum numero decimatur. In septem vero hebdomadibus, si dies Dominici & sabbata subtrahantur, quinque & triginta supersunt dies ieiunijs deputati; sed adiecta illa vigiliarum die, qua usque in galorum cantum il-
lucescente Dominica ieiunium sabbati protelatur, non solum sex & triginta dierum numerus adimpletur, verum etiam pro decimis quinque dierum, qui residui videbantur, si illud quod superest adiectum

, noctis spatium computetur,
, plenitudini totius sumæ omni-
, no nihil deerit. Eadem docet Abbas Dorotheus, qui inter quarti sæculi Patres editus habetur in Bibliotheca SS. PP. editionis nouissimæ, & doctrina 15. indicat, per Apostolos has decimas populo Christiano impositas: *Hæc est decimatio*, inquit, *quam nobis in* **Abbas**
pœnitentiam & purgationem **Doro-**
*peccatorum nostrorum Apostoli
sancti consecrarunt. **theus.***

Varia habemus ex hisce Patrum testimonijs notatu digna, ac primo quidem, alicubi sex septimanis, alibi septem, quadragesimam constasse. Secundo, qui sex septimanis quadragesimam absoluebant, per singulas septimanas ieiunasse sex diebus etiam sabbatis. Tertiò, qui septem septimanis quadragesimam agebant, per singulas septimanas non ieiunasse nisi quinque diebus, exceptis nimirum Dominicis & sabbatis. Quarto, qui sabbatis quadragesimæ non ieiunabant, ieiunium obseruasse sabbato sancto. Quinto, septies quinos dies conficere triginta sex, quibus antiquitus quadragesimæ ieiunium constabat, vnde licet D. Chrysostomus homilia 73. ad populum Antiochenum velit, vt *totam ieiunemus quadragesimam*, dicit tamen sermone primo de ieiunio: *Ieiunauit Daniel triginta sex dierum hebdomadas* *& ipse præfigurabat Ecclesiæ consuetudinem.* Fuit D. Chrysostomus

Chryso-
stomus.

ex

ex presbytero Antiocheno creatus nouæ Romæ Episcopus, qui quadragesimam triginta sex diebus constare testatus est, licet optimè sciret, quadragesimam Constantinopoli septem hebdomadibus constare, testatur namque So-

Sozomenus.

„ Quadragesimam, alij quidem
 „ sex dierum septimanis compu-
 „ tant, vt Illyrij & Occidenta-
 „ les, totaque Africa & Ægy-
 „ ptus ac Palæstina: alij verò,
 „ septem hebdomadas compu-
 „ tant, vt Constantinopoli &
 „ per cunctas in circuitu prouin-
 „ cias vsque ad Phœnicem.
 „ Nonnulli è sex aut septem illis
 „ hebdomadibus, tres per inter-
 „ ualla ieiunant. Alij tres simul
 „ hebdomadas paschale festum,
 „ proximè antecedentes conti-
 „ nuant: quidam duas tantum,
 „ vt Montanistæ. Sed neque
 „ omnes eodem tempore aut eo-
 „ dem modo, in Ecclesiam con-
 „ ueniunt. Alij enim sabbato
 „ perinde ac Dominico die con-
 „ uentus agunt, vt Constanti-
 „ nopoli, ac fere vbique. Ro-
 „ mæ verò & Alexandriæ non
 „ item.

Præclarus est hic Sozomeni lo-
 cus, quo corrigitur Socrates, qui
 libro 5. capite 22. varias de ieiuniorum obseruantia consuetudines adducit tamquam essent diuersarum Ecclesiarum, quæ tamen erant vel hæreticorum, vel particularium quadragesimam non obseruantium, adeoque legis trans-

gressorum. Eodem tempore, quo Socrates, floruit & Sozomenus, vterque eodem tempore deguit Constantinopoli, sed vnus post alium scripsit, & Sozomenus post Socratem scribens eiusdem errores sæpius correxit. Quæ autem Socrates quoad Ecclesiæ disciplinam errauit, sunt varia. Ac primo quidem scripsit Socrates: *Qui Romæ sunt, tres continuas hebdomadas ante pascha, exceptis sabbato & Dominico die ieiunant.*

Socrates.

Quot verba, tot fermè mendacia: vnde Sozomenus Romanos inter occidentales comprehendens scribit, eos quadragesimam sex dierum septimanis computare. Dicit secundo Romanos etiam sabbatum excipere, at certum est Romanos etiam sabbato ieiunasse, testante Diuo Augustino epistola

118. ad Ianuarium: *Quando hic sum, non ieiuno sabbato, quando Romæ sum, ieiuno sabbato.*

Augustinus.

Scripsit hæc D. Augustinus existens Mediolani, vbi singulis totius anni sabbatis non ieiunabatur, sed Romæ; de cuius consuetudine plurima congerit Innocentius primus epistola prima ad Decentium Eugubinum numero 4. vbi probat: *Sabbato ieiunandum esse.* Quod si autem singulis totius anni sabbatis Romæ obseruabatur ieiunium, qua impudentia Socrates scribere ausus fuit, eos, qui Romæ sunt, etiam in quadragesima sabbatis non ieiunasse?

„ dicit tertio: Alij rursus diuer-
 „ sum ab illis morem secuti, se-
 „ pri-

Socrates.

,, prima hebdomade ante pascha
 ,, ieiunium ordiuntur , ac tres
 ,, dumtaxat septimanas quinque
 ,, dierum singulas per interualla
 ,, ieiunantes , nihilominus hoc
 ,, tempus ipsi quoque quadrage-
 ,, simam appellant . Verum, qui
 occidentali Ecclesiæ falsa imposue-
 rat , priuatorum quorundam
 mores hic pro indubitata Ecclesiæ
 disciplina venditat . Extat apud
 Photium numero 107. excerpta
 ex libro Basilij Cilicis , qui Ioan-
 nem Scythopolitanum hoc titulo
 arguit , quod *sacrum quadrage-
 simæ tempus ad tres tantum heb-
 domadas reuocarit* . Addit eum
 hominem fuisse hæresibus addi-
 ctum : tantum abest , orientales
 Ecclesias eius mentem fuisse secu-
 tas . Quamuis enim Photius Io-
 anni Scythopolitano fauere videat-
 ur , quoad tempus tamen qua-
 dragesimæ non fauebat probata
 Ecclesiæ disciplina : Sicut enim
 ex Sozomeno vidimus , Palæsti-
 nam , Ægyptum , Illyricum &
 Africam vnà cum cæteris occiden-
 tis Ecclesijs sub Romano Ponti-
 fice vt Patriarcha constitutis se-
 xies sex dies pro quadagesimali
 ieiunio computasse , ita & ex eo-
 dem Sozomeno habemus , Thra-
 ces & cæteros Græcos vsque ad
 Phœniciam , hoc est fideles sub
 Patriarchis Constantinopolitano ,
 & Antiocheno constitutos septi-
 es quinque diebus in quadrage-
 sima ieiunasse , adeoque om-
 nem sub coelo Ecclesiam eundem
 triginta sex dierum numerum com-

Photius.
num. 107.

putasse pro quadagesimali iei-
 unio .

Et de hac quadagesima ex-
 tant tot testimonia Patrum quin-
 ti , & sexti sæculi , vt ipsi nouato-
 res ea denegare non audeant . Vi-
 deri possunt homiliæ Paschales
 Cyrilli Patriarchæ Alexandrini ,
 quibus primum diem quadagesi-
 mæ , & primum diem hebdoma-
 dæ sanctæ , ac ipsum paschatis
 diem designans sex septimanis to-
 tum ieiunij tempus comprehen-
 dit , Totidem dies intellexit Pe-
 trus Chrysologus Rauennatis E-
 piscopus ; cum , sermone 165.
 quem prima Dominica quadrage-
 simæ habuit , dixit : *Ecce qua-
 dragesimæ ieiunium , quod deuo-
 tione solemni die crastina suscipit
 vniuersalis Ecclesia* . Nec plures
 intellexit Leo Magnus , cum 12.
 sermonibus de ieiunio quadrage-
 simali sæpius mentionem faciat
 de *quadraginta dierum continen-
 tia , quadraginta dierum ieiunijs ,
 quadraginta dierum exercitatio-
 ne à fidelibus obseruandis* . Lo-
 quitur enim sanctissimus ille Pon-
 tifex de ieiunio , quod quadrage-
 simæ nomen à primis tempori-
 bus obtinuerat , licet non nisi
 triginta sex dies ieiunio dicatos
 habebat . Et vt hoc manifestum
 fiat , ad hæc verba Euangelij : *Et* Matth. 4.
*cum ieiunasset quadraginta die-
 bus & quadraginta noctibus ,*
commentatur . Diuus Gregorius
 Magnus homilia 16. *Sed quia*
his diebus lectio congruit , nam
quadraginta dierum abstinentiam

D. Petrus
Chrysol.

Leo I.

Grego-
rius M.

nostri Redemptoris audiuius, quia quadragesimæ tempus inchoamus, discutiendum nobis est, cur hæc ipsa abstinencia per quadraginta dierum numerum custoditur. Addit plura de Moyse, & Eliæ, & Christi quadraginta dierum ieiunijs, & subdit: A presenti etenim die usque ad paschatis solemnitatis gaudia sex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies quadraginta duo sunt. Ex quibus dum sex dies Domini abstinencia subtrahuntur, non plus in abstinencia, quam triginta sex dies remanent.

Licet clarum sit D. Gregorij testimonium de 36. diebus ieiunij, quæri tamen potest, an à Diuo Gregorio nihil noui statutum sit quoad dies ieiunij? Primo enim difficultas moueri potest de quintis ferijs, de quibus habet catalogus octauo sæculo conscriptus ad pontificatum Melchiadis Papæ, qui initio quarti sæculi floruit: *Hic constituit nulla ratione die Dominica aut quinta ieiunium quis de fidelibus ageret; quia eos dies pagani quasi sacrum ieiunium celebrabant.* Iisdem verbis illud refert liber Pontificalis: & plane Romæ obseruatum fuisse, putat Christianus Lupus tomo tertio ad quintam calumniam Michaelis Cæularij scribens: *Quod quintas etiam per quadragesimam ferias latina olim Ecclesia, utique ex sancti Melchiadis instituto non ieiunauerit.* Tradit in epistola ad Casulanum,

presbyterum sanctus quoque Augustinus: *Apud Romanos quinta sabbati ieiunandum non videtur.* Id quoque lucidissimè tradit in priori ad Ianuarium epistola. Porro Carolum Magnum Melchiadis decretum in auctoritatem recepisse, constat ex eius epistola ad Alcuinum Flaccum, & post eum Walfridus Strabo: *Melchiades statuit, ut nulla, ratione Dominica die, aut quinta feria ieiuniū quis fidelis ageret.* Pagani enim his diebus quasi ieiunia frequentabant. ideo Beatus Gregorius in dispositione officiorum anni infra quadragesimam, quintam feriam vacantem dimisit: ut, quia festiua erat veluti Dominica, etiam officio diei Dominicæ celebris haberetur. Quæ quinta feria, quoniam cœpit ut cæteris ieiunijs applicari, Gregorius iunior statuit, eam missis & orationibus esse solemnem. Et liber Pontificalis in Gregorio secundo: *Gregorius quadragesimali tempore, ut in quinta feria ieiunium atque missarum celebritas fieret in Ecclesijs, quod non agebatur instituit.* Eadem habent Marianus Scotus, & Sigebertus Gemblacensis: ex quibus plura consequi necesse est, ac primum quidem Romæ non sextantum, sed septem septimanis ieiunatum fuisse; secundo hoc obseruatum fuisse à Melchiade Papa usque ad Gregorium secundum.

Augustinus.

Vvalafri-
dus Strabo.

Catalogus M.S.

Christ. Lupus.

A a a a a

Ve.

Verum hæc mihi sedulò consideranti occurrit, omnia firmo fundamento destitui. Decretum Melchiadis Papæ non inuenitur in Catalogo Romanorum Pontificum tempore Iustiniani Imperatoris confecto; adiectum illud primum fuit tempore Caroli Magni tertio catalogo à nobis in Antiquitate illustrata edito. Ante illud tempus nulla mentio reperitur de quintis ferijs non ieiunandis in Romana Ecclesia: quod Diuus Augustinus epistola ad Casulanum scribit de quinta sabbati, omnino intelligendum est de quinta feria maioris hebdomadæ, ut etiam clarè constat ex epistola ad Ianuarium: & hanc quintam feriã non ieiunarunt Romani tempore Diui Augustini, videntur tamen sæculo sexto ieiunasse, cum in authoritatem receperunt canones Græcorum à Dionysio exiguolatinitate donatos, inter quos Laodicensis statuit, *non licere quinta feria maioris hebdomadæ ieiunium soluere*. Eundem canonem collectioni suæ inseruit Martinus Braccarensis Episcopus sub titulo 50. quæ à Concilio Lucensi probari meruit anno 572. & Gregorius Magnus omnino id Romæ seruatum fuisse supponit, cum aliàs à feria post primam Dominicam quadragesimæ vsque ad pascha non reperirentur 36. dies ieiunij, quos tamen Romæ obseruatos fuisse clarissimis verbis indicauit. Gregorius secundus dicitur constituisse, ut quinta feria,

ieiunium atque missarum sollemnitas celebraretur, quod author asserit antea factum non fuisse, non quod intelligat per hoc, antea ieiunium obseruatum non fuisse quinta feria maioris hebdomadæ, sed missarum celebritatem simul cum ieiunio actam non fuisse, quam celebritatem non obstante ieiunio Gregorius secundus instituit. Proinde multum aberrarunt qui putant singulis quadragesimæ ferijs quintis Romanos ieiunium soluisse ex instituto Melchiadis Papæ. Qui hoc primus orbi Catholico obtrudit, fuit author decretalium epistolarum, quas ex Hispania per Riculphum in Galliam adductas fuisse constat. Potuit ex epistola Melchiadi Papæ adscripta id ipsum collegisse Carolus Magnus, & post eam illud per plura loca vulgari, ac ita plures scriptores in errorem trahi.

Aliud, quod secundo quæri potest de Diuo Gregorio, est illud de quatuor diebus ultra sex septimanas, quibus iam inde ab ipsius tempore Romanam Ecclesiam ieiunasse putant plures grauiores authores, quorum sententia non videtur fundamento destitui. Enimuero sacramentarium Gregorij Magni ab Hugone Menardo editum, habet missam intra quinquagesimam cum hoc titulo: *Feria quarta caput ieiunij*. Et libri

Sacramentarium
Greg.M.

te

te ad Bibliothecam Serenissimæ
Reginæ Sueciæ habent intra quin-
quagesimam orationes pro missa
cum titulo sequenti: *In ieiunio
prima statio feria quarta*. Ve-
rum antequam alia adducamus
eruditorum fundamenta, notan-
dum omnino cum ipso Hugone
Menardo, quod in scholijs ad sa-
cramentarium Gregorij Magni,
habet ad locum citatum: *Hanc
celebritatem, seu missam adiectam
esse post obitum sancti Gregorij
certum est, cum illius tempore
quatuor illos ante quadragesimam
dies, nulla ieiunij lex inuolueret,
ut clarum est ex ipso sancto Gre-
gorio homilia 16. in Euangelia*.
Enimvero refert ibi Gregorius,
ieiunium incipere à feria post Do-
minicam primam quadragesimæ,
& totum quadragesimale ieiu-
nium 36. diebus constare: de qui-
bus rectè scribit Petrus Blesensis

Hugo
Menar-
dus.

„ sermone 13. Apostolica tra-
„ ditio fuit 36. diebus ieiunare
„ ante Pascha. Audientes enim
„ fructuum decimas sibi Domi-
„ num vindicare, nihilominus
„ & dierum decimas Deo san-
„ ctificare statuerunt: subse-
„ quentes vero Patres Apostoli-
„ ci quatuor superaddiderunt
„ dies, ut numerus Dominici
„ ieiunij adimpleretur. Tradi-
tionem esse Apostolicam rectè as-
ferit Petrus Blesensis: licet enim
orientalis Ecclesia septem, occi-
dentalis sex septimanis quadre-
simam comprehenderet, vtraque
tamen nonnisi 36. diebus ieiuna-

bat. Obseruatum id fuit vsque
post tempora Gregorij Magni,
quando Heraclius Imperator qua-
dragesimæ octauam septimanam
adiexit, ut colligi potest ex Trio-
dio, ubi: Eam quidam refe-
runt, Imperatorem Heraclium,
cum prius carnes in ea conce-
derentur, abstinentiæ diebus
aggregasse, & solius casei in
ea degustandi licentiam fecif-
se. Continuis quippe sex annis
cum Chosroe dimicans Deo
vovit, ut si aduersus eum præ-
ualeret, licentiam carnes in
hac hebdomada comedendi
mutaret, eamque mediam in-
ter ieiunium & deliciosas epu-
las constitueret. Et hæc est
omnino origo, vnde quatuor dies
à latinis quadragesimæ adiecti esse
videntur. Cum enim Græci iam
non amplius 36. diebus, sed per
octo septimanas præter vigiliam
paschæ quadraginta diebus absti-
nerent, Latini à Græcis, & for-
san ab ipso Imperatore Heraclio
rogati, numerum quadraginta
dierum adimplerunt, vnde & in
codice Reginæ Sueciæ, cuius cha-
racter nongentorum annorum
putatur à Morino, libro primo
sacramentorum Romanæ Eccle-
siæ, habentur omnino orationes
pro missa intra quinquagesimam,
cum hoc titulo: *In ieiunio prima
statio feria quarta*. Scriptus vi-

Triodiū.

Codex
M.S.

missa cum titulo ab Hugone Menardo inserta est *de feria quarta in capite ieiunij*, unde correctâ tunc temporis Ecclesiæ disciplina, videtur etiam ex præscripto Romanæ Ecclesiæ quadragesima à feria quarta inchoasse. Quidquid enim dicat sibi non constans Ratramnus Corbeiensis libro 4. capite 4. Romanos suo tempore nonnisi triginta diebus ieiunasse, Æneas Parisiensis Episcopus eodem tempore testatus est, *quod optimum delegit Romana Sedes continuare, & extendere ante pascha ieiunium in numero quadraginta dierum*. Neque hac de re ullum dubium esse potest post editum à Philippo Labbeo sermonem Leonis quarti, quem habuit de cura pastoralis, ibi enim disertè præcipit: *Quarta feria ante quadragesimam, plebem ad peccatorum confessionem invitare ab illa quarta feria usque in diem resurrectionis Domini nullus manducet carnem, vel sanguinem*. Non novum quid instituit, sed antiquum statutum observari voluit Leo quartus, qui anno 847. Pontificatum adeptus est, ut mirum esse non debeat, quod Concilium Meldense anno 845. canone 76. dicat de feria quarta post quinquagesimam, illa die esse caput ieiunij: *Post quartam feriam*, inquit, *quæ caput ieiunij nominatur*. Post quod Concilium Ratramnus Monachus Corbeiensis libro 4. capite 4. contra Græcorum opposita testatur:

Æneas
Parisien-
sis.

Leo IV.

Canon
76. Mel-
densis.

Perpaucos esse in occidente, qui non quadraginta dies ante pascha ieiunando compleant.

Superatis hisce duabus difficultatibus adduci possent complura Patrum mediæ ætatis testimonia, sed ne opus immensum cresceret, duo dumtaxat adducam, quorum unum est sancti Ioannis Damasceni, qui sæculo 8. floruit & in opere de hæresibus nuper per eruditum Ioannem Baptistam Cotelerium tomo 1. monumentorum Ecclesiæ Græcæ edito, Aerium inter hæreticos recenset, quia *ieiunare quarta feria, pro sabbato seu parasceue aut quinta feria, quadragesima & paschate prohibet quod si quis suorum ieiunare voluerit, non facias, inquit, definitis diebus, sed prohibito, neque enim sub lege es*. Quantus vir fuerit sanctus Ioannes Damascenus, nemo etiam hæreticorum ignorat: & cum novatores nostri sæculi ab illo errores suos de ieiunio in Aerio tamquam hæretico damnatos vident, quid tanto orientalis Ecclesiæ lumini opponent? Ioanni Damasceno adiungo Imperatorem Catholicum Carolum Magnum, qui in occidente collapsam Ecclesiæ disciplinam restaurare cupiens anno 789. in capitulari suo pro partibus Saxonie constituit: *Si quis sanctum quadragesimale ieiunium pro despectu Christianitatis contempserit, & carnem comederit, morte moriatur*. Hæc Imperator pro ieiunio quadragesimæ, quam

Ioannes
Damasc.

Capitul.
Caroli M.

per

per continuam traditionem ad sua usque tempora Ecclesia obseruabat.

Ne autem quisquam existimet, occidentales nimis ieiunio quadragesimali fuisse addictos, perpendenda sunt, quæ tempore Nicolai primi facta sunt à Photio intruso Patriarcha Constantinopolitano. Rescripserat Nicolaus primus ad consulta Bulgarorum, inter alia ieiunia obseruandum esse illud, quod quadragesima dicitur. Et Photius occasionem schismatis quærens, ac Bulgaros à Sedis Apostolicæ obedientia discindere cupiens, inter plura criminationis capita, hoc vnum obiecit, quod refert Flodoardus libro 3. historię Remensis Ecclesię, capite 17. *Quod octo hebdomadibus ante pascha à carniū, & septem hebdomadibus à casei & ouorum esu non cessamus.* Idem planè à Græcis sibi obiectum fuisse, scribit epistola 70. ad Hincmarum Remensem Nicolaus Pontifex, qui ab Episcopis Gallię quæsuit, vt metropolitani cum suffraganeis suis de punctis controversis agerent, & quæ inuenire possent, suggererent: qua occasione Æneas Parisiensis Episcopus, & Ratramnus monachus Corbeiensis in editis per Lucam Dacherium opusculis contra Græcos scripserunt, ostendentes, quam malè Romana Ecclesia circa ieiunij quadragesimalis obseruantiam culpetur: demonstrant antiquam Ecclesiam non octo hebdomadi-

bus à carniū, & septem à casei & ouorum esu cessasse, sed 36. tantum diebus abstinuisse, adeoque & octauam hebdomadam fuisse posterius additam. Hebdomadæ illius ante Heraclij tempora nemo Patrum etiam Græcorum meminit. Siquidem Græci gloriari poterant, quod vltra 40. dies abstinerent, Latini gloriari potuerunt, quod mysticum quadraginta dierum numerum in antiqua lege indicatum, & Christi ieiunio sacratum iam perfectè adimplerent. Et hoc est, quod Ratramnus Corbeiensis Græcis opponit, quia ipsius tempore *per pauci erant in occidente, qui non quadraginta dies ante pascha ieiunando compleant.* Addit auctoritate legali & euangelica doceri, *quadraginta dies nos ieiunio fore mancipandos.* Adiun-

Ratramnus.

cta autem ratione mystica: Hęc igitur causa est, cur placuerit Romanis seu Latinis ieiunare quadraginta dies ante pascha; quæ cum religiosa, tum fore mystica comprobatur est igitur & hæc reprehensio ieiunandi super hebdomadarum numerum ante pascha, & iniusta, & nulla rationis pondere suffulta: qua propter pro nihilo ducenda. Sic Ratramnus; nec minora contra Græcos Æneas Parisiensis.

Verum, licet Græcis tempore Photij satisfecerint Latini, crambem tamen hanc recoquit antiqui schismatis resuscitator Michael Cē-

Flodoardus.

Cæularius, qui tempore Leonis noni anno 1053. epistolam schismatico animo scripsit ad Ioannem Episcopum Tranensem, quam primo in lucem edidit tomo 11. Cæsar Baronius, in qua tamen disciplinam Latinæ Ecclesiæ de ieiunio quadraginta dierum non est ausus attingere, prout ausus fuit in epistola ad Petrum Patriarcham Antiochenum, quam ad annum 1054. retulit idem Baronius, & nuper Græcolatinam excussit tomo 2. monumentorum Ecclesiæ Græcæ doctissimus Cotelierius. Ibi enim arguit Latinos: eos scilicet: *In prima ieiuniorum hebdomada, in carnis priuū & lacticiuū hebdomadis, eodem modo circa cibum agere; feria quarta carnem edere, parasceue autem caseum & oua, totum sabbati diem ieiunare.* Sed quam temere hæc Latinis obiecerit Michael Cæularius, patet ex responso Petri Patriarchæ Antiocheni ab eodem Cotelerio græcè latinè edito, ubi inter cætera ad obiectionem, de ieiunijs rescribit: Cætera, vero mihi videntur esse aspernanda, cum veritatis doctrina nequaquam ex illis lædatur, quorum forsan & maior pars falsa est. Neque enim facile aurem præbere debemus inanibus calumnijs, nec nostris adhuc suspicionibus habere fidem, ac mouere quæ firma sunt, rectèque habent. Quid clarius? Rectè respondit suam latinæ Ecclesiæ, quoad ie-

iunia, permittendam esse consuetudinem, cum ex illorum varietate non lædatur vnitas fidei: neque hoc punctum inter Græcos & latinos controuersum fuisse, quando vtriusque Ecclesiæ vnionem inire oportebat, patet tum ex alijs tum ex sacro Florentino Concilio, ubi Græci cum Imperatore suo Palæologo vnionem inire nulla quadragesimæ facta mentione.

Desinant igitur Theodori Balsamonis, & Ioannis Zonaræ calumniæ, quibus de ieiunio sabbati Ecclesiam Occidentalem arguere non verentur in scholijs ad canonem 55. Trullanum. obmutescant schismaticorū linguæ, quæ cum Matthæo Blastare in Syntagmate alphabetico littera T. capite 5. effutire ausæ fuerunt, Latinos sabbatis & diebus Dominicis per quadragesimam non solum caseum & oua, sed etiam carnes comedere. Hæc enim pura, puta mendacia sunt, & vt Græcorum animi vltius contra Latinos exacerbarentur, adiuuenta. Ex parua interim illa, quæ inter Latinos & Græcos quoad ieiunium quadragesimale intercedit varietate, quid pro sese allegabunt nouatores nostri sæculi? Latini quadraginta diebus ieiunant, Græci pluribus, & si qua in re contra Latinos, in hoc stylum acuant, id totum est, quod Latini non satis strictè ieiunent. Videant igitur Lutheri sequaces, qui quadragesimam non obseruant, cum qua

Ec-

Michael
Cæularius.

Petrus
Patriarcha
Antiochenus.

Ecclesia conueniant . Exclament se conuenire cum Græcis , qui iam inde à mille trecentis annis Aerium hoc titulo damnarunt , quod ieiunia liberæ obseruationis somniare ausus fuerit . Aspernantur Ecclesiam latinam , quæ iam inde à primis temporibus quadragesimam coluit , & secundum Be-
guardorum errorem , quod per-

fecti ieiunare non debeant , nec legibus Ecclesiæ subiecti sint , anno 1311. in sacro Viennensi Concilio anathemate perculit : & cum hæc omnia certa esse negare non possint , se , damnatos ab orientali & occidentali Ecclesia errores , nonnisi cum summa pertinacia tueri agnoscant .

CAPVT TERTIVM.

De cæteris ieiunijs ultra quadragesimam ab Ecclesia, vel olim vel nunc obseruatis.

DE statis ultra quadragesimam ieiunij diebus nunc nobis agendum est , ne aduersarij habeant , qua in re Catholicæ Religionis cultores arguant . Sententia quorundam etiam antiquorum Patrum fuit , vnicum quadragesimale ieiunium olim statuto tempore sub peccato fuisse obseruandum , sic enim primum fideles apud Tertullianum libro de
Tertul-
lianus .
,, ieiunijs , capite 2. Illos dies
,, determinatis ieiunijs putabant,
,, in quibus ablati sunt sponsus ,
,, & hos esse iam solos legitimos
,, ieiuniorum Christianorum ..
,, sic & Apostolos obseruaf-
,, se , nullum aliud imponentes
,, iugum certorum & in commu-
,, ne omnibus obeundorum ie-
,, iuniorum . D. Ambrosius ser-
Ambro-
sius .
mone 34. *Sicut reliquo anno ie-
iunare præmium est , ita in qua-*

dragesima non ieiunare peccatum est . Illa enim voluntaria sunt ieiunia , ista necessaria : illa de arbitrio veniunt , ista de lege : ad illa inuitamur , ad ista compellimur . Cæsarius Arelatensis ser-
,, mone 2. Rogo vos fratres cha-
,, rissimi , vt in isto legitimo ,
,, ac sacratissimo quadragesimæ
,, tempore , exceptis Dominicis
,, diebus , nullus prandere præ-
,, sumat , nisi fortè ille , quem
,, ieiunare infirmitas non per-
,, mittit . Quia alijs diebus ie-
,, iunare , aut remedium , aut
,, præmium est : in quadragesi-
,, ma non ieiunare peccatum
,, est . Alio tempore qui ieiunat ,
,, accipiet indulgentiam : in his
,, diebus , qui potest , & non ie-
,, iunat sentiet pœnam . Hæc
vero tam libere per Cæsarium A-
relatensem posteritati consecrata ,
expo-

Cæsar A-
relat.

expositione & distinctione indigent, ut antiquæ Ecclesiæ disciplinæ consonent.

Enimuero habemus plurima Apostolorum exempla ex eorum actis à Sancto Luca conscriptis, quibus ultra quadragesimam ieiunatum fuisse demonstratur. Act. 13. dicitur de primitiis Ecclesiæ doctoribus Antiochiæ degentibus; *Ministrantibus autem illis Domino & ieiunantibus dixit illis Spiritus sanctus: segregate mibi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* Et de ipso Paulo, ac Barnaba, capite 14. quod orauerint *cum ieiunantibus*, quin imo Diuus Paulus secunda ad Corinthios 11. fatetur *se fuisse in ieiunijs multis.* Et ex usu primitiæ Ecclesiæ, de quo Tertullianus libro de ieiunijs, capite 13. *Bene autem, quod & Episcopi uniuersæ plebi mandare ieiunia assolent, non dico de industria stipium conferendarum, ut vestre capture est, sed interdum & ex aliqua sollicitudinis Ecclesiasticæ causa.* Dum hæc scribebat Tertullianus, erat iam prolapsus in profanam Montani hæresim, & quadragesimas à pseudo propheta suo institutas defendere volens, obiecit Catholicis, aliqua sollicitudinis Ecclesiasticæ causa uniuersæ plebi ieiunia mandasse, neque eos id sine maiorum exemplo, sed ex usu Ecclesiæ effecisse. Ha-

Act. 13.

Tertullianus.

bet etiam Tertullianus quædam de stationibus feria quarta & sexta à Montano indictis, quibus asserit obstitisse Catholicos: nec male, erat enim Africa, ubi Tertullianus degebat, Patriarchatus occidentalis, ubi stationes feria quarta & sexta obseruabantur quidem, sub peccato autem præceptæ non erant, ut Afri rectè Tertulliano iam Montanistæ obijcere potuerint ea, quæ ipse Tertullianus refert capite 2. *Æquè stationes nostras, ut indignas quasdam vero & in serum constituas, nouitatis nomine incusant, hoc quoque munus & ex arbitrio esse obeundum dicentes, & non ultra nonam detinendum, de suo scilicet more.* Voluerunt Catholici Afri, stationes quarta & sexta feria seruari, non tamen sub præcepto, quia in occidente hæc semi ieiunia hora tertia post meridiana, celebrato nimirum sacrificio missæ, finienda erant ex consuetudine, non ex lege. Quia vero Montanus volebat legem introducere extendens suas stationes usque ad vesperam, obstituerunt occidentales, apud quos sub præcepto numquam inualuerunt.

Aliud quid est de orientalibus, apud quos stationes aut semi ieiunia feria quarta & sexta sub præcepto obseruanda erant: canon 69. Apostolis tributus, habet di-

Canon
69. Apostoli.

, fertis verbis: Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor fan-

Constit.
Apostol.

,, sanctam paschæ quadragesi-
 ,, mam non ieiunat, vel quar-
 ,, tum diem, vel parasceuem,
 ,, præterquam si propter imbe-
 ,, cillitatem corporalem impe-
 ,, diatur, deponatur: si sit au-
 ,, tem laicus segregetur. Et con-
 stitutiones Apostolorum editæ;
 libro enim 5. capite ultimo: *Præ-*
cipimus vobis, quartis & sextis
ferijs ieiunare. Et quamvis hæ
 constitutiones ab ipso Clemente
 non sint editæ, neque canon lau-
 datus, ab ipsis Apostolis sit consti-
 tutus, sed à fidelibus Græcis post
 Apostolorum tempora prodierint,
 Apostolis tamen ab orientalibus
 tribuuntur, quòd antiquæ tradi-
 tioni consona esse reperiantur.
 Habemus Ignatium Martyrẽm
 Apostolorum auditorem, qui in
 sua ad Philippenses epistola ieiunio
 quadragesimali adiungit ieiunia
 quartæ & sextæ feriæ. *Post*
passionis Dominicæ hebdomadam,
inquit, ieiunare quartis & sextis
ferijs ne negligatis. Clemens A-
 lexandrinus, qui ad finem secun-
 di sæculi floruit, & Alexandria
 docuit, libro 7. Stromatum scri-
 bit de bono operario: *Novit ipse*
ieiunij quoque enigmata horum
dierum, quarti, inquam & se-
xti. Origenes Clementis audi-
 tor & successor homilia 10. in
 Leuiticum: *Habemus enim qua-*
dragesimæ dies ieiunij consecra-
tos; habemus quartam & se-
xtam septimanæ dies, quibus so-
lemniter ieiunamus. Ad quæ ver-
 ba notari potest, id quod Zona-

Ignatius
martyr.Clemens
Alexand.

Origenes

ras notavit ad canonem 69. Apo-
 stolis tributum, quod in eodem
 gradu ponat sanctam paschæ qua-
 dragesimam, & feriam quartam
 & sextam. Præclarum vero testi-
 monium est, quod posteritati
 consecrauit Petrus Patriarcha A-
 lexandrinus, & martyr sanctissi-
 mus; hic enim canone 15. per om-
 nem orientalem Ecclesiam rece-
 ,, pto habet sequentia: Non
 ,, reprehendet nos quisquam,
 ,, quartam & sextam feriam ob-
 ,, servantes, in quibus nobis ie-
 ,, iunare secundum traditionem
 ,, cum ratione præceptum est.
 ,, Quartam quidem propter ini-
 ,, tum à Iudæis consilium de
 ,, prodicione Domini: sextam,
 ,, autem, quòd ipse pro nobis
 ,, passus sit. Neque post hoc te-
 stimonium alio indigemus, quam
 D. Epiphanijs Salaminensis in Cy-
 pro Episcopi, qui hæresi 75. Ae-
 rium feria quarta & sexta statio-
 nem aut semi ieiunia soluentem,
 ,, refellit his verbis: Quis est
 ,, vspiam terrarum, qui non in
 ,, eo consentiat, quartam sextam-
 ,, que feriam solemni in Eccle-
 ,, sia ieiunio consecratam? quod
 ,, si ex Apostolorum constitutio-
 ,, ne repetenda nobis autoritas
 ,, est, cur illis quartæ sextæque
 ,, feriæ ieiunium perpetua lege
 ,, sancitur, excepta Pentecoste?
 ,, Quod si de quarta, se-
 ,, xtaque feria nullam omnino
 ,, in constitutione sua mentio-
 ,, nem Apostoli fecissent, alijs
 ,, tamen argumentis licebat uti.

Petrus
Alexand.S. Epi-
phanius.

B b b b b

Quam-

„ Quamquam ea de re est ab il-
 „ lis accuratissimè scriptum, id-
 „ que ipsum ab Ecclesia susce-
 „ ptum, communi est consensio-
 „ ne firmatum, antequam Ae-
 „ rius vllus cum Aerianis existe-
 „ ret. Neque hæc verba expo-
 sitione indigent; floruit autem
 Epiphanius quarto Christi sæcu-
 lo, quo hæc semiieiunia ex tra-
 ditione Apostolica prouenisse cre-
 debant orientales Episcopi.

Nunc ad ieiunia quatuor tem-
 porum accedamus, quæ in sola
 occidentali Ecclesia obseruata fu-
 isse existimamus: repetebant sua
 semiieiunia à traditione Aposto-
 lica illi, qui orientem incolebant,
 & quia singulis septimanis feria
 quarta & sexta vsque ad tertiam
 post meridiem hora abstinebant,
 & semper sabbato etiam in qua-
 dragesima ieiunium soluebant,
 non agnouerunt vmquam qua-
 tuor tempora, quibus occidenta-
 les etiam sabbati ieiunium admit-
 tentes ieiunare consueuerant.
 Sunt, qui putant, hæc tempora
 in occidente obseruata fuisse ex
 traditione Apostolorum, idque
 ob testimonium Leonis magni,
 de quo Baronius ad annum 57.

Baronius. *Ex Apostolica institutione sum-*
psisse principium sanctus Leo ab-
sque vlla dubitatione confirmat.
 Subdit varia loca Leonis magni,
 quibus indicatur, horum ieiunio-
 rum tempora ex synagoga ad Ec-
 clesiam translata, & addi possunt
 Leopr-sequentia: Merito disposuerunt
 mus. *Apostolicæ sanctiones, ut veterum*

ieiuniorum utilitas permaneret.
 Ita sermone 9. de ieiunio mensi^s
 decimi. Et sermone 91. de ieiunio
 mensis septimi: *Quod & A-*
postolicis & legalibus institutis
videmus electum. Verum & au-
 diendus est sanctus Leo sermone
 79. de ieiunio Pentecostes: *In-*
ter omnia dilectissimi, Apostolicæ
instituta doctrine, quæ ex diui-
næ eruditionis fonte manarunt,
dubium non est, influente in Eccle-
sia principes Spiritu sancto, hanc
primum ab eis obseruantiam fuis-
se conceptam, ut sancti obserua-
tione ieiunij omnium virtutum,
regulas inchoarent. Et sermone
 77. *Dubitandum non est dilectis-*
simi omnem obseruantiam erudi-
tionis esse diuinæ, & quidquid
ab Ecclesia in consuetudinem est
deuotionis receptum, de traditio-
ne Apostolica, & de sancti Spi-
ritus prouenire doctrina. Ieiunium
 esse institutionis Apostoli-
 cæ, dicit vbique sibi cohærens
 Leo magnus, dies autem ab Ec-
 clesia in consuetudinem deuotio-
 nis receptos esse, & sic fieri potu-
 isse, vt quos Ecclesia quatuor tem-
 porum dies ex commendatione
 Apostolica primis temporibus deu-
 otè cœperit celebrare, successu
 temporis Patres firmarint in le-
 gem, præclarè namque insinuat
 de ipso mensis decimi ieiunio lo-
 quens sanctus Leo: *Sancti Pa-*
tres nostri diuinitus inspirati de-
cimi mensis sanxere ieiunium, ut
omnium fructuum collectione,
conclusa, rationabilis Deo absti-
nenti-

mentia dicaretur. Quinam autem Patres illi fuerint, qui consuetudinem pro lege habendam esse sanxerunt, ulterius inquirendum est.

Catalogus tempore Iustiniani.

Liber Pontificalis.

Lupus.

De Callisto Papa, qui ad annum 220. floruisse creditur, habet antiquus Pontificum Catalogus tempore Iustiniani Imperatoris conscriptus: *Hic constituit ieiunium die sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini & olei secundum prophetam, quarti mensis, septimi, & decimi*. Liber vero Pontificalis ab Anastasio Bibliothecario confectus: *Hic constituit ieiunium quater in anno fieri, frumenti vini & olei gratia, secundum prophetiam*. Ea in authoritatem recipi à Micrologo, fatetur Christianus Lupus, qui in scholijs ad quartum sub Victore secundo synodi Florentinæ decretum putat, hæc meritis Isidori adscribenda, & inductam esse paulatim consuetudinem, *quam sanctus Sylvester efformavit in legem*. Verum non viderat Christianus Lupus laudatum Catalogum, dum hæc scribebat, neque video, qua ratione hæc potius ad Sylvestrum, quam Callistum Papam referamus. Floruit Callistus eo tempore, quo Montanus instituerat suas quadragesimas ex Spiritus sancti, ut dicebat, instinctu, quo item Tertullianus ad Montani hæresim defecerat, ac librum de ieiunijs contra Catholicos scripserat: huic autem Callistus Pontifex obuiare

cupiens, quatuor anni tempora potius observanda esse proposuit, quod illa iam olim à Spiritu sancto pro ieiunijs fuissent consecrata, cum, illo inspirante locuti fuerint sancti Dei homines, apud quos horum temporum ieiunia constituta inveniuntur, ut patet ex Zachariæ 8. & hoc est, quod author Catalogi, & Anastasius Bibliothecarius volunt per hæc verba: *Secundum prophetiam*. Secundum prophetiam non Montani, aut Priscillæ, & Maximillæ, sed veterum Prophetarum, per quas Spiritus sanctus locutus est.

Verum quidem est, nullum antiquum Doctorem à temporibus Callisti Papæ de ieiunijs quatuor temporum mentionem fecisse, sed nec extra Romam, & loca illi vicina, primis illis temporibus fuisse observata. Enimvero habet D. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, ieiunia extra quadragesimam fuisse liberæ observationis, & Divus Augustinus Hipponensis in Africa Episcopus Epistola 36. ad Casulanum refellens cuiusdam vrbici pro ieiunio sabbati dissertationem, ait, plurimos in monasterijs constitutos tota sua vita ieiunare, & addit: *Non solum Phariseus, qui bis in sabbato ieiunabat, verum etiam Christianus, qui quarta & sexta, & ipso sabbato ieiunare consuevit, quod frequenter Romana plebs facit, in labore ieiunij superabitur*. Et Infra: *Videat*

D. Augustinus.

deat ergo, quanta afficiat contumelia ipsam quoque Romanam Ecclesiam, ubi & his hebdomadibus, in quibus quarta, & sexta, & sabbato ieiunatur, tribus tamen diebus continuis, Dominica scilicet, ac deinde secunda & tertia prandetur. Lucidè supponit Augustinus, hæc, de quibus hic agit ieiunijs, ad Romanos præsertim spectare: & ut rectè vir quidam eruditus: *Quis hæc legens non aduertit, Augustinum quatuor temporum ieiunia designare? Quæ enim aliæ hebdomadæ, in quibus quarta, & sexta, & sabbato ieiunatur? Nisi hebdomadæ illæ per quatuor anni tempestates solitæ ieiunio celebrari, non ex cuiusque voto, ac deuotione, sed ex consuetudine, consuevit; non ab aliquibus tantum, sed ab uniuerfa Romana Ecclesia, Romana plebs: non semel aut iterum, sed frequenter, hoc est quater in anno, vel ter ad minus, si quadragesimam seponas. Et vel ex his etiam patet, non rectè scripsisse Christianum Lupum, dum voluit neque Augustinum, neque vllum Afrum Augustini temporibus mentionē fecisse de ieiunijs quatuor temporum.*

Post Augustinum meminit horum ieiuniorum non vnico sed pluribus in locis Leo Magnus, qui, ut vidimus supra, hæc non à se primum inuenta esse, sed olim à Patribus instituta fuisse indicat; scribit sermone octauode-

,, ieiunio decimi mensis: Huius
,, obseruantia vtilitas, dilectissi-
,, mi, in Ecclesiasticis præcipuè
,, est constituta ieiunijs, quæ ex
,, doctrina sancti Spiritus, ita
,, per totius anni circulum di-
,, stributa sunt, ut lex abstinèn-
,, tiæ omnibus sit adscripta tem-
,, poribus. Siquidem ieiunium
,, vnum in quadragesima, æsti-
,, uum in Pentecoste, autumnale
,, in mense septimo, hyemale
,, autem in hoc, qui est decimus
,, celebramus. Et concludit hunc
sermonem sicut plures alios: *Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud*
Beatissimum Apostolum Petrum
vigilias celebremus. Quibus ver-
bis tres ieiunij dies designat, ac
sabbato ultra ieiunium etiam vi-
galias Romæ haberi solitas decla-
rat. Vigiliarum illarum rationes
varias fuisse existimem, vnā
autem ex præcipuis ob ordinatio-
nes vel sabbato vel die Dominico
subsequenti peragendas. Cum
enim constet ex Catalogo Roma-
norum Pontificum, ordinationes
à tempore Clementis Papæ Ro-
mæ habitas mense Decembris,
qui mensis decimus vocatur, in
quo ieiunia quatuor temporum
occurrunt, & teste Leone primo
,, epistola 10. capite 6. Non
,, passim, sed die legitimo ordi-
,, natio celebranda sit, adeo ut
,, nec sibi constare status sui no-
,, uerit firmitatem, qui non die
,, sabbati vespere, quod lucefcit
,, in prima sabbati, vel ipso Do-
mi-

Leo Ma-
gnus.

Ibid.

Gelafius.

Gregorius Magnus.

,, minico die fuerit ordinatus .
 ,, Solum enim maiores nostri re-
 ,, surrectionis Dominicæ diem
 ,, hoc honore dignum iudicaue-
 ,, runt, vt sacerdotes, qui su-
 ,, muntur, hbc die potissimum
 ,, tribuantur. Quis ex hisce non
 statim colliget die Dominica post
 quatuor tempora ordinationes
 Romæ peractas fuisse, aut die
 sabbati, cum Ecclesia toto die ie-
 iunasset & vespere sacrificum offe-
 rens in vigilijs perseveraret. Sa-
 nè illa de re dubitari non sinit De-
 cretum Gelasij Papæ statuentis :
 ,, ordines etiam presbyterorum
 ,, Diaconorumque, nisi certis
 ,, temporibus & diebus exercere
 ,, non audeant, id est quarti
 ,, mensis ieiunio, septimi & de-
 ,, cimi, sed etiam quadragesima-
 ,, lis initij, ac mediana quadra-
 ,, gesimæ die sabbati ieiunio cir-
 ,, ca vesperam nouerit celebra-
 ,, dos. Ita Gelasius Papa episto-
 la 9. ad Lucaniæ Episcopos, in
 qua plura antiquorum decreta re-
 nouat, & obseruari debere asseue-
 rat, prout & hoc in suo sacramen-
 tario præscribit Gregorius magnus
 asserens, quod maiores ordines
 dentur *in sabbatis duodecim le-
 ctionum per quatuor tempora tan-
 tummodo.*

Habet & idem Gregorius Pa-
 pa in suo sacramentario per Hu-
 gonem Menardum edito hunc ti-
 tulum : *Denunciatio ieiuniorum
 primi, quarti, septimi, & de-
 cimi mensis.* Duæ autem subne-
 ctuntur formulæ, quibus feria-

quarta, sexta, & sabbato ieiunan-
 dum esse annuntiatur, easque non
 modo Romæ, sed & in alijs oc-
 cidentis regionibus obtinuisse,
 fidem facit Concilium Clouesho-
 uienfe secundum, anno 747. sub
 Zacharia Papa in Anglia celebra-
 tum, quod statuit canone 18.
 ,, Statutum est mandato, vt ie-
 ,, iuniorum tempora, id est quar-
 ,, ti, septimi, & decimi mensis
 ,, nullus negligere præsumat :
 ,, sed ante horum initia per sin-
 ,, gulos annos moneatur plebs,
 ,, quatenus legitima vniuersalis
 ,, Ecclesiæ sciat atque obseruet
 ,, ieiunia, concorditerque vni-
 ,, uersi id faciant, nec vllatenus
 ,, in eiusmodi discrepent obser-
 ,, uatione, sed secundum exem-
 ,, plar, quod iuxta ritum Ro-
 ,, manæ Ecclesiæ descriptum,
 ,, studeant obseruare. Quid cla-
 rius? omitto, quæ Egebertus E-
 boracensis Episcopus iisdem fermè
 temporibus ad interrogationem
 16. *De ieiunio quatuor tempo-
 rum*, respondit, quatuor tem-
 porum ieiunia in nouo testamen-
 to à sanctis viris atque Apostoli-
 cis doctoribus instituta, & in Ec-
 clesia Anglicana iuxta missalem
 librum D. Gregorij Magni à B.
 Gregorio monacho allatum serua-
 ta esse. Eodem modo & in Gal-
 lia obseruata fuisse, patet ex pri-
 mo capitulari Caroli Magni an-
 no 769. vbi capite 11. *Vt ieiu-
 nium quatuor temporum & ipsi
 sacerdotes obseruent, & plebi
 denuntient obseruandum.* Men-
 ses,

Canon.
18. Clo-
uesb.Egeber-
tus.Capitula
Caroli
M.

Benedi-
ctus Letti-
ra.

ses, septimanas, & dies, quibus ieiunia quatuor temporum obseruanda sunt assignat Benedictus Leuita libro 5. capitularium, capite 151. & de decimi mensis ieiunio habet: *Et in mense Decembrio, hebdomada, quæ fuerit plena ante vigiliam natalis Domini, sicut est in Romana Ecclesia traditum.* Ex quibus verbis colligimus, non minus Gallicanam, quam Anglicanam Ecclesiam in obseruandis ieiunijs quatuor temporum secutas fuisse Romanam Ecclesiam, cuius Pontifices illa semper promouerunt, renouante anno 1055. in Concilio Florentino Victore secundo id, quod habet antiqua incogniti auctoris historica compilatio: *Quod quatuor tempora cum ieiunio obseruentur, post quæ opus non est, de eorum obseruatione inquirere, cum in hunc vsque diem per omnes occidentis Ecclesias religiosissime colantur.*

Anony-
mi hist.

Baronius

Quæstio esse potest, an etiam oriens quatuor temporum ieiunia agnouerit? idipsum enim affirmat Eminentissimus annalium Parens Baronius ad annum 57. ubi scribit disertis verbis: Eadem quatuor temporum ieiunia celebrari solita in Ecclesia Orientali, Athanasius satis monstrasse videtur, dum de æstiuo ieiunio tempore Pentecostes celebrari consueto meminit dicens: *In hebdomade siquidem post sacram pentecostem populus completis ieiunijs ad*

Athana-
sius Apo-
log. de
fuga.

orandum ad cæmeterium abiit. Verum, pace Eminentissimi Cardinalis Baronij dictum sit, orientales numquam quatuor temporum ieiunia obseruasse vel ex eo constat, quod numquam sabbatis ieiunarint. Diuus Athanasius autem non loquitur de ieiunio quatuor temporum in hebdomada Pentecostes, sed de ieiunio, quod post octauam Pentecostes obseruabant orientales. Auctor, qui constitutiones Apostolicas in vnum collegit, & tertio aut quarto sæculo in oriente floruit, habet libro quinto, cap. vlt. *Post celebratam Pentecostem celebrate hebdomadam unam, & post illam ieiunate item unam.* Et hoc ieiunium est, cuius supra meminit Athanasius, quo & monachos antiquitus ieiunasse in occidente, fidem facit Concilium Turonense secundum, quod anno 567. statuit, canone 17. *De ieiunijs vero antiqua à monachis instituta seruentur, ut de Pascha vsque ad quinquagesimam, exceptis rogationibus omni die fratribus prandium præparetur, post quinquagesimam tota hebdomade ex asse ieiunent.* Plurima ibidem enarrantur ieiunia, quæ & à monachis paulatim ad plebem peruenisse vel ex ijs patet, quod statuitur, *Vt in Septembri toto, & Octobri, & Nouembri, ter in septimana, de Decembri vsque ad Natale Domini omni die ieiunent.* Statim enim post hanc Synodum statutum reperitur in-

Const.
Apostol.

Can. 17.
Turon.

con-

Concil.
Matisc.

concilio Matifconensi anno 581. *Vt à feria sancti Martini usque ad natale Domini, secunda, quarta, & sexta sabbati ieiunetur. Vbi & primordia aduentus conspiciuntur.*

Ioannes
Nestora

Aliorum ieiuniorum meminit Ioannes Ieiunator, qui anno 596. Constantinopoli obiit, & in pœnitentiali suo mentionem facit duarum quadragesimarum: *Sancti scilicet Philippi, & sanctorum duodecim Apostolorum.* Edidit hoc pœnitentiale græco latinum Ioannes Morinus in appendice ad commentarium de pœnitentia, qui notat lib. 7. cap. 13. num. 8. hunc pœnitentia librum, aliosque primum in Angliam delatos fuisse à Theodoro Græco, qui & Cantuariensis Archiepiscopus effectus, pœnitentiale suum edidit, in quo capite 13. *Ieiunia legitima tria sunt in anno: præterea quadraginta ante natale Domini, & post Pentecostem quadraginta dies.* Et inter capitula Theodori, ubi pœnitentia istius anni describitur, qui in pane & aqua ieiunandus est, habetur, *ut tres quadragesimas ieiunet: ante natale Domini unam, secundam ante Pascha, tertiam ante missam sancti Ioannis.* Similiter sæpius inveniuntur in alijs capitulis Theodori per D. Petit nuper Parisijs editis. Eadem habet Venerabilis Beda in canonibus de remedijs peccatorum, ubi capite 2. bis mentionem facit trium quadragesimarum, quas demum

Theodori
pœnit.

ad Galliam peruenisse patet ex libro 6. capitularium num. 187. *Iterum admoneant sacerdotes, ut ieiunia tria legitima in anno agantur, id est, quadraginta dies ante pascha, ubi decimas anni soluimus, & post pentecostem quadraginta dies.* Quam enim nonnulla ex his priuentu nonica auctoritate, nobis amen omnibus propter consuetudinem plebis, & parentum nostrorum morem, hæc obseruare, ut superius conuenit, & in rebus vulgarorum,

Liber 6.
capit.

p. 4. *ieiuniorum tamen temporibus amplius abstinentiæ inservire oportet, quadragesimali videlicet tempore, quod est ante pascha, ieiunio post pentecostem, ieiunio ante solemnitatem assumptionis sanctæ Dei genitricis, & semper Virginis Domine nostræ Mariæ, necnon ieiunio ante natalis Domini nostri Iesu Christi festiuitatem: quæ ieiunia sancta Romana suscepit antiquitus, & tenet Ecclesia.* Ex quibus omnibus habemus varia, ac primo quidem, Romæ quatuor fuisse ieiuniorum tempora, quorum vnum erat quadragesimale, alia vero non testante ipso Nicolao I., in aduentu Domini quatuor tantum hebdomadibus à carne abstinendum esse. Secundo, tres tamen quadragesimas obseruatas fuisse in Gallijs, de quibus Amalaricus Metensis Ecclesiæ Diaconus lib. 4. cap. 37. *Nos obseruamus tres*

Nicol. I.

Amalari-
cius.

tres quadragesimas, id est, ante pascha Domini, circaque festiuitatem S. Ioannis, & ante natiuitatem Domini. Sic à pijs mentibus frequentatum apud nos. Hęc

ius, ex cuius vltimis verbis, quadragesimas illas obseruatas fuisse non debemus, sed deuotione, quinentius tertius rogatus

Innocentius III.

ad Archiepiscopo Hispano: *Vt in aduentu Domini.*

sentiant diuersis

bus, dum esse

vero si

teneri? Nihil aliud responsum: Ieiunium apud nos etiam in aduentu Domini agitur. Quo loquendi modo indicabat, selexhortari dumtaxat hispanos, vt exemplo Romanorum ieiunarent: neque in hunc vsque diem plusquam vnica quadragesima per totum occidentem præscribitur sub peccato obseruanda.

Aliud quid est de orientalibus, qui tertio aut quarto sæculo nondum habuerunt plures quadragesimas, quam vnā ante pascha, de qua sola statuitur canone 52.

Canon 52. Trull.

Trullano: *Vt in omnibus sanctæ quadragesimæ ieiunij diebus præter quam sabbato, & Dominica, & sancto annuntiationis die, fiat sacrum præsanctificationum ministerium.* Ad quę verba Theo-

Balsamon.

dorus Balsamon: *Nota autem ex hoc canone, quod propriè vnica est quadragesima. Si enim alia*

esset, cautum fuisset, ne in illa fieret sacrum mysterium per perfectum sacrificium, sed per præsanctificata, sicut etiam cautum est ne fiat in magni paschæ quadragesima. Quibus verbis indicat Theodorus Balsamon, tempore huius Synodi sæculo septimo nondum in vsu fuisse plures quadragesimas apud Græcos, sicut & paulo post hoc tempus tres obseruatas fuisse patet ex tomo vnionis tempore Constantini & Romani facti, vbi de trigamis instituitur, vt tertio tantum quotannis mysterijs fruendi habeant facultatem: *Semel in salutari Christi*

Ius Græco-Rom.

etque nostri resurrectione, secundo in obdormitione immaculate Domine nostræ Deiparæ; tertium natalitio die Christi, Dei-que nostri: propterea quod in his ieiunium præcedat. Ita tomos vnionis libro 2. Iuris Græco-Romani: ex quibus notanda sunt vltima verba, quæ tunc in vsu fuisse indicantur

ex illis ieiunijs quæ tunc à monachis tempore Nicolai Patriarchæ Constantinopolitani, oportet ieiunium in Augusto peragere? Et respondit Nicolaus cum concilio Episcoporum tempore Alexij Comneni: *Erat prius in hoc tempore ieiunium, sed translatum est, ne cum Gentilijs, quæ hoc tempore fiebant, ieiunijs incideret, sed tamen adhuc multi homines hoc ieiunium ieiunant.* Et cum de hoc ieiunio iterum quæreretur sub Luca Constantino-

Nicol. Patriar. Constantinop.

po-

Lucas Pa-
triarcha
Constant.

politano Patriarcha, ab eodem responsum est. *Inexcusabile esse ieiunium augusti*. Quibusdam autem dubitantibus, quod nusquam numerus dierum inueniretur præscriptus, dixit ipse Patriarcha, *quod cum dies huius & illius, quod ante Christi natalem sit, ieiunij non declarentur ab ulla scriptura, cogimur sequi Ecclesiasticam traditionem non scriptam, & debemus ieiunare à primo die augusti, & à 14. die mensis Nouembris*. Habes hæc omnia apud Theodorum Balsamonem in scholijs ad 3. interrogationem quorundam monachorum, ubi & addit: Ego autem, cum postea considerassem, vndenam & quomodo hæc duo ieiunia tradita sunt, scilicet dormitionem sanctæ Deiparæ, & natiuitatis Iesu Christi, & Dei nostri; atque etiam ieiunium, quod fit ante festum sanctorum Apostolorum; & ieiunium ante transfigurationem: & an necessario debemus hæc ieiunare, & quot diebus. Dico, hoc quidem festorum ieiunium esse inexcusabile, eius autem quantitatem non esse in omnibus æqualem, ut est in magna quadragesima, sed ante septem quidem dies vniuscuiusque horum festorum, omnes fideles, laici scilicet & monachi, coguntur ieiunare inexcusabiliter. Hæc ibi Theodorus Balsamon, qui in edita nuper per

Balsamon.

D. Cotelerium tomo 2. monumentorum Ecclesiæ Græcæ ad Antiocheneses de ieiunijs epistola, notat, aliquos quidem religiosiores viros cum Anastasio Sinaita tradidisse, hæc quatuor festa vna cum ieiunijs, ex Apostolicis canonibus provenire, sed sine fundamento; ex imitatione enim veteris legis probare conatur, quod cum ieiunijs celebrare debeamus non tantum mundo salutarem Domini resurrectionem, sed etiam memorata quatuor festa, videlicet sanctorum Apostolorum, transfigurationis, dormitionis Deiparæ, & natalis Christi Deique nostri.

Et hæc sunt ieiunia, quæ iamdudum seruata fuerunt in sola orientali Ecclesia, de quibus Marcus Ephesinus agens contra latinos post Synodum Florentinam, dixit: *Instituta quoque ac mores in omnibus diuersa omninò sunt ieiunia, & ritus Ecclesiastici & similia. Quæ ergo hic unio, ubi nullum patens ac manifestum apparet signum?* Sed ad hæc egregiè respondit Gregorius protosyncellus, qui & postea factus est Patriarcha Constantinopolitanus, Apologia aduersus Marci epistolam: *Nescit ergo, ut plane videtur, eximius hic vir, varios in hac etiam magna urbe Constantinopolitana seruari mores, ieiuniorumque ac rituum Ecclesiasticorum esse diuersitates, namque ante Christi natalem sunt, qui ordiuntur ieiunium ex die*

Marcus
Ephes.

Greg.
Proto-
syncel.

15. *Nouembris. Alij ex die 6. Decembris, alij ex vigesimo, ad honorem quoque ascensionis Christi quidam ieiunare incipiunt ex kalendis Maij, & alia ab alijs ieiunia obseruantur. Quid ergo? dicemus ne illos fide etiam inter se dissidere? Egregiè profectò distinguit fidem à disciplina & ritibus, & quoad ieiuniorum diuersitatem vult locum habere hanc Diui Augustini regulam: Vnaqueque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. Ad-*

Augustinus.

dit Protolyncellus: antiquiores Græcos id probè nouisse, cum scirent in occiduis partibus ieiunari die sabbati, nec tamen, qui tunc viuebant, hoc crimini dedisse, quòd scirent, varias ieiuniorum & rituum mores non inferre differentiam fidei. Et hoc sufficiat de statis ieiuniorum diebus, quos apud orientalem & occidentalem Ecclesias fuisse complures, etiam ostendi posset ex vigilijs, quas tamen prædictis hic addere necesse non est.

CAPVT QVARTVM.

De delectu ciborum diebus ieiunij.

IAM peruenimus ad secundam partem ab hæreticis inpetitam de delectu ciborum, pro quo afferri posset vsus Xerophagiorum, de quibus constitutiones sub nomine Apostolorum, lib. 5. capite 17. *ieiunate igitur diebus paschæ incipientes à secunda feria, usque ad sextam, & sabbatum, sale, oleribus, & aqua mense adbibitis: abstinete his diebus vino & carne: dies quippe luctus, & non festi sunt.* Loquuntur omnino de ieiunio maioris hebdomadæ: qua Christiani Xerophagijs utebantur, de quibus Tertullianus libro de ieiunijs: *Quod etiam Xerophagias obseruemus, siccantes cibum ab omni carne, & omni iurulentia, & viuudio-*

Lib. 5. constit. cap. 17.

Tertul.

ribus quibusque pomis, nequid uinositatis, vel edamus, vel potemus. Accedit D. Epiphanius hæresi 75. loquens de constitutionibus Apostolicis: *Sex paschatis diebus nihil omnino ad cibum præter panem, sale, & aquam, adhibendum definiunt.* Quinimo canon 50. Laodicensis extendit Xerophagias ad totam quadragesimam statuens, quod non oporteat in quadragesimæ postrema septimana ieiunium soluere, *ἀλλὰ δὲ πᾶσαν τὴν τεσσαράκων νηστεύειν ξεροφαγοῦντας.* Sed oportet totam quadragesimam ieiunare aridis vescentes.

Epiphanius.

Canon 50. Laodicensis.

Non dicam hinc, Xerophagias ubique per totam quadragesimam fuisse in vsu, cum communiter in

Ec-

D. Hieronymus.

Ecclesia usu receptum fuisse sciam, ut ieiuniorum tempore fideles à carnibus & vino abstinerent. Diuus Hieronymus, qui sub Damaso Papa Romæ fuit, scribens ad Furiam de viduitate seruanda:

Inde est, inquit, quod nonnulli vitam pudicam appetentium in medio itinere corruunt, dum solum abstinentiam carni non putant, & leguminibus onerant stomachum, quæ moderate parceque sumpta innoxia sunt.

Augustinus.

D. Augustinus in Africa libro 30. contra Faustum Manichæum, capite 4. *Si quadragesima sine vino & carnibus non superstitiosè à vobis, sed diuina lege seruatur.*

Theoph. Alexand.

Theophilus in Ægypto, utpote qui Patriarchatum Alexandrinum obtinuit, tertia paschali sua epistola scriptum reliquit: *Qui legum præcepta custodiunt, ignorant vinum in ieiunijs, carniū esum repudiant.*

Cyril. Hieros.

Cyrillus in Palestina, utpote Episcopus Hierosolymitanus, catechesi quarta, quam ad populum habuit: *Ieiunamus enim, & à vino carnibusque nos abstinemus, non ea quasi piacula abhorrentes, sed mercedem expectantes.* Diuus Chrysostomus in oriente, utpote adhuc presbyter Antiochenus, homilia quinta ad populum dicit, quosdam esse, qui non vini tantum, & olei, sed & omnis ferculi usum a sua mensa reiicientes, pane & aqua utentes dumtaxat, quadragesimam omnem expediunt. Et ne quisquam somniaret,

hæc omnia ab illis sine vlla lege aut præcepto fieri, homilia sexta ad populum aperte dicit: *Et si millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid lege ieiunij non concessum degustare, omnia quis maliet pati, quam prohibitum tangere nutrimentum.* Ex Cappadocia primùm Gregorius Nyssenus, qui sermone in principium ieiunij, loquens de ijs, qui in delicijs viuere consueverunt, & tempore ieiunij fastidiosis, inquit, *ad seueram mensam accedunt, murmurando contra olera, conuicia iaciunt in legumina.* Deinde D. Basilus Cæsareæ Cappadociæ Exarchus, ac Gregorij Nysseni frater oratione prima de ieiunio: *Verum ieiunium est, ab omnibus vitijs esse alienum; carnes non edis, sed commedis fratrem tuum; à vino abstines, sed ab iniurijs tibi non temperas, expectas vesperam, ut cibum capias, sed diem totam absumis apud tribunalia.* Quo testimonio præclarius nullum reperiri potest pro delectu ciborum tempore ieiunij, & modo illud persoluendi.

Greg. Nyssenus.

D. Basilus.

Si Socrati fides adhibenda esset ad medium quinti sæculi, quo historiam suam Constantinopoli conscripsit, etiam varias consuetudines in Ecclesiam quo ad delectum ciborum irrepsisse, admittere debemus. Enim vero lib. 5. cap. 22. Alij, inquit, quidem, ab animatis penitus abstinent,

Socrates.

15. Nouembris. Alij ex die 6. Decembris, alij ex vigesimo, ad honorem quoque ascensionis Christi quidam ieiunare incipiunt ex kalendis Maij, & alia ab alijs ieiunia obseruantur. Quid ergo? dicemus ne illos fide etiam inter se dissidere? Egregiè profectò distinguit fidem à disciplina & ritibus, & quoad ieiuniorum diuersitatem vult locum habere hanc Diui Augustini regulam: *Vnaqueque provincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.* Ad-

Augustinus.

dit Protosyncellus: antiquiores Græcos id probè nouisse, cum scirent in occiduis partibus ieiunari die sabbati, nec tamen, qui tunc viuebant, hoc crimini dedisse, quòd scirent, varias ieiuniorum & rituum mores non inferre differentiam fidei. Et hoc sufficiat de statis ieiuniorum diebus, quos apud orientalem & occidentalem Ecclesias fuisse complures, etiam ostendi posset ex vigilijs, quas tamen prædictis hic addere necesse non est.

CAPVT QVARTVM.

De delectu ciborum diebus ieiunij.

IAM peruenimus ad secundam partem ab hæreticis inpetitam de delectu ciborum, pro quo afferri posset vsus Xerophagiorum, de quibus constitutiones sub nomine Apostolorum, lib. 5. capite 17. *Ieiunate igitur diebus paschæ incipientes à secunda feria usque ad sextam; & sabbatum, sale, oleribus, & aqua mensæ adhibitis: abstinete his diebus vino & carne: dies quippe luctus, & non festi sunt.* Loquuntur omnino de ieiunio maioris hebdomadæ: qua Christiani Xerophagijs utebantur, de quibus Tertullianus libro de ieiunijs: *Quod etiam Xerophagias obseruemus, siccantes cibum ab omni carne, & omni iurulentia, & viuidia-*

Lib. 5. constit. cap. 17.

Tertul.

ribus quibusque pomis, nequid uinositatis, vel edamus, vel potemus. Accedit D. Epiphanius hæresi 75. loquens de constitutionibus Apostolicis: *Sex paschatis diebus nihil omnino ad cibum præter panem, sale, & aquam, adhibendum definiunt.* Quinimo canon 50. Laodicensis extendit Xerophagias ad totam quadragesimam statuens, quod non oporteat in quadragesimæ postrema septimana ieiunium soluere, ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαράκοντον νηστεύειν ξηροφαγούως. *Sed oportet totam quadragesimam ieiunare aridis vescentes.*

Epiphanius.

Canon 50. Laodice.

Non dicam hic, Xerophagias ubique per totam quadragesimam fuisse in vsu, cum communiter in

Ec-

Ecclesia usu receptum fuisse sciam, ut ieiuniorum tempore fideles à carnibus & vino abstinere. Diuus Hieronymus, qui sub Damaso Papa Romæ fuit, scribens ad Furiam de viduitate seruanda:

D. Hieronymus.

Inde est, inquit, quod nonnulli vitam pudicam appetentium in medio itinere corruunt, dum solum abstinentiam carni non putant, & leguminibus onerant stomachum, quæ moderate parceque sumpta innoxia sunt.

Augustinus.

D. Augustinus in Africa libro 30. contra Faustum Manichæum, capite 4. *Si quadragesima sine vino & carnibus non superstitiosè à vobis, sed diuina lege seruatur.*

Theoph. Alexand.

Theophilus in Ægypto, utpote qui Patriarchatum Alexandrinum obtinuit, tertia paschali sua epistola scriptum reliquit: *Qui legum præcepta custodiunt, ignorant vinum in ieiunijs, carniū esum repudiant.*

Cyrl. Hieros.

Cyrellus in Palestina, utpote Episcopus Hierosolymitanus, catechesi quarta, quam ad populum habuit: *Ieiunamus enim, & à vino carnibusque nos abstinemus, non ea quasi piacula abhorrentes, sed mercedem expectantes.* Diuus Chrysostomus in oriente, utpote adhuc presbyter Antiochenus, homilia quinta ad populum dicit, quosdam esse, *qui non vini tantum & olei, sed & omnis ferculi usum à sua mensa reiicientes, pane & aqua utentes dumtaxat, quadragesimam omnem expediunt.* Et ne quisquam somniaret,

hæc omnia ab illis sine vlla lege aut præcepto fieri, homilia sexta ad populum aperte dicit: *Et si millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid lege ieiunij non concessum degustare, omnia quis mallet pati, quam prohibitum tangere nutrimentum.* Ex Cappadocia primùm Gregorius Nyssenus, qui sermone in principium ieiunij, loquens de ijs, qui in delicijs viuere consueverunt, & tempore ieiunij fastidiose, inquit, *ad seueram mensam accedunt, murmurando contra olera, conuicia iaciunt in legumina.* Deinde D. Basilus Cæsareæ Cappadociæ Exarchus, ac Gregorij Nysseni frater oratione prima de ieiunio: *Verum ieiunium est, ab omnibus vitijs esse alienum; carnes non edis, sed comedis fratrem tuum; à vino abstines, sed ab iniurijs tibi non temperas, expectas vesperam, ut cibum capias, sed diem totam absumis apud tribunalia.* Quo testimonio præclarius nullum reperiri potest pro delectu ciborum tempore ieiunij, & modo illud persoluendi.

Greg. Nyssenus.

D. Basilus.

Si Socrati fides adhibenda esset ad medium quinti sæculi, quo historiam suam Constantinopoli conscripsit, etiam varias consuetudines in Ecclesiam quo ad delectum ciborum irrepsisse, admittere debemus. Enim vero lib. 5. cap. 22. Alij, inquit, quidem, ab animatis penitus abstinere,

Socrates.

Cccccc 2 alij

,, alij ex animantibus pisces fo-
 ,, los comedunt. Nonnulli cum
 ,, piscibus, etiam auibus ve-
 ,, scuntur, ex aquis, ut est apud
 ,, Moysen, eas quoque condi-
 ,, tas esse affirmantes. Quidam
 ,, ab omni arborum fructu & ab
 ,, ouis abstinent. Quidam solo
 ,, vescuntur pane: alij ne hoc
 ,, quidem vtuntur. Verum, ut
 iam ante notauimus de Socrate
 testante de discrepantia populo-
 rum quo ad numerum dierum
 quadragesimalium, ita & hic
 notandum venit, hunc scriptorem
 non referre solos Catholicæ Ec-
 clesiæ mores, sed hæreticorum
 quoque & malorum transgressio-
 nes, quas inter receptas consue-
 tudines recenset. Quod enim
 quidam aues manducabant, adeo
 lege ieiunij contrarium indicabat
 Theophilus Patriarcha Alexan-
 drinus epistola 3. paschali, ut à
 communione eos arcendos esse
 ,, putauerit: Nescientes, inquit,
 ,, quod etiam hominum consci-
 ,, entiam fugiant, & clausis pa-
 ,, rietibus vescantur carnibus,
 ,, atque aues altilis diebus qua-
 ,, dragesimæ, & propinquante
 ,, pascha immundis manibus la-
 ,, cerent, tristi vultu foris ieiun-
 ,, nia promittentes: corripiat
 ,, eiusmodi Dominus, & di-
 ,, cat, iniquitates magnas faciunt
 ,, isti, ut recedant à sanctis
 ,, meis.

Theoph.
Alex.

Cæterum Græcos longè rigi-
 dius ieiunasse, quam Latinos,
 iamdudum ante nos obseruauit

Ratherius Veronensis Episcopus,
 qui serm. 1. de quadragesima te-
 status est, *orientales & longio-*
rem & austeriorem, quam nos,
faciunt quadragesimam. Scripsit
 hæc Ratherius sæculo nono, cum
 iam ante sæculi septimi medium
 ab Heraclio Imperatore octaua
 hebdomada quadragesimæ adie-
 cta fuisset, quæ hebdomada *τυγο-*
φάγος siue *τυρίνη* à Græcis vocatur,
 quod carnibus sublatis oua & la-
 ctinia comedere licebat. Re-
 liquis autem septem quadragesi-
 mæ hebdomadibus etiam lactici-
 nijs abstinentum erat Dominicis
 & sabbatis, quibus orientales ie-
 iunium soluebant. Præclarè hoc
 colligitur ex canone 56. Trulla-
 no, ubi orientales Episcopi an-
 no 692. *Accepimus & in Ar-*
meniorum regione, & in alijs lo-
cis, in sabbatis & Dominicis
sanctæ quadragesimæ quosdam
oua & caseum comedere. Vi-
 sum est ergo & hoc, ut omnis
 Dei Ecclesia, quæ est in vniuerso
 terrarum orbe, unum ordinem
 sequens, ieiunium perficiat, &
 abstineat sicut ab omni mactabili,
 sic ab ouis & caseo, quæ quidem
 sunt fructus & foetus eorum, à
 quibus abstinemus. Si autem hoc
 non seruauerint, si sint quidem
 clerici, deponantur: sin autem
 laici, segregentur. Notat vero
 ad hunc canonem Theodorus Bal-
 samon schismaticus Patriarcha
 Antiochenus, quod eidem omni-
 no pœnæ subiiciantur, qui per ca-
 seum & ouum ieiunium soluunt
 om-

Ratheri-
us Veron.

Can. 56.
Trull.

Balsa-
mon.

Iacobus
Goar.

omni quarta & sexta feria. Ex quibus colligere licet, quam asperè ieiunabant Græci, de quibus Iacobus Goar in notis ad Euchologium pag. 207. Prima itaque die *την εβδωμην* sexagesima insequente, ieiunium asperius auspicantur, & ad usque paschatis celebritatem à piscibus & oleo præterquam Annunciationis, & Palmarum festiuitate, quacumque ratione delibandis abstinent, squillis licet, ostreis, cancris, polypodibus, sepijs, & alijs huiusmodi exsanguibus, quasi ex piscium perfectorum natura alienis, & cruditate seu vilitate stomachum affligentibus, sicut & piscium ovis exsiccatis, & sale ad solem conditis, minime sibi temperandum putent. Proptereaque cibum ferotinum Andronico seniori sumentis apud Nicephorum Gregoram lib. 9. cap. ult. apposita erant omnia testacea, propter ieiunium illorum dierum: post quæ cum merum bibendum fuisset, quo vetulus stomachus ad duriores illum cibum conficiendum firmaretur. Oleum tamen sabbatis & Dominicis, vinumque hodie toto illo tempore permittunt.

Hucusque Iacobus Goar, cui consonat id, quod habetur in edito per Cotelierum tomo primo monimentorum Nomocanone

Nomocanon.

,, græco, vbi capite 255. Qui

,, commiserunt graua peccata,
,, & possunt ieiunare in magna
,, quadragesima, dumtaxat sabbato, & Dominico comedant, quid à coquo præparatum, item vinum non bibant; qui vero non valent, à cocto & vino abstineant diebus hebdomadæ secundo, quarto, & sexto. At monachi pisces non manducant in sancta quadragesima, præterquam festo Annuntiationis, & festo Palmarum. Et cap. 256. Sæculares autem sine culpa piscibus vescantur per sabbatum & Dominicam, necnon vinum bibant. Sed prima hebdomadæ ab omnibus abstinentium, nec ullatenus gustandum est coctum aut vinum. Recentior est hic nomocanon, vnde & recentiorum Græcorum disciplinam continet, ut mirum non sit, quod Gregorius Protosyncellus in apologia pro Concilio Florentino contra Marcum Ephesinum scripserit:

Gregor.
Protosyn.

Nam & in ipso magnæ quadragesimæ tempore diebus sabbati ac Dominicis, multi vescuntur piscibus, alij quoque alijs diebus: sunt etiam, qui ijs omnino se abstinent. Adiungit alia Iacobus Goar in scholijs ad Euchologium Græcorum, quibus indicat, modernos Græcos ieiunium Apostolorum, quod à Dominica post Pentecostem inchoant, ac breuissimum est, pro festiuitatis paschalis varietate incertum, non adeo rigosè obseruare, *nec tamen*

Goar.

gra-

*graue, inquit, ut olei, piscium-
que commestionem secum ferat
,, illicitam. Aliud item à pri-
,, ma Augusti ad diem beatæ
,, Virginis assumptionis celebran-
,, dæ dicatum, deuotionis licet,
,, & affectus erga illam demon-
,, strandi gratia suscipiatur, non
,, ita protrahitur tamen, & ab
,, ouis & caseo tantum, non pi-
,, scibus & oleo interdicit. Ie-
,, iunium tandem Christi nata-
,, litijs præuium, quamuis olim
,, decima quinta Nouembris in-
,, ceptum, τεσσαρὰ δέκα μέρη me-
,, ruerit appellari: nunc tamen
,, frigidior Græcorum deuotio
,, ad dies septem contraxit. Ha-
bet & plura his similia Thomas
Smith natione Anglus, qui diu
Constantinopoli moratus fuit, &
epistolam de Ecclesiæ Græcæ sta-
tu hodierno conscripsit, ubi qua-
tuor ieiunia recenset, quibus sub-
iungit singulas ferias quartas &
sextas, vnà cum quinque vigilijs
toto anno apud Græcos occurren-
tibus, additque, Græcos horum
ieiuniorum esse retinentissimos,
ac ad ea obseruanda tanta cum
religione ferri, ut Ecclesiæ leges
hac ex parte sancitas transgredi,
Thomas
Smith. ,, piaculum habeatur: Ita, in-
,, quit, domuere affectus partim
,, longa consuetudine, partim
,, pietate, ut tantum absit, ut
,, de ieiunijs, ut asperis, in lon-
,, gum tempus productis que-
,, rantur, ut religionem, ne de-
,, inceps tota pereat, periclita-
,, tum iri, his ieiunandi rigori-*

,, bus, licet ex intuitu humanæ
,, infirmitatis, paulo remissis,
,, malis, nec facile auellendis
,, suspicionibus credituri sint.
Neque post hoc testimonium viri
ab Ecclesiastica communione alie-
ni alio indigemus, ut hæretico-
rum deliria ex Orientalis Eccle-
siæ cum occidentali, quoad cibo-
rum delectum consensione refel-
lamus.

Enimuero non soli Græci, sed
& Latini temporibus ieiuniorum
abstinuerunt à certis cibis, inter
quos carnibus ab omni tempore
& ubiq; locorum fuit interdictum.
Attulimus iam supra D. Hiero-
nymi & Augustini testimonia, &
ultra citata, addi possent testi-
monia D. Fulgentij ex libro de
fide ad Petrum, capite 3. *A car-* Fulgen-
tius.
nibus & vino abstineant, in-
quantum corporis valetudo per-
mittit. Concilij Gerundensis in
Hispania anno 517. quod cano-
ne 3. agens de litanijs Nouem-
bris, *quibus tamen diebus à car-* Canon 3.
Concil.
Gerun-
densis.
nibus & à vino abstinendum de-
creuimus. Concilij Toletani 4.
quod anno 633. agens de Calen-
dis Ianuarij statuit canone nono.
Præter piscem & olus, sicut in Canon 9.
Tolet. 4.
alijs quadraginta diebus à cæteris
carnibus abstinetur, & à quibus-
dam nec vinum bibitur. Conci-
lij Toletani 8. quod anno 633.
canone nono, illum communione
paschali indignum iudicauit, *qui* Ibid. 8.
diebus quadagesimæ esum car-
nium præsumpserit attentare.
Caroli Magni Francorum Impe-

Capitul.
CaroliM.

ratoris, qui anno 789. in Capitulari suo pro partibus Saxoniae statuit canone 3. vt qui in quadagesima *carnem comederit, morte moriatur*. Theodulphi Aurelianiensis Episcopi, qui anno 797. in suo Capitulari statuit canone

Capitula-
re Theo-
dulphi.

40. *Abstinentia diebus quadagesimae omnium deliciarum esse debet, & sobriè & castè viuendum. Qui verò ouis, caseo, piscibus & vino abstinere potest, magnæ virtutis est*. Omittit carnes, quia illis abstinere indubitati præcepti erat non in Gallijs tantum, sed per totum occidentem; vnde & Concilium Bergamstedense in Anglia statuit anno

Bergam-
stedense
Concliū.

700. canone 15. *Si quis seruo carnem in ieiunio dederit comedendam, seruus liber exeat*. Et canone 16. *Si seruus ex sponte sua eam ederit, aut 6. solidis luat, aut flagello*. Et Æneas Parisiensis Episcopus in libro contra Græcorum errores licet fateatur, per diuersas regiones varium esse abstinentiæ vsum, nullam tamen regionem adfert, vbi carnes tempore ieiunij permittuntur. Pars Italiae, inquit, cui hoc animo complacet, tribus diebus in hebdomada per totam quadagesimam à cibis igne decoctis abstinet, tantummodo diuersis fructibus arborum, & generibus herbarum, quibus Italia opulenter abundat, in cibo vtens, abstinentia perficit votum: quibus ergo deest diuersitas ac multiplicitas fru-

,, ctuum, nequaquam negabitur, tur cibus ab igne decoctus ... Germania etiam à lactis, & butyri, & casei & ouorum esu per totam quadagesimam generaliter non abstinet, excepto, quem spontanea attrahit voluntas. Ratramnus etiam in suo opere contra Græcorum opposita libro 4. capite 4. manifestè supponit, omnes Latinos, aut Occidentales diebus ieiunij vel quadagesimæ, *carnibus abstinere*, quod & Ratherium Veronensem Episcopum sermone primo de quadagesima adegit ad peccatores arguendos hisce verbis: *Non comedunt carnes, & rodendo aliorum incessanter lacerant mores*. Neque post hæc vltioribus testimonijs indigemus, cum exinde perpetua sæculorum traditione carnibus abstinerint, quotquot inter fideles ieiunare contigerit.

Ratram-
nus.Rathe-
rius.

Non ignoro quidem, fuisse nuper in Gallijs, qui occasione edicti ab Episcopo Parisiensi anno 1649. die 18. Februarij Parisijs promulgati (quo ob annonæ caritatem certis quadagesimæ diebus carniū esus indulgebatur) disputarunt, an illis diebus ieiunij obseruatio relaxetur. Et Ioannem quidem Launoium libello de veterum ciborum delectu, corollario 7. pro parte negatiua militare, opinionem suam confirmando primum exemplo Spiridonis, qui teste Sozomeno libro 1. capite 11. hospiti non magna fame

me laboranti, carnes suillas proposuit, easque tempore quadragesimæ comedit. Deinde ex Epiphanio, & Socrate testantibus, quosdam Christianos in quadragesima etiam aues manducare solitos: verum ex illis, si facti speciem consideremus, longe alia deducenda putarem, quam Launoïus deduxit.

Sozomenus.

Enimuero si factum Spiridonis perpendatur, Sozomenus lib. 1. cap. 11. refert: Quod instante iam quadragesima, quidam ex itinere ad eum accessit ijs ipsis diebus, quibus ille una cum domesticis solebat continuare ieiunia, ac certo die comedere, reliquos dies absque ullo traducens cibo: cum autem Spiridon perigrinum, admodum fessum videret, age, inquit, filia: laua hominis pedes, eique cibum appone. Cum virgo respondisset, nec panem domi esse, nec farinam: superuacuum enim esse harum rerum apparatus propter ieiunium: Spiridon præmissa oratione, & petita venia, præcepit filiæ, ut suillas carnes, quas sale conditas habebat, coqueret, quibus coctis, hospitem unà secum sedere iussit, & apposis carnibus cum ipse comedit, tum hominem hortatus est, ut comederet. Cumque ille detrectaret, ac se Christianum esse diceret; eo minus, inquit, detrectandum est. Omnia enim

,, munda esse mundis, sermo Dionysii uinus edocuit. Hæc ex versione Valesij, circa quæ notandum est, ea contigisse *instante iam quadragesima*; unde colligitur, ante quadragesimam Spiridonem ieiunia sua inchoasse, sed voluntaria ex consuetudine, non necessaria ex lege, ideoque accurrente hospite carnes suillas liberè proposuisse; quod si autem ista interpretatio minus placet, & reuera id in quadragesima factum esse putetur, quis non videt, huius sancti exemplum potius mirandum esse, quam imitandum? Ipse enim Spiridon præmissa oratione veniam à Deo non petiisset, si carnes tempore ieiunij edere licuisset, neque hospes se Christianum exclamasset, nisi Christiani omnes à carnibus abstinuissent. Ostendi id supra ex tot antiquorum testimonijs, ut frustra ijs repetendis inhærerem. Neque obstant, quæ Epiphanius & Socrates tradiderunt de quibusdam Christianis aues tempore ieiunij comedentibus, præterquam enim, quod illi aues pro piscibus haberent, certum est, eos plurimū aberrasse, & ab Ecclesia improbatos fuisse: quin imo eo usque peruepit disciplina orientalis Ecclesiæ; ut Græci nequidem infirmis licitum voluerint carnum esum tempore ieiunij, licet inde penderet periculum vitæ: *Carnes enim*, inquit

Balsamon

Theodorus Balsamon in responsis ad Marcum Patriarcham Alexandrinum, *vel caseum, aut ouum*

ouum attingere non fuerit concessum, licet extremam efflet animam, neque in magna quadragesima, neque in qualicumque mercurij, vel veneris die. Eadem habet Matthæus Blastares in syn- tagmate alphabetico litt. N. c. 4. Addens, id non licere, quamuis

Blastares

aliquis lethali morbo laborans, illo victu semet conualiturum speraret. Atque hæc quidem Græci, quorum licet hac in re austeritatem non probem, pro delectu tamen ciborum afferre volui.

CAPVT QVINTVM.

Qua hora & quoties tempore ieiunij manducare consueuerint fideles.

QUid hisce de rebus initio nascentis Ecclesiæ obseruari consueuerit, ostendi posset ex libro 5. cap. 18. constitutionū Apostolicarum, vbi traditur, paschale ieiunium hora nona, aut vespere soluendum esse. Verum cum compiler illarum constitutionum sæculo tertio aut quarto floruerit, ex Tertulliani libro de ieiunijs manifestius colligitur disciplina primitiæ Ecclesiæ, cum fideles hanc differentiam inter stationes & ieiunia constituerint, vt illæ, hora nona soluendæ essent, ieiunia vero non nisi vespere. Philostorgius in excerptis apud Photium lib. 10. cap. 12. testatur, quartæ feriæ & parasceues ieiunium non in sola carniū abstinentia consistere, verum canonibus definiri, ne omnino alimenti quicquam ad vespere usque sumatur. Diuus Epiphanius verò in expositione fidei

Philostorgius.

cap. 22. scribit quidem ieiunium protrahi, *quarta sextaque feriæ ad horam usque nonam*, fatetur tamen synaxes *tota quadragesima post horam nonam ad vespere usque celebrari*, & tunc finitis liturgia & vespere fideles cœnasse. Addit Diuus Gregorius Nyssenus, horam cœnæ non fuisse nisi post solis occasum, vnde oratione in principio ieiunij loquitur de ijs, *qui grauantur sole tardius ad occasum tendente: dies solito longiores appellantur*. Et Diuus Paulinus Nolæ Episcopus epist. 6. ad Amandum referens, quemdā Ecclesiasticum ad se venisse tempore quadragimæ, *quotidiana ieiunia*, inquit, *non refugit, & pauperem mensulam, vespertinus conuiuia non horruit*. Diuus Ambrosius quoque sermone 33. agens de eo, qui tempore ieiunij venatur: *Qui eiusmodi es*, inquit, *quamuis declinante iam*

Epiphanius.

Gregorius Nyssen.

Paulinus.

D. Ambrosius.

D d d d d

sole

sole manduces, potes videri tardius te refecisse, non tamen Domino ieiunasse. Habet plura alia testimonia D. Ambrosius, quibus indicat, vespertinum sacrificium tempore ieiunii offerri consuevisse in Ecclesia; & cum fideles passim communicarent, ieiunos mansisse, neque ullum nisi finito sacrificio cœnasse. Permanfit hæc disciplina vsque ad sæculum octauum, quo statuit Theodulphus Aurelianensis Episcopus in capitulo suo anno 797. capite 36.

Theodulphus. Solent plures, qui se ieiunare putant, mox vt signum audiunt, ad nonam manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quam vespertinum celebretur officium; concurrendum est enim ad missas, & auditis missarum solemnibus, siue vespertinis officiis, largitis eleemosynis, ad cibum accedendum est. Si vero aliquis necessitate constrictus fuerit, vt ad missam conuenire non valeat, æstimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium absolueret debet. Horam refectionis statuit omninò esse vespertinam, quam aliqui, qui missarum solemnibus adesse non poterant, signum nonæ pro tempore refectionis fumentes, præueniebant. Et hoc putant quidam eruditi, in causa fuisse, quod paulatim hora refectionis vespertina in nonam mutata sit: neque post sæculum octauum testimonia re-

peries, quæ horam refectionis vltra nonam extendunt. Capitularia Regum Galliæ à Benedicto Leuita collecta habent libro 5. capite 151. de ieiunijs quatuor temporum; *Feria quarta & sexta, sabbato ieiunatur vsque ad horam nonam.* Quod eisdem verbis reperitur can. 34. Concilij Moguntini anno 813. sub Carolo magno habiti. Adeo id ipsum receptum fuit sæculo 10. in Italia, vt Ratherius Veronensis Episcopus sermone primo de quadragesima apud Lucam D'Acherium tomo secundo spicileg. dixerit num 6. *Vituperamus & illorum ridiculosam nimirum stultitiam, qui contra concessam nona hora diei omnibus sumendi quilibet licentiam, vsque ad noctem quotidie ieiunium eligunt protelare, vt nocte quasi cum licentia ventrem valeant ingurgitare.*

Statuit quidem Concilium Rothomagensis anno 1072. canone 21. *Vt nullus in quadragesima prandeat, antequam hora nona peracta vespertina incipiat, non enim ieiunat, qui ante manducat.* Ex quo colligitur, Galliam in quadragesima ieiunium vsque ad vesperam continuasse, id quod Diuus Bernardus sermone tertio de quadragesima confirmat hisce verbis: *Hactenus vsque ad nonam ieiunauimus soli, nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum pariter vniuersi Reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, simul in unum*

Cap. Reg
Galli lib.
5.

Ratherius
Veron.

Can. 12.
Rothom.

D. Bern-
ardus.

unum diues & pauper. Cœpit autem post tempora D. Bernardi etiam in Gallijs hora refectionis nonnihil præueniri, scribente Hugone à sancto Victore: *Non ieiunantibus, ne tamen infirmantibus, rectam horam reficiendi intelligimus ab hora tertia usque ad sextam; ieiunantibus vero, ab hora nona usque ad vesperam.* Hora nona erat omnino tertia post meridiana, à qua usque ad vesperam erat tempus refectionis diebus ieiunij; unde scholastici videntes Ecclesiæ consuetudine suo tempore receptum fuisse, ut diebus ieiunij refectio fumeretur hora nona, eandem admiserunt pro legitima. Alexander Alensis statuit aperte, *quod hora refectionis magis congrua refectioni tempore ieiunij sit hora nona, quam usque ad vesperam.* Scotus libro 4. sent. dist. 13. q. 2. dicit, quod terminus celebrationis, adeoque tempus refectionis, sit hora nona, idque colligi *ex consuetudine Ecclesiarum.* D. Thomas 2. 2. quæst. 147. art. 7. apertè fatetur, *conueniens hora comedendi taxatur circa horam nonam.* Quid plura? Consuetudinis illius aliquale indicium restat, quod in hunc usque diem & sacrificium & vesperæ in quadragesima fiant ante meridiem, ut nonnisi post illam, refectio hora sexta, siue ut nunc vocatur in Gallijs, duodecima sumatur, quæ, hora nona siue tertia post meridiana sumi solebat. Ut autem loquamur de vnica re-

fectione, extra omne omnino dubium esse debet, prioribus sæculis, cum hora refectionis censebatur esse vespertina, nonnisi vnicam refectionem in usu fuisse, refectionem vero siue collationem vespertinam accessisse, postquam hora refectionis circa meridiem obseruari cœpit. Cœpit autem primo omnium in oriente, quandoquidem habeamus Cardinalis Humberti testimonium, quod Græcis schismaticis tempore Michaelis Cerularij Constantinopoli proposuit: *Quadragesimam, inquit de occidentalibus, diligenter obseruare contendimus, quam ut aliquis, excepta graui infirmitate, in aliquo infringat, sufferre nequiuimus. Nec licet cuiquam apud nos, sicut apud vos, post vnā refectionem, quidquam pomorum aut herbarum diebus ieiuniorum percipere.* Neque Cardinalem Humbertum quidquam falsi Græcis obiecis-
Humbertus Card.

se, patet ex Theodoro Balsamone schismatico Patriarcha Antiocheno, qui à Marco Patriarcha Alexandrino rogatus: Qui his
Balsamon

ieiunijs continenter agunt, ad hæc & diebus mercurij & veneris aridis vescuntur, finentur per secundariam mensam, curare corporis indigentiam, an non? Ita respondit: Propriè continentia ieiunium est, quia & affecticida, non homicida vocatur. Si ergo qui continenter viuunt, ad corporis sustentationem secunda-

ria mensa indigeant, præiudicium non patientur. Extant hæc Balfamonis responsa tomo 5. iuris Græco-Romani, & exinde intelliges, quid sibi voluerit Alexander Alensis, qui post Balfamonem floruit, cum scripsit, Græcos non semel sicut latinos, sed pluries die ieiunij, & qualibet vice parum comedisse.

D. Thomas.

Constat autem de latinis, quod sæculo 13. quo florebat D. Thomas, nondum duplici refectioe utebantur; cum enim hora refectiois tunc temporis esset nona, fideles non faciebant collationem vespertinam, vnde Diuus Thomas 2. 2. q. 147. artic. 6. ad questionem, an requiratur ad ieiunium, quod homo tantum semel comedat; respondet: *Ecclesiæ moderatione statutum est, ut semel in die à ieiunantibus comedatur, & banc esse communem consuetudinem populi Christiani.* Eadem confirmat Dionysius Cartusianus, qui iuxta Tritemium anno 1471. obiit, & libro 4. artic. 203. scribit, rationabiliter ordinasse Ecclesiam *in die ieiunij nonnisi semel manducandum.* Stephanus Poncherius, qui anno 1500. ordinatus fuit Parisiensis Episcopus supponit quidem circa meridiem manducandum esse, hortatur tamen, ut semel tantum in die ieiunij manducetur: *Semel in die refectioem corporis alijs cibis non vetitis corporibus vestris capiatis. Et si tempus congruum habueritis, ut sanctus*

Dionysius Cartusius.

Steph. Poncherius.

Thomas & alij doctores nos instruunt, circa meridiem capiatis. Verum vbi fideles circa meridiem, id est hora sexta diei iam cœperant manducare, ab illo tempore putarem introductam esse collatiunculam, quæ etiamnum per totam occidentalem Ecclesiam post, aut circa solis occasum sumitur à fidelibus, quibus cum idem orientales observare didici ab homine natione Græco, testante ante horam meridianam missam præsanctificatorum inchoari apud Græcos, ipsaque circa meridiem finita refectioem sumi, ac vespere etiam collatiunculam apud illos in usu esse. Hisque consonat Iacobus Goar in notis ad Euchologium Græcorum, notat enim pag. 207. Græcos, qui olim post meridiem inchoabant missam præsanctificatorum, *nunc relaxato etiam in oriente ieiunij rigore, circa meridiem ad illud officium exsoluendum, paucis & quasi lugubribus crotali ictibus synaxim conuocant.*

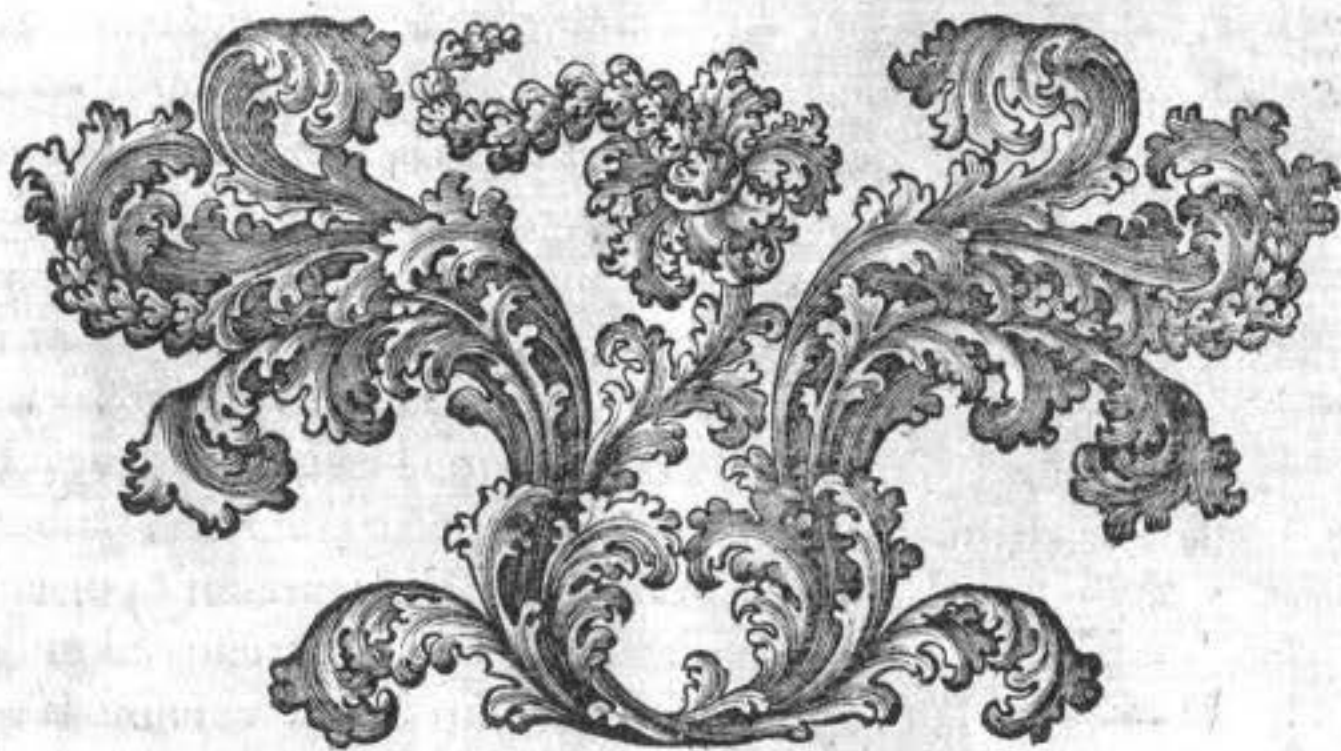
Goar.

Atque hæc quidem de ieiunijs, aut delectu ciborum, quibus dum hæretici ob ganniunt, orientali & occidentali Ecclesiæ nonnisi cum summo dedecore resistunt. Si enim de ieiunio dixissent, fideles nostro sæculo à primitiuo rigore recessisse, opinionem suam antiqua Patrum traditione confirmare potuissent; at cum ipsa ieiunia & delectum ciborum impetere ausi sint, & contra perpetuum totius Ecclesiæ usum impugnare non eru-

erubuerint, solo nouitatis studio, non veritatis amore sese moueri ostenderunt, & omni antiquitatis fundamento destituti sunt. Fuerunt quidem aliqui, qui nouitatis prurigne ducti ieiuniorum rigorem contemnere visi sunt, at illi non ex probatorum Patrum cœtu, sed hæreticorum numero censendi sunt, vnde Concilium Senonense anno 1528. contra Lutherum in Gallijs celebratum, postquam probasset antiqua Ecclesiæ ieiunia, adiungit canone

Canon 7. Senonen. septimo: *Si quis igitur Aeriano-*

rum huius errorem, mille ab hinc annis damnatum, & à Iouiniano, Vigilantio, Waldensibus, Wicleffo, Hussitis, ac nouissimis istis diebus à Luthero & sequacibus suscitatum, secutus, quadragesimale ieiunium, non iam terrena cogitatione initiatum, quam celesti maiestate consecratum, & cætera Ecclesiastica ieiunia, vel præscriptas à Patribus abstinentias non obseruauerit, aut non obseruandas duxerit, sacrorum Conciliorum auctoritate, anathema sit.

DISSERTATIO VI.

De Monachatu.

SICUT equus abiecto semel freno vagatur indomitus, ita plane Lutheri animus, qui, ut frenum vitæ monasticæ, cui se voto consecrauerat, excussit, libertatem amauit, & carnis illecebris delectatus se totum impuditiæ & libidini tradidit. Vix anno 1521. prodierat Pseudo-Synodi Augustinianorum Wittembergenſiū de libertate monachorum sententia, qua mittebatur *vel manere in monastica, vel deferere monasticam*, quin statim Lutherus huic errori applaudens, ex Patmo ubi latitabat, Episcopis & diaconis, ut vocat Diœcesis Wittembergenſis tranſmiſit ſuas hac de re proſitiones, inter quas vna eſt, quod *votum religionum aut quodcumque omnino, quædam lex eſt conſcientiam naturæ captiuans*. Ordine 32. *Tale votum ſacrilegum, impium, ido-*

Pſendo-Syn.

Lutheri prop.

latricum, demonibus vouetur. Propositione 54. ait, *religiosos esse similes vel peiores Gallis & Vestalibus gentium*. Et 35. *imo cum Manasse impio cultores esse Moloch in valle Ennon*. Quid plura? Qui propositione 51. hortatur & vult, ut religiosus votum cum professione deferat, mirum profecto non erit, si quod verbis docuit, exemplo suo confirmare non erubuerit; & teste Cochleo ad annum 1525. monialem in uxorem duxerit, ac post hoc tempus monachi in ludibrium Lutheranis fuerint. Extat sane tomo secundo operum Lutheri interpretatio monacho-vituli per Lutherum editi, ubi non solum imagine, sed scripto monachatum pro monstro obtrudit, & pro more suo eundem conuicijs proſcindit: relicto proinde Luthero, audiamus eius ſequaces, qui ſeriò in conſeſſione Auguſtina de monachatu agentes his verbis mentem ſuam exprimunt.

Au-

Confessio
Augusta-
na.

*Augustini tempore erant libera-
collegia, postea corrupta disci-
plina ubique addita sunt vota,
ut tanquam excogitato carcere,
disciplina restitueretur. Addite
sunt paulatim supra vota alie
multae obfiruationes. Et haec vin-
cula multis ante iustam aetatem
contra canones iniecta sunt. Ad-
dunt secuta exinde scandala: O-
lim, inquiunt, erant scholae sa-
crarum litterarum, & aliarum
disciplinarum, quae sunt utiles
Ecclesiae, & sumebantur inde
pastores & Episcopi: nunc alia
res est: nihil opus est recitare no-
ta. Olim ad discendum conue-
niebant: nunc fingunt institu-
tum esse vitae genus ad promeren-
dam remissionem peccatorum &
iustificationem: imo praedicant
esse statum perfectionis, & lon-
gè praeferrunt omnibus alijs vi-
tae generibus à Deo ordinatis. Hæc
inter alia Lutheri sequaces.*

Conc. Se-
nonense.

*His autem omnibus ut cum
Senonensi Consilio respondeam,
sicut in delectu ciborum: Ita
non absimili versutia verita-
tis incursores declinauerunt in
verba malitiæ ad excusandas
excusationes in peccatis. Dum
vota perpetua, & in his po-
tissimum monastica, non va-
nitatis tantum, sed & impie-
tatis accusant, & abiecta, pes-
simo quidem exemplo cucul-
la, ad sacrilegas se conuertunt
nuptias. Quod infandum apo-
stasiæ genus hac vna maxime
prætexunt ratione, quasi vo-*

*ta huiusmodi libertati Chri-
stianæ præiudicium afferant,
nec satis in nostra sit potestate
iugis illa perpetuaque castitas;
atque his strophis in desideria
carnis pelliciunt eos, qui pau-
lulum effugiunt, libertatem
eis promittentes, cum ipsi
sint serui corruptionis. At ve-
ro nulla maior libertas, quam
cum repressa carnis tyrannide,
corpus in obsequium Christi
trahitur, nec tam concupi-
scentia ducimur, quam spiri-
tu, nempe ubi spiritus Domi-
ni, ibi libertas: neque quid-
quam est, quod non possumus
in eo, qui nos confortat:
Christus quippe non patitur
nos tentari supra id, quod
possumus, sed facit cum ten-
tatione prouentum, ut possi-
mus sustinere. Cuius auxilio
freti inuenti sunt Eunuchi,
qui se castrauerunt propter re-
gnum cælorum, ac proinde
certa sit damnatio viduarum,
quæ cum luxuriatæ forent in
Christo, volebant nubere,
turpi certè transfugio, pri-
mam fidem irritam facientes,
non quam baptismo, qui nu-
ptiarum fœdera non respuit,
sed iuxta expositionem Con-
cilij Carthaginensis, quam
perpetuæ castitatis voto, qui
Christum aliquando dehor-
tantem facit, in eum blasphe-
mat, & Apostolo contrarius
est, qui palam nec semel tan-
tum ad perpetuæ virginitatis
ob-*

,, obseruantiam instigasse legi-
 ,, tur . Cæterum cum Christus
 ,, aperte suadeat , vt qui vult
 ,, perfectus esse abneget semet-
 ,, ipsum , & tollat crucem suam ,
 ,, vadat , & vendat omnia , quæ
 ,, habet , & det pauperibus , ad
 ,, perpetuæ profecto tum obedi-
 ,, entia tum paupertatis vota co-
 ,, hortatur . Si quis igitur vo-
 ,, tum aliquod huiusmodi vo-
 ,, uerit Domino , etiamsi perpe-
 ,, tuum fieret , non facit irri-

,, tum verbum suum , sed Dei-
 ,, paræ Virginis exemplo , om-
 ,, ne , quod promiserit , imple-
 ,, bit , neque tardabit reddere .
 Placuit hoc testimonium Seno-
 nensis Concilij hic totum insere-
 re , quod argumenta ex Sacra-
 Scriptura depromat , quæ vt cla-
 rius intelligantur , agam sequenti
 capite de continentia & castitate ,
 quam virgines à Paulo Apostolo
 edoctæ iam inde à primis Ecclesiæ
 sæculis Deo vouerunt .

CAPVT PRIMVM,

*De voto castitatis, & quod virgines
 Deo dicata semper fuerint
 in Ecclesia .*

CVM æterna veritas Mat-
 thæi 19. egisset de indisso-
 lubili matrimonij vinculo , & di-
 scipuli eius respondissent . *Si ita*
 Math. 19. *est causa hominis cum uxore , ex-*
pedit non nubere . Statim Chri-
 stus subiunxit : *Non omnes ca-*
piunt verbum istud , sed quibus
datum est . Sunt enim Eunuchi ,
qui de matris utero sic nati sunt :
sunt Eunuchi , qui facti sunt ab
hominibus , & sunt Eunuchi ,
qui seipsos castrauerunt propter
regnum cælorum . Qui potest ca-
pere , capiat . Quibus verbis
 Christus iuxta interpretationem
 Patrum indicat , inter Christianos
 esse , qui se castrauerunt non
 membrorum abscissione , sed pra-
 uarum concupiscentiarum inter-

emptione , & continentia obser-
uatione , ad quam , vt ait Chry-
stomus , auxilium gratia vo-
lentibus non denegatur . Et hoc
 sensu consuluit doctor gentium 1.
 Corinth. 7. castitatem , addens ,
quod unusquisque proprium do-
num habet ex Deo , & hortetur ,
ad id , quod honestum est , &
quod facultatem præbeat sine im-
pedimento Dominum obsecrandi .
Ideoque beatus erit , si sic perman-
serit . Et ad consilium Apostoli
 ipsis Apostolorum temporibus et-
 tiam mulieres post obitum mari-
 torum Deo continentiam vouisse
 patet ex epistola Pauli 1. ad Ti-
 motheum 5. *Adolescentiores vi-*
duas deuota , cum enim luxuria-
tæ fuerint in Christo , nubere vo-
lunt ,

1. AdCo-
 rint. 7.

1. Ad Ti-
 moth. 5.

lunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Per fidem enim votum continentiae intelligi, & totus contextus indicat, & indubitata Patrum sententia confirmat. Ita inter alios sanctorum Patrum Coryphæus August. in psalmo 75. *Quid est primam fidem irritam fecerunt? vouerunt, & non reddiderunt.*

D. Augustinus.

Lucas 22. 24.

Polycrates.

Ignatius martyr.

Vt vero Lutheranorum errorem funditus euertam, non alio, quam quod ex virginibus desumitur, exemplo indigeo. De Mariæ virginitate hic non agam, utpote, quæ semper ab omni celebrata fuit Ecclesia. Tradit Lucas actorum 21. quod apud Philippum Euangelistam, vnum de septem diaconis, manserit Cæsareæ: Huic autem, inquit, erant quatuor filiae virgines prophetantes. Et Polycrates Ephesiorum Episcopus in epistola ad Victorem Papam, hunc Philippum existimans vnum ex Apostolis, qui fuit, inquit, vnus ex duodecim Apostolis, mortuusque est Hierapoli cum binis filiabus, quæ in virginitate consenuerunt: altera quoque eius filia, quæ spiritua-lem quandam vitam duxit, Ephesi sepulta est. Ita in epistola Polycratis apud Eusebium lib. 3. cap. 31. vt mirum esse non debeat, quod Ignatius Martyr epistola ad Philipenses salutauerit collegium virginum, & in epistola ad Smyrneos salutet eas, quæ in perpetua vtrginitate viuunt,

& epistola ad Polycarpum Smyrnensem Episcopum dicat, in castitate ad honorem carnis Domini maneri posse, dummodo absque Episcopo non statuatur. Et ipse Polycarpus Smyrnensis Episcopus scripserit epistola ad Philipenses: *Virgines etiam oportet in immaculata & casta conscientia ambulare. Quid ultra apostolicorum virorum testimonia congeram, vbi virgines iuxta antiquas Ecclesiæ constitutiones Apostolis tributas primum locum obtinebant in Ecclesia inter mulieres, & vt habetur libro 4. capite 13. De virginitate vero mandatum non accepimus, quare* *hanc rem potestati cuiusque voluntatis permittimus vt votum. Illud modo monemus, ne quid facile & leuiter promittatur, siquidem Salomon ait: melius esse non fecisse votum, quam factum non reddere. Igitur hæc virgo sancta corpore & anima, vt templum Dei, vt domus Christi, vt Spiritus sancti domicilium. Debet enim, quæ virginitatis votum fecit, exercendo quæ voto digna sunt, demonstrare veram esse promissionem suam studio pietatis factam.* Hæc, ni fallor, clariora sunt, quam vt vlla expositione indigeant.

Polycarpus.

Const. Apostol. 1. 4. c. 13.

His tamen, vt æque manifesta antiquorum testimonia adiungam, prodeat ex Africa perantiquus Carthagenensis Ecclesiæ presbyter Tertullianus, qui libro de velandis virginibus, cap. 5. *Ar-*

Tertullianus.

Eeeee

guit

guit audaciam virginum secularium, quæ aduersus virgines Deo sacras insurgerent, eo quod ipse velatæ incederent. Ita titulus capitis apud Moreau: & ipse Tertullianus: *Ambiunt virgines hominum aduersus virgines Dei nuda planè fronte in temerariam audaciam excitatæ*. Et Infra: *Osacrilegæ manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt*. Ipsi Tertulliani æuo erant virgines in Africa, quæ virginitatem suam Deo dicauerant, vnde illas vocat *virgines Dei, Christi filias ancillas, virgines sanctas*. Has vero asserit distingui, per velum, habitum nimirum Deo dicatum, vnde & Diuus Cyprianus Carthaginensis Episcopus & martyr specialem tractatum conscripsit de disciplina & habitu virginum, de quo Pontius Carthaginensis diaconus in eius vita: *Quis virgines ad congruentem pudicitie disciplinam, & habitum sanctimonia dignum velut frenis quibusdam lectionis Domine coerceret?* Vocat autem virgines, florentem Ecclesiastici gregis decus, atque ornamentum gratie spiritualis. Asserit illas constituere illustriorem portionem gregis Christi. Hortatur, ut quæ se Christo dicauerint, & à carnali concupiscentia recedentes tam carne, quam mente se Deo vouerint, consumment opus suum magno præmio destinatum. Omitto virgines illas, quæ tempore persecutionis maluerunt cor-

D. Cyprianus.

Pontius.

pus suum tormentis & cruciatibus tradere, quam primam fidem irritam faciendo nuptijs operam dare. Vix Ecclesia ab Ethnicorum tyrannide liberata erat, dum Concilium Carthag. 1. anno 348. statuit canone 3. ut sanctimoniales ^{Canon 3. Carth. 1.} *foemine cum extraneis viris non habitent*. Addit canon, vniuersas dixisse: *Quod qui nolunt nubere, & pudicitie meliorem eligunt partem, vitare debent, non solum habitare simul, sed nec habere ad se aliquem accessum*. Hoc ergo & lex iubet & sanctitas vestra commendat: hoc & in singulis concilijs à nobis statutum est. Hinc & Optatus Mileuitanus libro secundo aduersus Donatistas: *Urbanus Formensis, & S. Optatus. Foelix Idicrensis inuenerunt matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres*. Summo opprobrij loco ducens, quod Donatistæ cum præpositis, aut matribus virginum peccassent, addens quod supra memoratus Foelix inter crimina sua, & facinora nefanda, ab eo comprehensam puellam, cui mitram ipse imposuerat, à qua paulo ante Pater vocabatur, nefariè incestare minimè dubitauit. Mitra, ut rectè Albaspinus, erat indumenti & tegminis genus, quo, quæ Deo dicatæ essent, utebantur. Hæc autem imponi debebat ab Episcopo iuxta statutum Concilij Carthaginensis secundi, can. 3. vnde & Foelix Donatistarum Episcopus peccare ausus cum virgine, cui mitram im-

imposuerat, nefarie eam incestasse dicitur apud Sanctum Optatum.

Augustinus.

Victor Vtiensis.

Canon 13. Illiberit.

Diuum Augustinum Hipponensem Episcopum approbasse institutum monialium, patet ex epistola eius 109. ubi monachas, ne præpositam mutare velint, hortatur: *Sub qua, inquit, in monasterio illo per tam multos annos perseverante, & numero, & ætate creuistis, quæ vos mater non vtero, sed animo suscepit.* Fuerunt autem monasteria illa in Africa, usque ad tempora Wandalorum, quando Rex Hunericus præcepit sacras virgines congregari, dirigens Wandalos cum suæ gentis obstetricibus ad inspicienda, ubi nec matres aderant. Cumque varijs tormentis eas afflixissent, petebant: *Dicite, quomodo Episcopi vobiscum concumbunt, & clerici vestri.* Et ab hac impia gente didicerunt nouatores nostri sæculi contra sancti-moniales omnia illa, quæ passim euomere solent conuicia.

Cæterum non in Africa solum, sed & Hispania continentiae votum à virginibus fuisse emissum, clarius probari non potest, quam ex consilio Illiberitano, quod statuit canone 13. *Virgines, quæ se Deo dedicauerunt, si pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini inservierint, non intelligentes quid amiserint, placuit nec in fine dandam eis esse communionem.* Idem fere an-

no 400. statuit Concilium Toletanum 1. canon 16. *Deuotam peccantem non recipiendam in Ecclesiam, nisi peccare desierit, & desinens egerit aptam poenitentiam decem annis, recipiat communionem.* Et infra: *Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad poenitentiam, nisi adhuc viuentem ipso viro castè viuere cœperit, aut post quam ipse decesserit.* Et canone 11. Concilium Hispalense secundum. *Monasteria virginum in prouinciæ bætica condita monachorum administratione ac præsidio committuntur, monachæ autem Christo dicata virgines nuncupantur.* Regula S. Leandri Hispalensis Episcopi, quam Florentinæ præscribit, ubi cap. 12. mentio fit fororum, *quæ professionem emittunt, & virginitatis stipendijs militant.* Et Concilium Toletanum quartum, quod anno 633. statuit can. 55. *ut quæcumque ex viduis, virginibusque sacris, ac poenitentibus feminis, quæ sanctimonialem habitum induerunt; postea autem vestem mutauerunt, aut ad nuptias transferunt, ad cultum religionis acta prius poenitentia reuocentur, quod si reuerti non possunt, & vere ut apostatæ anathematis sententia subiiciantur.*

Eiusdem sententiæ fuit Gallia, quæ anno 452. statuit in Concilio Arelatensi secundo can. 52. *De puellis, quæ se vouerunt Deo, & præclari decore nominis flo-*

Tolet. can. 16.

Hispalense 2. can. 11.

Regula Leandri.

Conc. Tolet. 4. can. 55.

Arelat. can. 52.

Concil.
Turon. I.
can. 7.

*ruerunt, si post viginti & quinque annos ætatis ad terrenas nuptias spontè transferint, id custodiendum esse decreuimus, ut cum his, cum quibus se alligauerint, communione priuentur: ita ut eis postulantibus pœnitentia non negetur, cuius pœnitentiæ communio multo tempore differatur. Quod idem renouatum est in Concilio Turonensi, vbi anno 461. statutum est can. 7. *Vt qui se sacratis virginibus per coniunctionem nefandam miscuerint, vel propositum professæ religionis dereliquerint, utrique à communione habeantur alieni. Et hæc quidem sufficiant de occidente: ad Ægyptum veniamus & orientem.**

D. Athanasius.

Diuus Athanasius Patriarcha Alexandrinus in exhortatione, quam habuisse fertur ad sponsam Christi. *Christi sponsas, inquit, virgines dicere, Ecclesiastica nobis permittit auctoritas, dum in sponсарum modum, quas consecrat Domino, velat: ostendens eas vel maxime habituras spirituale connubium, quæ subterfugerint carnale consortium. Extat sermo exhortatorius apud Lucam Holstenium in codicis regularum appendice, & si quæras modum consecrandi virgines, Diuus Hieronymus, qui dudum in Palæstina vixit, scribit epist. 48. in quibusdam Ecclesijs, præsertim Syriæ & Ægypti, tam virginem, quam viduam, quæ se Deo vouissent, & sæculum calcassent, crinem monasteriorum matribus*

obtulisse desecandum, non intelo postea contra Apostoli voluntatem, incessuræ capite, sed ligato pariter & velato. Et epistola ad Demetriadem: Scio ad imprecationem Pontificis flammeum virginale sanctum operire caput. Fuerunt autem iam inde à temporibus Diocletiani eiusmodi virgines Deo dicatæ in monasterijs, ut patet ex martyrum actis à Baronio ad annum 301. relatis, vbi cum Maximianus Imperator Domnam quæreret: Hæc cum rescuisset ea, quæ monasterio præerat, in quo erat sancta: in primis virili suscepta cogitatione, virili tonsura & veste ornata virgine, & præces cum lacrymis ei præbens viæ custodes & duces, eam clam emittit è sacro thalamo: sed sceleratus non cessabat quærere, & cum eam non inueniret, furebat communiter in omnia asceteria. Atque sacra quidem asceteria omnia crudeliter diruebantur, virgines vero turpiter probris afficiebantur: virgines pro dolor, quas ne masculorum quidem oculis videri erat umquam tolerandum. Dicant iam nouatores nostri sæculi ante Diuum Augustinum nulla fuisse monasteria, in quibus voto obstricti viuebant: de virginibus Deo dicatis, & in monasterijs viuentibus testantur acta sincerissima, quæ cum de Nicomedia & Bithynia, vbi Maximianus erat, agunt. Non abs re fecisse videbor, si ex millenis, quæ extant hac de

D. Hieronymus.

Acta Martyr.

Canon
16. Chal.

re testimonijs , vnum proferam ad sæculi quinti medium à sexcentis triginta orientis Episcopis , in concilio generali 4. Chalcedonensi , canone 16. posteritati consecratum : *Virginem , quæ se Domino Deo consecrauit , similiter & monachum non licere nuptialia iura contrahere . Quod si hæc inuenti fuerint perpetrantes , excommunicentur .* Quod si autem hæc à primis Ecclesiæ sæculis in-

fœminis locum habuerunt , quid dicemus de viris ? De ijs , ne quisquam somniaret cum Lutheranis , ante tempora Augustini non emissa fuisse vota continentiae in monasterijs , hîc paucis agemus . Et quia putant , neque Essenos fuisse Christianos , neque extitisse vîquam , quos describit Dionysius Monachus , vtrumque illud ascetarum genus ante omnia illustrabimus .

CAPVT SECVNDVM.

De Essenis , an fuerint Chirstiani , & Asceta , aut monachi ?

DE Essenis omnium primo egit Flavius Iosephus libro secundo de bello Iudaico capite duodecimo , vbi duo genera Essenorum vitam actiuam ducentium recenset , eorumque primum testatur habitasse in ciuitatibus , ab vxoribus & liberorum procreatione abstinentes , bona habuisse communia , constitutis vbique prouisoribus , qui ea dirigebant , neque quidquam egisse sine illis : narrat illos pransisse simul in refectorio & cœnasse vespere , idque sobrie & in mensura : addit neminem societati ipsorum adscriptum fuisse , nisi post annum probationis : *Et postquam anno integro continentia ipsius probata fuit ,* duobus adhuc annis probari debuisse quo ad mores , & tum si idoneus reperire-

tur , in focium admissum , præmisso iure iurando de seruiendo Deo , seruanda æquitate & fidelitate erga homines , ac obedientia erga superiores , neque se diulgaturum mysteria suæ religionis alijs , quam suis socijs , quos testatur lib. 18. antiquitatum Iudaicarum , cap. 2. fuisse plusquam quatuor mille . Secundum vero genus Essenorum refert habuisse easdem opiniones , manducasse eosdem cibos , seruasse easdem leges cum prioribus , excepto tamen , quod vxores haberent & filios procrearent .

De priori autem genere Essenorum extat testimonium Plinij scriptoris Ethnici , qui lib. 5. capite 17. historiæ naturalis , hæc , , habet : Gens sola in toto orbe Phinius . , , præter cæteras mira , sine vlla

,, la fœmina, omni venere ab-
 ,, dicata, sine pecunia, focia-
 ,, palmarum. In diem ex æquo
 ,, conuenarum turba renascitur;
 ,, largè frequentantibus, quos
 ,, via fessos ad mores eorum for-
 ,, tunæ fluctus agitât. Et post
 Plinium C. Iulius Solinus poly-

Iulius
Solinus.

,, hist cap. 38. Interiora Iudææ,
 ,, quæ occidentem contuentur,
 ,, Esseni tenent: qui præditi me-
 ,, morabili disciplina, recesserunt
 ,, à ritu gentium vniuersa-
 ,, rum, maiestatis (vt reor) pro-
 ,, uidentia ad hunc morem de-
 ,, stinati. Nulla ibi fœmina: à
 ,, venere se penitus abdicarunt,
 ,, pecuniam nesciunt, palmis
 ,, victitant. Nemo ibi nascitur:
 ,, nec tamen deficit hominum
 ,, multitudo. Locus ipse addi-
 ,, ctus pudicitiae est: ad quem
 ,, plurimi, licet vndique gen-
 ,, tium properent, nullus admit-
 ,, titur, nisi quem castitatis fi-
 ,, des, & innocentiae meritum
 ,, prosequatur. Demum, vt
 finiam, Philo Iudæus libro,
 Philo Iu-
deus, *quod omnis probus liber*: vbi
 refert, quod Palæstinam & Sy-
 ,, riam Esseni, circiter quatuor
 ,, millia à sanctitate dicti inhabi-
 ,, tent. Illos asserit vicatim ha-
 ,, bitare, viuentes partim ex a-
 ,, grigoltura, partim ex opifi-
 ,, cijs in pace florentibus, & hos
 ,, seruare castitatem in tota vita
 ,, perpetuam: eorum sodalitia pa-
 ,, tere hominibus etiam adue-
 ,, nis idem institutum seruanti-
 ,, bus, omnibus vnum esse

,, promptuarium, vnde vestitus
 ,, & mensa communis sumitur.
 Et hos vocat Philo Essenos, qui
 vitam actiuam exercent.

Præter illos verò aliud Esseno-
 rum genus describit libro de vita
 contemplatiua, quos Therapeu-
 tas, Therapeutidesque vocatos fu-
 ,, isse affirmat, de quibus: Illud
 ,, hominum genus Therapeuti-
 ,, cum semper in contemplatio-
 ,, ne diuinitatis proficiet, etiam
 ,, sole hoc sensibili, præterito;
 ,, nec vñquam suum ordinem
 ,, deseret tendentem ad felicitatem
 ,, perfectissimam. Huic vi-
 ,, tæ instituto qui se addicunt,
 ,, non ex more aut rogati id fa-
 ,, ciunt, sed amore correpti re-
 ,, rum cœlestium, & quasi fu-
 ,, rore diuino perciti, donec ad
 ,, contemplationem illam confi-
 ,, deratissimam perueniant. De-
 ,, inde præ immortalis beatæque
 ,, vitæ cupidine, quasi iam hac
 ,, mortali defuncti, facultates
 ,, suas relinquunt liberis aut co-
 ,, gnatis, vltro eis possessione
 ,, cedendo, atque etiam socijs
 ,, & amicis, si cognati defint.
 ,, Relictis igitur facultatibus &
 ,, auocamentis omnibus fu-
 ,, giunt sine respectu fratrum,
 ,, liberorum, parentum, vxor-
 ,, umque, & deserunt numero-
 ,, sas cognationes, societates,
 ,, amicitias, ipsas denique pa-
 ,, trias, in quibus geniti edu-
 ,, catique sunt, extra mœnia de-
 ,, gunt in hortis aut villis soli-
 ,, tarijs hoc genus repe-
 ritur

Ibid.

, , ritur in multis orbis regioni-
 , , bus merito vt absolutæ probi-
 , , tatis receptum à Græcis atque
 , , barbaris. Maximè tamen in
 , , Ægypto frequentatur , per
 , , præfecturas singulas , præser-
 , , tim circum Alexandriam .
 , , Ex omnibus autem locis opti-
 , , mus quisque Therapeutarum ,
 , , tamquam in huius generis pa-
 , , triam colonus mittitur in
 , , locum quemdam aptissimum ,
 , , situm ad stagnum Mariam in
 , , terreno colle accliu leniter ,
 , , tutum simul & laudatum ab
 , , aeris temperie sin-
 , , guli autem habent sacras ædi-
 , , culas , quæ semneæ vocant ,
 , , siue monasteria , vbi solitarij
 , , sanctæ vitæ mysterijs dant o-
 , , peram , nec cibi potusue quid-
 , , quam eò inferunt , aliudue
 , , in legem corporis , sed legem
 , , tantum , & prophetarum ora-
 , , cula diuinitus prodita , hym-
 , , nosque , & quædam alia pietati
 , , scientiæque promouendæ vti-
 , , lia quotidie bis præ-
 , , cari solent , mane ac sub ve-
 , , speram medium ve-
 , , ro matutini vespertiniquetem-
 , , poris interstitium totum me-
 , , ditationi attribuitur . Versan-
 , , tes enim sacra volumina dant
 , , operam philosophiæ per ma-
 , , nus acceptæ à maioribus , scru-
 , , tando eius allegorias : quo-
 , , niam sub apertis verbis latere
 , , credunt secreta naturæ , conie-
 , , cturis explicanda probabili-
 , , bus . Habent etiam priscorum

, , commentarios , qui huius sc-
 , , ctæ auctores , multa monu-
 , , menta reliquerunt de allego-
 , , rijs huiusmodi , ad quorum
 , , imitationem posteri se accom-
 , , modant . Itaque non solum
 , , contemplantur , sed etiam
 , , cantica hymnosque in Dei lau-
 , , dem componunt vario metro-
 , , rum , carminumque genere &
 , , rythmis concinnatos in augu-
 , , stiores ac religiosam speciem .
 , , Per sex dies seorsum quique
 , , in suis illis modo dictis mona-
 , , sterijs philosophantur , non
 , , progredientes foras , imo ne
 , , prospicientes quidem . Septi-
 , , ma vero conueniunt in cœ-
 , , tum communem , & iuxta æ-
 , , tatis ordinem considunt de-
 , , centi habitu , manus conti-
 , , nentes sub pallio , dexteram
 , , inter pectus barbamque ; si-
 , , nistram applicatâ lateri . Tum
 , , progressus in medium natu-
 , , maximus , & dogmatum eius
 , , sectæ peritissimus , dixerit vul-
 , , tu ad grauitatem composita
 , , id commune semneum
 , , in quod septimo quoque die
 , , conueniunt , septo clauditur
 , , duplici , separatis virorum &
 , , mulierum cœtibus . Nam mu-
 , , lieres quoque simul auscultant
 , , ex more , dumtaxat quæ in-
 , , stitutum idem sectantur . Me-
 , , dius autem paries à solo fur-
 , , git tribus , quatorue cubitis ,
 , , in modum loriculæ ; superio-
 , , ra vsque ad tectum patent . . .
 , , in veste autem eadem appa-
 ret

,, ret simplicitas ad arcendos ca-
 ,, lores & frigora, pro pelliceis
 ,, crassa tunica in hyeme, æsta-
 ,, te vero exomis aut interula
 ,, linea hi numeros in
 ,, primo obseruando post septem
 ,, hebdomadas elapsas conuen-
 ,, tus suos instaurant is
 ,, dies profectus est maxime fe-
 ,, stiuitatis incidentis in nume-
 ,, rum quinquagenarium
 ,, ubi vero conuenere candida-
 ,, ti, & læti cum summa graui-
 ,, tate, ad signum datum à qua-
 ,, piam Ephemereuta, Prius-
 ,, quam discumbant stantes vna
 ,, serie decentes præcan-
 ,, tur, vt Deo placeat id conui-
 ,, uium. Absolutis precibus se-
 ,, niores discumbunt, ac mox
 ,, alij pro cuiusque dignitate
 ,, adhibentur mensæ fœ-
 ,, minæ quoque anus pleræque,
 ,, sed virgines, non coactæ ca-
 ,, stitatis, sicut apud Græcos
 ,, quædam sacrificulæ, sed spon-
 ,, tè continentes præ amore sa-
 ,, pientiæ, cuius studio per to-
 ,, tam vitam contempserunt vo-
 ,, luptates corporis, nimirum
 ,, diuinæ non mortalis prolis
 ,, cupidæ discubitus ita
 ,, distribuitur vt seorsum viri
 ,, dextrum latus, seorsum fœmi-
 ,, næ sinistrum teneant. Quod
 ,, si quis suspicatur lectisternia,
 ,, & si non sumptuosa, certe mol-
 ,, liuscula parari hominibus in-
 ,, genuis & philosophiæ deditis,
 ,, sciat esse tegetes rudes è vili
 ,, contexta materia, videlicet è

,, papyro indigna. Huc vsque
 Philo Iudæus, qui addit alia post
 hanc cœnam peragi solita, spe-
 ctantia nimirum ad præsidis tra-
 ctatum, hymnos vsque ad solis
 ,, ortum, vt ita præcationibus
 ,, absolutis ad suum quisque fe-
 ,, mneum secedat. Scholijs suis
 hæc illustrauit, qui ante mille
 trecentos sexaginta annos in Pa-
 læstina floruit, Eusebius Cæsare-
 ensis Episcopus, qui libro secun-
 do historiæ Ecclesiasticæ cap. 17.
 refert: *Philonem Claudij Augu-* Eusebius.
sti temporibus Romæ cum Petro,
qui verbum Dei illic predicabat,
familiarem congressum habuisse.
 Addit, quod commentarius illius
 supra relatus, omnes Ecclesiasti-
 cas regulas, quæ à nobis etiam-
 num seruantur, manifeste con-
 tinent. Et cum philosophorum,
 Ascetarumque nostrorum vitam
 describit, satis superque indicat,
 se non modo vidisse, sed etiam
 vehementer probare, & mirari
 apostolicos viros, qui ex Hebræ-
 is, vt credibile est, oriundi, ob
 eam causam iudaicos ritus atque
 instituta tunc temporis magna ex
 parte seruabant. Erant igitur
 Therapeutæ Christiani, vt tradit
 Eusebius, id probans ex eo, quod
 Philo testetur, Therapeutas illos
 abiēcisse suas facultates, quod
 Diuus Lucas in actibus testatur
 fecisse primos Christianos, con-
 firmat id ipsum Eusebius, ex do-
 micilio ipsorum, quod Philo mo-
 nasterium vocat, & etiam ex mo-
 do viuendi: Quo, inquit, Ec-
 cle-

eleſiſtica diſcipline forma quædam & imago deſcripta eſt. Ad- iungit deinde ieiunia ipſorum, quæ, inquit, de primis noſtræ religionis viris perſpicuè & ab- ſque ulla dubitatione dicta eſſe, arbitror. Quod ſi quis ad- huc pertinaciter his refragari volue- rit, is manifeſtioribus conuiſtus indi- cijs, quæ non alibi quam in Chriſtianorum religione ad Euan- gelij normam compoſita reperi- untur, pertinaciam ſuam tan- dem abiiciat. Indicia autem illa ſumit ex ijs, quæ Philo tradit de fœminis, quæ ad extremam, uſque ſenectutem virgines ma- nent, idque non coactè neceſſi- tate, ſed ſua ſponte & animo diuino numini dicato. Pergit ve- ro: Quid præterea hic attinet commemorare cœtus, & viro- rum, ac mulierum ſeorſum de- gentium ſtudia atque exercitatio- nes, quæ apud nos etiamnum in uſu ſunt, præcipue circa diem feſtum Dominicæ paſſionis, quo tempore ieiunijs atque vigilijs, & ſacrorum librorum lectioni im- penſius vocare conſueuimus? quæ omnia vir ille toties iam nomi- natus, eodem plane modo, quo à nobis ſolis hodie obſeruantur, accuratè notata ſcriptis ſuis tra- didit. Atque in primis peruigi- lia magnæ ſolemnitatis, piæque in iſdem exercitationes, & hym- nos, qui à nobis recitari ſolent commemorat. Huc uſque Euſe- bius.

Euſebium ſequutus eſt Diuus

Hieronymus, qui licet libro ſe- cundo aduerſus Iouinianum ex Iosepho referat tria genera Iudæo- rum, Pharifæorum, Saducæorum, Eſſenorum, quorum nouiſſimos miris effert laudibus, quod & ab uxoribus ſemper abſtinuerint, & quotidianum ieiunium uerterint in naturam, ſuper quorum vita, & Philo vir doctiſſimus proprium volumen edidit. Hos tamen Eſſe- nos, quos Philo particulari libro proſequutus eſt, Chriſtianos effe- ctos putat libro de ſcriptoribus, ita enim ſcribit: *Philo Iudæus, natio- ne Alexandrinus, de genere ſacer- dotum, id circo à nobis inter ſcri- ptos Eccleſiaſticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangeli- ſtæ apud Alexandriam ſcribens Eccleſia, in noſtrorum laude uer- ſatus eſt; non ſolum eos ibi, ſed in multis quoque prouincijs eſſe com- memorans, & habitacula eorum dicens monaſteria, ex quo apparet, talem primùm in Chriſtum creden- tium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur & cupiunt, ut nihil cuiusquam proprium ſit, nullus inter eos diues, nullus pau- per; patrimonia egentibus diui- dantur, orationi uacetur & pſal- mis, doctrinæ quoque & conti- nentiæ, quales & Lucas refert, primùm Hieroſolymæ fuiſſe cre- dentes. Et in Marco: Philo diſ- ſertiſſimus Iudæorum, uidens A- lexandriæ primùm Eccleſiam a- dhuc Iudaizantem, quaſi in lau- dem gentis ſuæ librum ſuper eo- rum conuerſatione reſcripſit.* Hie-

D. Hie-
ronymus.

F f f f f

ro-

Epipha-
nius.

ronymo accedit Diuus Epipha-
nius, qui hæresi 29. num. 5. hæc
,, habet : Quod quidem argu-
,, mentum vberius pertractatum,
,, quis quis es studiosus, in Phi-
,, lonis commentarijs inuenies,
,, coque libro, quem Iesseis in-
,, scripsit: vbi illorum vitæ di-
,, sciplinam, ac præconia cele-
,, brans, eorumque monasteria,
,, quæ ad Marianam paludem,
,, circumquaque posita sunt de-
,, scribens, non de alijs vllis,
,, quam de Christianis ista nar-
,, rauit. Nam cum eam regio-
,, nem lustrasset (Mareotes hæc
,, vulgo dicitur) vsque ad ipsos,
,, eorumque monasteria diuer-
,, tisset, magnam ab ijs utili-
,, tatem accepit. Etenim cum,
,, ipsis paschalibus ferijs illuc ac-
,, cecisset, omnem eorum vitæ
,, rationem diligenter inspexit,
,, obseruauitque nonnullos to-
,, tam illam sacrosanctam hebdo-
,, madam sine vlllo cibo transi-
,, gere: alios alternis illum,
,, diebus capere, quosdam vero
,, sub vesperam: quamobrem,
,, quæcumque toto illo opere à
,, Philone tractata sunt, ea Chri-
,, stianorum ad fidem, viuendi-
,, que rationem omninò perti-
,, nent. Hisce antiquorum te-
,, stimonijs accedunt Sozomenus li-
bro 1. cap. 12. Cassianus lib. 2.
de cœnobiorum institutis, cap. 5.
& Beda in prologo commentar.
in Euangelium S. Marci, ac inter
recentiores Baronius tomo 1. an-
nal. ad annum 64. vbi omnibus

aduersariorum argumentis respon-
det, & quæ à Iosepho libro 18.
antiquit. cap. 2. à Plinio libro 5.
histor. capite 17. & Solino Poly-
hist. cap. 36. narrantur de Essenis,
quod ab vxoribus, vino, & car-
ne semper abstinerint, & vt ait
Diuus Hieronymus lib. 2. aduer-
sus Iouinianum: *Quotidianum
ieiunium verterint in naturam,
ita interpretandum esse, vt Es-
seni propius ad disciplinam Ca-
tholicorum accedentes, vbi à
Marco Alexandria Euangelium
cdocti fuerunt, ad fidem facilius
conuersi sint, & eo modo vixe-
runt, quo ex Philone Iudæo iam
retulimus.* Idem plane tuetur
eruditus Petauus in notis ad
Epiphanium, ac alij recentio-
res respondentes quorundam
rationibus ex Henrici Valesij
notis in Eusebium desumptis,
Libros nimirum, quorum me-
minit Philo, esse veteris testa-
menti & Euangelia, vt notat
quoque Eusebius: hymnos, quo-
rum Philo meminit, esse similes,
prout refert Paulus ad Ephesios
5. *In psalmis, & hymnis, &
canticis spiritualibus.* Deinde,
duo tempora orandi dumtaxat re-
tulisse, quia erant præcipua:
gratis demùm asseri, à Philone
librum Caio Caligulae, antequam
Marcus Alexandriam peruene-
rat, dedicatum fuisse, cum, testi-
bus Iosepho, & Eusebio, Philo
inuisus fuerit Caio.

Cum itaque nihil sit, quod
merito obijci videatur, verisimile
est,

est, Essenos fuisse Christianos, nec leue ex illis fundamentum defumetur pro monachatu, vel vita Christianorum, qui suis institutis viam ad monachatum aperiebant. Enim vero facultates suas relinquebant, paupertatem amplectentes: continentiam tota vita obseruabant, castitatem profitentes: obedientiam superioribus promittebant, illis semper obtemperantes. Habebant semnea, vel ædiculas seorsim ædificatas, in quibus sex diebus sese orationi dabant: quotidie bis præcari soliti mane ac sub vespere, medium vero tempus meditationi tribuebant. Habebant etiam commune semneum aut monasterium, ad quod septima die conueniebant audituri tractatum superioris, aut senioris. Erant eodem modo vestiti, crassa tunica in hyeme, exomis vel interulata linea æstate; præter quæ vix aliud legimus de monachis quarto sæculo: hæc autem tam clara visa sunt antiquis scriptori-

bus, vt Essenos *Ascetas* nuncuparit Eusebius Cæsarensis Episcopus. Diuus Hieronymus tales fuisse fateatur, *quales nunc monachi esse nituntur, & cupiunt*. Diuus Epiphanius: *Monasteria ad Mareotis regionem tunc fuisse testatus sit*. Cassianus lib. 2. can. 5. de institutione cœnobij: *Ægyptios monachos à sancto Marco institutos esse affirmet*. Sozomenus libro 1. cap. 12. *Monachorum viuendi rationem Philonis tempore floruisse conscripserit*. Et vt Bedam aliosque præteream, Cedrenus in historiarum compendio defenderit, Marcum primo in Ægypto: *multa monasteria instituisse, quæ à grauitate vitæ ibi degentium Semneia tunc appellabantur*. Adiungit testimonium Diui Athanasij dicentis, inter duo viuendi genera, *alterum esse Angelicum & Apostolicum, atque incomparabile, quod est virginitatis, atque monasticæ vitæ*. Et hæc quidem occasione Essenorum dicta sunt.

Eusebius.

D. Hieronymus.

Epiphanius.

Cedrenus

D. Athanasius.

CAPVT TERTIVM.

De Monachis: an fuerint tempore Dionysij Areopagita in Asia, & orientali Ecclesia.

Dionysium, quem pro Areopagita Pauli discipulo etiamnum habet orientalis Ecclesia, mentionem fecisse quorundam monachorum, patet ex ijs,

quæ habentur libro de Ecclesiastica Hierarchia capite 4. 5. & 3. vbi: *Summus vero eorum omnium, qui perficiuntur, est ordo sacer monachorum, sancti*

Dionys.

F f f f f 2 præce-

ceptores nostri diuinis eos appellationibus sunt profecuti, alij quidem Therapeutas seu cultores, alij verò monachos, cum à sincero Dei famulatu atque cultu, tum ab indiuidua, & singulari vita denominantes, quippe quæ sanctis rerum diuiduarum coniunctionibus, ipsos ad Dei formam quandam unitatem, Deoque gratam perfectionem adducat. Mysterium autem monasticę consecrationis his verbis exhibet: Sacerdos quidem stat ante altare, monasticam sanctę recitans inuocationem; is autem, qui consecratur, stat post sacerdotem, nec utrumque, neque etiam alterum genu flectit, nec supra caput habet Scripturas à Deo traditas, sed tantum adstat sacerdoti supra illum mysticam inuocationem prosequenti. Qua finita sacerdos ad eum accedens rogat ipsum primum, an omnibus rebus diuiduis renuntiet, non solum vitis, verum etiam imaginationibus. Deinde exponit illi vitam perfectissimam, contestans illum debere mediam viuendi rationem superare. Quæ ubi omnia is, qui initiatur, continenter professus est, sacerdos cum signo crucis consignatum tondet, tres personas diuinę beatitudinis inuocando, omnique veste detracta, eum alia induit, & cum alijs viris sanctis adstantibus ipsum salutans, participem facit diuinorum mysteriorum.

Hæc à Dionysio Arcopagita

conscripta fuisse traduntur, quibus totis viribus obstrepunt nouatores hæretici, ostendere conati, opera Dionysio Arcopagitæ adscripta, esse recentioris auctoris, qui quinto, aut sexto sæculo floruit. Nec desunt inter Catholicos, qui hoc sæculo scripserunt, & Dionysio Arcopagitæ hæc opera abiudicant. Morinus de sacris ordinationibus parte 2. capite 5. num. 13. vbi: Epochen scriptionis Arcopagiticę sede ista mouendam esse, & ad posteriores annos attrahendam, lectorem sedulum admonere videntur, quæ de monachis scribit Dionysius ex ipsius doctrina monachi tempore primo Apostolico, & in ipsis Ecclesiæ incunabilis fuerunt, non in desertis locis, sed in medijs Christianorum Ecclesijs conspicui, à plebe & clero distincti, peculiari- bus benedictionibus publicè consecrati. Vnde igitur factum est, vt post natum Christum multis annis supra ducentos nulla sit monachorum apud Ecclesiasticos authores mentio, nullum vestigium? si sæculo quinto aut sexto vel etiam hoc tempore de monachis scriberet, nihil sane de ijs expressius dicere, & prædicare posset. Oppones forsitan, quæ Philo Iudæus de Therapeutis scribit. Sed ea de Ecclesia Christiana intelligenda sunt, quæ Philone scriben-

Morinus.

„ bente sub Marco Euangelista
 „ in Ægypto alijsque locis viue-
 „ uebat. Hæc Morinus.

Verùm si admittatur cum Mo-
 rino, Philonem Iudæum per The-
 rapeutas intellexisse primitiuos fi-
 deles Alexandriæ morantes, quos
 Marcus Euangelista ad fidem con-
 uertit, vix aliquem inueniendum
 existimarem, qui communem
 fidelium plebem taliter vixisse ad-
 mittet, qualiter Therapeutas de-
 scribit Philo Iudæus. Enim ve-
 ro, quis admittet, vel in cuius
 mentem cadere potest, omnes in
 Ægypto viros ab vxoribus fuisse
 separatos, continentiam, pauper-
 tatemque obseruasse, extra vrbes
 in cellis habitasse, illic per sex
 dies contemplationi deditos non-
 nisi die septima, ad commune
 monasterium simul conuenisse?
 Sane cum hoc non communi
 Christianorum plebi, sed Asce-
 tis, vt Eusebius scribit, conueni-
 re possit, omnes colligent, à Phi-
 lone Iudæo, si non monachos, sal-
 tem monachorum instituta obser-
 uantes fuisse descriptos. Refert
 Philo Iudæus illos vocatos fuisse
 Therapeutas siue cultores, & con-
 sonat Dionysius hisce verbis :
Sancti præceptores nostri diuinis
eos appellationibus sunt profecuti,
alijs quidem Therapeutas seu
cultores. At, inquit Morinus,
mirum plane, si tales fuissent
monachi in medio Ecclesiæ, quod
nemo à sancto Iustino martyre,
vsque ad Cyprianum eorum men-
tionem fecisset. Verùm respondi

posset, mirum plane, si nulli mo-
 nachi fuissent tribus primis sæcu-
 lis, quod nemo sanctorum Pa-
 trum à Gregorio Magno vsque
 ad decimum sextum sæculum id
 vidisset, sed tota sub cælo Eccle-
 sia opera Dionysij in auctorita-
 tem recepisset. Addi potest, Con-
 cilium Lateranense sub Martino
 primo, & Concilium generale
 sextum sub Agathone Papa, li-
 bros Dionysij habuisse inter opera
 sanctorum, ac probabilium Pa-
 trum, eorumque sententiam se-
 cutum esse. Omnem orientis &
 occidentis Ecclesiam consequen-
 ter non improbasse, quod mona-
 chi dicantur fuisse temporibus
 Dionysij. Docet quidem Photius
 „ in bibliotheca cod. 1. Aliquan-
 „ do obiectum fuisse; quomo-
 „ do traditionum earum, quæ
 „ in Ecclesia per incrementa
 „ & diuturni temporis spatia
 „ creuerunt, liber hic singilla-
 „ tim taxat narrationem? Ve-
 „ rùm addit idem Photius, huic
 „ obiectioni statim responsum
 „ fuisse à Theodoro presbytero,
 „ qui pro virili hæc opera Dio-
 „ nysij esse ostendit. Et sane ex
 ijs, quæ de monachis tradit Dio-
 nysius, opera Arcopagitæ, po-
 tius quam posterioris ætatis scri-
 ptori tribuenda esse, ex eo colli-
 git vir quidam eruditus, quod
 auctor referat tales monachos,
 de quibus tertio sæculo & post il-
 lud nulla deinceps facta sit men-
 tio. Enim vero non meminit
 Dionysius eremitarum, aut cœ-
 no-

Photius.

nobitarum, quales Pauli & Antonij sæculo fuerant, sed monachorum, qui populi urbani pars erant, quibus primis inter laicos locus erat, & qui à sacerdotibus erudiri & consecrari solebant.

Morinus. Obijcit ulterius Morinus, si tales monachi primum in Ecclesia locum obtinebant, cur igitur auctor constitutionum Apostolicarum nullam eorum fecit mentionem; cum omnes usque ad virgines recenseat, earumque locum in Ecclesia assignet? *Clemens Romanus in constitutionibus & omnes Ecclesie gradus sigillatim & minutè refert, eorumque ordinationis & benedictionis ritum explicat, diaconissas, viduas, & virgines enarrat, at de monachis ne verbum quidem.* Ita Morinus, cui tamen responderi potest, Clementem Romanum non esse harum constitutionum auctorem, sed recentioris ætatis compilatorem, cuius tempore monachi illi defecerant, forsan quod ex habitu noti tempore persecutionum extincti sint, vel etiam non per omnes Ecclesias, sed in quibusdam dumtaxat floruerint, eorumque notitia ad auctorem constitutionum Apostolicarum in alia regione natum numquam pervenerit.

Scaliger. Obijcit Iosephus Scaliger in elencho, quod vetustissimus scriptor Tertullianus satis aperit, suo ævo nullos eremicolas fuisse. *Non sumus*, inquit, *Syluicolæ*

& exules vitæ propositum prisco christianissimo. Verùm audienda sunt verba Tertulliani ex Apologetico capite 42. *Sed & alio quoque iniuriarum titulo postulatur, & infructuosi in negotijs dicimur. Quo pacto homines vobiscum degentes, eiusdem vitæ, habitus, instructus, eiusdem ad vitam necessitatis? Neque enim Brachmanæ aut indorum Gymnosophistæ sumus, syluicolæ & exules vitæ.* Quis autem ex his verbis colliget, nullos fuisse inter Christianos, qui monachorum instituta sequebantur, quales describit Dionysius in urbibus degentes, & partem plebis constituentes? Verum quidem est, Tertullianum fateri, Christianos eiusdem cum ethnicis habitus fuisse, sed id de maxima Christianorum parte intellexit, cum personas Deo dicatas à gentilibus distinctas fuisse vel ex eo pateat, quod ex Tertulliano de velandis virginibus diximus supra. Ponamus tamen, Tertulliani ævo nullos fuisse monachos in Africa, quæ sicut fidem, ita disciplinam ab Ecclesia Romana receperat, & sicut illa usque ad quartum sæculum monachos non habuerat, ita & ab illa monachatum non acceperat. An ideo in alijs regionibus nemo monachorum instituta, qualia describit Dionysius amplexus fuit?

Prætenedit Christianos non fuisse syluicolas, & si Acta per antiqua Eudociæ martyris, quæ ex

M.S.

Tertul.

M. S. codice Vaticano , quem Leo Allatius mille annis antiquiorem iudicabat , vera essent , iam tempore Traiani , qui ad finem primi sæculi imperium adeptus est , monachi fuissent Syluicolæ in Syria ; cum germanus monachus vnus fuisset ex illis , utpote à quo beata Eudocia petisset : *Quare vos monachi in locis desertis habitatis , tantam deliciarum copiam hinc in urbibus relinquentes .* Ita capite 4. & capite 9. *Habebat porrò beatus Germanus suo regimini subiectos in cœnobio monachos septuaginta , & in asceterio non longe inde remoto virgines triginta , inter quas ad-*

missa beata Eudocia , omni statim virtutum laude præ cunctis excelsuit . Verùm cum acta illa licet perantiqua , plurima tamen habeant , quæ ea dubiæ fidei faciant , demus , neque in alijs mundi regionibus veros monachos tunc extitisse , quales in monasterijs extra ciuitates constructis cœpisse , putantur tertio sæculo , inde nihil habebunt hæretici nostri temporis , quod merito opponant , cum monachorum instituta ijs antiquorum Patrum testimonijs confirmata existant , quæ vel ab inuitis , reuerentiam , & monachatus venerationem extorqueant .

CAPVT QVARTVM.

De Monachis , qui à Decij persecutione in Ægypto & oriente instituti sunt .

QVamuis Sozomenus libro 1. cap. 12. existimet , verùm esse , quod monachiam inde ab Apostolorum temporibus fuerint in communi viuentes sub proprijs superioribus singulis monasterijs præpositis , refert tamen , quod alij afirmant : *Persecutiones , quæ varijs subinde temporibus Ecclesiæ acciderunt , huic philosophiæ occasionem præbuisse . Nam quoniam fugientes Christiani in montibus & solitudinibus ac syluis commorabantur , huic viuendi rationi*

paulatim assueuerunt . Et reuera narrat Eusebius libro 6. capite 42. de persecutione Decij , quæ post tertij sæculi medium exorta est , *quod plurimi in montibus , ac per solitudinem oberrantes , fame & siti , frigore ac morbis , & latronum aut bestiarum incur- su oppressi interiere .* Addit Hieronymus , in hac persecutione Paulum apud inferiorem Thebaidem natum , cum iam 15. annorum esset , ad montium deserta confugisse , & plures istius opinionis esse , quod à Paulo eremi-

Eusebius.

ta-

Sozome-
nus.

Hieronymus.

tarum institutum, quale subsequenti tempore vixit, coepisse. *Inter multos*, inquit, *Diuus Hieronymus* in vita Pauli, *sepe dubitatum est*, à quo potissimum monachorum eremus habitari coepta sit. *Quidam enim altius repetentes*, à beato Helia, & Ioanne sumpsere principium, quorum & Helias plus nobis fuisse videtur, quam monachus, & Ioannes ante prophetare coepisse, quam natus est. Alij autem, inquam opinionem vulgus omne consentit, asserunt Antonium, huius propositi fuisse caput, quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quam ab eo omnium incitata sunt studia. Amatbas vero & Macarius discipuli Antonij, quorum superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant Paulum, quemdam Thebæum principem istius rei fuisse: quod non tam nomine, quam opinione nos quoque comprobamus. Hæc ibi Diuus Hieronymus, cuius sententiam dum Paulum, & Antonium Ascetarum auctores fuisse putat, sic interpretandam putamus, ut Paulus eremitarum seorsim sine arbitro degentium auctorem crediderit, Antonium vero principem cænobitarum in domo communi uiuentium, existimarit.

Eusebius.

Relictis autem solitarijs, ad aliud genus monachorum transcamus, quod post Decij tempus coepit auctore Antonio: *Cum enim Decius in Christianos per-*

secutionem mouet, inquit Eusebius in chronico, *Antonius monachus in Ægypto nascitur*. Vix autem 20. annos natus erat, quin teste Athanasio in vita Antonij, cogitans de abdicandis à sese bonis temporalibus, ubi in Ecclesia audiuit ex Euangelio: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, quaecumque habes, & da pauperibus, & veni sequere me*. Statim regressus, possessiones vicinis, mobilium vero pretium indigentibus distribuerit: *Necdum* autem, pergit Athanasius, *tam crebra erant in Ægypto monasteria, neque omnino quisquam auam solitudinem nouerat: sed quicumque in Christi seruitute sibi met ipsi prodesse cupiebat, non longe à sua villula separatus instituebatur*. Erat igitur in agello vicino senex quidam, vitam solitariam à prima sectatus etate. Hunc Antonius cum vidisset, emulatus est ad bonum. Et primo quidem incipiens etiam ipse, in locis paululum à villa remotioribus manebat. Placuit hunc locum totum exscribere, quod & Therapeutas vel monachos à Dionysio descriptos tertio sæculo non ita extinctos fuisse indicet, quin specimen saltem illorum in Ægypto supermanferit. Horum itaque institutum primo amplexus Antonius, deinde interiora cremi petens, cum 20. annos solitariè transegisset multos magisterio suo fratres confirmauit: *Ita ut*, inquit Athanasius capite 4. eius

D. Athanasius.

Ibid.

eius vitæ, breui tempore plurima fierent monasteria. Nouos & antiquos monachos pro ætate, vel tempore, paterno moderabatur affectu. Extant etiamnum regulæ ac præcepta Antonij ad filios suos monachos petentes hoc ipsum ab eo in monasterio Nacalon. Quæ nuper publici iuris fecit vir clarissimus Lucas Holstenius, ex quibus colligitur vita eorum communis in monasterio, iuge ipsorum vsque ad nonam ieiunium, continentia tam strictè obseruata, vt ne venire ad se sinerent mulierem, habitus monastici indutio, obedientia tam accurata, vt nulum aggredi possent opus, nisi consulto patre monasterij: quæ omnia & multo plura ibidem relata etiamnum obseruantur à monachis nostri sæculi. Obijt autem Diuus Antonius supra montem in Thebaide, qui Pisper vocabatur, vnde sanctus Athanasius capite 20. *Postrema eius monita ad Pispiritanos monachos refert.* Et Palladius testatur: *Vidimus autem in Thebaide altum montem fluuio imminentem, valde terribilem & præcipitem, & monachos illic viuentes in speluncis, eorum autem pater erat Pityrion, qui fuit vnus ex discipulis sancti Antonij.* Et Ruffinus libro 2. histor. Ecclesiast. cap. 8. refert, *se in Pispiri, qui appellabatur mons Antonij, vidisse Pœmenem & Iosephum, eorumque manibus meruisse benedici.* Et Cronius apud Palladium, capi-

Athanasius.

Palladius.

Ruffinus.

te 25. *In monasterio Sancti Antonij, quod est prope fluuium, sedisse eius discipulos Macarium & Amatam, in eo, qui Pisper appellatur loco.* Quin etiam auctor vitæ S. Posthumij, in illo monasterio Antonium monachorum ferè quinque millia gubernanda suscepisse testatur, vt etiam omittamus omnes illos monachos, qui in varijs Ægypti, & Thebaidis partibus monasteria construxerant.

„ Habuit Porro, inquit de Antonio Sozomenus libro 1. capite 13. quam plurimos, ac „ probatissimos discipulos, quorum alij in Ægypto, ac Lybia, alij in Palæstina, & Syria, ac Arabia floruerunt. Et „ vnusquisque eorum in illis regionibus, in quibus commorabatur, non minùs seuerè, „ quam præceptor ipse vixit, & „ & conuersatus est. De vno autem ex eius discipulis, Pachomio, habet lib. 3. cap. 14. Tabennensium monachorum auctor atque institutor fuit „ habitabat autem in insula Thebaidis Tabenna, ex cuius nomine Tabennenses hodieque nuncupantur. Addit monachos in tantum excreuisse, vt „ ad septem vsque hominum millia peruenerint. Nam congregatio quidem eorum, qui „ in Tabennæ insula degebant, quibuscum erat etiam Pachomius, mille ac trecentos numero monachos habebat. Il-

Sozomenus.

Gggggg

lo-

lorum verò vestimenta asserit, in-
 quibusdam à reliquis monachis
 discrepasse: pellibus enim vestie-
 bantur exemplo Helix, tunicas
 sine manicis habentes: pro capi-
 tis tegumento cucullam habebant.
 Quoad disciplinam monasticam,
 referunt acta vitæ Pachomij, eum-
 dem regulam ab Angelo susce-
 pisse; de quo Gennadius libro de
 viris illustribus capite 7. Pa-
 chomius monachus vir tam
 dicendo, quam in signa fa-
 ciendo Apostolicæ gratiæ, &
 fundator Ægypti cœnobio-
 rum, scripsit regulam vtri-
 que generi monachorum a-
 ptam, quam Angelo dictan-
 te perceperat. Regulam hanc,
 quam Syluanus Alexandria rece-
 perat, Diuus Hieronymus ex ser-
 mone Ægyptiaco in latinum con-
 uertit, & vna cum D. Hierony-
 mi præfatione nuper publici iuris
 fecit vir clarissimus Lucas Holste-
 nius: ex qua vitæ monasticæ di-
 sciplina præclare dignoscitur; e-
 nim vero 194. capitibus comple-
 ctitur omnia illa, quæ etiamnum
 monachi ordinatæ disciplinæ ob-
 seruare consueuerunt. Fit in ea
 mentio monasteriorum, quæ ha-
 bebant patres dispensatores, heb-
 domadarios, & præpositos, cel-
 lulas pro fratribus, qui triginta
 vel quadraginta in vno monaste-
 rio habitabant, refectorium, in
 quo communi mensa utebantur.
 Fit mentio eorum, qui monaste-
 rium ingredi cupiebant, & ex-
 tis vestibis sæcularibus melotem

Genna-
 dius.

induebant, & cætera monachis
 vsitata indumenta; ieiunia co-
 rum, orationes, continentiam,
 obedientiam, paupertatem ijs ver-
 bis indicat, quibus clariora desi-
 derari non possunt, vt ipsam re-
 gulam legenti palam fiet.

De Nitriæ monte extat Sozo-
 meni narratio libro 1. capite 14.
 quod in hanc regionem mona-
 chatum induxerit Ammon Ægy-
 ptius, qui dum à proximis com-
 pulsus erat vxorem ducere, cum
 ea 20. annis in continentia vixit,
 ac consentiente vxore, profe-
 ctus ad solitudinem, quæ sita
 est ad meridiem lacus Mareo-
 tici circa Scetim, ac montem,
 qui Nitriæ dicitur, duobus &
 viginti annis illic philosopha-
 tus est. Huius diuini viri,
 qui monasteriorum in illis par-
 tibus princeps atque institutor
 fuit, multi ac memorabiles
 discipuli exstiterunt. Hæc So-
 zomenus, qui cum supra mona-
 chos in Lybia fuisse indicat, hanc
 regionem intellexisse videtur, in
 qua Nitriæ mons, & Scetæ solitu-
 do ponitur. Vnus proculdubio
 ex huius Ammonis sequacibus
 Macarius fuit, qui triginta annos
 natus in Sceti habitauit, vitam
 monasticam amplexus: Cum eo,
 inquit, Palladius in historia Lau-
 siaca capite 19. *habitarunt duo
 discipuli in intima solitudine,
 quæ vocatur Scete.* Vita Maca-
 rij ex manuscripto Græco per Bol-
 landum edita ad 15. Ianuarij ha-
 bet capite 2. *Quod inferius erat
 alia*

Sozome-
 nus.

alia eremus, in qua plurimi habitabant fratres. Et hos omnes monasticā vitam fuisse professos, præclarè ostendi posset ex Cassiano, qui Schytim inhabitauit, & ibidem monachus extitit; verum cum libri ipsius ex professo de monachis eorumque institutis agant, non est, quod expositione nostra indigeant: relicto itaque Ægypto, vbi veros monachos fuisse nemo nisi insanus negare poterit, veniamus ad alias regiones, ac in primis ad partes Arabiæ vicinas, in quibus iuxta mare rubrum fuerunt plura monasteria, quorum vnum fuit Raithu nomine, vt manifestum fit ex ijs, quæ refert Ammonius monachus, cuius relationem nuper publici iuris fecit Franciscus Combesis. Narrat Ammonius, quod mari rubro mons superiacet, quo in monte solitarij plures domicilia habebant numero tres supra quadraginta seorsim, priuatique ædiculis ad pietatem se exercentes.

Habebant vltra has ædiculas templum, seu Dominicum muro lateritio duorum circiter virorum altitudine cinctum, ad quod singulis Dominicis conueniebant Christi mysteria percepturi. Habebant præpositum nomine Paulum, qui cæteros in monastica disciplina erudiebat, quorum alij viginti annis, alij quadraginta, & quinquaginta, & sexaginta annis stationem probati veterani tenuerant, quin imo Moses qui-

dam à tenera ætate monachi institutum amplexus, nam & loci inquilinus erat, vicina scilicet Pharan oriundus, annos tres supra quadraginta arrepti propositi tenax egerat, in monte domicilium habens in spelunca quadam haud procul à loco collectæ, seu Ecclesiæ. Hæc omnia ferè verbatim desumpta ex actis illis ab Ammonio monacho relatis, quæ inscribuntur: *De sanctis Patribus barbarorum incurfione in monte Sina & Raithu peremptis.* Floruit autem hic Ammonius, cum Alexandrinus Patriarcha erat Petrus Diui Athanasij prædecessor; neque solum de monasterio in Raithu testimonium perhibet, sed & de monasterio montis Sina, quod in Arabia situm erat, de quo hinc latiùs ageremus, nisi alibi de illo fusiùs agendum esset.

Cæterum cum Arabia ad Palæstinam spectet, non abs re fecisse videbimur, si hinc de Palæstinæ monachis pauca subiungamus. Narrat Diuus Hieronymus in vita S. Hilarionis, quod cum vico Tabata oriundus esset, & ex Palæstina Alexandriam studiorum causa perrexisset, Antonium visitarit: *Et statim vt eum vidit,*

Hieronymus.

mutato pristino habitu, duobus fere mensibus iuxta eum mansit contemplans ordinem vite eius. Reuersus autem cum quibusdam monachis ad patriam, vbi parentibus defunctis partem fratribus, partem largitus fuerat pauperibus, omnibus relictis, solitudi-

Gggggg 2 nem

nem non longe à Maioma Gazæ emporio sitam ingressus est, vbi à sexto decimo vsque ad vigesimum suæ ætatis annum æstus, & pluuias breui tuguriunculo declinavit. Addit Diuus Hieronymus cum deinceps breuem cellulam latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque, longitudine paulo ampliorem, quam eius corpusculum patiebatur, adeoque sepulchro similem sibi extruxisse, & in summa abstinencia vsque ad octogesimum vitæ suæ annum vixisse, idque summa fama sanctitatis eius, ita vbique percrebescente, *ut certatim, ad eum de Syria & Ægypto confluerent. Ita ut multi crederent in Christum, & se monachos profiterentur. Nedum enim tunc monasteria erant in Palestina, nec quisquam monachum ante sanctum Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator & eruditor huius conuersationis & studij in hac prouincia fuit. Habebat Dominus Iesus in Ægypto senem Antonium: habebat in Palestina Hilarionem iuniorem exemplo itaque eius per totam Palestinam innumerabilia monasteria esse coeperunt.*

Narrat insuper Hieronymus, eum quot annis monasteria visitasse, & Babylonem vsque peruenisse (quod de Babylone Ægypti intelligit) in cuius vicina eremo se fuisse refert Ruffinus lib. 2. de vitis patrum, capite 18. addens, se reperisse apud Arsenoi-

tas: *Serapionem decem millium monachorum patrem, & innumeras multitudines monachorum in regionibus Mempheos & Babylonis.* Sed ne iterum ad Ægyptum redeamus, vnum inter alios Palæstinæ monachos Zosimam proferamus, de quo Acta S. Mariæ Ægyptiacæ cap. 1. *Fuit in ijs, quæ per Palæstina sunt monasterijs, vir quidam lingua, ac vita cultus, atque ab infantia monasticis moribus, actionibusque innutritus Zosimas nomine.*

Hunc post annos quinquaginta tres in monasterio peractos iussum fuisse, ut ad aliud monasterium prope Iordanem situm proficisceretur, habent eadem Acta; quæ vitæ monasticæ disciplinam tempore quadragesimæ cum tanto rigore obseruatam innuunt, ut nulli plane Ægypti monasteriorum cedere debuerint: *Dominica die, quæ primæ post ieiuniorum hebdomadæ nomen tribuit, celebrabantur publicè diuina ex more mysteria, & communicabat unusquisque incruento ac viuifico sacrificio: tum modico reficiebatur cibo, posthac collecti in oratorium; facta prolixa oratione & genuflexione multa, osculabantur sese inuicem senes, & sigiliatim prouoluti ad Hegumeni pedes, veniam poscebant, & benedictionem, quæ illos ad certamen præmuniret, in viamque deduceret. His peractis, aperiebatur monasterij ianua, & consona voce decan-*

Ruffinus.

Acta B.
Mariæ Æ-
gyptiacæ.

tabatur psalmus : Dominus illuminatio mea &c. Et egrediebantur omnes , unum plerumque , vel alterum ad custodiam monasterij relinquentes .

Habent eadem Acta , exiisse in desertum , ibique ab inuicem separatos vixisse in solitudine usque ad Dominicam in Ramis Palmarum ; & hæc aliaque monachorum monasteria auctore Hilarione reperiiebantur in Palæstina : *Hilarione inquam , de quo Diuus Hieronymus , quod in Cypro degens , ubi iam modicus calor tepebat in corpore , nec præter sensum quidquam viui hominis supererat , & tamen apertis oculis loquebatur : egredere quid times ? egredere anima mea , quid dubitas ? septuaginta prope annis seruisti Christo , & mortem times ?* Testatur Hieronymus in hæc verba exhalasse spiritum , & humo obrutum corpus eius in eodem loco sepultum fuisse , quod Hefychius Palæstinæ monachus clam sustulit , & post decem ferè menses , in aliquo monasterio condidit , *illeſa tunica , cuculla & palliolo , & toto corpore quasi adhuc viueret integro , tantisque fragrantie odoribus , ut delibutum unguentis putares .*

Neque Palæstinam solum , sed & Syriam Hilarionis exemplo monachis abundasse , testis est So-

zomenus . quem , inquit , alijs quoque multis Ecclesiasticis philosophis regio illa inclaruit tum in territorio Edessenorum , tum ad urbem Amidam , circa montem Gavgalium , ex quibus fuit Daniel , & Symeon . Aliorum plurimum mentionem facit Theodoretus in illo libro , quem historiam sanctorum Patrum inscripsit , referens , Iulianum , cuius supra meminuit Sozomenus , in prouincia Osroena tugurium fixisse ad exercitationem monasticam , in antro quoque habuisse usque ad triginta monachos sui sequaces . Complures alios Monachos per omnes orientis prouincias , quin imo usque ad Nisibem Persiæ vicinam extitisse refert in historia sanctorum Patrum : quod mirum videri non debet , cum iam diu ante Theodoretum scripserit D. Hieronymus epistola 7. ad Lætam : *De India , Persia , Æthiopia monachorum quotidie turmas suscipimus .* Scripsit hæc D. Hieronymus , cum in Bethleem habitaret ; neque aliquem inueniri putem , qui ex India , Persia , Æthiopia integras monachorum turmas Bethleem aduenisse audiat , quin monachos & monasteria in illis regionibus fuisse admittat .

Accedit hisce D. Basilus , qui epist. 73. ad Eustathium scribens se dudum quæsiuisse magistrum , quo monachi vitam institueret : *Inueni , inquit , sane multos apud Alexandriam , nec paucos apud*

Sozomenus .

Hieronymus .

D. Hieronymus .

apud reliquam Ægyptum, deinde
 & alios in Palestina, & Cœle-
 syria, & Mesopotamia, quorum
 admiratus sum in seruanda dieta
 temperantiam, tum in obeundis
 laboribus tolerantiam: ad quo-
 rum obstupui præcandi vigorem
 & constantiam: cum observa-
 rem, quo pacto nec somno victi,
 nec aliqua alia naturæ necessitate
 deflexi, sublimem semper & in-
 uictum animi sensum in fame &
 siti, in frigore & nuditate ser-
 uarent. Addit se eos æmulari
 cœpisse, & quosdam in patria
 sua illorum institutum sectari cœ-
 pisse, quod mirandum non est,
 quandoquidem D. Basilus hoc
 vitæ genus, quod à beato Anto-
 nio edoctus erat, in Pontum in-
 tulerit teste Gregorio Nazianze-
 no, oratione funebri in laudem
 Basilij, vbi: *Quis igitur magis
 quam ille aut virginitatem in-
 pretio habuit, aut carni leges im-
 posuit, idque non suo tantum
 exemplo, sed etiam per ea, qui-
 bus operam dedit? Cuius sunt
 virginum cœnobia pie-
 tatis nimirum gymnasia & mo-
 nasteria extruens, non tamen
 longo interuallo ab ijs, qui in so-
 dalitio viuunt remota. Idem te-
 statur Rufinus libro 2. capite 9.
 quod Basilus Ponti vrbes & rura
 circumiens cœperit monasteria
 construere. Basilio autem sese ad-
 iunxisse Nazianzenum, testis est
 Gregorius presbyter orat. de S.
 Gregorio Nazianzeno: Hic por-
 ro commorantes, & mutua exti-*

Grego-
 rius Na-
 zianzenus

Gregori-
 us presb.

mulatione virtutem augebant,
 & vitæ monasticæ leges pijs, Deo-
 que deuotis hominibus, atque à
 mundi societate disiunctis fere-
 bant. Leges illas se vidisse fate-
 tur Photius cod. 191. & eas ex
 versione]Ruffini edidit V. C. Lu-
 cas Holstenius: ex quibus habe-
 mus, præscriptam rerum tempo-
 raliū abdicationem, tempus
 probationis ante receptionem,
 aliaque complura ad vitam mo-
 nasticam facientia, inter quæ ad
 interrogationem septimam: *Pro-
 fessionem, quando oportet firmam
 ac stabilem iudicari?* Sic respon-
 detur: *Firma tunc erit perfectio
 virginitatis, ex quo adulta iam
 ætas esse cœperit, & ea quæ so-
 let nuptijs apta deputari ac perfe-
 cta.* Et apud eundem Holste-
 nium in constitutionibus monasti-
 cis: *Qui igitur à mundi vincu-
 lis gliscit, hic coniugium veluti
 compedes quasdam profugit, &
 Deo vitam suam consecrauit, &
 castitatem professus est ea re,
 ne sibi amplius liberum esset ux-
 orem ducere, sed assidue vsque pro-
 tenenda castitate aduersus natu-
 ram decertaret.* Rationem dat
 Basilus libro de vera virginitate,
 quod lege cautum sit tam naturæ,
 quam gratiæ, ne liceat alteri nu-
 bere, quam diu coniux viuat;
 cum autem anima Christo sponso
 suo virginitatem vouerit, *viuen-
 te immortalī viro, merito cense-
 tur adultera, quæ mortalem ho-
 minem ob carnis vitia Domini
 thalamis intulit. Nam quod so-*
 lem-

D. Basi-
 lius

lemne, legitimumque connubium sponsus ille occupavit, & virginitatis habitus & fœdera & conuenta cum illo, & præterea processus ipse testatur. Et hinc homilia de recuperanda imagine Dei, & de vera virginitate, propositum in ipso castitatis & abstinentiæ voto firmum, ac erga Deum esse oportere. Hæc Diuus

Basilius, qui cum apud Alexandriam, Ægyptum, Palæstinam, Coelesyriam, & Mesopotamiam monachos à D. Antonio & Hilarione edoctos vidisset, monachatum in Pontum intulit, ibidemque ad eorum exemplum instituit, & hæc de monachis orientalibus, nunc occidentalibus agamus.

CAPVT QVINTVM.

De Monachis, qui in occidente à tempore Diui Athanasij cæperunt.

QUOD D. Athanasius Arianorum insidias declinans Romam venerit, secumque adduxerit Isidorum, & Ammonium monachos, ex Palladio & Socrate notat ad annum 340. Cæsar Baronius, volens, quod ipse Athanasius primus in urbem inuexerit Ægyptiorum monachorum institutionem. Præclarum hac de re habemus Diui Hieronymi testimonium, qui in epitaphio Marcellæ: *Nulla eius tempore nobilium seminarum nouerat Romæ propositum monachorum, nec audiebat propter rei nouitatem, ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis sacerdotibus, Papæque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianae hereseos declinantes, quasi ad tuitissimum communionis suæ por-*

*tum Romam confugerunt, vitam beati Antonij adhuc tunc viuentis, monasteriorumque in Thebaidæ, Pachomij, & virginum, ac viduarum didicit disciplinam, nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia, & alie. Solas virgines, & viduas Romæ continentiam amplexas fuisse, refert Hieronymus, at Potitianus apud D. Augustinum lib. 8. confessionum cap. 6. fatetur; etiam monasteria virorum fuisse, cum enim de Antonio Ægyptio monacho sermonem instituisset, inde sermo *Basiliius.* eius deuolutus est ad monasteriorum greges, & mores suaueolentiae tuæ (loquitur ad Deum) & vbera deserta eremi, quorum nos nihil sciebamus. Erat monasterium Mediolani plenum bonis fratribus extra urbis mœnia sub Am-*

Hieronymus.

*Ambrosio nutritore, & non no-
ueramus. Addit Augustinus,
Potitianum narrasse apud Treue-
ros duos aulicos, irruiſſe in quan-
dam caſam, ubi habitabant qui-
dam ſerui tui, Spiritu pauperes,
qualium eſt regnum cœlorum,
& inueniſſe ibi codicem, in quo
ſcripta erat vita Antonij. Do-
mus illa erat monaſterium, quod
monachi ab Athanaſio, quo tem-
pore à Conſtantino Magno Tre-
uiros relegatus fuit edocti inhabi-
tabant, ut non minus in Germa-
niam, quam Italiam D. Atha-
naſius monachatum inuexiſſe cre-
datur.*

*Diuus Auguſtinus libro 1. de
moribus Eccleſiæ, cap. 33. inſti-
tutum eorum his verbis deſcribit:
Vidi ego diuerſorium ſanctorum
Mediolani, non paucorum ho-
minum, quibus unus præſbyter
præerat vir optimus & doctiſſi-
mus. Romæ etiam plura cogno-
ui, in quibus ſinguli gravitate,
atque prudentia & diuina ſcien-
tia præpollentes, cæteris ſecum
habitantibus præſunt Chriſtiana
charitate, & ſanctitate, & li-
bertate uiuentibus, ne ipſi qui-
dem cuiquam oneroſi ſunt, ſed
orientis more, & Pauli Apoſtoli
auctoritate manibus ſuis ſe tranſi-
gunt. Ieiunia etiam prorsus in-
credibilia multos exercere didici:
non quotidie ſemel ſub noctem
reficiendo corpus, quod eſt uſque-
quaque uſitatiffimum, ſed con-
tinuum triduum, vel amplius ſe-
piſſimè ſine cibo ac potu ducere.*

*Neque hoc in uiris tantum, ſed
etiam in ſcæminis. Addit de his
omnibus, quod concupiſcentiæ
perdomandæ, & dilectioni fra-
trum retinendæ peruigilet omnis
induſtria. Atque hæc erat mo-
nachorum vita in Italia, quorum
monaſteria etiam in urbibus ex-
truſta fuiſſe auctore Eufebio Ver-
cellenſi Epifcopo, tradit D. Am-
broſius libro 3. epiſt. 25. ad Ec-
cleſiam Vercellenſem: Vbi
, quod ſi in alijs Eccleſijs tanta
, ſuppetit, in Vercellenſi Eccle-
, ſia, ubi duo pariter exigi vi-
, dentur ab Epifcopo, mona-
, ſterij continentia, & discipli-
, na Eccleſiæ: Hæc enim pri-
, mus in occidentis partibus
, diuerſa inter ſe Eufebius ſan-
, ctæ memoriæ coniunxit, ut
, in ciuitate poſitus inſtituta
, monachorum teneret, & Ec-
, cleſiam regeret ieiunij ſobrie-
, tate: multum enim adiuuen-
, ti accedit ad ſacerdotis gra-
, tiam, ſi ad ſtudium abſtinen-
, tiæ, & ad normam integrita-
, tis iuuentutem adſtringat, &
, verſantes intra urbem abdicet
, uſu urbis & conuerſatione.
Eufebius Vercellenſis Epifcopus,
qui Ægyptum peragrandō mona-
chorum inſtituta viderat, in Ita-
liam redux iuuentutem ad hanc
vitam amplectendam induxerat,
& ut monaſteria per occidentem
in urbibus extruerentur, primus
iuxta teſtimonium D. Ambroſij
effeciſſe videtur.*

D. Am-
broſius.

Et hoc eſt, quod, cum Diuus
Augu-

Augustinus vidisset in Italia, Hipponem redux intulit in Africam, ita enim refert Possidius Calamensis Episcopus in vita Augustini, capite 11. Proficientes vero doctrina diuina sub sancto, & cum sancto Augustino in monasterio Deo seruientes, Ecclesie Hipponensi clerici ordinari coeperunt: ac deinde innotescere, ac clarescente de die in diem Ecclesie Catholice predicationis veritate, sanctorumque seruorum Dei proposito, continentia & paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum memorabilem virum & esse, & crescere coeperat, magno desiderio poscere, atque accipere Episcopos & clericos pax Ecclesie, atque vnitas & coepit primo, & postea consecuta est. Nam ferme decem, quos ipse noui, sanctos ac venerabiles viros continentes, & doctissimos beatus Augustinus diuersis Ecclesijs, nonnullis quoque eminentioribus rogatus dedit, similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini Ecclesijs propagatis, & monasteria instituerunt, & studio crescente edificationis verbi Dei cæteris Ecclesijs promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterunt.

Etiam monasteria in alijs vrbus per Africam propagata, tradit Possidius, quod ipsum ex testi-

monio Paulini ad Alypium colligitur, quandoquidem salutaris roget fratres, *tam in Ecclesijs, quam in monasterijs Carthagine, Tagaste, Hipponæ regio*, atque omnibus per Africam locis constitutos: hos autem veram vitam monasticam egisse, vel ex solius Possidij verbis supra allatis colligitur: Viuebant namque simul in claustro seu monasterio, D. Augustino tamquam eorum superiore, cui proinde obediebant: sicut & alij monachi suis respectiue superioribus, vnde Possidius: *Sub sancto, & cum sancto Augustino in monasterio Deo seruientes*. Vouebant Deo continentiam & paupertatem, vnde idem Possidius: *Innotescere sanctorum seruorum Dei proposito, continentia, & paupertate*. Et ipse Augustinus enarratione in psalmum 75. *Sunt etiam vota propria singulorum alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouent alij vouent relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum, magnum votum vouit! Vouete & reddite Domino Deo vestro nescio quæ castimonialis nubere voluit. Quid voluit? Quod & virgo quolibet. Quid voluit? Quod & mater ipsius. Aliquid mali voluit? Mali plane. Quare? Quia iam vouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talibus Apostolus Paulus, cum dicat viduas ado-*

Paulinus.

Possidius.

D. Augustinus.

Hhhhhh

le-

lescentulas nubere si velint. Sed tamen ait quodam loco, beatior autem erit si sic permanserit, non tamen damnandam, si nubere voluerit. Quid autem ait de quibusdam, quæ vouerunt, & non reddiderunt? habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quid est primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt & non reddiderunt. Nemo ergo positus in monasterio frater, dicat: recedo de monasterio, neque enim soli, qui sunt in monasterio peruenturi sunt ad regnum cælorum, & illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei, sed illi non vouerunt, tu vouisti, tu retro respexisti &c. Et eant iam Lutherani, ac dicant, monasteria tempore Diui Augustini fuisse libera collegia, & qui in ijs erant, voto adstrictos non fuisse.

Neque Africam solum, sed & Galliam monachos eorumque instituta in summa veneratione habuisse, vel ex eo patet, quod de Diuo Martino eiusque monasterio & monachis in eo viuentibus tradit Sulpitius Seuerus: hunc, ait, peragratas varijs regionibus monasterium sibi ædificasse, duobus extra ciuitatem Turonensem milliaribus, qui locus cum

Sen. Sul-
pic.

, solitudini æquaretur, multi, quidem è fratribus in eundem, modum, plerique saxo superiecto montis cauato receptacula sibi fecerant. Discipuli

, verò octaginta erant, qui ad exemplum beati magistri instituebantur. Nemo ibi quidquam proprium habebat, omnia in medio conferebantur. Plura habet de vestitus asperitate, ieiunij assiduitate, & humilitate, eorum, subiungens: Pluresque ex his postea Episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas, aut Ecclesia, quæ non se de Martini monasterio cuperet habere sacerdotes? Quod Sulpitius Seuerus de monasterio Turonensi per sanctum Martinum extructo testatus est, hoc & de celeberrimo monasterio Lerinensi per Honoratum Arelatensem Antistitem ædificato traditum est, vt nimirum seminarium esset Episcoporum. Hilarius Honorati discipulus & monachus narrat in vita illius, quod post peragratas varias regiones Lerinam insulam elegerit: vbi, inquit, industria sua sufficiens electis Dei, Ecclesiæ templum excitatur, apta monachorum habitacula tecta confurgunt .. omnes vndique ad illum certatim confluebant. Etenim, quæ adhuc terra, quæ natio in monasterio illius ciues suos non habet? Indicat cellulas instar orientalium monachorum hosce Lerinenses habuisse, ex quibus sæculo quinto prodijt Vincentius Lerinensis, cuius aureum aduersus prophanas hæreses nouitates opusculum anno 434. ebucubratum, etiamnum extat.

Hilar.
Monach.

extat. Fuit præterea istius monasterij Faustus ex tertio Abbate Lerinensi Reiensis in Gallia Episcopus, cuius libros de gratia & libero arbitrio licet postea impugnarint plerique, ac reprobarint, eius tamen memoriam ut sancti retinuerunt. Habemus sermones eius quatuor ad monachos, quos V. C. Lucas Holstenius publici iuris fecit in appendice, ex quibus colligitur, in illo monasterio non minus regulam monachatus viguisse quoad paupertatem, obedientiam, & continentiam, quàm in alijs omnibus per totam Galliam constitutis, ut videre licet ex S. Eucherij Lugdunensis Episcopi exhortationibus duabus ad monachos, & sancti Cæsarij Arelatensis Episcopi regula monachorum, à Luca Holstenio editis.

S. Aurelianum Arelatensem Episcopum sub Chilberto Francorum Rege *Monasterium viro- rum*, in ipsa ciuitate sua extruxisse, & conscripsisse regulam à Sede Apostolica probatam, testis est S. Gregorius Magnus libro 7. epist. 97. regula autem illa per Holstenium edita, habet capite secundo, ut monachus usque ad mortem suam de monasterio non egrediatur. Quid plura? Habuit Gallia à tempore sancti Martini Turonensis Episcopi usque ad hæc tempora monasteria complurima, monachos doctrina & pietate illustres, pauperes, obedi- entes, castos, & in omni disciplina monastica exercitatos, ut solem-

facibus adiuuare videremur, si vel de eorum instituto vlteriùs inquireremus.

Hispaniam quoque hoc insti- tuto non caruisse, colligi potest ex relatione Himerij Terraconen- sis Episcopi, qui cap. 6. rogarat à Damaso Papa *De monachis & sacris virginibus propositum non seruantibus*. Et ad illud respon- dit eius successor Siricius: *Mona- chorum quosdam, atque monacha- rum, abiecto proposito sanctita- tis in tantam protestaris demer- sos esse lasciuiam, ut prius clan- culo, velut sub monasteriorum prætectu illicita, ac sacrilega se- contagione miscuerint; Postea vero in abruptam conscientie de- sperationem perducti, illicitis complexibus liberè filios procrea- rint, quod & publicæ leges, & ecclesiastica iura condemnant. Has ergo impudicas, detestabiles- que personas à monasteriorum coetu, Ecclesiarumque conuen- tibus eliminandas esse manda- mus. Quatenus retruse in suis ergastulis, tantum facinus conti- nua lamentatione deflentes, pu- rificatorio possint pœnitudinis i- gne decoquere, ut eis vel ad mor- tem saltem solius misericordie in- tuitu, per communionis gratiam, possit indulgentia subuenire.* Monachos tota vita ad continen- tiam seruandam adstrictos fuisse, clarius testari non potuit Siricius. Vouebant nimirum castitatem, & votum illud obseruandum esse, sub pœnis in contrarium statutis

Himerij
Terracon

Siricius.

H h h h h 2 man-

mandarant leges publicæ, & iura Ecclesiastica: erat vita sanctissima, quam, ut à plebe honoraretur, imitari voluit Priscillianus hæreticus, utpote de quo Sulpitius Seuerus lib. 2. cap. 61. quod mulieres *cateruatim ad eum confluabant, quippe humilitatis speciem ore, & habitu præcedens, honorem sui & reuerentiam cunctis iniecerat*. Plurimos etiam clericos ipsi adhærentes monachatum simulasse, ex Concilio Cæsaraugustano, quod anno 381. contra Priscillianistas celebratum est, deduci potest; ibi enim canone 6. agitur de clerico, qui propter luxum, vanitatemque præsumptam de officio suo sponte discesserit, ac velut observatorem legis monachum *videri se maluerit esse quam clericum, ita de Ecclesia repellendum, ut nisi rogando atque observando pluribus temporibus satisfecerit, non recipiatur*.

Monachi videri volebant Priscillianistæ, qui cum essent occultis vitijis dediti, occasionem dare potuerunt quærelis illis ab Himerio Terraconensi de corrupta monachorum disciplina in partibus Hispaniæ, quam ibidem restauratam fuisse ex varijs monumentis ostendi posset; cum de monachis agant Concilium Terraconense anno 516. can. 11. Illerdense anno 524. can. 3. & ut cætera omittam Concilium Barcinonense, quod anno 540. can. 10. habet: *De monachis vero id ob-*

seruari precipimus, quæ Synodus Chalcedonensis constituit. Constituit autem plura de vita, habitu, continentia, & regula monachorum. Post Barcionense Concilium S. Isidorus Hispalensis Episcopus, regulam quoque ex varijs Patrum statutis collegit, in qua omnia ad monachatus disciplinam continentur, & signanter cap. 4. *Omnis conuersus non est recipiendus in monasterio, nisi se prius ibi scriptis suæ professionis sponderit permansurum, professionis utique, qua vouet castitatem, paupertatem, & obedientiam, & ubique indicat, & vel regulam ab Holstenio publicatam intuenti, statim occurret*.

Finiamus cum Anglia, ad quam quinto Christi sæculo peruenit S. Patricius Hibernorum Apostolus, qui cum apud Turonum habitum assumpsisset, ac postea in monasterio Lerinensi per nouennium commoratus fuisset, fidem in Hiberniam intulit, ibidemque varijs in locis monasteria construxit, ut fidem facit auctor eius vitæ cap. 4. num. 28. & capite 18. asserens: *Numerum monachorum, atque sanctimonialium, quos diuino obsequio applicauit, soli Deo notum fuisse præ multitudine*. Ut mirum esse non debeat, quod in prima Patricij Synodo in Hibernia ad quinti sæculi medium habita, frequens mentio fiat monachorum, & monialium aut virginum, Ibi enim can. 9. legitur, *ut monachus & vir-*

Isidorus
Hispal.

Synodus
Hibern.

virgo in simul non versetur. Et can. 17. virginem, quæ vouerit Deo, castam permanere debere. Et can. 34. monachum inconsulto Abbate, non posse vagari. Et in secunda ipsius Synodo incerti temporis, capite 17. *Monachi sunt, qui solitarij sine terrenis opibus habitant sub potestate Episcopi vel Abbatis. Non sunt autem monachi, sed Vætro periti, hoc est contemptores solliciti ad vitam perfectam in ætate perfecta; hoc est à viginti annis debet unusquisque constringi non adtestando, sed voto perficiendo, ut est illud: unusquisque sicut proposuit corde suo faciat, & ut, vota mea reddam in conspectu Domini, & reliqua: quo voto vivitur, situs locorum coarctat, si superabundantia in omnibus deuitetur in vita, quia in frigore & nuditate, in fame & siti, in vigilijs & ieiunijs vocati sunt.* Edidit has duas Synodos Henricus Spelmannus inter Concilia Angliæ, & vel ex illis patet de disciplina, quam monachis suis proponebat S. Patricius, qui tam clarè voti meminit.

Patricium subsecutus est Columbanus in Hibernia Scotorum insula natus, quem Sigibertus libro de Scriptoribus, & martyrologium ad 21. Nouembris, multorum cœnobiorum fundatorem, & innumerabilium patrem monachorum extitisse referunt: addit Ionas monachus de vita beati Columban capite 3. eum ingres-

sum fuisse monasterium Benchor & sub Abbate Congello disciplinam regularem didicisse. Benchor autem videtur fuisse celeberrimum illud monasterium, de quo sub nomine Benchor ex antiquorum scriptis mentionem facit Henricus Spelmannus, qui narrat 200. monachos in eo sub septem præpositis distributos vixisse.

Refert Venerabilis Beda eum in Hibernia nobile monasterium nomine Dearmath construxisse, indeque venisse ad Britanniam, ut verbum Dei septentrionalium Pictorum prouincijs prædicaret, multaque per discipulos eius monasteria, non in Hibernia solum, sed & in Britannia constructa fuisset. Extat etiamnum apud Cl. V. Lucam Holstenium Columban cœnobialis regula, in qua, capite primo agitur de obedientia, quarto de paupertate, sexto de castitate, quam etiam monachis mente retinendam esse præscribit, nihil aliud prodesse, quod aliquis sit virgo corpore, si non sit virgo mente. Hæc nimirum erant primorum monachorum instituta usque ad Diuum Benedictum Columban contemporarium, cuius instituti monachus Beatus Augustinus à Gregorio magno ad Angliam transmissus est; post cuius aduentum tot monasteria in illa regione extructa sunt, ut monasticum Anglicanum in tres tomos distributum eorum Ichnographijs & descriptionibus repletum sit, quod non sine peculiari Dei prouiden-

uidentia nuper editum fuisse existimem . Si namque contingat durante schismate Anglicano monasteria reliqua successu temporis, ut solet, sub ruderibus suis sepeliri, durabit eorum memoria in ijs libris, quos ipsi schismatici ediderunt; mansit quoque in eorum Bibliothecis sancti Benedicti regula, iuxta quam à mille & pluribus annis sancti Benedicti sequaces vota castitatis emisserunt, obseruaruntque .

Nec audiendus est hac in re Lutherus, qui mortalium primus somniauit, votum continentiae inualidum esse, quod in hominis potestate situm non sit illud adimplere, sed audiendus potius est magnus Augustinus, qui enarratione in psalmum 131. ex sacra Scriptura demonstrat Deum hortari, ut voueas, & ex eadem Scriptura probat, gratiam eius non defaturam, ut reddas: *Nam, inquit, qui hortatur, ut voueas, ipse adiuuat ut reddas* . Et ideo de peccatorum meritis cap. 17. *Casti non sumus, non quia non possumus, sed quia non volumus* . Vnde & Diuus Hieronymus epistola 6. & sanctus Chrysostomus homilia in psalmum 50. illos, qui dicunt, se non posse continere, pusillanimitatis

& negligentiae arguunt, & continentiam obseruari posse, quam plurimis ostendunt, habentque tot irrefragabiles huius veritatis testes, quot à Christi natiuitate fuerunt virginitatis & continentiae custodes . Habent tot millia virginum, quæ ne virginitatem perderent, ad sanguinem usque restiterunt, & cum duplici virginitatis & martyrij corona ad sponsum suum Christum conuolarunt. Habent tot centena millia monachorum, quot olim sub Antonio habitauerunt in Ægypto & Thebaide, sub Ammone in Schythia & Nitria, sub Hilarione in Palæstina & Syria, sub Basilio Magno in Cappadocia, sub alijs viris sanctissimis in alijs mundi regionibus & prouincijs, continentiam iuxta instituta monastica Deo vouerunt, & ad finem vitæ adiuuante Diuina gratia obseruarunt. Pleni sunt antiquorum libri præclaris de hac veritate testimonijs, videri possunt Athanasij, Basilij, Chrysostomi, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, aliorumque sanctorum Patrum opera, quæ rem hanc tam manifestè deprædicant, tam sæpe repetunt & enarrant, ut cæcum esse oporteat, qui idipsum non conspiciat .

F I N I S .

I N D E X

R E R V M P R Æ C I P V A R V M ;

Quæ in hoc opere continentur.

A

Absolutio Sacramentalis à Luthero impugnatur. pagina 37. V. Confessio. Pœnitentia.

Accedia, eiusque species ex Confessione Orientali. pagina 595.

Accidentia in Eucharistia sine subiecto. 60. 664.

Acta Orientalis Ecclesiæ, quæ in hoc opere partim edita, partim inedita exhibentur.

Epiphaniij libellus de Religione Christiana interprete Petro de Mente. 52.

Philippi Melanchthonis epistola ad Patriarcham Constantinopolitanum. 73.

Tybingensis Academiæ epistola ad eundem. 76.

Gerlachij epistola ad Martinum Crusium. 77.

Hieremiæ Patriarchæ C. P. epistolæ fragmentum. 79.

Iacobi Andreæ, & Martini Crusij epistola. 80.

Theolipti epistola. 93.

De Nointel Legati Gallici ad Turchas epistola. 107.

Nectarij epistola. 43.

Excerpta ex libro Symeonis Thessalonicensis contra hæreses. 114.

Claudij Cardinalis Guisani Quæstiones & Græcorum responsiones. 134.

Hieremiæ Patriarchæ C. P. epistola prima. 141.

Secunda. 147.

Tertia. 147.

Synodus Hierosolymitana. 149.

Hieremiæ Patriarchæ primum responsum. 151.

Excerpta ex secundo responso. 176.

Metrophanis Patriarchæ C. P. epistola. 234.

Hieremiæ epistola altera. 239.

Tertium Hieremiæ responsum. 240.

Hieremiæ epistola ad Gregorium XIII. 249.

Gabrielis Philadelphienfis opusculum. 253.

Christophori Angeli Enchiridiam. 353.

Georgij Chij Synopsis diuinorum, & sacrorum Ecclesiæ dogmatum. 362.

Gregorij Hieromonachi. Interrogationes, & responsiones. 383.

Panagiotri testimonium de Meletio Syrico. 391.

Excerpta ex refutatione confessionis Cyrilli per Meletium Syrigum. 396.

Conuentus trium Episcoporum Russiæ. 401.

Synodus Giasij in Moldania habitata. 403.

Synodus Constantinopolitana sub Parthenio Patriarcha. 406.

Synodus Constantinopolitana quatuor Patriarcharum. 408.

Orthodoxa confessio fidei Catholice & Apostolicæ Orientalis Ecclesiæ. 411.

Nectarij ad Paisium epistola. 412.

Synodus Hierosolymitana sub Patriarcha Dositheo. 413.

Nectarij Patriarchæ Hierosolymitani enciclica. 629.

Panagioti epistola. 634.

Dionysij Patriarchæ C. P. epistola encyclica. 637.

Marci Doni Cretensis epistola. 641.

Synodus Hierosolymitana. 651.

Attestatio Symeonis Metropolitæ. 653.

Agapeta. 849.

Albertus Mogunt. Episcopus Indulgentiarum per Germaniam publicator. 2.

Angelorum creatio; quando; & quomodo facta ex Confessione Orientali. 432.

Ordines. 433. Mali Angeli. 434.

Animarum constitutio in Purgatorio ex Lutheri doctrina. 41. Diuersus earundem status ex Gregorio Hieromona-

liiii cho.

cho. 383. Item ex Confessione Orientali. 472. 478.
Antichristum Pontificem Romanum appellat Lutherus. 23.
Archiepiscopus unde dictus. 320.
Aristotelicæ Philosophiæ Lutheri opinio. 44.
Articuli Confessionis Augustanæ. 82.
Auaritiæ eiusque species ex Confessione Orientali. 590.
Auditio, Pœnitentium gradus. 331.
Augustana Confessio. 82.
Augustiniani Wittembergenſes in Miſſam priuatam inſurgunt. 49. 50.

B

Babylonicæ captiuitatis liber à Luthe-
 ro editus. 24.
Baptismatis Sacramentum ex Hieremia Patriarcha C. P. 155. 197. Effentia huius sacramenti ex confessione Orientali. 506. Requisita ad Baptismum. 507. Ex Philadelphienſi effentia, ac ſpecies. 278. 280. Nomina. 283. Figura. 284. Quando conferri cœperit, & requiſita. 286. Forma. 289. Miniſtri. 292. De tempore, ac loco collationis. 295. De ſubiectis. 296. Infantium baptiſma. 297.
Baptiſmi formæ in paſſiua uſurpatione Græcorum ſenſus. 294.
Bartholomæus Cenardus Veltbirgenſis Paſtor uxorem ducit, ac pro factæ apologiam edidit. 49.
Beatitudines, ex Confessione Orientali. 552.
Beatitudinis æternæ felicitas ex Confessione Orientali. 552.
Belli contra Turcas Lutheri opinio. 43.
Bonorum Eccleſiaſticorum uſurpatio interdicta ex Confessione Orientali. 502.
Bullam Leonis X. ac Ius Canonicum publicè comburit Lutherus. 23.

C

Caietanus Cardinalis Indulgentiarum explicationem publicat. 7. & ſeq.
Canonicum Ius comburitur à Luthe-
 ro. 23.
Caracter Sacramentalis ex Græcorum ſenſu. 275. 657.
Caroli V. ſtudium pro Lutheri conuerſione. 26.

Caſtitatis Votum in Eccleſia, cuiusque antiquitas. 952.
Chriſmatis Sacramentum ex Hieremia Patriarcha C. P. 297. Ex Confessione Orientali. 509. 510.
Chriſtophori Angeli Opuscula. 105. 353.
Chriſtus Paſtor. 142. **Mediator.** 385.
Chriſti Reſurrectio. 465. **Aſcenſio.** 467.
Chytræi aduerſus Catholicos ſcripta. 70. 71.
Ciborum diſcrimen ex Auguſtana Confessione. 87. Ex Lutheranorum ſenſu. 907. **Obſeruantia perpetua** in Eccleſia. 908. 938.
Claudij Guifani Quæſtiones ad Græcos. 134.
Cœlibatus Sacerdotum. Lutheri opinio de eadem. 839. Eiufdem uſus ad Nicænum Concilium. 840. Paphnutij mens de eo in Nicæna prima Synodo expoſita. 846. Eccleſiaſtica conſuetudo poſt Nicænum circa eundem. 850. Latinorum obſeruantia ad Leonis Magni ætatem. 857. Subdiaconis præſcriptus. 866. Germanorum obſeruantia à Gregorij Magni temporibus. 874.
Cœlorum Regnum. 244.
Communio Infantium. 805. **Laicorum Domestica.** 808. Solitiorum ſub vna ſpecie. 811. Interfacientium pariter. 815. Infirmorum etiam. 817.
Communio ſub vtraque ſpecie ex Confessione Auguſtana. 86. Ex Confessione Orientali. 514. Ex ſenſu recentiorum Hæreticorum. 794. Eiufdem præceptum, ac uſus quomodo in primitiua Eccleſia. 797. Vnius ſpeciei antiquiſſima conſuetudo in Infantibus. 805. In Domestica Laicorum. 808. Solitiorum. 811. Interfacientium. 815. Infirmorum. 817. Eccleſia cur vtramque inhibuerit. 829.
Coloniensis Academia damnat Lutheri errores. 14.
Conceptionis B. Virginis Lutheri opinio. 35.
Conciliorum generalium Lutheri ſenſus. 42.
Confessariorum munus reſpectu Pœnitentium. 334.
Confessio Auguſtana. 82.
Confessio Orthodoxa Orientalis Eccleſiæ. 411.
Confessio Peccatorum ex Lutheri ſenſu. 36. Ex Confessione Auguſtana. 84. 87. Secundum Orientalem Eccleſiam. 131. 656. 664.

Con-

Confitendi modus ex Angelo . 357. Singulorum peccatorum confessio . 133. Eiusdem reiteratio . 499.
Confirmationis Sacramentum ex Philadelphienſi . 298. Significatio . 300. Materia & miniſtri . 301. Subiectum . 302. Effectus . 303. V. Chriſmatis Sacramentum .
Conjugium Sacerdotum ex Confessione Auguſtana . 87. V. Celibatus .
Conſilia Euangelica ex Lutheri ſenſu . 40.
Conſiſtentia Pœnitentium gradus . 331.
Contritionis errores Lutheri . 35.
Crucis adoratio ex Orientalis Eccleſiæ ſenſu . 368. 463. 663.
Cruſij conatus pro Græcis ad Lutherana caſtra deducendis . 75. & ſeq.
Cultus imaginum ex Chio . 367. V. Imagines .

D

Damnatio Lutheri errorum per Academiâs Colonienſem . 14. Louanienſem . 16. & Sorbonam . 27.
Decalogi præcepta, eorundemque explicatio ex Confessione Orientali . 604.
Dei fides . 419. Proprietates . 424. & ſeq.
Deſperatio . 597.
Dionyſij Arcopagitæ Operum Lutheri opinio . 45.
Dionyſij Patriarchæ C. P. epiſtola . 637.
Dominica Oratio cuiusque partes ex Confessione Orientali . 537. & ſeq.

E

Ecceſia ex Confessione Auguſtana . 83. Ex Confessione Orientali . 491. eiusdem conſtitutiones ex Lutheri ſenſu . 34. Ex Confessione Auguſtana . 88. Ex Confessione Orientali . 496.
Eiſdem Eccleſiæ infallibilitas . 381.
Traditiones eius recipiendæ ex Hieremia Patriar. 214.
Elcemoſyna pro mortuis quomodo proſit . 475. 580.
Epiphanius de Religione Chriſtiana . 52. 54. & ſeq.
Episcopos unde dictus . 320.
Errores Lutheri . 1. 3. 9. 14. 16. 20. 25. 27. Index eorundem per Pariſienſes Theologos . 31.
Eſſeni . 957.
Eucharistiæ præparatio ex Lutheri ſenſu . 38. Ex Epiphanio . 60. 61. 62. Ex

Confessione Orientali . 512. Sacramenti eſſentia ex Hieremia Patriarcha . 155. 161. 200. Ex Philadelphienſi . 304. 307. Ex Confessione Orientali . 511. Præſentia realis ex Simeone Theſſalonicenſi . 128. Adoratio ex Confessione Orientali . 515. 664. ſacrificium ex Theſſalonicenſi . 229.

F

Fæſtorum obſervantia ex Chio . 371.
Ex Confessione Orientali . 496. 666.
Fidei eſſentia ex Confessione Orientali . 416. Articuli . 417. Quomodo iuſtificat ex Auguſtana Confessione . 83. Ex Hieremia Patriarcha . 152. 188. & ſeq.
Fletus Pœnitentium gradus . 331.
Formæ Baptiſmi in paſſiua forma Græcorum ſenſus . 294.
Formulæ Indulgentiarum variz in Latina Eccleſia . 779. In Orientali . 783.
Fornicationis peccatum: cuiusque ſpecies . 591.

G

Gabrielis Philadelphienſis opusculum de Sacramentis . 253.
Georgij Chij Synopſis diuinorum & ſacrorum Eccleſiæ dogmatum . 362.
Geralchij conatus ad Græcos peruertendos . 76. & ſeq.
Germanorum continentia à Gregorij M. temporibus . 874.
Græci hæreticorum vnionem curant aduerſ. Petri cathedram . 69. Epiſtolarum ad Bohemos . 70. De Dogmatibus catholicis ad Guiſanum reſponſiones . 134. Cur in paſſiua forma baptizant . 294. Senſus Græcorum circa Regulam iudicandi dogmata . 671. Circa liberum arbitrium . 697. Circa Iuſtificationem & bona opera . 700. Circa Tranſubſtantiationem . 729. V. Acta Eccleſiæ Orientalis . V. Ieiuniorum inſtitutio .
Gregorij Hieromonachi Interrogationes, & reſponſiones . 382.
Gulæ peccatum ac eiusdem ſpecies . 594.

H

Hæreticorum conatus aduerſus Petri Cathedram . 69. Pænas in eoſdem

iiiiii 2 ab

ab Ecclesia statuta exsufflare tentat Lutherus, 43. Librorum hæreticorum lectio interdicta ex Confessione Orientali, 500.
Henrici VIII. laboris pro Lutheri reductione, 47. & seq.
Herfordiensis Academia, 1.
Hieremix Patriarchæ C. P. epistolæ, 79. & seq. 89. 95. 139. 140. 146. 151. 141. 172. Excerpta varia, 176. 239. 240. ad Gregorium XIII. epistola, 249.
Homicidium, 601.
Homini creatio ex Confessione Orientali, 435.
Hora seruanda tempore ieiunij, 945.
Huffitæ Græcorum afflicta vnio, 69.

I

Iconomachorum error ex Simeone Thessalonicensi, 1114. & seq.
Ieiuniorum omnium institutio ex Thessalonicense, 122. Valor ex Hieremia Patriarcha 231. Græcorum ieiunia, 353. Observantia ex Confessione Orientali, 497. 666. Diuisio, 578. 579. Quadragesimæ ieiunia, 908. & seq. In alijs, anni temporibus, 927. & seq. Cum delectu ciborum perficienda, 938. & seq. Hora seruanda in ieiunij solutione, 945.
Iesu Christi Fides necessaria ex Confessione Orientali, 446.
Imaginum veneratio ex Hieremia Patriarcha, 205. Quo cultu, 209. Ex sensu SS. Patrum eadem veritas stabilitur, 216. Ecclesiæ Græcæ sensus expositus circa easdem in Confessione Orientali, 615. 659. 666.
Immunitatem Ecclesiasticam eneruat Lutherus, 43.
Incarnationis Mysterium ex Confessione Orientali, 452.
Indulgentiarum publicatio Lutherana hæresi dat occasionem, 2. Abusus primo Lutherus arguit, 3. Errores circa easdem Lutheri ibi & 25. Thesaurus Indulgentiarum explicatur à Leone X. 7. Veritas Catholica propugnatur, 739. Vnus ex Apostolis, 741. Et per primam sequentia sæcula, 744. Successio per reliqua ad Sextum, 750. Redemptiones peccatorum an Indulgentia fuerit, 754. Ante Urbanum II. vius antiquus, 761. Quatuor Indulgentiæ, 770. Formula variæ Indulgentiarum in La-

tina Ecclesia, 779. In Græca, 783. Concessio, 659. 664.
Infantes baptizandi, 297. V. Communio Infantium.
Inferni locus ex Confessione Orientali, 473. & seq.
Innocentiæ status ex Confessione Orientali, 436.
Inscriptiones antiquæ Indulgentiarum, 761.
Intinctio Corporis Christi, 829.
Inuidia eiusque species ex Confessione Orientali, 592.
Inuocatio SS. ex Gregorio Hieromona-cho, 384.
Ioannes Echius Lutheri oppugnator, 4.
Ioannis Hus, & Bohemorum articuli à Luthero propugnantur, 42.
Ioannis Tauleri æstimatio apud Lutherum, 44.
Ioannis Tetzeli conatus in Lutherum, 2. 4.
Ira eiusque species ex Confessione Orientali, 594. 595.
Islebiæ Lutheri patria, 1.
Iudicium actorum post mortem ex Confessione Orientali, 468. Particulare, 470.
Iustificationis Articulus ex Confessione Augustana, 83. Ex Hieremia Patriarcha, 188. Modus, 663. Veritas Catholica ex Patribus ostenditur, 709. V. Fides.

L

Legalium observantia ex sensu Lutheri, 43.
Leonis X. Breue pro Indulgentiarum Thesauo, 7. Damnat Lutheri errores, 24.
Libelli à Martyribus Pœnitentibus dati, 744.
Liberum arbitrium, eiusque vires primis thesibus Lutherus eneruare studet, 2. Errores eiusdem in liberum arbitrium, alij, 43. Secundum Augustanam Confessionem, 86. Sensus circa arbitrium liberum Ecclesiæ Orientalis proponitur ex Hieremia Patriarcha, 167. 177. 242. Ex Confessione Orientali, 441. 654. 663. Scripturarum veritas, & Græcæ Ecclesiæ sensus pro eodem, 694.
Librorum hæreticorum vetita lectio ex Confessione Orientali, 500.
Liturgia ex Hieremia Patriarcha, 163. Vnde dicta ex Philadelphiensi, 305. 309. Eius materia & forma, 310. Cau-
sa

sa efficiens & finalis. 311. Hora celebrandæ Liturgiæ. 312. Figuræ. 313. Fructus. 315.
 Louanienſis Academiæ damnatio Lutheranoꝝ dogmatum. 16.
 Lutherani & eorum initia. 1. Errores per Lutherum publicati. 3. 9. & ſeq. Dam-
 nati ab Academijs Colonienſi. 14. Lo-
 uanienſi. 16. à Leone X. 20. à Sorbo-
 na. 27. 47. Conuicijs Catholicos la-
 cerant in ipſo prætenſe reformationis
 initio. 46. 47. Eorundem conatus ad
 Orientalem Eccleſiam ſubuertendam.
 69. & ſeq. 100. Lutheranos ab Orien-
 talibus diſſentire ſummatim demon-
 ſtratur. 663. & ſeq. Abusus quos Ec-
 cleſiæ Romanæ impingunt. 737. Eo-
 rundem circa Indulgentias opinio.
 739. Circa communionem ſub vtraque
 ſpecie. 794. Circa Cœlibatum ſacro-
 rum miniſtrorum. 749. Circa Miſſam
 priuatam. 884. Circa diſcrimen cibo-
 rum. 907. Circa Monachatum. 950.
 Lutherus. V. Martinus Lutherus.

M

Manus impositio ex Hieremia Patri-
 archa. 156.
 Marcis Doni epistola. 611.
 Martinus Lutherus eius primordia inter
 Catholicos. 1. 2. Detractionis initia.
 2. Indulgentiarum abusus primo impu-
 gnatur. 3. Errores deinde propagat.
 3. & ſeq. In eiſdem publicandis ars.
 4. Eoſdem tueretur aduerſus Prieratis
 Dialogum. 4. Ad Leonem X. humilis
 Epistolice proteſtatio. 5. Romam euo-
 catur vt ſatisfaciat. 5. Progreditur in
 errores. 9. Alia ad Romanum Ponti-
 ficem proteſtatio. 11. Damatur, &
 appellat ad Vniuerſitates Catholicas.
 11. Ab eiſdem damnatur. 13. Leo X.
 eoſdem errores damnat. 20. Lutherus
 publicè bullam, & ius canonicum con-
 burit. 13. In Pontificem per conuicia
 inſurgit. 23. Babylonicæ captiuitatis
 librum edidit. 24. & ſeq. Alios erro-
 res intentat. 25. Wormutienſi con-
 uentui reſpondet de erroribus. 26.
 Sorbona eoſdem damnat. 27. Eorun-
 dem elenchus exceptus ex Lutheri li-
 bris per eoſdem Theologos. 31. & ſeq.
 Lutheri inconstantia ab Henrico VIII.
 notata. 48. In arce Weſtberga delire-
 ſcit. 49. De Miſſa priuata iudicium.
 Ibid. In Henricum VIII. inſurgit. 50.

51. Vide Lutherani.
 Materia & forma Sacramentorum apud
 Græcos. 155.
 Matrimonij Sacramentum ex Hieremia
 Patriarcha. 156. Ex Philadelphiens.
 338. Nomina. 339. A ſponſalibus di-
 ſcrimen. 340. Inſtitutio. 343. Finis.
 344. Conditiones ad legitimum ma-
 trimonium. 346. Impedimenta. 347.
 Materia & forma. 348. Non celebra-
 dum temporibus interdictis ex Con-
 feſſione Orientali. 503. Fructus. 523.
 Melancthon contra Sorbonam inſur-
 git. 46. Epistola eiſdem ad Iose-
 phum Patriarcham C. P. 73.
 Meletij Alexandrini Patriarchæ geſta.
 106.
 Meletij Syrigi reſutatio Dogmatum Cy-
 rilli Lucaris. 391.
 Metrophanis Critopuli opus. 104.
 Metrophanis Patriarchæ C. P. ad Grego-
 rium XIII. epistola. 234.
 Metropolita vnde dictus. 320.
 Miſſa. V. Liturgia.
 Miſſa præſanctificatorum apud Græcos.
 822.
 Miſſa priuata à Luthero, & aſſectis impu-
 gnatur. 49. & ſeq. Eccleſiæ Græcæ
 ſenſus. 137. 665. Impugnatores. 884.
 Eccleſiæ eiſdem in miſſis priuatis ce-
 lebrandis conſuetudo. 887. & ſeq. In
 Eccleſia Latina antiquiſſimus vſus à S.
 Petro ad Leonem Magnum. 896.
 Monachatus ex Theſſalonicenſe. 133. Ex
 Hieremia Patriarcha. 222. Ex Chri-
 ſtophero Angelo. 359. 360. 659. 666.
 Lutheranorum, aliorumq; impugnatio.
 950. An Areopagitæ tempore fuerit.
 963. Tempore Dacianæ perſecutionis
 aderat. 967. Conſuetudo in Occiden-
 ti tempore S. Athanaſij. 975.
 Monumenta antiqua conſeſſionis Indul-
 gentiarum. 761.
 Mortificationis ac abſtinentiæ actus eo-
 rumque valor ex Hieremia Patriarcha.
 228. 231.
 Myſterium vnde dictum ex Philadelphi-
 enſi. 259. 260.

N

Nectarij Patriarchæ Hieroſolymitan-
 i epistola. 629.
 Nointelus epistola. 107.

O

O lei Sacramentum ex Thessalonicen-
se. 132. Ex Hieremia Patriarcha.
157. Ex Christophoro Angelo defini-
tio. 348. Institutio. 349. Forma &
finis. 350. Minister. 351. Ex Con-
fessione Orientali. 524. Requisita &
fructus. 525.
Opera bona eorumdemque valor à Lu-
thero rejicitur. 34. Et à Confessione
Augustana. 86. Statuitur à Hieremia
Patriarcha. 153. 168. 183. A Confessio-
ne Orientali. 559. 576. 667. Et à sensu
SS. Patrum Græcorum. 709. & seq.
Oratio ac prærequisita ad eiusdem effe-
ctum. 534.
Oratio pro Defunctis. 658.
Orationum publicarum usus ex Confes-
sione Orientali. 500.
Ordinationis tempus apud Græcos. 355.
Ordinis Sacramentum, ac eiusdem colla-
tio ex Thessalonicensi. 130. Ex Hie-
remia Patriarcha. 163. 201. Nume-
rus ex Chio. 379. Ex Philadelphien-
se. 315. Numerus. 316. Materia. 317.
Forma & effectus. 318. Ex Con-
fessione Orientali Sacramenti veritas.
516. Requisita. 518. Divisio. 519. 665.
Orientalis Ecclesiæ consensus in Dogma-
tibus cum Latina. 104. V. Acta Eccle-
siæ Orientalis.
Originale peccatum ex Confessione Ori-
entali. 438. Quomodo traducatur.
442.
Orthodoxa Confessio Orientalis Eccle-
siæ. 411.

P

P Anagioti epistola. 634.
Paphnutij dictum in Nicæna Synodo
pro Sacerdotum coniugio. 846. & seq.
Parentum honor ex Confessione Orienta-
li. 622.
Passio Christi ex Confessione Orientali.
456.
Participare de peccatis alienis ex Confes-
sione Orientali. 603.
Participatio, Gradus inter Pœnitentes.
332.
Patrinus pro Baptismo ex Confessione
Orientali. 507.
Patriarcha unde dicitur. 320.
Patrum auctoritas. 653.

Pauli cuiusdam ob offensum miraculum
admirabilis conuersio. 65.
Pauperum oppressio. 601.
Peccatum ex Lutheri sensu. 39.
Peccatorum remissio ex Hieremia Patri-
archa. 162. Essentia ex Confessione
Orientali. 584. Divisio. 585. & seq.
Septenarius peccatorum numerus. 588
Peccatum Originale secundum Augusta-
nam Confessionem. 82. Ex mente
Orientalium in eorumdem confes-
sione. 438. 442. 586.
Peccata in Spiritum Sanctum ex Confes-
sione Orientali. 597.
Pertinacia. 599.
Petrus Dresensis primus vtriusque speciei
hæresis publicator. 794.
Philippus Melanchthon insurgit in Sor-
bonæ censuram contra Lutherum edi-
tam. 46. Epistola. 73.
Philosophiæ Aristotelicæ Lutheri dictum.
44.
Pœnitentes interrogandi ex Confessione
Orientali. 334.
Pœnitentiæ Sacramentum rejecerat Au-
gustana Confessio. 84. Sensus Eccle-
siæ Græcæ secundum Thessalonicensem.
131. Ex Hieremia Patriarcha. 157.
202. Ex Philadelphien-
se. 321. Signi-
ficationes & partes. 322. Præceptum.
326. Necessitas. 328. Materia & for-
ma. 329. Fructus. 330. Gradus. 331.
Ex Chio. 381. Ex Confessione Orien-
tali. 520. Fructus. 522. 664.
Pœnitentium gradus. 331.
Potestas Ecclesiastica. 659.
Præcepta Ecclesiæ ex sensu Græcorum.
372. 496.
Præceptorum Dei obligationem enervat
Lutherus. 39.
Prædestinatio ex Gregorio Hieromona-
cho. 389. Ex Confessione Orientali
439. 440. 444.
Præsumptio. 597.
Probatio necessaria ad Eucharistiæ sum-
ptionem ex Epiphanio. 61.
Providentia Dei ex Confessione Orien-
tali. 444.
Purgatorium, Lutheri errores. 41.
Purgatorius ignis. 477.

Q

Quadragesima concessa pro indulgen-
tijs. 781.
Quadragesimæ Græcorum.
353. 908. 916.

Quæ-

Quæstuariz Indulgentiz . 770.
 Quæstuariorum Indulgentiz abusus .
 774. & seq.

R

Redemptiones peccatorum post se-
 xum sæculum an fuerint Indulgen-
 tiz . 754.
 Regula diiudicandi omnia Dogmata . 671.
 Reliquiarum veneratio . 204. 368. 526.
 658. 666.
 Resurrectio mortuorum . 526.
 Rituum Ecclesiasticorum observantia ex
 sensu Augustanæ Confessionis . 85. Ex
 Hieremia Patriarcha . 165.
 Romani Pontificis auctoritas impugna-
 tur à Luthero . 11. & seq.

S

Sacerdotij essentia ex Philadelphien-
 se . 316. Divisio ex Confessione
 Orientali . 516. Prærequisita . 518.
 Sacerdotum coniugia ex Confessione Au-
 gustana . 78. V. Cœlibatus .
 Sacramentum . Lutheri errores . 25. 31.
 Confessionis Augustanæ . 84. Sensus
 Ecclesiæ Græcæ secundum Hieremiam
 Patriarcham . 154. 157. & seq. 196. &
 seq. 246. & seq. Divisio ex Philadel-
 phien- se . 258. 261. 262. Differentia .
 273. Quæ caracterem consignant . 275.
 Sacramentorum auctor . ibid. Definitio
 ex Confessione Orientali . 505. Essen-
 tialia ac finis . 506. V. septenarius Sa-
 cramentorum numerus .
 Sacrificium Eucharisticum . 136. 665.
 Pro Defunctis . 665.
 Salutationis Angelicæ explicatio ex Con-
 fessione Orientali . 454.
 Sanctorum invocatio , ac cultus secundum
 Augustanam Confessionem . 86. Eccle-
 siæ Græcæ sensus . 137. Secundum Hie-
 remiam Patriarcham . 168. 203. 247.
 & seq. Secundum Chium . 366. Se-
 cundum Confessionem Orientalem .
 609. 658. 665.
 Satisfactio eius vis . Errores Lutheri . 37.
 Augustanæ Confessionis . 84. Sensus
 Ecclesiæ Græcæ ex Symeone Thessalo-
 nicense . 132. Ex Hieremia Patriarcha .
 152. 162. 332. Ex Chio . 381.
 Saxoniz Dux Sorbonam consulit de Lu-
 theri erroribus . 27. Institutum eius-
 dem de Missa priuata non abroganda .
 50.

Septenarius Sacramentorū numerus pro-
 pugnatur aduersus Lutherum ab Hen-
 rico VIII. 48. Ex Epiphanio . 59. Ex
 Simeone Thessalonicense . 125. & seq.
 139. Figuræ Septenarij huius numeri
 ex Philadelphien- se . 262. & seq. Ex
 Chio . 373. Institutio . 376. Et ex
 Confessione Orientali . 504. 655. 663.
 Serpens Aeneus cur contritus . 617.
 Scholastici Theologi à Luthero infectan-
 tur . 44.
 Simeonis Thessalonicensis excerpta . 103.
 Sirleti epistolæ . 710. 711.
 Sorbonæ iudicium aduersus Lutheri erro-
 res . 27.
 Spes ex Luthero . 42. Ex Confessione
 Orientali . 531.
 Spiritus Sancti Fides ex Confessione
 Orientali . 480.
 Spiritus S. Dona . 265. 484. Fructus . 490.
 Sponsalia apud Græcos . 340.
 Subdiaconis quando Continentiæ lex im-
 posita . 866.
 Substratio , Pœnitentium gradus . 332.
 Superbiæ peccatum , ac eius species .
 589.
 Supplicationes Ecclesiasticæ . 501.
 Sylvestri Prieratis conatus contra Lutheri
 errores . 4.
 Symboli expositio . 418.
 Synodus Orientalium aliquot. Hieroso-
 lymitana . 149. Conuentus trium E-
 piscoporum Russiæ . 401. Synodus
 Glasij in Moldauia . 403. Synodus
 Constantinopolitana sub Parthenio .
 406. Alia quatuor Patriarcharum .
 408. Hierosolymitana sub Patriarcha
 Dositheo . 413. Et altera . 651.

T

Theodosij Zygomilæ epistola . 236.
 Theolipti epistola . 93.
 Theologicarum Virtutum actus necessarij
 ad iustificationem ex Hieremia Patri-
 archa . 188. & seq.
 Traditionis vis . 663. 671. & seq. Tra-
 ditiones SS. Patrum admittendæ ex
 Chio . 366. 371.
 Transubstantiatio ex Epiphanio . 59. 60.
 Ex Simeone Thessalon. 129. 134. Ex
 Chio . 379. Ex Syrigio . 396. Ex Do-
 no . 641. & seq. 656. 664. Demonstra-
 tur ex sensu Scripturarum & Græcorum
 Patrum sententia . 717.
 Trinitatis Mysterium ex Confessione
 Orientali . 420.

Tur-

Turcas oppugnare vetat Lutherus. 43.
 Tybingensis Academiae literæ ad Hieremiam Patriarcham. 76.

V

Virginitatis votum in Ecclesia antiquissimum. 952.
 Virtutes Cardinales & earum explicatio ex Confessione Orientali. 581.
 Virtutes Morales ex Philadelphienſe. 264.
 Virtutum Theologicarum, actus ad iustificationem. 188. & seq.
 Unguentum sanctum quid sit. 298. Con-

secratio. 128.
 Unigenitus cur Christus dicatur? 449.
 Vocatio præquisita ad prædicandum, & docendum ex Augustana Confessione. 85.
 Vota quam obligationem inducant ex Luthero. 34. Ex Confessione Augustana. 88. Secundum Catholicam doctrinam. 952.
 Urbanus II. nec Indulgentiarum nec vocis auctor. 761. & seq.
 Wirtembergensis Academiae epistola pro Lutheri causa ad Leonem X. 5. Lutheri errores propugnat. 49. Eiusdem, acta. 95.
 Wormatiensis Conuentus. 26.

F I N I S

